EUANGELIUM SECUNDUM LUCAM

SIVE

LUCAE AD THEOPHILUM LIBER PRIOR.

SECUNDUM FORMAM QUAE VIDETUR ROMANAM

EDIDIT

FRIDERICUS BLASS.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCXCVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

VENERABILI THEOLOGORUM ORDINI

GRYPHISWALDENSI

OB THEOLOGIAE DOCTORIS DIGNITATEM

HONORIFICE IN SE COLLATAM

HUNC LIBELLUM GRATISSIMO ANIMO DEDICAT

EDITOR

PRAEFATIO.

§ 1. Postquam edidi Acta Apostolorum sive Lucae ad Theophilum librum alterum secundum formam quae videtur Romanam, necessario fere sequebatur ut etiam Euangelium secundum Lucam sive Lucae ad Theophilum librum priorem secundum eandem formam Romanam edere conarer. Nempe sicut Actorum, ita euangelii praeter vulgatam formam exstat altera, quam Romanam mihi recte nominare posse videor, ab eisdem vel consimilibus testibus tradita, neque minus cognitu digna quam Romana Actorum, etsi miro quodam modo ab ea toto habitu discrepat. Nam cum in illa, si vulgatam conferas, plena omnia esse videantur additamentorum, in hac paene non minus multa, quae vulgatae formae sunt, desiderabis, apparebitque eandem rationem intercedere inter Romanam euangelii et vulgatam eiusdem, quae est vulgatae Actorum cum eorundem Romana. Quam rem gravissimam sive ego prior intellexi sive (quod magis puto) doctissimus vir Eberhardus Nestle, certe utrique nostrum firmissimum est fundamentum, in quo reliqua omnia inniti debeant. Itaque cum uberior forma minusque castigata eadem pro antiquiore habenda sit, adstrictior vero magisque perpolita eadem pro recentiore, habebimus euangelii formam Antiochenam — sic enim vocare soleo — pro primo Lucae opere, quod excepit eiusdem Romana, tum eadem Actorum, denique eorundem Antiochena. Verum est in ea re magnus error sedulo vitandus. Credi potest Actorum Romanam ipsum archetypum scriptoris referre, quod cum secum Lucas retinuisset, postea Romanis ad describendum commodaverit: etsi si quis contendere velit ipsum denuo ex archetypo suo descripsisse, non habeo cur repugnem, habebo fortasse cur con-

cedam.[1]) At in euangelio nullus est dubitationi locus: periit archetypum, habemus emendata exempla duo, alterum statim confectum et Theophilo missum, alterum interiecto tempore ex eodem archetypo descriptum Romanisque donatum. Itaque etsi in universum prius exemplum fidelius ea servavit quae primitus scripta erant, mirari tamen non oportet quod interdum plenius atque integrius est recentius exemplum.

§ 2. Dixi tempore disiunctas inter se fuisse Antiochenam euangelii et Antiochenam Actorum, contra prope coniunctas Romanas horum librorum formas, ut putare possis eas pro uno opere bipertito quondam fuisse. Itaque prioris libri clausula initio alterius ita est in hac forma aptata, ut specie saltem nihil discrepet, deletis nempe eis euangelii verbis quibus aperte adscensionem Christi Lucas declaraverat (c. 24, 51 sq. *καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν* et *προσκυνήσαντες αὐτόν*); eam enim in Actorum principio deinceps erat narraturus. Videtur ille ab initio nihil praeter euangelium scribere voluisse, unde perduxit hoc ad iustum quendam finem; postea autem mutasse consilium, cum librum nactus esset qui ulterius res gestas persequeretur: quem librum aramaica lingua conscriptum fuisse Nestlio confisus et pridem dixi et nunc dico. Itaque iam et hunc in graecam linguam transtulit et Pauli gesta de suo adiunxit, initio usus novi libri ipso eo quod apud auctorem suum inveniebat; unde provenit adscensionis altera narratio, quam recte atque merito, cum esset tantopere plenior atque accuratior, noluit propter priorem suam omittere. Ceterum etiam secundum Antiochenam formam est quaedam utriusque libri congruentia, cum in repetitione rerum a qua incipit Actorum liber adscensionis mentio diserte contineatur, neque vero vel in hac forma vel in illa ea congruentia est, ut putandus sit Lucas ipse unum ex duobus opus facere voluisse. Sed Romae atque in occidente quondam hos libros unius instar operis habitos esse adulescens studiosissimus Ern. Lippelt

---

1) Ne quis me putet nimis cito sententiam mutare, afferam quae scripsi in ed. Act. priore p. 32: „Neque quicquam affirmo nisi hoc, formam *β* non minus esse genuinam quam *α*.“

insigni mihi argumento probavit. Videbamus in codice D Ἰωάνης nomen, quod est et in euangeliis omnibus et in Actis frequentissimum, modo uno *N* modo duobus scriptum exstare; non videbamus, quod acute vidit Lippelt, diversam esse in ea re rationem Lucae scriptorum atque reliquorum, quamquam in illo codice Acta non statim excipiunt euangelium, sed intercedit Marcus. Nempe apud Matthaeum est in D Ἰωάννης vicies quinquies, Ἰωάνης semel (c. 9, 14), apud Iohannem illud decies septies, hoc quater (5, 36. 10, 40. 41 bis), item apud Marcum illud vicies quater, bis hoc (1, 29. 6, 25); at apud Lucam Ἰωάννης semel (9, 7), Ἰωάνης vicies septies, pariterque in Actis bis illud (11, 16. 13, 5), vicies semel hoc. Fuit igitur antiquus quidam liber haec duo scripta complexus, unde ea in D vel eius archetypum non sine cura, ut apparet, translata sunt.

§ 3. Quod autem contraria obtinet ratio in euangelii forma Romana atque in Actorum, alteras si compares, id, opinor, mirari cito desinemus, cum egregie ea res concinat cum fatis scriptoris, quae ex Actis omnes novimus. Venit Hierosolyma Pauli comes, eiusdem comes Romam venit; hic Acta scripsit, illic euangelium scripserat; itaque necessario et huius forma Romana posterior est et illorum prior, contra Antiochena euangelii prior, posterior Actorum. Sed quoniam magna ea res est, quae ad originem et tanquam natales annos horum librorum indicandos firmandosque tantum valeat — scimus enim quam longe aberraverint theologorum multorum atque clarorum coniecturae —: videtur paullo diutius his rebus immorandum neque cito transcurrendum esse.

Itaque si quis dicat propterea rationem quam exposui accipiendam non esse, quod post eum annum quo Hierosolyma excisa sunt, id est annum 70, Lucam et euangelium et multo magis Acta scripsisse — si quidem Lucas scripserit — commemorato illo excidio declaretur: ei homini facile responsum paratum est. Si enim Christus non potuit rem futuram vaticinari neque eius vaticinium litteris ante eventum mandari, ne alius quidem quisquam potuit, neque vaticinium ullum ante eventum scriptum est. At sunt aliorum vaticinia ante eventum non modo litteris, sed

etiam typis mandata, neque ad obscuritatem antiquorum temporum nobis confugiendum est, sed ex ipsa hac luce recentiorum documenta petenda. Praedixit Hieronymus Savonarola Florentiae anno 1496 direptionem urbis Romae illam funestissimam, quae evenit anno 1527, neque sic nude praedixit, sed ausus est inter alia vaticinari fore ut equis militum barbarorum templa Romana pro stabulis essent: quod vaticinium fere post triginta annos quam typis mandatum est eventus comprobavit. Quam rem qui ignorant, discunto e libris qui in propatulo sunt[1]); quid autem inde sequatur, nemo est tam hebes quin videat. Maior utique Christus propheta quam Savonarola; huius autem vaticinium longe difficilius fuit quam illius; nam hostis Romanus praevideri poterat, exercitus Lutheranus non poterat. Neque est quicquam apud Lucam de imperatore Tito, neque de Maria illa quae puerum suum comedit, neque de factionibus Iudaeorum quae ipsum locum sacrum caedibus polluerunt, neque opinor verbis meis opus esse in re manifesta.

At, inquiunt, ne nos quidem negamus interdum vaticinia fieri quae postea eventus comprobet; concedimus Marci euangelium ante excisa Hierosolyma scriptum esse, fortasse etiam Matthaei, quamvis apud hos quoque Christus vaticinetur; sed in eo haeremus, quod apud Lucam omnia multo magis explicata atque distincta sunt. Scilicet ipsum Christum utique confuse obscureque vaticinatum esse putant (quod minime cadit in Savonarolam quem comparavi), aut certe eos qui vaticinia rettulerunt utique omnes confuse rettulisse, ut ad declaranda explicandaque opus fuerit eventu. Sibi haec sumunt, me quidem non concedente neque multum curante, quid eorum quisque, qui a Christo discipulisque illius et spatio MM annorum distant et tantopere suntillorum dissimiles, de dictis eorum factisque singulis opinetur. At videmus, aiunt, Marcum Matthaeumque confuse rettulisse. At videmus, inquam, Lucam distincte rettulisse; stat contra testes testis, neque numero illi vincere

---

1) Est de illo viro magnum et luculentum opus Pasqualis Villari, quod etiam in nostram linguam conversum est. V. praeterea Neue kirchliche Zeitschr. 1896, 964 sqq.

possunt, praesertim cum tantopere congruat illorum testimonium, ut appareat unus auctor. Sed eo fortasse vincunt, quod probabile est confusam relationem tempore priorem esse quam explicatam. Apud mendaces quidem et fabulatores, et confessus est nuper theologus quidam clarissimus, per multa lustra eam apud suos de his antiquissimis rerum Christianarum testibus opinionem valuisse, fabulatores eos fuisse et mendaces et falsarios. Adicit autem, apud vulgus nunc quoque eandem opinionem manere, sed theologos iam meliora edoctos esse. Cum veracibus igitur quoniam res est, quidni Lucae potius fidem habemus? Qui si theologus fuisset, facultas certe ei fuisset Christo falsa affingendi; sed minime fuit theologus; itaque et facultas et voluntas defuisse putanda est. Sed cum Marco auctore usus sit, inquient, tamen hoc loco ab auctore suo discedit. Propter alterum scilicet auctorem, facitque idem per haec ipsa capita plurimis locis; nos autem cum non negemus reliquis locis eum idonea auctoritate uti, num hoc uno negabimus? Marco et Matthaeo autem (qui dicitur) cur hac in re minus credendum sit, uno verbo indicare possum: Iudaei fuerunt. Non poterant hi Iudaei, etsi iam Christiani facti erant, quasi apertis oculis intueri quae vaticiniis his funestissimis monstrabantur; non poterant eorum sive auctoris eorum communis auditores sive lectores et ipsi Iudaei, quorum dolori utique parcendum fuit. Hinc igitur illa confusio atque obscuritas: explicate referre ne voluerunt quidem, si potuerunt, praeterquam quod ne tutum quidem erat in conventibus Christianis Iudaeae vaticinia futuram cladem aperte declarantia publice recitari. Atque illud ipsum, quod apud Matthaeum excidium urbis sacrae cum die novissimo videtur tempore prope coniunctum esse, habebat quoddam in se Iudaeorum animis magnum solacium.

At Paulum mihi, credo, denique opponent eiusdem opinionis testem disertissimum, Paulum Lucae magistrum. Credidit ille se ad diem reditus Christi superstitem futurum, fuit igitur in eadem opinione qua Matthaeus qui dicitur; probatur omnino haec opinio antiquissima Christianorum fuisse. Sentio vim argumenti, quae invicta foret, si Paulus in ea opinione speque perstitisset. Verum id secus est; certe non potest afferri ullum illius tale dictum

ex eis epistulis, quae post ultimum iter Hierosolymitanum scriptae sunt. Nescio num putandus sit sententiam mutasse, multo minus scio, num propter Lucam eiusque euangelium sententiam mutaverit; video tamen id ipsum et conici neque refelli posse. Certe in epistula ad Philippenses data (ut taceam de reliquis) plurima de se deque expectatione sua loquitur; liberatum se iri sperat, revisurum Philippenses, sed diem Christi se vivum atque superstitem visurum nusquam indicat, etsi est eius diei frequens memoria non minus in hac epistula quam in ceteris.

Itaque ne quis prave intellegat sententiam meam, haec sunt quae dico: scripsisse Lucam euangelium suum circiter XV annis ante eversam urbem sacram; probari id rationibus e vita scriptoris formisque diversis scriptorum petitis; non refutari vaticiniis. Pergo igitur explicare quae putem et exordii Lucani ope et ceterarum rerum de origine horum euangeliorum vel certo vel cum aliqua probabilitate inveniri posse.

§ 4. Lucas Antiochenus cum Pauli comes anno fere 54 post Chr. n. (secundum Eusebii rationes[1])) in Iudaeam atque Hierosolyma venit, non eandem rerum condicionem repperit quam septem vel octo annis ante sive Paulus sive Lucas cum Paulo sociisque aliis illius itineris repperat. Antea, si non omnes XII apostoli, at certe Petrus et Iohannes adfuerant; tum autem discesserant apostoli cuncti, regebat ecclesiam Iacobus frater Domini, quem scimus neque ex duodecim numero fuisse neque testem eorum quae Iesus fecerat dixeratque, sed sero se illius discipulis adiunxisse.[2]) Nempe postquam convenit Paulo cum Petro ceterisque, ut ipse εἰς τὰ ἔθνη, illi εἰς τὴν περιτομήν irent[3]), non fuit eis Hierosolymis manendum neque intra Iudaeam consistendum, qui mandatum accepissent in omnes terras eundi, sed — quae erat fere una ratio partitionis illius —, ad orientem versus proficiscendum, quod iter ingressus Petrus non multo post Antio-

---

1) Probat eas rationes etiam A. Harnack, Chronologie d. altchristl. Litter. I, 237.

2) V. Act. 15, 2. 4. 6. 7 etc. Paul. Gal. 2, 9, contraque Act. 21, 18.

3) Gal. 2, 9.

chiam venit[1]), Babylonem ut videtur iturus. Itaque Hierosolymis in locum vivae vocis apostolorum quam primum successerunt litterae scriptae, ex quibus iam recitabantur in coetibus eadem illa, quae antea Petrus ceterique de Domino narrare soliti erant: quae litterae putandae sunt primitus non Graeco sed patrio Iudaeorum sermone conceptae fuisse, quippe quo apostoli quoque usi essent. Eum igitur statum rerum Lucas invenit, cum Hierosolyma anno quo dixi adiit. Sed cum multi essent coetus Christiani per Iudaeam Samariamque, multis talibus libellis opus fuit, et habemus ipsum Lucam testantem, non modo unius libri multa exempla, sed multos auctores librorum fuisse. Sic enim ille in exordio: „quandoquidem", ait, „multi conati sunt e memoria narrationem contexere earum rerum quae inter nos factae sunt". Quae verba gravissima sollertem profecto interpretationem flagitant. Primum cum dicit „inter nos" (*ἐν ἡμῖν*) paulloque post „sicut nobis tradiderunt apostoli", Iudaeae dicit incolas, ex quibus unus iam ipse factus erat, annos integros duos[2]) in Iudaea commoratus et fortasse plures commoraturus, si Pauli captivitas etiam diutius protraheretur; opponitur autem Theophilus in alia terra degens. Tum *ἀνατάξασθαι* minime idem est atque *συντάξασθαι* (quod video plerosque et putare et putasse, nam „ordinare narrationem" vertunt Latini, „scribere et narrare de rebus" Syrus Sinaiticus), sed servat suam vim *ἀνά*, sicut probant duo loci quibus solis praeter hunc id verbum invenitur: Plutarch. Moral. 968 CD (de quodam elephanto) *ἀνατασσόμενος τὰ μαθήματα καὶ μελετῶν* (repetens memoriam eorum quae docebatur), et Irenae. p. 534 St. de Esdra: *τοὺς τῶν προγεγονότων προφητῶν πάντας ἀνατάξασθαι λόγους*, i. e. e memoria (adiuvante scilicet divino spiritu) restituisse quae perierant (*διαφθαρεισῶν τῶν γραφῶν* ante). Addo ne *πεπληροφορημένων* quidem, quod pro *πεπληρωμένων* scriptor posuit utpote grandius, sicut *ἐπειδήπερ* pro *ἐπειδή*[3]), ab

1) Gal. 2, 11.
2) V. Act. 24, 27.
3) Recte componit Grimm hoc *πράγματα πεπληροφορημένα* (*res completae* ital. vulg.) cum *ὡς ἐπληρώθη ταῦτα* Act. 19, 21,

omnibus recte intellectum esse: ipse Eusebius cum dicit (hist. eccl. 3, 24, 15): *διήγησιν ποιήσασθαι ὧν αὐτὸς πεπληροφόρητο λόγων*, manifesto et hoc (quasi sit *πληροφορεῖν* ut alias „persuadere") et *ἡμῖν* (quod ad unum scriptorem refert) et *ἀνατάξασθαι* ad alienum sensum detorquet.[1]) Sublatis igitur erroribus omnibus, docet hic locus Lucae idem plane (si discesseris ab illo *πολλοί*) quod notissimus Papiae Hierapolitani, qui ita de Marco: *ὅσα ἐμνημόνευσεν ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέντοι τάξει — οὕτως ἔνια γράψας ὡς ἀπεμνημόνευσεν· ἑνὸς γὰρ ἐποιεῖτο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν ὧν ἤκουσε παραλιπεῖν.* Neque enim, si *ἀνατάξασθαι* est „e memoria repetere et componere", ea memoria est eorum quae ipsi viderant, sed ut docent proxima: *καθὰ παρέδοσαν οἱ αὐτόπται*, eorum quae apostolos narrare audierant; itaque testibus Luca atque Papia ideo sunt prima euangelia composita, ne discessu apostolorum paullatim ignota fierent hominibus quae illi viderant quaeque praesentes rettulerant. Iam quid Lucas ipse? Vult scilicet Theophilum eiusque amicos sua ope eodem beneficio frui, quo iam fruebantur Christiani qui Iudaeam incolebant, quod beneficium illis etiam maius futurum erat quam his fuerat. Est enim oppositio inter *ἡμῖν παρέδοσαν* et *ὧν κατηχήθης λόγων*: *παραδιδόναι* est tradere scientiam, at *κατηχεῖν* docere sive recte sive perperam, sicut exstat in Actis (c. 21, 21) de quodam falso rumore: *κατηχήθησαν περὶ σοῦ ὅτι κτέ. Παράδοσις* Iudaeae incolis obtigerat; ad extraneos per alios fama manaverat, qui neque omnia quae ab apostolis audierant retinebant neque fortasse in ipsis quae meminerant recto intellectu sinceraque memoria utebantur; iam igitur Theophilus harum litterarum ope eadem cognoscet quae Iudaeae incolae, habebitque pro rumoribus

---

sicut *πληροφορεῖν τὴν διακονίαν* (*τὸ κήρυγμα*) II. Tim. 4, 5 (17) idem valet atque *πληροῦν τὴν διακονίαν* Act. 12, 25.

1) Verbis *οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου* A. Harnack l. c. p. 248, 1 indicari putat testium illorum omnium mortem. Verte germanice: *die von Anfang an die Augenzeugen und Diener des Wortes gewesen sind:* num quid tale inesse putabis? Non magis quam si nunc quis dicat: *„Bismarck, der der Gründer des deutschen Reiches gewesen ist"*, sive *„geworden ist"*.

parum integris plenam atque certam scientiam (τὴν ἀσφάλειαν). Sed quomodo fit ut tantum Lucas promittere possit? Id quoque explicare non neglegit, affirmans se παρηκολουθηκέναι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, id est non (ut Eusebius intellexit)[1]) sectatum esse diligenter apostolos (quasi πάντων ad αὐτόπτας sit referendum), sed res illas inde ab ipsis originibus cum cura esse perscrutatum. Verum postquam hucusque satis facile progressi sumus, reliquam itineris partem impeditiorem reperimus. Parum enim diserte Lucas significat, utrum ex commentariis illis qui primitus scripti erant sua acceperit, an ex ore hominum idoneorum, manetque id quoque obscurum, utrum vituperet priores scriptores melioraque ipse promittat, an se cum illis exaequare voluerit. Nisi quod, cum ἄνωθεν illud addiderit, significasse videtur reliquos non ab initio res repetisse, id quod cadere videmus in Marcum nostrum; addit etiam καθεξῆς ad γράψαι, ut putare possis ceteros e Lucae opinione non καθεξῆς narravisse. Scimus autem Papiam de Marco referre, cum omnia perscriberet quae meminisset neque quidquam omitteret, ordinem rerum eum parum servasse, atque parum servavit ille, qui praeter prima extremaque nullo ordine uti, sed temere ac fortuito omnia miscere videatur. Sed num melius Lucas? Immo, si fieri potest, etiam peius. Ipsam Marci seriem rerum sequitur, et postquam ab hoc duce discessit, pergit dicta facta plurima coacervare magis quam componere, ut plane desideremus eam componendi artem, quam in Actis idem Lucas exhibet. Itaque si Marcum reprehendere voluit, se ipse reprehendit. Sed mihi videtur in illo καθεξῆς nihil tale inesse, neque vero Papias eo adverbio utitur, sed τάξει negat narrasse. Apud Lucam simillimus est Actorum locus (11, 4): ὁ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς πάντα (ita β) καθεξῆς, sicut hic dicit παρηκολουθηκότι πᾶσιν — καθεξῆς σοι γράψαι, id est omnia ex ordine, nulla re praetermissa, ut hoc magis significetur quam ordo alius alio melior atque convenientior.

---

1) Item Epiphanius, quare (II, 458) Lucam haec dicentem facit: ἔδοξε κἀμοὶ καθεξῆς παρηκολ. ἄν. τοῖς αὐτ. καὶ ὑπηρ. τοῦ λόγου γενομένοις.

§ 5. De auctoribus autem Lucae aegre a me ipse impetro ut aliquid dicam, propter summam earum rerum obscuritatem et quia cum ignotis hominibus nobis res est, de quibus quamvis coniectando laboremus, certi nihil assequamur. Attamen Marcus certe et Matthaeus, hos dico quorum exstant scripta, non videntur ignoti esse, neque nimis impedita philologo haec quaestio, utrum Lucas his auctoribus usus sit necne, vel contra Luca alteruter horum vel uterque. Immo Lucae euangelium qui sit editurus ne potest quidem has quaestiones defugere; nam si qua verbo tenus congruunt inter Lucam Marcumque sive Matthaeum (atque congruunt multa), ea nihil suspicionis habent, si quidem Lucas hos auctores habuit vel hi illum; at si nulla est inter Lucam hosque societas agnoscenda, statim eadem de corruptela erunt suspecta. Videamus igitur quid rei sit, atque primum de Marco. An acta agimus, hoc cum quaerimus? Nonne ipsi modo secuti sumus opinionem receptam ab omnibus, ordinem rerum ipsum qui apud Lucam est magna ex parte a Marco esse profectum? Verum non est simplex haec quaestio, sed si magis cum cura introspexeris, videbis ex una nasci complures. Sicuti cum de Matthaeo agimus, statim qui unus esse videbatur discedit in duos, graecum hunc quem manibus tenemus et alterum hebraicum de quo fando accepimus: similiter in Marco fieri potest. Nam etsi nemo tale quid de illo tradidit, ne Papias quidem, cuius modo locum insignem attulimus: tamen profecto plura in rebus infuerunt quam in mente Papiae, neque potest huius auctoritate talis quaestio, si qua exstiterit, tanquam a limine arceri. Id igitur nunc quaero, num hoc Marco graeco Lucas usus sit; nam de contraria ratione, ut Marcus usus sit Luca, non videtur cogitari posse. Itaque si est Lucas usus hoc Marco, necessarium fere est ut id collatis utriusque verbis multis locis manifesto appareat: sicut apparet Aristotelem ad quasdam partes *Πολιτείας Ἀθηναίων* Herodotum adhibuisse, Thucydidem ad initium libri sui sexti auctorem qui ionice scripsit; deflectunt enim a sua scribendi ratione subinde ad alienam, ubi alienis utuntur. Sed eam comparationem Marci Lucaeque antequam instituas, perpurgata esse oportet utriusque verba, remotis scilicet eis, quae per

librarios ex altero in alterum plurima invecta sunt: quod genus corruptelae Hieronymi testimonio docemur iam illius temporibus latissime patuisse, multoque antiquius illo fuisse Marcionis euangelium (de quo postea nobis agendum erit) documento est. Itaque ne libris nostris fraudem nobis facientibus in magnos errores implicemur, quam diligentissime cavendum est. Recens inventa sunt ea librorum subsidia, quibus interpolationis convincantur Lucae librarii in his (c. 5, 27 sq.): *ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευῒ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον — — καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.* Sic autem Marcus (2, 14): *εἶδε Λευῒ — καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον — — καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.* Sed cum praemisisset Lucas *τελώνην*, quod non est apud Marcum, inutilia fuerunt illi verba *καθήμενον ἐπὶ τὸ τελ.*, quae recte omittit codex Londiniensis n. 700; et sublato *τῷ καθῆσθαι*, ne *τὸ ἀναστῆναι* quidem commemorandum fuit; recte igitur *ἀναστὰς* omittit Syrus Sinaiticus. Quot autem possunt esse alii loci, quibus cum similis fraus subsit, necessariis tamen ad eam detegendam testium subsidiis adhuc destituamur! Nihilo minus sic quoque sponte sua apparet, in eis particulis Lucani euangelii, quae a Marco solo neque a quoquam alio pendere videantur, insignia verba atque rariora minime congruere solere, sed si qua, vulgaria atque trita. Modo utamur nostrorum librorum subsidiis paratis, neve per Vaticani aliorumve codicum clarorum auctoritatem nobis imponi patiamur. Veluti in dicto de camelo deque homine divite (L. 18, 24 sq. Mc. 10, 24 sq.) videntur haec apud utrumque congruere: *πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ* (tum *εἰσελεύσονται* Marcus, *εἰσπορεύονται* Lucas), cum valde discrepent: *εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος διελθεῖν* apud Marcum, *εὐκοπ. γάρ ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος τῆς βελόνης εἰσελθεῖν* apud Lucam. Sed secundum Syrum Sinaiticum prior versus apud Marcum sic legendus est: *πῶς δύσκολόν ἐστιν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν — εἰσελθεῖν*, alter autem apud eundem secundum D a: *τάχιον κάμηλος διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελεύσεται ἢ πλούσιος εἰς τὴν βασ. τοῦ θεοῦ.*[1]) Tum cum sint in tota

1) Totus locus Marci sic mihi legendus esse videtur: *πῶς*

haec Marci narratione (10, 17—27) haec vocabula paullo magis insolita: *προσδραμεῖν*, *γονυπετεῖν*, *ὑστερεῖν*, *στυγνάζειν*, *κτῆμα*, *θαμβεῖσθαι*, *περισσῶς*, *ἐμβλέπειν*, ex his octo ne unum quidem apud Lucam recurrit. Obieceris ne *δύσκολος* quidem, quod apud utrumque est, frequentis in NT. usus esse, rarum etiam *χρήματα*. At si haec rara sunt, ideo rara, quia ne notiones quidem ipsae in his libris frequenter occurrebant; certe et *χρήματα* propria est atque unica eius rei appellatio, et *δύσκολος* solum hanc notionem designabat, cum *χαλεπός* non sit in NT. nisi „molestus“. Examina alios locos: ubique similia invenies. Prima particula quae ex Marco sumpta esse videatur exstat apud Lucam c. 4, 31—44, suntque ibi haec vocabula non vulgatissimae consuetudinis: *ἀνακράζειν*, *ἔα*, *φιμοῦσθαι*, *θάμβος*, *ἦχος*, *ποικίλος*, *κραυγάζειν*; at apud Marcum (1, 21—39) multo plura: *ἀνακράζειν*, *φιμοῦσθαι*, *σπαράσσειν*, *θαμβεῖσθαι*, *ἀκοή* („rumor“), *πυρέσσειν*, *ὀψία*, *δαιμονίζεσθαι*, *ἐπισυνάγειν*, *ποικίλος*, *ἔννυχα*, *καταδιώκειν*, *κωμόπολις*. Vides quae congruant vel congruere videantur, nempe tria: *ἀνακράζειν*, *φιμοῦσθαι*, *ποικίλος*, quibus adiunge, si libet, *θάμβος* (Luc.) — *θαμβεῖσθαι* (Mc.) Verum *ποικίλαις νόσοις* apud Marcum parum tutae lectionis est[1]), reliqua autem nihil habent scriptoris alicuius proprium, neque perspicitur quonam verbo Lucas, si nollet *φιμοῦσθαι* adhibere, satis forti alio uti potuerit. Tertiam addo narrationem eam quae est de quinque milibus quibus cibum Iesus praebuit, L. 9, 10—17 = Mc. 6, 30—44. Apud Lucam *ὑποστρέψαντες* apostoli *διηγοῦνται*, apud Marcum *συνάγονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν* et *ἀπαγγέλλουσιν*. Secedunt (*ὑπεχώρησεν* L., *ἀπῆλθον* Mc.) *κατ' ἰδίαν* (L. Mc.) in desertum; consequitur (*ἠκολούθησαν* L., non Mc.) eos multitudo populi. Quam benigne

---

δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ (τοῖς) χρήμασιν (v. l. *τοὺς τὰ χρήματα ἔχοντας*) *εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. τάχιον κάμηλος διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελεύσεται ἢ πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ* (habent haec *τάχιον* . . *θεοῦ* h. l. D 235. a b f[2]). *οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰ. πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τεκνία, πῶς δύσκολόν ἐστιν εἰς τὴν βασ. τοῦ θ. εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· καὶ τίς δύναται σωθῆναι;* Sunt haec ap. Matth. et Luc. non sane bene in artius contracta. Cf. Hermathen. IX, 134.

1) Om. (א[1]) L, totusque locus varia lectione abundat.

exceptam (ἀποδεξάμενος L., non Mc.) Iesus per totum diem docet (ἐδίδασκεν Mc., non L.); dein cum iam sero factum esset (πολλῆς ὥρας γενομένης Mc., at ἡ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν L.), προσέρχονται (L. M.) duodecim (L., μαθηταί M.) rogantes ut populum dimittat (ἀπόλυσον L. M.). Longum est singula omnia persequi; sed cum apud Marcum sit ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια, tum ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαί, nullo ex his vocabulis Lucas usus est, sed dicit κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας et deinde κατέκλιναν ἅπαντας. At obieceris haec apud utrumque verbo tenus congruere: λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν. Et haec quidem non modo apud hos eadem sunt, sed etiam apud Matthaeum (14, 19), notavitque iam Origenes miram trium congruentiam. At in Matthaeo Marcoque non est quod mireris, plurima enim hi duo ad verbum congrua habent; in Luca videndum, ne quid sit corruptelae e ceteris duobus contractum. Atque habet apud illum D προσηύξατο καὶ εὐλόγησεν, ut non sine causa suspiceris καὶ εὐλόγ. spuria esse, neque minus fortasse ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, quae in italae 1 post ἄρτους transposita inveniuntur. Res igitur in universum haec est: a congruentia ceterorum Lucas solus ita secedere solet, ut etsi rebus nihil differat, verba tamen ipse sibi eligat propria neque communia. Hae autem videntur ex Lucae euangelio partes ad Marcum solum auctorem referri posse: c. 4, 31—44 (Mc. 1, 21—39). 5, 12—38 (Mc. 1, 40— 2, 22). 6, 1—11 (Mc. 2, 23—3, 6). 8, 4—18 (Mc. 4, 1—25). 8, 19—21 (Mc. 3, 31—35). 8, 22—56 (Mc. 4, 35—5, 43). 9, 1—17 (Mc. 6, 7—16. 30—44). 18, 15—30 (Mc. 10, 13—30): etsi magis cum cura introspicienti in his quoque apud Lucam non pauca comparebunt, quae vel extrinsecus addita sint vel fusius vel diversa ratione narrentur. Velut quod in curanda socru Petri secundum Lucam (4, 39) Iesus ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, at secundum Marcum (1, 31) προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρός, vel quod manus arida, quam curavit Iesus, dextra fuit secundum Lucam (6, 6) solum, cum nihil definiant ceteri, vel quod in explicanda parabola quae est de seminatore solus ad καρποφοροῦσιν addit ἐν ὑπομονῇ (8, 15). Sed nolo his immo-

rari, cum minime mihi sit propositum omnes quaestiones solvere, quae ingenti numero per has partes incedenti undique exoriuntur, sed eas dumtaxat, quae vel ad duplicem euangelii Lucani formam vel ad verba Lucae rectius restituenda aliquo modo pertineant. Itaque in eis particulis quas modo enumeravi aliisque illis, in quibus videtur Lucas etsi non solo Marco sed tamen inter alios Marco auctore usus esse, haec sunt quae maxime apud utrumque congruant speciemque quandam praebeant, tanquam graeco Marco nostro ille usus sit. L. 8, 33 sqq. Mc. 5, 13 sqq. *εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν — ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἀγρούς — ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα.* Ita graeci nostri; sed secundum vulgatam latinam ipsa prima non congruunt: L. (Mt. 8, 32) *impetu abiit grex per praeceps in* —, at Mc. *magno impetu grex praecipitatus est in* —, neque secundum Syrum Sinaiticum: L. (Mt.) *et cucurrit* (חרצת) *totus grex ad rupem et cecidit in* —, Mc. *et cucurrit* (רהטת) *grex et cecidit in* —. Colligo igitur in his *ὥρμησεν ἡ ἀγ. κατὰ τοῦ κρημνοῦ* quaedam ex Luca Matthaeoque in Marcum perperam invecta esse. L. 18, 16 sq. Mc. 10, 14 sq. *ἄφετε τὰ παιδία* (sed *παιδάρια* D Mc., ibd. vulg. *parvulos,* at *pueros* in L.) *ἔρχεσθαι πρός με* (*καὶ*) *μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν β. τ. θ. ὡς παιδίον* (*parvulus* — *puer* vulg.), *οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν* (sed D Mc. *οὐ μὴ εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται*). Sunt omnia vocabula vulgatissima. Item in his (L. 18, 18 sqq. Mc. 10, 17 sqq.): *ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω* (sed vulg. M. *percipiam,* L. *possidebo*) — *τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς* (sed *οὐκ ἔστιν* italae r ap. L.) *ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς* (*μόνος εἷς* D ap. Mc., italae c f[2] ibd. *solus;* vulg. M. *unus,* L. *solus*) *ὁ θεός* (*ὁ πατήρ* add. ap. L. d Marcion). *τὰς ἐντολὰς οἶδας· μὴ μοιχεύσῃς κτέ.* (D ap. Lc. *οὐ μοιχεύσεις κτέ.*; vulg. L. *non occides, non moechaberis,* Mc. *ne adulteres, ne occidas*). Sed minime vulgaria videntur esse vocabula in his (L. 20, 46 sq. Mc. 12, 38 sqq.): — *ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν* (*περ. ἐν στ.* L.) *καὶ* (*φιλούντων* add. L.) *ἀσπασμοὺς* (*salutari* vulg. M.) *ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας* (*in primis cath. sedere* vulg. M.) *ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἳ* (*οἵ*) *κατεσθίουσιν*

(-ὄντες) τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται (-όμενοι), οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα. Mihi autem videntur non modo στολή et ἀσπασμός, sed etiam πρωτοκαθεδρία et πρωτοκλισία (quae non his solis locis exstant) tunc quidem temporis usu recepta fuisse, in extremis autem (quorum consensus per se gravior est) Lucae verba esse adulterata (*simulantes longam orationem* vulg. L., et v. adnot. crit.). Et quod uterque habet κεράμιον ὕδατος βαστάζων (L. 22, 10. M. 14, 13), moneo neque vulgatam neque Syrum Sinaiticum idem utrobique vocabulum pro κεράμιον exhibere, esse autem apud Lucam in D βαστάζων κερ. ὕδ., in e *ferens amphoram aquam portans,* in ℵ[1] nihil nisi βαστάζων.

Itaque videtur sane negandum esse, Marcum graecum inter Lucae auctores fuisse, cum et pauca sint haec quae congruant et dubitationibus minime exempta, sequiturque ut critici sit minuere congruentias quantum possit, nunquam vero augere.

§ 6. Satis multa de Marco; de Matthaeo pauciora sufficient, quem inter Lucae auctores non fuisse ex ipso huius exordio manifestissimum est. Cum enim inter se opponantur apostoli qui viderint narraverintque et reliqui illi qui scripserint, diserte indicatur nullum scriptum Lucae innotuisse, quod apostoli nomen prae se ferret. Itaque quae sunt apud eum cum Matthaei locis ad verbum congruentia, multo quidem magis illa conspicua quam ea quae cum Marco nunc Lucas communia habet, neque coniecturis multum sollicitanda, aut ad Lucam erunt revocanda aut ad communem aliquem utriusque auctorem graecum. Illud suadere videntur vocabula quaedam Lucana, quae in communibus particulis occurrunt: L. 3, 7 = Mt. 3, 7 ὑποδείξω, quod apud Lucam sexies exstat[1]), contra alienum est a reliquo NTo; L. 6, 41 = Mt. 7, 3 κατανοεῖς; nempe id quoque apud Lucam octies est, nusquam praeterea in euangeliis. Verum si quis dixerit ex auctore communi Lucam his quidem locis ea vocabula sumpsisse, deinde aliis quoque utpote iam familiaria sibi eadem adhibuisse, non habebo quod opponam. Alia etiam minus ad pro-

---

1) L. 3, 7. 6, 47. 12, 5. Act. 2, 37 β. 9, 16. 20, 35.

bandum valent: velut quod in his Matthaei (12, 41): *ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει κτέ.*, quae sunt eisdem verbis apud Lucam 11, 32, exstat *ἀναστήσονται* huic conveniens, non conveniens Matthaeo, qui pro *ἀναστῆναι* hoc quidem sensu *ἐγερθῆναι* ponere soleat.[1]) At totus versus Lucae abest a D, neque immerito, cum ordinem loci conturbet; videtur igitur adscriptus esse ex Matthaeo neque iusto loco a scribis receptus. Denique cum apud Matthaeum Marcumque constanter sit *Ἱεροσόλυμα* pro *Ἰερουσαλήμ*, excipitur unus illius locus c. 23, 37 cum Luca congruens.[2]) Sed nimirum alii quoque scriptores et *ἀναστῆναι* et *Ἰερουσαλήμ* usurpasse credendi sunt. Et vide quae suadeant ut communem auctorem utriusque fuisse statuamus. Consentiunt fere inter se L. 11, 24—26 et Mt. 12, 43—45; sed addit hic et *σχολάζοντα* v. 44 et in fine *οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.* Utrum igitur putabimus Lucam a Matthaeo et exscriptum et his auctum esse, an et haec et cetera communi auctori deberi? Item 23, 39 habet Matthaeus *ἀπ' ἄρτι*, quo Lucas caret, at omittit *ἥξει ὅτε*, quod habet Lucas. Tum L. 7, 25 in loco insignis congruentiae, *οἱ ἐν δόξῃ καὶ τρυφῇ διάγοντες* (ut ego emendandum puto, quod si non concedatur, ad hanc certe quaestionem non multum refert); Matthaeus 11, 8 *οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες*; fac apud communem auctorem fuisse *οἱ τὰ μ. φορ. καὶ ἐν δόξῃ κτέ.*, neque quicquam amplius quaeres. Sic reliqua quae sunt eiusdem generis: plana erunt omnia si communem auctorem fuisse statueris, at valde impedita, si Lucam Matthaei auctorem.[3])

---

1) *Ἐγερθ.* etiam Mt. 17, 9. 20, 19 ex testibus fide dignis Tischendorfius recepit.

2) Apud L. in euang. sola fere est forma semitica, utique in parte priore. Nempe 2, 42 *εἰς Ἱερ.* in *α* delendum est; a *β* etsi abesse non potest, tamen forma locusque ibi quoque parum tuta. Tum 2, 22 recte Amphilochius (ap. Galland. VI, 468) *εἰς τὸ ἱερόν* pro *εἰς Ἱεροσ.* praebere videtur. Relinquuntur igitur loci 19, 28 (sed *Ἰερουσ.* D e 145) et 23, 7.

3) Congruunt ad verbum apud utrumque haec fere: Mt. 3, 7—12. L. 3, 7—9. 16—17. Mt. 6, 7 sq. L. 11, 2 *β*. Mt. 6, 22 sqq. L. 11, 34 sq. 16, 13. Mt. 6, 25 sqq. L. 12, 22 sqq. Mt. 7, 3 sqq. L. 6, 41 sq. Mt. 7, 7 sqq. L. 11, 9 sqq. Mt. 8, 8 sqq. L. 7, 6 sqq. Mt. 8, 19—22. L. 9, 57—60. Mt. 11, 3—11. 16—19. L. 7, 19. 22—28.

§ 7. Sed postquam absolvi hanc disputationem, quae fuit de euangelii Lucani auctoribus eis quorum adhuc scripta exstent, libet appendicem addere et ad Acta pertinentem et ad illorum auctorem quendam deperditum, non ut doceam quis is fuerit — certum enim est mihi coniecturis quoad fieri possit abstinere —, sed ut aramaicam prioris Actorum partis originem a Nestlio sagacissime detectam novis insuper argumentis confirmem.[1]) Est enim hoc quam maxime philologi, observatis sermonis proprietatibus inde de origine alicuius scripti docere: quod si de Actis antehac non feci, nunc occasione utar. Itaque ut incipiam ab re sane insigni, periphrasis illa aramaica imperfecti futurique, quae fit per participium et verbum ἤμην (ἔσομαι), et apud Marcum et apud Lucam frequentissima est, minus frequens apud Matthaeum, qui etsi interpres est, plerumque tamen satis eleganter interpretatur; a Iohanne scriptore graeco alienam eam iudico.[2]) Ne Lucas quidem, ubi verus scriptor est, uti ea solet, sed tantummodo ubi quasi interpres. Itaque in Actis invenies usque ad extremum c. XII (qui est finis eius partis quae Petri res gestas complectitur) illius periphrasis exempla septendecim[3]); sed inde a c. XIII haec tantum: (14, 7 κἀκεῖ εὐαγγελιζόμενοι ἦσαν, quae non est vera periphrasis; ἦσαν enim est „commorabantur"). 16, 12 ἦμεν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες (simile hoc priori, sed videtur quaedam periphrasis agnoscenda esse). 18, 7 ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα (participium id ad adiectivi notionem prope accedit). 21, 3 ἦν ἀποφορτιζόμενον (= ἔμελλεν ἀποφορτίζεσθαι; non poterat dici eo sensu ἀπεφορτίζετο). 22, 19 ἤμην φυλακίζων in Pauli oratione quae aramaica lingua habita est. Nonne manifesta res est, interesse aliquid

---

31—35. Mt. 11, 21—23. 25—27. L. 10, 13—15. 21 sq. Mt. 12, 25—30. L. 11, 17—23. Mt. 12, 33 sqq. L. 6, 43 sqq. Mt. 12, 39—45 (cf. 16, 4). L. 11, 29 sqq. 24 sqq. Mt. 16, 24 sq. L. 9, 23 sq. Mt. 23, 37 sqq. L. 13, 34 sq. Mt. 24, 17 sq. L. 17, 31. Mt. 24, 42—51. L. 12, 39—46.

1) Cf. Act. ed. Teubn. p. IV sq. (et ad c. 2, 47. 3, 14).

2) Gr. d. ntst. Gr. p. 199, 1 (de ἦν ἀνακείμενος 13, 23. ἦσαν κείμεναι 2, 6 v. ibd. p. 198).

3) A. 1, 10. 13. 14. 2, 2. 5. 42. 8, 1. 13. 28. 9, 9. 28. 10, 6β. 24. 30. 12, 5. 6. 20.

inter Lucam scriptorem sui iuris factum et aliena scripta aramaica graece interpretantem? Haec enim huius differentiae unica ratio est, neque multum nos movebit, quod eiusdem consuetudinis vestigia quaedam etiam in altera parte esse videntur. Nempe admonet Lucas eorum, qui — ut similitudine utar ab Alcidamante rhetore in oratores quosdam adhibita[1]) — post longum tempus e vinculis soluti in eundo *εἰς ἐκεῖνα τὰ σχήματα καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἀποφέρονται, μεθ' ὧν καὶ δεδεμένοις αὐτοῖς ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι*; ita ille quamquam solutus tamen in aramaismos quibus adsueverat est ubi relabatur. Item parum atticum, verum aramaicum est *ἐν τῷ* cum infinitivo, loco genitivi absoluti sive enuntiati temporalis; ita in Actis 2, 1 *ἐν τῷ συμπληροῦσθαι*. 3, 26. 9, 3. 11, 15, id est quater per priorem partem; at in altera, quae aliquanto longior est, semel tantum, 19, 1 α *ἐν τῷ εἶναι*. *Ἐν* sensu instrumentali adhibitum, qui et ipse est aramaismus conspicuus, in priore parte non plane desideratur: 1, 3 *ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις*. 5 *ἐν πνεύματι βαπτισθήσεσθε*. 4, 7. 9 al.; sed in altera nihil eiusmodi invenias praeter *δικαιοῦσθαι ἐν* Pauli 13, 39 et *ἐν ὀλίγῳ* — *ἐν μεγάλῳ* eiusdem 26, 29, quae suam excusationem habent. A. 7, 10 *χάριν ἐναντίον Φαραώ*, 4, 19 *δίκαιον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ*, 6, 5 *ἤρεσεν ἐνώπιον τοῦ πλήθους*, quibus addas 7, 46. 8, 21. 10, 4. 31, sed nihil ex altera parte. 3, 19 *ἔλθωσιν ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου*. 5, 41 *ἐπορεύοντο ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου*, cf. 7, 45; his tribus exemplis unum alterius partis opponitur, 13, 24 *πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ*, exstans in Pauli oratione quam Antiochiae in synagoga habuit, minime bene graeca. 1, 16 *διὰ στόματος Δαυίδ*, cf. 3, 18. 21. 4, 25, tum *ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ* 8, 35. 10, 34, cuius non est plane simile 18, 14 *μέλλοντος τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα*; nempe non poterat id omitti, at illud poterat. Reliqua huius circumlocutionis exempla, quae praebet altera pars, in orationibus sunt, alterum in Petri (15, 7), quae aramaica sine dubio fuit, alterum in Pauli (22, 14), quam aramaice habitam esse testatur scriptor.

1) Alcidam. *κατὰ σοφιστῶν* § 17 (v. edit. meam Antiphontis p. 199²).

Abundat ad morem semiticum ἀναστάς (ἀνέστη, ἀνάστηθι) in his: ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεύς 5, 17(?), cf. 6, 9. ἀναστὰς ἐπορεύθη 8, 27, cf. 26. 9, 11. 39. 10, 13 α. 20. 23. 11, 7; non abundat ubi exstat in altera parte (exstat autem longe rarius), veluti 14, 20 ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν de Paulo lapidibus prostrato. Quibus ex omnibus nonne id fere colligitur, Lucam in priore parte exemplum aliquod aramaicum satis presse sequi?

§ 8. Nolim tamen hoc ita accipi, tanquam putem Lucam nihil aliud fecisse, quam aliena Acta ad verbum vertisse. Neque exstat omnino apud illum quod pro mera interpretatione haberi possit, praeter ipsam primam euangelii partem, qua natales Iohannis Baptistae atque Christi enarrantur. Namque color ille hebraicus sive aramaicus, qui etiam alibi conspicitur, huic parti tam crassus multusque inductus est, ut nihil simile sit per totum NT., sed plane veteris testamenti graeci admoneamur. Habebat scilicet, ut mihi videtur, ad hanc unam partem Lucas commentarios sacra lingua hebraica conscriptos, cuius cum ipse non esset peritus, alium adhibuit qui graece in suum usum verteret; vertit autem is eadem ratione qua usi sunt Veteris testamenti interpretes. Ipsius auctorem commentarii sacerdotem quendam fuisse conicio; constat enim Actorum testimonio (6, 7) sacerdotes quoque multos Christianis Hierosolymitanis se adiunxisse, et a sacerdote Zacharia narratio exordium capit. Lucas autem versione illa ita usus est, ut plurima, maxime quidem cantica, ad verbum describeret, in quibusdam tamen suum stilum induceret, magisque hoc faceret quo magis progrederetur: unde rarior paullatim fit color hebraicus in capite secundo, neque possum finem certum huius partis statuere. Verum id ne opus quidem mihi est; etenim ignota penitusque abdita quaerere aliis relinquo, Homerico praecepto libenter obsequens: ἀλλὰ φόωσδε τάχιστα λιλαίεο.

§ 9. Itaque post longos circuitus iam redimus ad formam huius euangelii Romanam. Primum igitur hoc commemorare debeo, quod adhuc ipse ignorabam, de duplici horum scriptorum editione suspicatum esse aliquid cum Hortium[1])

---

1) Hort Introduction p. 177.

clarissimum editorem Britannum (etsi is eam suspicionem statim reiecit), tum egregium virum, Britannum et ipsum, I. B. Lightfoot[1]), qui si non explicavit coniecturam suam, tamen quasi adumbravit. Adeo verum est quod semper putavi: non eruendam fuisse hanc rem, sed videndam, neque sagacitate critici opus fuisse, sed libero iudicio. Sunt autem sagaces multi, pauci liberi. Tradita est euangelii forma R maxime quidem codice D, quem nisi haberemus, de editione qualis haec est cogitare nunquam potuissemus; tum habet interdum testes alios quosdam codices graecos et antiquos et recentiores, dein latinos non paucos neque paucarum rerum, sed qui plerumque adsint codici D; porro saepissime Syros testes habet, est ubi Aegyptios, denique eandem fere testium societatem quam Actorum forma Romana, verum numero maiorem, quo maior semper fuit euangelii auctoritas quam Actorum. Adsunt etiam patres qui vocantur ecclesiae et graeci et latini, sed antiquiores euangelio quam Actis, neque orthodoxi solum scriptores sed etiam haereticus Marcion: unde corruit statim sententia quam nuper protulit vir doctissimus et in his rebus versatissimus Petrus Corssen.[2]) Is cum censorem meae Actorum editionis prioris ageret sollertem et diligentem minimeque malevolum, neque sibi persuadere posset Lucam Acta bis scripsisse, nubem pro Iunone quaerens Montanistam quendam auctorem formae Romanae nactus esse sibi visus est.[3]) Atqui Montanus, ut demonstrarunt Th. Zahn et Ad. Harnack, non ante annum 157 sectae suae auctor exstitit, Marcion autem Romam venit duobus fere decenniis ante; neque vero videtur euangelii forma Romana ab Actorum separari posse. Sed miror equidem Corssenum, hominem tam acutum, opinione tam male firmata tantopere confidere; quae enim in Actorum forma β Corsseno Montanistam olere videntur, mihi nihil nisi

1) Lightfoot Fresh revision of English NT. p. 29, ap. Georgium Salmon Some thoughts on the textual criticism of the NT. (1897) p. 135.

2) Gött. Gel. Anzeigen 1896, p. 425—448.

3) In eam coniecturam pridem inciderat Rendel Harris, sed is eam non tenuit melioraque multo alia postea protulit. V. ed. Act. Teubn. p. XXVI sq. XXXI.

Christianum monstrant. Neque id solum Montani eiusque sectae proprium fuit, quod prophetas in honore habebant — sicut Christiani Antiocheni secundum A. 11, 27 β (ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις) —, sed alia praeterea multa, disciplina severissima et crebra ieiunia et castimonia perpetua, cum hic Montanista Actorum interpolator usum animalium suffocatorum, a quo arcuerat Christianos scriptor α, liberaliter concedere videatur (v. A. 15, 20. 29. 21, 25). Quod autem Corssenus Tertullianum putavit β forma usum esse postquam Montanista factus est, antea autem altera, id etiam magis mirandum est. Nempe Tertullianus in libro quem de pudicitia scripsit (c. 12) locum Actorum hunc qui est de suffocatis ceterisque (15, 28 sq.) affert fere secundum formam β, omissis cum β suffocatis; in Apologetico autem multis annis ante conscripto (c. 9) neque affert eum locum neque tangit neque respicit, sed morem qui apud Christianos sui temporis vigebat describens ait eos suffocatis quoque et morticinis abstinere. Quem propter locum si putandus est tunc temporis forma α usus esse, putanda sunt etiam morticina (τὰ θνησιμαῖα) in eodem Actorum exemplo infuisse.

Ceterum idem Actorum locus eademque suffocata omissa Corsseno etiam validissimum argumentum ministrant, quo totam meam de duplici Actorum editione sententiam everti posse confidit. Cur enim sunt suffocata in β omissa? Nimirum quia is qui ea omisit putabat αἵματος prohibitionem ad homicidium referri, posseque se deletis suffocatis summum consensum legis huius Christianis impositae cum Christi lege efficere (v. Matth. 5, 21. 27. (38). 43). Eam autem non fuisse mentem apostolorum qui haec decreverunt manifestum est; vera igitur prodit α, falsa atque adulterata β. Haec quidem Corssenus, audacter magis, ut mihi videtur, quam prudenter. Non enim veretur ipsum Tertullianum erroris absurdi atque ridiculi societate implicare: qui detorquet quidem praeceptum de sanguine in eum sensum suae argumentationis causa, verum ita detorquet, ut simul monstret se veri sensus minime ignarum, cum dicat (de pudic. l. c.): „*interdictum enim sanguinis multo magis humani intellegemus*". Sed o egregiam atque singularem interpolatoris Actorum stulti-

tiam! Qui inter Christianos vivens sanguine abstinentes, ipse procul dubio sanguine abstinens, hoc interdictum maluit de homicidio legibus et Romanis et gentium prohibito intellegere; qui Christi legis cum memor esset, tamen non posuit pro sanguine odium; qui cum quartum ipse praeceptum adiecisset, ut ne quid alteri facerent quod sibi fieri nollent, non sensit eo illud de homicidio contineri et ex inutili inutilius factum esse protinusque esse delendum! Cur igitur τὰ πνικτά in β non addita sunt? Quia interdicto τοῦ αἵματος et haec et morticina auctor contineri videbat, et postquam semel πνικτά omisit (15, 20), eadem etiam reliquis locis (15, 29. 21, 25) ei omittenda fuerunt. Interrogabit Corssenus, cur postea in α Lucas addiderit. Qua de re cum scire nihil possim, ad coniecturas compellor; conicio igitur, in archetypo scriptoris, quod quidem diversum fuerit et ab R et ab A sicut in euangelio[1]), et πνικτά infuisse et praeceptum illud generale quod deest in A; itaque Lucas cum R scriberet, πνικτά neglegi posse putavit, cum autem A, brevitati consulens longius praeceptum ultimum omisit, sed πνικτά iam non omisit.

Circumspicienti autem mihi, quid praeterea Corssenus sententiae meae opposuerit, primus offertur locus qui est A. 18, 7, ubi pro ἐκεῖθεν testes formae β (M f D[1]) contra sensum, ut videtur, habent ἀπὸ τοῦ Ἀκύλα. Quam lectionem quod ego non receperim, esse dicit Corssenus petitionem principii. Hic scilicet est unicus locus e sescentis, quo formam β vel eius testes videatur erroris convincere potuisse, quo quid esse potest splendidius pro mea sententia documentum? Quaero enim, num facile fieri potuerit, ut ab omni interpolatione vulgari, qualem hanc esse putavi, intemerata manerent huius formae codices. Sed quid si primitus ita scripserat Lucas: μεταβὰς ἐκεῖθεν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀκύλα εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον — Τιτίου Ἰούστου? Num scimus per totum tempus in Aquilae domo Paulum habitasse? Poterat nempe eadem domus Titii, si erat paullo maior, et pro synagoga esse Paulo et pro hospitio, et cum εἰσῆλθεν dicat scriptor, non εἰσήρχετο, aptius iam multo

1) V. supra p. V sq.

id de domicilio simul mutato intellegetur. Ita in β etiam hoc καὶ μεταβὰς (sive potius sec. D[1] μεταβὰς δὲ) ἀπὸ τοῦ (τοῦ om. D[1]) Ἀκύλα stare potest.

Porro obicit mihi numerum satis magnum vocabulorum, quae β formae propria sint. Itaque hoc ut excutiamus quale sit, recenseamus vocabula ea omnia, quae in β Actorum sunt neque in α Actorum. Genera autem eorum sunt quattuor: primum eorum quae nusquam in NT. exstant nisi in β Actorum, alterum quae non sunt nisi in β Actorum et in euangelio Lucae, tertium quae in aliis scriptis NTi exstant, sed apud Lucam nusquam praeterea; quartum quae et in β Act. et in euangelio Lucae et alibi. Primi generis haec sunt: ἀκουστός. ἀνάλλομαι. βαρύνω. δειλινόν. διαλιμπάνω. διιστορῶ. ἐντίθημι. ἐξανοίγω. ἐπικράζω. ἐπιλάμπω. ἐπισείω. ἐπιτυγχάνω. ἐπιχείρησις. ἱστίον. καταβοῶ. καταφωνῶ. ὁμόσε. πεμπταῖος. ποταπῶς. προσεγγίζω. στρατοπεδάρχης. συγκατανεύω. συζήτησις. συναναστρέφομαι. σύνεδρος. συνεκπορεύομαι. συντεχνίτης. τίς ποτε (*nescio quis*). τύραννος. φυγαδεύω (30). Secundi generis: διαλείπω. συγκατατίθεμαι. συντυγχάνω (3). Tertii: ἄμφοδον. ἀναίτιος. ἀναμιμνήσκομαι. ἀποστερῶ. βαθμός. βέλτιον. δέκατος. διάκονος. διάκρισις. διασαφῶ. ἕβδομος. ἐνέργεια. ἐξορκίζω. καταλλάσσομαι. μεγάλως. μηδέποτε. μιαίνω. νοῶ. νύσσω. πέμπτος (20). Denique quarti: ἀπαίρω. δαιμονίζομαι. διεγείρω. ἐλέγχω. ἑορτή. λυτροῦμαι. πατρίς. πέρας (VT. 13, 33). προτρέχω. ταχύ (10). Computatur summa 63. Verum secundo generi, item quarto nihil plane tribuendum esse apparet.[1]) At Lucae accedunt non minus quinquaginta vocabula. Velim inspicias primum qualia ea sint: numeralia ordinalia tria (πέμπτος ἕβδομος δέκατος), tum πεμπταῖος, cum δευτεραῖος alibi sit apud Lucam, porro μηδέποτε (at alibi οὐδέποτε), διάκονος (habet διακονῶ διακονία), διάκρισις (habet διακρίνω), ἐξορκίζω (habet ἐξορκιστής). Ad primum autem genus, id est ad ἅπαξ λεγόμενα intra NT., cum pertineant triginta, num is numerus nimius videri potest, cum id genus vocabula ex Actis NTo. accedant praeterea 410? Numeravi vocabula trium paginarum

1) Nisi quod δαιμονίζομαι (IV) ap. L. 8, 36 non satis firmae lectionis est; itaque fort. id verbum in II transferendum.

editionis meae minoris (p. 19. 57. 67): inveni 616, inter quae 86 formae β; itaque vel multo plus quam triginta ἅπαξ λεγόμενα ex β expectanda erant. Sed essent aliquanto plura, si ea quae nunc syriace tantum vel latine exstant etiam graecis verbis haberemus; quae particulae nunc in censum non venerunt. Ceteri quoque numeri eandem fere rationem servant: secundi generis sunt tria vocabula in β, 53 in reliquis Actis; tertii viginti in β, 394 in reliquis.

Nolo putidus videri minute ea memorando, quae de εὐθέως, τότε, ἐγένετο vel minus saepe vel frequentius in β adhibitis Corssenus observavit; profecto enim suum utrique formae concedendum est, neque est in his novi aliquid vel in α vel in β introductum.

At gravius fortasse videatur, quod de c. 9, 17 ab illo dicitur: ἐγερθεὶς ibi esse in β verbis τότε Ἀνανίας ἀπῆλθεν insertum, ut significaretur per somnium id visum Ananiae esse oblatum; perinde 16, 10 in β διεγερθεὶς addi, et ibi quidem recte, sed 9, 17 non recte. Praevidet autem ipse quid opponi possit: esse ἐγερθεὶς 9, 17 non „expergefactus", sed idem atque ἀναστάς; mavult tamen propter suas scilicet rationes pro „expergefactus" dictum intellegere, licere id quoque ratus. At ego nego licere: nempe „expergefieri" est διεγείρεσθαι, ἐγείρεσθαι autem semper „surgere". Qua de re si falsa etiam in lexicis traduntur, non ideo ipsa mutatur: etenim et hic absurdum sit vertere: *„er wachte auf und ging hin"*, et similiter apud Matthaeum 2, 13 sq. 20 sq. 8, 26. 25, 7. 26, 46. Mc. 4, 27. 14, 42. Rom. 13, 11, neque vertit ita ullo ex his locis Lutherus noster. Contra A. 16, 10 recte est διεγερθεὶς διηγήσατο τὸ ὅραμα ἡμῖν, quam ad rem surgere nihil erat opus.

Porro de loco 10, 24 sq. contra Harrisium disputans — ei enim lectio β prae altera placuerat — primum in ea re opinione labitur, quod putat sec. β v. 25 Cornelium de Petri adventu certiorem fieri antequam hic urbem sit ingressus; diverse autem rem narrari in α. Nempe coniungit προσεγγίζοντος τοῦ Πέτρου cum διεσάφησεν, cum rationi convenientius sit cum propiore προδραμών coniungere. Tum verba εἰς τὴν Καισάρειαν in β ad προσεγγίζοντος adnexa dubiae fidei sunt; omittit enim Gigas, et

poterant facile ex v. 24 repeti (α = β εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καισ.). Itaque si sunt ea in β delenda, ne id quidem verum, ex relatione β servum praecucurrisse dum Petrus extra urbem esset, omniaque recte fiunt perspicueque narrantur. Quod autem ad α attinet, non recte ego in commentario meo dixi ὡς ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Π. (v. 25 α) esse *„cum in eo esset ut introiret P.“*; est enim id plane necessario *„cum introisset“*, scilicet *„ut dictum est Caesaream“* (v. 24 α). Itaque post Καισάρειαν 24 plene interpungendum est, sed post φίλους ibd. non plene. Quodsi genuina sunt εἰς τὴν Κ. in v. 25 β, ne sic quidem narratio nimis confunditur; erit nimirum διεσάφησεν plusquamperfecto nostro vertendum. Pugnae autem inter α et β, quam putat exstare Corssenus, certe nihil est.

Honori id adversarii tributum velim, quod tam prolixus sum in eo refellendo; sicut illum meo honori tribuisse puto similem in me refellendo prolixitatem. Affirmat igitur contra eundem Harrisium Corssenus, secundum relationem quae est in α 21, 15 sqq. Mnasonem Hierosolymis habitasse, idque verum probare conatur. Ita autem est in α: ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερ. — συνῆλθον τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν Μνάσωνι — γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱερ. ἀσμένως ἀπεδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. Ex hac relatione, antequam Hierosolyma venerunt (γενομένων κτἑ.), res cum Mnasone transacta est (ξενισθῶμεν aor.). Eadem igitur narrantur in α et in β, sed in β disertius multo. Carpit autem adversarius usus occasione Lucam ipsum, qui milites cum Paulo captivo ab hora tertia noctis usque ad diluculum milia metrorum LXIII emensos esse narret (c. 23, 23. 31). Oportebat quidem non modo mensuram spatii ex commentario meo sumere, sed eiusdem ope etiam Lucanam narrandi rationem observare; neque enim hoc loco dicuntur milites mane Antipatridem venisse neque c. 17, 10 Paulus Beroeam. Neminem autem fugere potest, si in β hoc exstaret neque in α, argumento eo usurum fuisse adversarium quo fidem β formae impugnaret; nunc cum in α exstat, scriptorem arguere non gravatur.

Sequitur locus c. 18, 21—19, 1, de quo haec Corssenus disputat. Narrari in β, voluisse Paulum Hierosolyma adire

neque adisse, contra in *α*, iter aliud et ingressum esse et perfecisse, Hierosolymitani autem itineris multo post consilium cepisse (c. 19, 21).[1]) Bene facit, quod mecum negat Paulum tum venisse Hierosolyma, at minus bene, quod voluisse venire negat, confisus verbis c. 19, 21 *ἔθετο ὁ Π. ἐν τῷ πνεύματι . . πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσ.*, quibus novum plane consilium indicari putat. Et sum ipse fortasse in culpa, qui hoc *πνεύματι* dixerim esse „*animo*“. Sed apud Paulum quidem opponuntur inter se *πνεῦμα* et *ψυχή* sive *νοῦς*, divinaque pars hominis illo nomine significatur, neque apud Lucam aliter res se habet, cuius hi conferantur loci: A. 20, 22. 17, 16. 18, 25. eu. 10, 21. Quaeritur igitur, cur non dixerit hoc loco *ἐβουλήθη* neque *ἐβουλεύσατο* neque *βουλὴν ἔθετο*, sed *ἔθετο ἐν τῷ πνεύματι*, usus vocabulo ut ita dicam sancto. Nimirum quia id iter a spiritu sancto comprobatum neque ut alia impeditum est; itaque inesse videtur oppositio ad alia itinera sive aliud iter, hoc scilicet Hierosolymitanum prius, de cuius consilio testantem habemus formam *β* 19, 1. Nondum respondisti, inquiet, ad illud quod dixi, ipsis verbis c. 19, 21 adhibitis novum consilium neque antea initum indicari. An non fuit novum? Non enim sic nude ibi dicitur, ut adhuc attuli: *ἔθετο ἐν τῷ πνεύματι πορεύεσθαι εἰς Ἱερ.*, sed est interiectum *διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν*, adiectum *δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν*; hoc igitur totum consilium et novum fuit et eventu comprobatum est, recteque dicitur *τοῦ πνεύματος* fuisse, cum de priore illo ex parte non perfecto neque in *α* neque in *β* grandiore sive sanctiore verbo Lucas usus sit.

1) Longe diversam rationem secutus Ioh. Belser (Beitr. zur Erkl. der AG., Freiburg i. Br. 1897, p. 89 sqq.), quem valde gaudeo formae R strenuissimum propugnatorem exstitisse, et adiisse putat Paulum Hierosolyma (18, 22), voti scilicet exsolvendi causa (18, 18), et iterum adire voluisse (19, 1 *β*). Vereor ne pravissime Lucam narrantem faciat et in *β* et magis etiam in *α*. Cur non scripsit (18, 22) *ἀναβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς (ἀποστόλους καὶ) πρεσβυτέρους* (15, 4. 21, 17 sq.)? cur (19, 1) non *πάλιν πορεύεσθαι*, sive *ἐπαναστρέφειν*? Tantis rebus gestis, si venit omnino Hierosolyma, non potuit non adire apostolos (si qui aderant) presbyterosque, qui erant et laetis animis excepturi et de multis magnisque rebus cum eo acturi; tamen de his omnibus Lucas ne verbum quidem?

Quaenam autem est ea perversitas, ex duabus formis huius scripti alteram, quam ipse fateare necesse sit neque deteriorem esse et testibus uti vel antiquioribus, velut noxae utique convincendam omni genere tormentorum vexare, ne ipse cogaris praeter traditas atque consuetas opiniones aliquid novi accipere? Non enim agitur de abolenda forma α, sed aequum utrique formae iudicium postulo. Quod quoniam recusat Corssenus, denique hoc Montanistae sui simulacrum excitavit, quod profecto terrere non potest. Quaero enim (ut iam ante significavi), num putet eundem etiam euangelii formae β auctorem esse. Quod si concesserit verisimile esse, sicut est verisimile, avolabit simulacrum σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ; euangelii enim formae β testes do Marcionem et Iustinum. Si non concesserit, altero iam simulacro eoque diversam speciem gerente ad euangelium ei opus erit.

§ 10. Diversa ratione usus est qui nuper Actorum editionis minoris censuram egit, pridem maioris, homo νεανικός atque fortis Ernestus de Dobschütz.[1]) Is ne minimum quidem dubitat, quin haec Actorum forma quam edidi nusquam terrarum praeterquam apud me unquam exstiterit. *Μὴ λέγε, πρὸς Χαρίτων, τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί:* hoc enim et ipse non modo sentio, sed dudum dixi.[2]) Itaque non est cur pugnemus; nisi forte criticus id quoque negare paratus est, tali fere forma olim Cyprianum Acta legisse, qualem hanc nunc edidi. Enixus sum quantum potui, ut Cypriani formam repraesentarem, concedo tamen id minime ubique me assecutum esse, largior de singulis quantum volet, sed de summa re non concedo. Quid igitur ille? De Cypriani forma nihil eloquitur, sed ad pugnam tamen descendit, cum haec affirmat: esse aliquando Actorum librum ab hominibus auctoritate praeditis in α formam redactum; eos homines plerumque, etsi non semper, recte restituisse quae auctor scripserit; in universum igitur praestare formam α; alteram autem refertam esse interpolationibus scribarum licentia invectis,

---

1) Lit. Centralbl. 1897 Nr. 12 p. 385 sqq., 1895 Nr. 17 p. 604 sqq.
2) Act. ed. Teubn. praef. p. XXXI.

raro boni aliquid praebere. Itaque hic quoque, sicut Corssenus, nubem pro Iunone: homines scilicet mira auctoritate praeditos, miro ut videtur ingenio, sed ignotorum ignotissimos, pro Luca. Sunt, inquit, eodem illo tempore, saeculi secundi altera parte, omnes NTi. libri et in ordinem suum et in certam quandam formam redacti, qua postea ecclesiae uterentur. Velut Isenacum, credo, nostra aetate ex tota Germania convenerunt homines auctoritate praediti, qui Lutheri versionem Germanicam forma emendatiore in ecclesiarum nostrarum usum ediderunt. Sed hos quidem nos quoque novimus, illos autem tu solus, vereorque ut usquam terrarum ei exstiterint, praeterquam apud te. Unus homo qui tale quid illis temporibus facere potuerit Origenes esse videtur; sed is si fecisset, sciremus, et si alius ante eum qua dicis aetate, sciremus et per Origenem et fortasse per alios. Manet igitur quaestio neque tua ratione solvitur, unde factum sit ut eodem tempore duae exstarent Actorum formae, quarum altera Origenes usus est, altera Cyprianus, brevior altera, altera prolixior, neque verbis tantum prolixior, sed saepe etiam sententiis, neque paucis dumtaxat locis, sed paene in singulis versibus. Si Lucas ipse in causa est, de tota re iam non est quod quaeramus, etsi de singulis, ut supra dixi, non una quaestio sed innumerae relinquuntur. Ex quibus paucas quasdam etiam hic criticus attigit, non ut solveret (quod suum non censet), sed ut mihi negotium facesseret. Dicit enim, si verum putem ἐν ᾗ ἡμέρᾳ c. 1, 2 R, sequi ut putanda mihi sit caruisse euangelii forma R omnibus eis quae ante c. 6, 12 narrantur, quasi mathematicus aliquis scriptor Lucas fuerit. Mathematicus enim si quando dicit „omnia" (sicut Lucas hoc loco περὶ πάντων), nihil plane excipi vult; at ceteri homines cum eadem voce utimur multa tacite excipere solemus; itaque etiam Lucae licuit et excipere plurima (minime enim omnia Iesu dicta factaque rettulerat), et rursus addere his illa quae ante locum illum in euangelio exstant. Tamen fortasse etiam ipse ego in culpa sim, qui non satis accurate verterim quae apud Augustinum Vigiliumque traduntur. Habent illi non *„in quo die"*, sed *„in die quo"*, i. e. graece ἐν ἡμέρᾳ ᾗ; sic igitur mihi scribendum

fuit. Nolueram vertere ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ, quia sic loqui non solent; at solent ἐν ἡμέρᾳ ᾗ sine articulo, non modo ut L. 12, 46, ubi est „in quodam die“, sed etiam ut L. 1, 25 ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν κτέ., ubi purior sermo graecus articulum additum desideret. Sed est tota locutio hebraica magis quam graeca, neque dies certus et circumscriptus magis quam tempus aliquod significatur. Itaque sicut Paulus dicit (Eph. 6, 13) ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, i. e. tempore adverso, vel sicuti in VTo. est (Ier. 7, 22) ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, i. e. *illo tempore quo*, vel *tum cum*, licuit etiam Lucae scribere ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ἐξελέξατο eodem hoc sensu; nempe durius erat scribere ut L. 1, 25 ἐν ἡμέραις αἷς, quia de certo unius diei facto agitur (L. 6, 13). Si quis autem hoc mihi opposuerit, Lucae loco hoc quo duodecim apostolorum electio narratur, non addi id quod Actorum loco additur: καὶ ἐκέλευσε κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον[1]): respondeo Lucam videri statim ab initio libri aliena aramaica interpretari, paucis de suo admixtis. Apud Marcum autem (3, 14) ipsum quod desideratur exstat: ἐποίησεν δώδεκα — ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν (τὸ εὐαγγέλιον add. D al.). Neque recuso quod ex eis quae posui sua sponte prodire video: fuisse etiam auctoris illius quem Lucas graece vertit et euangelium et Acta, sive Marcus is fuit sive alius Marci similis. Desinemus autem, haec si acceperimus, mirari, quod idem Lucas, cuius est exordium euangelii elegantissime compositum, Actorum principium tam inconditum fecerit. — Sed ad criticum revertor, qui de c. 1, 16 sqq. agens affirmat tertiam mihi aliquam formam Actorum statuendam fuisse, scilicet non recte intellegens quae de Augustini additamento 1, 18 *„et alligavit sibi collum“* pronuntiavi. Quod non interpolatori alicui tribui, sed ipsi Lucae eiusque formae α, excidisse autem conieci apud ceteros testes per incuriam vetusti alicuius librarii, cum tot continua essent membra a καί incipientia.[2]) Quid igitur tu, haec si improbas? Estne ἔδει scribendum in v. 16, an δεῖ? eiciendane narratio quae inseritur de Iudae

---

1) Idem monet Belser (v. supra p. XXX, 1) p. 13.
2) V. autem infra.

morte, an retinenda? Ecce pedem retrahit e loco lubrico, sed id notat, quod in v. 23 *τὸν καὶ Ἰοῦστον* Augustini receperim, Cassiodori autem *τὸν καὶ Μᾶρκον* c. 15, 37 reiecerim, tanquam reicere sit non recipere, neque liceat iudici N(on) L(iquet) pronuntiare.

Tertius autem censor Actorum editionis Paulus Feine[1]) sine pugna dimittendus est, cum quamvis me carpat atque vellicet, nihil tamen ipse amplectatur. Postulat autem ut rationes aperiam, cur Lucas singulis locis praecipuis aliter in *β*, aliter in *α* scripserit; idem si quando coniecturam talem ultro se offerentem non aspernatus sum, hanc insectatur, ut plane nescias quomodo homini difficili et moroso placere possis. Cui ne id quidem apparet, quod ego sua sponte apparere putavi, aptissime Pauli nomen primum introduci (sec. *β*) A. 12, 25, hoc est in ipso principio Actorum partis secundae, ubi primum desiit Lucas alieni operis interpres esse; aptiorem locum censet eum qui in *α* primus est, positus in media aliqua narratione (c. 13, 9). Haeret praeterea in verbis *β* *Σαῦλος ὁ ἐπικαλούμενος Παῦλος*, non tamen ut doceat rectius esse *καλούμενος*, quod ab altero teste praebetur, sed ut nihil omnino definiat. Attamen in breviore quoque formula, quam c. 13, 9 scriptor adhibuit: *Σαῦλος ὁ καὶ Παῦλος*, necessarium est ut horum alterutrum mente suppleatur. Plerumque autem una est ratio eorum quae in *α* Actorum aliter atque in *β* conformata sunt: breviare voluit scriptor. Si contra res se habet interdum in capite paenultimo, id nunc monere haud inutile videtur, non iam putare me *β* formam Lucae archetypum esse, sed et ipsam ex archetypo descriptam; nolito ergo homo criticus in eo offendere, quod de Phoenice portu Cretae haec exstant in *α* neque in *β* (27, 12): *βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον*. Haec enim in *β* propter simile breviandi studium omissa esse videntur, ne Romanis lectoribus taedio esset regionum longinquarum minuta descriptio. In archetypo autem ita scriptum fuisse nunc putaverim: (11) *ὁ δὲ κυβερνήτης καὶ ὁ ναύκληρος ἐβουλεύοντο πλεῖν, καὶ ἐπείθετο ἐκείνοις μᾶλλον ὁ ἑκατόνταρχος ἢ τοῖς ὑπὸ Παύλου λεγομένοις*. (12) *ἀνευθέτου*

---

1) Theolog. Litteratur-Bericht 1897, 6 sqq.

δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταχθέντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κτέ. Prima sunt in α in artius contracta, sed cetera ibidem servata; at in β consilium gubernatoris naucleri-que, qui in Italiam navigandum censebant, reliquorumque, qui ad alterum dumtaxat portum navigandum, in unum confusa sunt.[1])

Quid igitur a censoribus postulo? Corssenum ut imitentur, hoc est ut in res ipsas et ipsi sedulo inquirant. Communis res est, non mea; oportet ut cognoscamus quomodo factum sit, ut Actorum libri testes tantopere inter se dissiderent. Simul autem adnitendum est ut hoc ipsum etiam melius cognoscatur, quantopere inter se dissideant. Cui rei se dedit studio maxime laudabili, proventu adhuc minus laeto quam vellem quartus censor I. Schindler[2]), qui quamvis pauca scripserit, tamen multo plus temporis in his paucis consumpsisse putandus est quam ad plura scribenda sumpserunt de Dobschuetz et Feine. Ille cum videret codices quosdam ex ipsius terra, i. e. Bohemia, oriundos magnos ad hanc rem usus habere, non defugit laborem versionis bohemicae libros manuscriptos examinandi. Et invenit uno saltem loco (16, 40) in codice anno 1429 scripto lectionem β, quam testantur praeterea D Cassiodor.: *„et cum vidissent fratres, narraverunt eis quae sibi per gratiam dominus fecisset, cohortati(que) eos et profecti sunt“*. Spero fore ut idem vir doctus in aliis libris etiam plura inveniat; latet enim alicubi eiusdem versionis codex nunc ignotus, quem Tischendorfius usurpavit, item alios alibi fortasse non minus utiles latere putaverim.

§ 11. Video in molem satis amplam crevisse hunc quasi Actorum editionis epilogum; ad euangelium igitur cum redeam, ecce exoritur hominis figura Iudaeochristiani (liceat enim, quoniam res tractamus non veras, etiam vocabulo non vere latino uti), quam immittit nobis vir

1) Quod ad 1, 1 attinet, discere potuit Feinius ex Corsseni libello, ad „Cypriani“ formam recuperandam nequaquam omnibus Augustini scriptis utendum esse, sed paucis eis quae ego p. XXII, 4 commemoravi.

2) Oesterreich. Literaturblatt VI. Jahrg. nr. 6 p. 168 sq.

cum reverentia nominandus Alfredus Resch. Cui homini vasti multisque nominibus utilissimi laboris cum id maxime sit propositum, euangelium antiquissimum, Marco atque Luca vetustius, ex intimis tenebris in lucem protrahere, altiora scrutatur quam ego, qui Marcum noverim, Lucam sciam, sed hunc antiquiorem scriptorem quis sit penitus ignorem. Codici autem D etiam Reschius plurimum tribuit; Crednerum igitur ex parte secutus haec de eius originibus statuit.[1]) Primum eius archetypum fuisse codicem quattuor euangelia complexum, quae qui primus in unum corpus redegerit, homo nimirum Christianus ex Iudaeo, fortasse Aristo Pellaeus, unum Lucae euangelium mira ratione summaque audacia modo decurtaverit modo interpolaverit, usus ad interpolationes suas non Matthaeo nostro — ex quo putabamus ceteri ea additamenta per librarios lectoresve in Lucam irrepsisse —, sed antiquissimi euangelii quadam versione graeca. Et hoc quidem factum esse ante medium saeculum alterum. Deinde, cum nondum id saeculum praeteriisset, adiuncta esse quattuor euangeliis et Acta et epistulas catholicas; simul esse et Acta et iterum euangelia ab eodem genere hominum licenter interpolata.[2]) Reliqua quoque fata archetyporum codicis diligenter persequitur. Quid igitur ad haec dicendum? Primum id falsum esse videri, quod putat prius cum reliquis euangeliis Lucanum in unum corpus coaluisse quam coaluit cum Actis; luculento enim indicio, quod ipse D praebuit, comprobatum est antiquiorem Actorum cum euangelio societatem fuisse.[3]) Quid autem Iudaici insit in forma β vel huius vel illorum, Reschii certe erat nobis ignorantibus monstrare: id quod adhuc minime fecit, nisi quod in L. 3, 22 β *υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε*, Iudaicam interpolationem (Aristonis fortasse) manifesto apparere dicit. Num manifestius quam in L. 6, 4, ubi est illud insigne codicis D additamentum, sententia a Iudaismo aliena? Cur igitur potius propter illum locum

1) Aussercanonische Paralleltexte I, 25 sqq. II, 450 sqq. III, 845 sq.
2) Non plane sibi hac in re constat R.; nam III, 845 et euangelii et Actorum formam β ad eundem hominem revocat.
3) V. supra p. VI sq.

formam β ad Iudaeum auctorem revocemus, quam propter hunc ad osorem Iudaeorum? Ego autem neque ex uno aliquo loco, qui potest singularis originis esse, de reliquis innumeris atque de tota re iudicandum duco, neque omnino his quidem duobus interpolationem agnoscendam, sed manum auctoris. Video enim Reschium ipsum, ubi agit de loco Iohannis 1, 13 [1]), his eisdem testibus occidentalibus confisum veram esse lectionem pronuntiare apud hos solos, adulteratam apud ceteros omnes, gaudereque eo invento magnique id ducere. Praebent enim hi testes, id est Veronensis b et Irenaeus Tertullianusque et Iustinus, pro οἳ *οὐκ ἐξ αἱμάτων . . ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν* vel *qui* . . *natus est* (b) vel *natus est* omisso relativo, et id quidem etiam D Vercellensisque a omittunt, sed habent ut ceteri graeci latini syriaci omnes *ἐγεννήθησαν*. Dicit autem Reschius opus esse vel propterea ut ita legamus: ὃς . . *ἐγεννήθη*, ut recte procedat oratio; excipiunt enim haec: *καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*. Dudum de eisdem patrum testimoniis copiose et accurate disputavit Sabatarius, neque videtur dubitari posse, quin primum pronomen relativum spurium sit (quod Tertullianus ne apud adversarios quidem Valentinianos repperit, quorum fraudi ille tribuit lectionem *ἐγεννήθησαν*), fueritque a principio asyndeton sicut vv. 9. 10. 11; deleto autem relativo facere non possumus quin recipiamus *ἐγεννήθη*, ut eius subiectum sit *Ἰησοῦς*, latens in eis quae proxime antecedunt *τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ*. Nihil tamen in his mala fide actum puto, sed ab librario socordi propter *τέκνα θεοῦ γενέσθαι* v. 12 etiam in proximo v. *ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν* scriptum esse; deinde ut facile fiebat additum relativum, cum praesertim longo intervallo illud *ἐγεννήθησαν* sequeretur, ut inesset initio sententiae (*οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ κτέ.*) aliqua difficultas haec ad subiectum suum referendi. Veniamus ad Lucae locum, in quo fit secundum plerosque testes vox illa caelestis eisdem verbis quibus apud Matthaeum (3, 17) Marcumque (1, 11), id quod est per se quodammodo suspectum: *σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός κτέ.*, diversis autem secundum D a b c, f^2 m.

---

1) Resch IV, 57 sqq.

pr., 1 r, Iustinum, Clementem Alexandrinum: *υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.* Quid igitur est iudicis aequi? Scilicet examinare, utrum toti loco Lucano convenientius sit. Est autem manifesto hoc; nam in proximis aperte relatio fit et triginta annorum qui Iesu tribuuntur ad *σήμερον γεγέννηκά σε* et patris proavorumque eorum qui crediti sunt ad *υἱός μου εἶ σύ*; haec igitur lectio recipienda, neque ut formae β propria, sed ut unica Lucae. Quid Reschius[1])? Ait in antiquissimo euangelio procul dubio fuisse id quod est apud Marcum Matthaeumque; interpolatoris igitur esse alterum. Quid autem potest esse perversius quam hoc quod faciunt theologi, sibi sumere quod nemo testatur, unum fuisse antiquissimum scriptum, neglegere quod diserte testatur Lucas, multos de eisdem rebus scripsisse ante se? Ex quibus unus, Marcus scilicet, rettulit ut videmus, alius autem diversa, quae invenimus apud Lucam. Sed haereticorum fuit ea opinio, Iesum ab humano patre procreatum baptismo demum (*σήμερον*) filium Dei esse factum. Quid hoc ad criticum, cui lectiones sunt disceptandae? viderint theologi. Nisi quod hoc quidem etiam criticus spectare debet, ut scriptor ipse sibi constet; Lucam enim in illa opinione non fuisse declarat eius caput primum. Videamus igitur, quemnam ipse sensum illi voci tribuerit; pergit enim dicere de aetate Iesu deque proavis, quae apud Tischendorfium sic leguntur: *καὶ αὐτὸς ἦν Ἰ. ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσὴφ τοῦ Ἠλὶ κτέ.*, sed eadem in codicibus et apud testes reliquos multifariam conversa et mutata. Primum pro *ἀρχόμενος*, quod perquam male intellegitur, Clemens Alexandrinus habet *ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα*, item Irenaeus secundum interpretationem latinam quae exstat sic legit: *ὡσεὶ ἀρχ. τριάκοντα ἐτῶν ἐρχ. ἐπὶ τὸ βάπτισμα*; denique Diatessaron operis auctor Tatianus ex Ephraemi testimonio eadem fere et legisse et scripsisse videtur.[2]) Idem *ἀρχόμενος* et sedem habet parum certam, quod solet esse indicium interpolationis, et plane abest a min. 124, ital. e f, vulgatae mt, Syr. Sin. et Schaafii, aethiop.; itaque si quis

1) III, 20 sqq.

2) Zahn, Forschungen I, 123 (*et ipse Iesus annorum erat quasi triginta, quando venit ut baptismum a Ioh. reciperet*).

contendat haesisse ἀρχ. ex interpretamento antiquissimo ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα, aegre is refelli poterit, utique postquam comparuit in codice Londiniensi (700 Greg.), teste in multis rebus singularis fidei, ipsum ἐρχόμενος, sine ἐπὶ τὸ βάπτισμα. Υἱός quoque in multis codicibus, inter quos est 700, post ἐνομίζετο exstat, sed omittitur nusquam, bisque est apud Syros, qui et hic et alibi pro „*natus annos* . .“ ex suae linguae indole „*filius annorum* . .“ habent. Num igitur hoc geminum υἱός fuit etiam apud Lucam, deditque, quia parum intellegebatur, turbarum originem? Sed certe is hebraismus aliis locis NTi non est receptus, et offerri videtur alia ratio varietatis lectionum explicandae. Deleamus primum ὤν, quod om. et D et 700, transponamusque cum eisdem plurimisque aliis υἱός post ἐνομίζετο; habebimus igitur: . . ἦν Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσήφ (cf. Epiphan. 51, c. 11), quae ita vertemus: „erat I. circiter XXX annos natus, sicut putabatur, filius Iosephi.“ Iam referetur ὡς ἐνομίζετο et ad priora et ad sequentia, neque profecto contra mentem scriptoris, qui non poterat a Paulo non didicisse, re quidem vera Christum ab omni aeternitate fuisse. Etsi enim istud σήμερον psalmi neque in Pauli oratione Antiochena (Act. 13, 33) neque in epistula ad Hebraeos scripta (1, 5. 5, 5) disertius explicatur, facillime tamen (ut equidem putaverim) ex illorum mente ad omnem aeternitatem transferebatur. Verum ne altiora attrectemus quam nobis fas est (qui critici simus, non theologi), numquam certe secum ipse pugnabit Lucas, cum idem ὡς ἐνομίζετο etiam ad υἱὸς Ἰωσήφ valere non desierit. Hac igitur posita lectione ut videtur genuina, videamus num inde cetera varietas explicari possit. Itaque cum coniungerent ὡς ἐνομίζετο cum υἱός, laborare videbatur constructio verborum; quare aut addiderunt ὤν, cui facile adhaesit υἱός sua sede relicta, aut pro ὡς scripserunt vel ὅς (r) vel ὅτι (bcf² al.), addentes simul εἶναι post ἐνομίζετο, id quod fecerunt etiam qui ὡς non mutassent, ut De. Ergo criticus suo munere ut potuit perfunctus rem theologo tradit.[1])

---

1) Genuinam hanc esse apud Lucam lectionem: υἱός μου

§ 12. Video me, dum cum Reschio ago, perductum esse ad disputandum de locis quibusdam Lucani euangelii gravioribus: quae res cum minime sit ab hac praefatione aliena, eadem via paullisper ire pergamus. Proxime excipit genealogia Lucana a Matthaei diversa, quae inde ab Iulio Africano plurimorum sagacitatem exercuit. Ea est in uno codice D ita reficta, ut cum Matthaeo consentiat, isque locus unus ex illis est, quibus possit aliquis cum Reschio opinari, auctorem lectionis *β* non ex Matthaeo nostro, sed indidem unde hic Matthaeus graecus sua derivasse. Etenim praeterquam quod D Lucae cum *α* inversum ordinem sequitur, quem ascendentem vocamus, habet etiam eos proavos, quos decurtando praeteriit Matthaeus; reges dico Ioacim sive Eliacim, Amasiam, Ioas, Ochoziam. Videntur tamen hi, neque multo negotio, e libris Regum suppleti esse, ex quibus eos etiam apud Matthaeum quidam addiderunt: nam nulla supplementa D praebet in ea parte, quae a captivitate Babylonica usque ad Christum pertinet, quam partem, si annorum spatium reputaveris sescentorum fere, etiam magis apud Matthaeum decurtatam esse apparebit. Quaternos denos enim is numerat et a Davide ad Iechoniam et ab hoc ad Christum; sunt autem a Davide ad Iechoniam anni fere quadringenti, quos complent secundum rei veritatem proavi duodeviginti; qua ex ratione debebant esse in tertia parte non minus viginti septem. Itaque ei qui haec in D intulit nullus fuit aditus ad genuinum Matthaeum eiusve auctorem, sed dumtaxat ad hunc Matthaeum atque ad Vetus testamentum, neque difficilius ille quattuor reges ex hoc addidit quam alius quidam Cainan ex LXX. Nempe hoc quoque inter D ceterosque testes interest, quod ille secundum Genesin hebraicam omittit Cainan illum, quem LXX eosque secuti ceteri Lucae codices inter Arphaxad et Sala infertum habent.[1]) Nihil enim certe librariis D codicis eiusque archetyporum cum Hebraicis

---

εἰ σύ κτέ., etiam vir summus Paulus de Lagarde acriter contendit, v. Mittheilungen IV, 308 sq., neque diversa sententia Hermanni Usener, Weihnachtsfest 40 sqq., qui testimonia omnia diligenter collegit.

1) Mire *Elam* (צילם) pro *Cainan* Syrus Sinait. (e *Thamon*).

litteris rei fuit, neque ipsi Lucae fuisse videtur, sed fuisse huius auctori, quem eundem illum esse putaverim, cuius de natalibus Iohannis Christique narrationem in capite primo Lucas expresserit (v. § 8). Aliquanto plus dubitationis habet alius locus Lucanus, qui est c. 11, 1 sqq. Ibi D non solum cum aliis orationem dominicam ad Matthaei modum supplet atque refingit, sed etiam haec ei praemittit solus (v. 2): (ὅταν προσεύχησθε), μὴ βαττολογεῖτε ὡς οἱ λοιποί· δοκοῦσιν γάρ τινες ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται· ἀλλὰ προσευχόμενοι (λέγετε κτέ.). Quibus haec respondent apud Matthaeum (6, 7): (προσευχόμενοι δὲ) μὴ βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί (B Syr. Cur. ὑποκριταί, e vv. 2. 5)· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν (at D ital. h ἀνοῖξαι τὸ στόμα). οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς κτέ. Suntne igitur haec, quae Lucae addit D, e Matthaeo interpolata? At negat non modo Reschius, sed etiam Nestlius[1]); unde enim sumpsit interpolator λοιποί pro ἐθνικοί sive ὑποκριταί? unde τινες? Neque si de orationis dominicae forma, qua est et in D et in aliis plurimis, dubitari non potest quin Matthaeo ea debeatur, ideo non iam quaerendum est de hoc additamento, quod in D solo exstat. Multa autem disputata sunt et Nestlio et aliis contra eum de semitico quodam vocabulo (חברים), num id et λοιποί esse possit et ἐθνικοί: qua de re cum ne Nestlio quidem ipso plane constet, nolimus disceptare quae nostrum utique iudicium superant. Sed ponamus iam, esse hanc formam β, auctam per scriptorem ipsum vel ex archetypo suo vel aliunde, videamusque quid inde sequatur. Num turbabitur loci concinnitas? At erit apta haec praefatio orationis dominicae, magis etiam brevioris huius formae quam Lucas habet. Οἱ λοιποί autem conferri potest cum Pauli verbis I. Thess. 4, 13 ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα; item conferas eiusdem I. Cor. 15, 34: μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσιν. Quod autem οἱ λοιποί

1) Resch III, 226 sqq. Nestle, Philologica sacra 27 sqq. Einf. in d. N. T. 106 f.

apud Lucam est neque οἱ ἐθνικοί, id suas rationes habet easque valde luculentas. Rogavit Dominum secundum Lucam discipulus quidam, ut doceret suos precandi quandam formulam, perinde ac fecerit Iohannes Baptista. Respondet Iesus primum hoc: μὴ βατταλογεῖτε ὡς οἱ λοιποί. Quinam igitur ei sunt? Nimirum et Pharisaei et discipuli Iohannis. Quod si cui videatur durius, meminerit quaeso illius loci Lucani (5, 33), ubi dicunt ad Iesum: οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται; nempè hoc δεήσεις ποιοῦνται, quod neque apud Marcum est neque apud Matthaeum, aliunde ex sua scientia Lucas adiecit, congruenter videlicet cum hoc loco de quo agimus. Itaque in hoc codicis D additamento Lucae manus neque interpolatoris agnoscenda est.[1]) Sed cur ea absunt ab A forma? Conicias veritum esse Lucam, cum in Palaestina haec scriberet, ne Iohannis discipulorum animos offenderet; at cum Romae iterum eadem scriberet, non erat cur iterum omitteret. Itidem non sine causa omissus est locus ille c. 6, 5 β in editione A, quippe qui Iudaeos vehementer offendere posset, additus autem Romae, ubi nihil erat tale timendum. Ceterum erit nobis locus capitis 11. unus ex eis, quos ad communem Matthaei Lucaeque auctorem graecum referendos esse supra (§ 6) statuimus. Namque πολυλογία nusquam praeterea est in NTo, βατταλογεῖν ne apud profanos quidem; congruunt etiam δοκοῦσι γὰρ κτέ. ad verbum (nisi quod τινές a Matthaeo omissum est); adde quod in oratione dominica quae excipit habet uterque ἐπιούσιος vocabulum, omnium fortasse quae sunt in NTo difficillimum et quodammodo maxime notabile.

Ipsam vero orationem dominicam apud Lucam vel invito codice D diversam a Matthaeo formam habere sinemus, immo reddemus Lucae formam suam invitis etiam Vaticano ceterisque. Nempe antiquitus etiam plus, quod ad hanc orationem attinet, inter utrumque euangelistam interfuit quam vulgo creditur; testati enim sunt Gregorius

1) Marcion num haec habuerit discerni nequit; id tantum videmus, respicere Tertullianum et priora et sequentia, haec non respicere.

Nyssenus Maximusque Confessor, pro ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου apud Lucam esse ἐλθ. τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς. Cuius lectionis vestigia in ipso D dudum agnoverunt viri docti[1]); additur enim ibi ante ἐλθ. ἡ βασιλεία σου illud ἐφ' ἡμᾶς, quod nunc quoque, nescio an fortuita congruentia, in quibusdam Germaniae partibus eodem loco addi solet. Alium iam testem ipsius lectionis Gregorianae nacti sumus codicem min. 700 (saeculi XI, Londinii exstantem), qui et ipse pro ἡ β. σου habet τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς. Denique similia praebebat Marcionis euangelium haereticum, quod Lucanum decurtatum fuit; sed eius rei testis Tertullianus dubitare non sinit, quin ibi ea verba fuerint pro ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, sequentibus ut vulgo ἐλθέτω ἡ βασ. σου.[2]) Vincunt autem alteri testes et numero et auctoritate maximeque eo, quod maior est secundum eos cum vulgata lectione congruentia. Lucas igitur, id quod etiam Reschius[3]) opinatur (etsi dissentit Theodorus Zahn), ea scripsit quae testatur Gregorius, neque modo in R (cuius non est Gregorius testis, neque saepe codex 700), sed in utraque forma euangelii; vulgaris autem lectio e Matthaeo invecta est, idque iam ante tempora Marcionis, in cuius exemplo Lucae utraque infuit. Idem exemplum alia quoque continebat a Luca aliena, ut erat consentaneum primis quibusque temporibus maxime inter se euangelia contaminari, docetque Marcionis res tam multa de vetustis huius euangelii eiusque Romanae formae fatis, ut diligenter ea nobis consideranda et examinanda sit.

§ 13. Marcion Sinopensis Romam venit anno fere 137 vel 138, princeps sectae propriae exstitit ibidem a. 144, cui sectae per annos proximos libros proprios sacros composuit, usus ad euangelium suum euangelio Lucano, ad „apostolum" suum Paulinis epistulis. Mansit secta eius per longum tempus, scripseruntque complures contra

1) Sanday ap. W.-H., quem impugnat Chase in Texts and Studies edited by J. A. Robinson I, 3, 35.
2) Zahn, Gesch. des neut. Kanons II, 2, 472.
3) Resch III, 234.

illum discipulosque, sed quorum scripta aetatem tulerint maxime hi tres: Tertullianus Epiphanius auctorque dialogi „de recta in deum fide,“ Adamantius vulgo dictus. Ei cum satis multa e libris sacris Marcionitarum attulerint, restituere ex parte eos libros conati sunt cum alii tum Theodorus Zahn.[1]) Plurima praebet Tertullianus; Epiphanii excerpta neque multa sunt neque ampla neque cum cura facta; Adamantius locos quosdam affert interdum longiores. Apparet igitur Marcionem summa licentia usum e Luca Pauloque passim resecuisse quae cum suis placitis non convenirent, ea maxime quae Iudaismum saperent; sed mutasse non multa neque de se quicquam adiecisse, sed si qua, de Matthaeo euangelistisque ceteris mutuatum. Sunt igitur reliquiae euangelii Marcionei fere totidem fragmenta Lucani, quale id ante medium saeculum alterum Romae exstitit. Iam id mihi minime opus est probare, quod et statim manifestum fit et dudum agnitum est, apparere in universum in Marcionis euangelio Lucani formam Romanam, quam testantur D sociique. Verum eos locos, qui contra facere videntur, colligere iuvat. C. 5, 10 Iesus sec. De ad Simonem Iohannem Iacobumque: *δεῦτε καὶ μὴ γίνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων· ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων*; sed Marcion Tertulliano teste[3]) ut *α* Dominum ad Petrum dicentem facit *μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν*. Lectio De non caret suspicione: compara Matthaei haec (4, 18 sq.) sec. Syrum Sin.: *ἦσαν γὰρ ἁλεεῖς ἰχθύων* (add. Syr.). *καὶ λέγει αὐτοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλεεῖς ἀνθρώπων.* Accedit quod minime perspicitur, cur Lucas in *β* tantopere ab *α* recesserit. At in proximo versu Marcion prope ad De accedit. C. 6, 17 D *ἀπὸ πάσης (τῆς) Ἰουδαίας καὶ ἄλλων πόλεων ἐληλυθότων*; contra *α*: *ἀπὸ π. τ. Ἰ. καὶ Ἰερουσ. καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον.* Tertullianus ex Marc. libere affert: *conveniunt a Tyro et ex aliis regionibus, multitudo etiam transmarina.* Sed hoc quoque loco D vix est testis sincerus lectionis *β*. Nempe et $\aleph^{1}$, qui

---

1) Zahn l. c. II, 2 p. 409 sqq.
2) Zahn ibd. I, 674 sqq.
3) Tert. adv. Marc. IV, c. 9.

saepe pro β testatur, hic cum cetera habeat ut α inserit tamen *καὶ Πιραίας* (= *Πειραίας*, *Περ.*) post *Ἰερ.*, et italae plerique ibidem similiter *„et trans fretum“*, neque apte in D coniungitur *Ἰουδαίας καὶ ἄλλων πόλεων*, nulla plane urbe nominata. Quidni igitur Marcionem potius ceterosque secuti in β sic scribimus: *ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Περαίας καὶ Τύρου καὶ ἄλλων πόλεων* (Dce goth.; sed *τόπων* Marci. armen.) *ἐληλυθότων*? Facile ex enumeratione duo membra exigua excidebant, genuinumque esse *Περαίας* Marci locus (3, 8) probat, ubi est *καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.*[1]) Itaque hoc quidem loco Marcion cum β facit, non cum α. — C. 7, 26. 28 Marcion sec. Tert. IV, c. 18 non discessit ab α; D autem (cum a italae) priorem partem v. 28 in v. 26 transponit; itaque habet v. 28 *λέγω δὲ ὑμῖν*, atque hoc consentientibus min. 13. 69. 124 (qui Ferrariani dicuntur) et italae plerisque. Cum ratio non appareat, cur Lucas in R aliter scripserit atque in A, videndum ne sit vulgaris ordo ad Matthaei similitudinem (11, 9. 11) antiquitus interpolando inductus, nisi gravior corruptela est, ex eodem assimilandi studio orta. — C. 11, 27 Tertull. c. 26 *exclamat mulier de turba*, = α *ἐπάρασά τις φωνὴν γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου*; at De *γυνή τις ἐπ. φ.*, omissis *ἐκ τοῦ ὄχλου*. Quae verba cum etiam apud alios testes (KΠ 1) sede mota sint (*γυνὴ ἐκ τοῦ ὄ. φωνήν*), videntur mihi interpolatoris esse, cf. 9, 38. 12, 13. 19, 39. — C. 12, 58 D ital. *μή ποτε κατακρίνῃ σε πρὸς τὸν κριτήν*; sed Marcion teste Epiphanio *κατασύρῃ* ut vulgo. Dein *ὁ κριτής*, quod omittit Syrus Sinaiticus, et praebet Epiphanius et Tertullianus agnoscit; verborum autem ordo qui est in D it. (*παραδώσει σε*) etiam apud Epiphanium exstat. His profecto omnibus non multum tribuendum; neque enim Epiphanii codices plane nobis sunt pro ipso Marcione. Haud plus valet, quod c. 16, 18 verba *ἀπὸ ἀνδρὸς* Tertulliani (c. 34) testimonio fulciri videntur; possunt enim nihilominus spuria esse recteque, et quod ad R et quod ad A attinet, a D aliis omitti.

---

1) Ita eam terram vocant Marcus Matthaeus Iohannes; apud Lucam nullo praeterea loco commemoratur. *Περαίαν* dicit Iosephus.

Id igitur equidem ex omnibus collegerim, fuisse formae Romanae exemplaria illo quidem tempore satis sincera neque cum A multum contaminata. An opponetur mihi locus c. 6, 5, qui est de homine sabbato opus faciente, D codicis proprius? Eius enim nullum prorsus est apud Marcionis testes vestigium; attamen si repperisset ille eum locum Iudaeis vehementer adversum, videtur recepturus fuisse, neque adversarii Marcionis, si eum apud illum deprehendissent, de tali interpolatione tacituri. Atque hoc quidem satis certum est, verum illud prius non item. Conveniebat cum Marcionis placitis *εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ*, sed vix conveniebat alterum: *εἰ δὲ μή, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου*. Incertum igitur manet, utrum Marcion hunc locum in suo Luca non invenerit, an inventum sicut sescenta alia non receperit. Si non invenit, hoc scilicet dicendum: ab antiquo tempore magni interfuisse Romanae ecclesiae antistitum, nequid apud se a communibus Christianorum sacris abhorreret; itaque de eius euangelii sui particulis, quae et spuria videri et offensioni esse possent, aequo animo auctoritati orientis iam ante Marcionis tempora eos cessisse.

§ 14. Similiter autem res se habet de loco omnium et longissimo et gravissimo, qui est de muliere adultera: non habuit eum Marcion[1]), sed ignorasse non potest affirmari, quoniam is locus non modo legi Iudaeorum destruendae adhiberi poterat, sed etiam licentiam quandam adulterii dare videbatur. Quid ei loco cum Luca? inquies; nonne is Iohannis est sive esse traditur? Traditur sane; sed falso tradi dudum omnes fere consentiunt; exul igitur ab Iohanne, neque immerito exul, patriam sedem quaerit, quam apud Lucam circa extremum caput vigesimum unum invenire videtur, adiuvantibus et monstrantibus codicibus minusculis quibusdam e Calabria oriundis, qui communi nomine Ferrariani dici solent. Ei enim pericopam illam, quae in D, G, H, aliis multis graecis, tum italae quibusdam, vulgata, Syro Hierosolymitano, apud Iohannem 7, 53—8, 11 legitur, ab ℵABCL

1) V. Tert. c. Marc. IV, c. 39.

aliis graecis latinis syriacis omnino abest, denique in min. 1 aliisque quibusdam ad finem euangelii Iohannei reiecta reperitur, post Lucae c. 21, v. 38 insertam habent. Sunt autem codices Ferrariani fide haud indigni, ab Italica stirpe non prorsus degeneres (quam ob rem nobis postmodo de eis agendum erit), et est utique eorum indicium dignum quod sedulo examinetur. Etsi sic collocata, ut illi eam pericopam apud Lucam habent, manifesto manere nequit. Quis enim haec ferat: *καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ* (L. 21, 38). *καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· Ἰησοῦς δὲ κτἑ.* Sed monuit me Ernestus Lippelt, cuius sagacissimam observationem inter prima huius praefationis commemoravi, adesse pericopae exulanti indicia insignia, quae veram eius sedem et apud Lucam et in ipsis his eius partibus fuisse demonstrent, sermonem prorsus Lucanum, rerum cum eis quae his versibus narrantur summam similitudinem. Sic igitur statuendum videtur. Initium pericopae e Iohannis loco illo, in quo tam diu mansit, corruptelam quandam traxit; legitur enim sic: *καὶ ἐπορεύθη(σαν) ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν*, in quibus vehementer displicet *ἐπορεύθη* intra breve spatium repetitum. Sed si deleveris verba ab *ἕκαστος* ad *ἐπορ.* alterum, quibus effectum est ut pericopa loco Iohanneo aliqua ratione convenire videretur[1]), habebis quae post versum Lucae 36 transposita longam orationem de Hierosolymorum excidio deque die novissimo commodissime excipiant: *καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν κτἑ.* Neque minus commode absoluta hac narratione scriptor perget (L. v. 37): *ἦν δὲ τὰς ἡμέρας διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν κτἑ.* Nam etsi eadem fere iterantur, tamen et de omnibus iam diebus noctibusque dicuntur quae ante de una nocte dieque, et simul ut conveniebat paullo plenius, haud absimiliter atque fit in Act. β 15, 41.

1) Caret fere eis verbis Corbeiensis f^2 pr., qui hoc habet pericopae initium: *Iesus autem adscendit in montem oliveti.*

16, 4. In verbis autem singulis haec sunt Lucana. Ὄρθρου I. 8, v. 2, cf. L. 24, 1 ὄ βαθέως (sicut hic U al.). Act. 5, 21 (nusquam praeterea NT.). Ibd. καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς, cf. L. 5, 3 καθίσας δὲ — ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. A. 16, 13. V. 3 στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ Act. 4, 7. V. 4 sec. U al. ταύτην εὕρομεν, ut L. 23, 2 τοῦτον εὕρομεν. A. 24, 5. V. 6 ἵνα ἔχωσιν (εὕρωσιν al.) κατηγορεῖν (al. κατηγορίαν) αὐτοῦ (al. κατ' αὐτοῦ), cf. L. 6, 7 ἵνα εὕρωσιν κατηγορεῖν (al. -ίαν, -ῆσαι) αὐτοῦ (al. κατ' αὐτοῦ). 11, 54 D ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι αὐτοῦ. D haec in v. 4 inserta habet, et pro πειράζοντες Lucanum ἐκπειράζοντες (10, 25; praeterea I C. 10, 9 et VT.). V. 7 ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες, cf. A. 12, 16 ἐπέμενε κρούων. L. 11, 8 β. Ibd. ἀνακύπτειν Lucanum, 13, 11. 21, 28. V. 9 ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι (om. haec D al.) cf. A. 23, 1. 24, 16 (συνείδ.). L. 3, 19 (ἐλεγχόμενος ὑπὸ). Ibd. ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν — ἕως τῶν — (ἕως τῶν — om. D al.) cf. L. 23, 5. 24, 27. 47. A. 1, 22. 8, 35. (10, 37). V. 11 ἀπὸ τοῦ νῦν (om. EFG al.) Lucae Paulique proprium, L. 1, 48. 5, 10. 12, 52. 22, 18. A. 18, 6 (II Cor. 5, 16). Neque si qua sunt in pericopa singularia, ut (κατα)λαμβάνειν sensu deprehendendi, ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἀναμάρτητος, καταγράφειν, εἷς καθ' εἷς (sed haec duo non in omnibus), suspicionem ea movere possunt, cum ubique apud hunc scriptorem talia inveniantur, quae praeterea vel nusquam in NTo. vel apud ipsum Lucam nusquam sint. Itaque postquam pericopa causam suam satis probavit, estne quominus secundum petitionem iudicetur? Sed videtur esse; nondum enim examinatae sunt rationes exilii quo multata est; audiatur igitur et altera pars. Satis quidem constat, si ab origine et in A pericopa fuisset et in R, nunquam futurum fuisse ut tanto consensu expelleretur, neque vero si in A fuisset, etsi non in R. Alia prorsus est testimoniorum ratio de versibus c. 22, 43sq., qui si sunt propter offensionem quae inesse videbatur a quibusdam patribus deleti et in Ferrarianis quos dixi in Matthaeum reiecti, nihilominus apud plerosque testes locum tenuerunt, sicuti etiam ea, quae c. 9, 54—56. 23, 34 quibusdam displicuerunt.[1])

1) Locus 22, 43 sq. et alios testes orientis habet et cum א[1]

At haec pericopa antiquo quidem loco Lucano in nullo omnino codice legitur, apud Lucam in paucissimis, nempe Ferrarianis illis, quibus accedit unius euangelistarii testimonium, adscriptum habentis ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.[1]) Praeterea ignorant eam Marcion Tertullianusque, ignorant omnes patres vel graeci vel latini saeculo quarto antiquiores[2]); quarto quoque et deinceps pergit ignota esse orienti, quamquam est iam nota Ambrosio Hieronymo Augustino. Sed nimirum quia unius formae R propria fuerat, afuerat semper ab altera, ideo et in suspicionem et in damnationem incucurrerat, eo quidem magis, quo magis et ambitu et rebus et sententiis conspicua est. Sic igitur statuentes, ut sit communis fere causa et huius pericopae et illius additamenti quod c. 6, 5 habet D, optime explanatum habebimus et quod mature haec e Luca perierunt, et quod emerserunt ex occidente, ubi delituerant, et quod in A numquam recepta erant, scilicet quia Lucas videbat ea legi Moysis Iudaeisque adversa esse et vehementer eos offensura; itaque ab ea sui libri forma, quam Palaestinae Syriaeque destinaverat, procul habere maluit. Verum fata pericopae satis mira vixdum attigimus. Cur non omnino periit? Videlicet quia non defuerunt ei unquam amici, qui eam etsi loco suo eiectam tamen in extremo euangelio tanquam appendiculam aliquam tolerarent, donec saeculo fere tertio inventus est, qui in proximo Iohannis euangelio novam ei sedem assignaret. Quod ut faceret coniectura ductus esse videtur; sequuntur enim apud Iohannem post paucos versus haec (8, 15): ὑμεῖς

---

ipsum ℵ^c, tum Arium, Chrysostomum, alios; similiter 23, 34 verba ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν κτἑ., et illa quae 9, 54 sqq. in ℵB al. omittuntur, minime carent testibus orientalibus. Non igitur fuerunt haec formae R propria, neque vero spuria esse possunt. At ne casu quidem videntur omissa esse; reliquum igitur est ut in theologos culpam coniciamus. Quod enim ad 23, 34 attinet, facile qui legisset v. 28 sqq., in quibus poena sceleris adnuntiatur, offendebat in 34 πάτερ ἄφες αὐτοῖς, si quidem ea verba ad auctores Iudaeos neque ad ministros milites referebat. Quae enim precatus est Iesus, eadem etiam exaudita sunt; quae autem exaudita, etiam facta; pugnare igitur hoc dictum cum illis videbatur.

1) Euangelist. 435, exstans Athenis.
2) V. Tschd. et. W.-H.

κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα, similia quodammodo eis quae sunt in pericopa. Quae postquam semel novam sedem occupavit, tam firmiter eam tenuit et tantopere favore et existimatione crevit, ut ne Hieronymus quidem, cum cetera versionis latinae ad normam graecorum librorum exigeret, hanc pericopam rursus exturbare auderet. Quin illa occidente subnixa orientem quoque sibi denique acquisivit, estque hodie multis partibus Novi Testamenti longe notior atque clarior. Forma autem eius ex sede Iohannea aliquantum traxit, primum quidem illa verba, quorum ope Iohannis narrationi adnexa est, tum alia quaedam, etsi non secundum omnes testes, velut quod in D est v. 9 ἕκαστος τῶν Ἰουδαίων, ex more Iohannis, et in multis v. 6 τοῦτο δὲ ἔλεγον ex eiusdem. Quod autem tantum nunc in hac pericopa variae lectionis est, quantum haud scio an in nullo alio NTi. loco, id ex illo infausto exilii tempore remansisse videtur, per quod male habita et neglegenter descripta est, quod idem fere multis Actorum particulis accidit, quae cum β formae tantum essent, saepe in librorum margines relegatae et inter describendum et corruptae et multifariam truncatae sunt. Itaque ego sicut in his etiam in hac pericopa plenissimam quamque lectionem integerrimam duxi. Denique quod attinet ad Ferrarianos codices, putaverim in eorum archetypum aliquod pericopam ex Iohanne redisse; est enim etiam secundum hos interpolatione illa aucta, qua Iohanni olim aptata est. Adscripserat, puto, quidam in margine exemplaris antiqui ad caput hoc Lucae extremum: ἐνταῦθα τὰ περὶ τῆς μοιχαλίδος; obsecutus alius ex Iohanne ea apposuit; inde a librariis inter verba Lucae recepta sunt, sed et aucta neque iusto loco.

§ 15. De Marcionis autem euangelio, a quo sumus egressi, si quis cetera cognoscere cupiat, inveniet apud Theod. Zahn, nisi quod ille vir doctus Tischendorfii apparatu utens consensum cum italae codicibus non semper cognoscere potuit. Videbit iam illo tempore Lucae verba adfecta fuisse ea labe, quae ex Matthaei Marcive contaminatione fluxit, unde saepius colligitur etiam D codicem cum Marcionis testimonio congruentem, etsi falsa, tamen

antiqua traditione uti. Haec igitur cum praeterire possim, aliae duae res occurrunt mihi non silendae, ex quibus una haec est. Scimus Marcionem et Pauli epistulas et hoc euangelium passim summa licentia mutilasse; itaque si quos ille versus Lucae omisit, nihil ei rei tribuere solemus. Et merito quidem; quis enim putet fuisse veri Lucae aliquod exemplum, quod neque de ingressu sollemni, quo Iesus Hierosolyma ultimum introiit, quicquam continuerit, neque de Petro servi auriculam gladii ictu abscidente? Verum diversa quoque ratiocinandi via uti licebit. Verbum si quod omisit Marcion, dummodo ne appareat causa cur omiserit, vel a Luca vel certe a forma R abiudicabimus. Versus integros quosdam et D omisit et alii R formae testes; non recipiemus in R. Verum sicubi Marcion sive unum versum omisit sive duos pluresve continuos, neque adest ei alter testis, ibi testimonium omnium antiquissimum semperne nos neglegere posse putabimus? At est ubi his omissis conexus totius loci restituatur, qui manentibus eisdem fere nullus sit. Verbo moneo, clarissimum virum Hermannum Usener vel capitis 4 formae mutilatae, qualem Marcionis euangelium praebuit, patrocinatum esse[1]; ipse vero in his pergo cum ceteris haeretici licentiam agnoscere. Sed negari non potest, si omittantur c. 10 v. 12—15, quos Marcionem omisisse probavit Th. Zahn, ea removeri quae (praeter v. 12) ab huius loci sententia prorsus aliena sint. Et versus quidem 13—15 totidem fere verbis sunt apud Matthaeum. Item 11, 49—51 si cum Marcione omiseris, conexum meliorem habebis, neque 12, 6—7 omissos desiderabis, causam autem cur hos quidem Marcion deleverit nullam invenies. Tum 12, 49 *καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη* non ille solus omisit, sed etiam italae e; itaque quod Marcionis euangelium etiam v. 50 caruit, num pro certo habebimus hoc illius licentia factum esse? Sed illis prioribus semotis hic stare non poterit, emergit autem, si varia testimonia composueris, totius loci forma altera brevior, in qua nihil fere vituperare possis. Primum versui 49 accedunt ex X, italae e aliis, verba *οὐκ οἴδατε*

1) H. Usener, Weihnachtsfest p. 80 sqq.

ὅτι, quae cum δοκεῖτε ὅτι v. 51 bene congruant. Quae verba a Marcionis euangelio afuisse non mihi videtur e Tertulliani silentio[1]) recte colligi posse; si autem afuerunt, contaminato exemplo Marcion usus esse probatur. Tum in v. 51 ἐν τῇ γῇ non habet italae e, quae molesta sunt omisso v. 50, manente autem vel proba vel necessaria. Hunc quidem versum Marcion admixta Matthaei forma exhibet (Mt. 10, 34): δοκεῖτε ὅτι ἦλθον εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν; Tertullianus vero in suo exemplo Lucae ex eodem Matthaeo etiam μάχαιραν pro διαμερισμόν habuit.[2]) In his igitur sum equidem coniunctis Marcionis Latinorumque testimoniis obsecutus; sed deficientibus Latinis nihil ausus sum, ne c. 17, 7—10 quidem, quamquam ei quoque versus cum proximis nihil commune habent. Neque facile audeas aliquid praeter unum locum 12, 49 sqq., quamquam negare non possis minime necessarium esse, ut omnibus reliquis Marcionis temeritas in culpa sit. Sed num vel 12, 49 sqq. vel alio aliquo ex his locis sunt in Lucam tot verba sententiaeque continuae post Marcionem male illatae? Non id dico, sed formarum duarum differentiam agnosco. At est integrior antiquiorque α; unde igitur hoc, quod pristina β habere videtur? Verum ne id quidem explicatione carebit. Fac enim ipso loco 12, 49 sqq. ab initio sic scripsisse Lucam ut putamus in β fuisse; postea autem invenisse sententiam priorem, quae est de igne, apud alium auctorem forma locupletiore quae est in α; adscripsit igitur hanc locupletiorem in margine archetypi sui; inde recepit in α, sed postea, β cum scriberet, breviorem rursus amplexus est. Non affirmo sic factum esse; sed in avia certe non evagamur, cum statuimus Marcionis tali testimonio aliquando nos recte obsequi.

Sed altera quoque res est prope coniuncta, quam non magis mihi videor hoc loco praetermittere posse. Est fere Marcionis testimonium, sicut modo dixi, inter antiquissima

---

1) Tert. c. Marc. IV, c. 29: *Proclamat Christus tum: „ignem veni mittere in terram.“*

2) Ibd.: *„Putatis venisse me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem.“ „Machaeram“ quidem scriptum est, sed Marcion emendat.*

quae exstent; itaque si Pauli res agatur, non Lucae, vel si Iohannis sive Marci, nonne id testimonium maximi nobis faciendum sit, ad recuperandum verum Paulum Iohannem Marcum, non aliquam eorum formam?[1]) Idem in Luca plurimum valere debet, quo dignoscamus verum Lucam ab eis qui illum corruptelis interpolationibusque infecerunt. Qui quin fuerint non magis dubitari potest quam in aliis euangeliis, cumque sit nunc apud Lucam innumera vis verborum inutilium, existimandum est magnam utique eorum partem interpolatoribus deberi, non scriptori. Iam sicubi aliquod verbum tale Marcionis testimonio convincitur: putabimusne lectionem eo verbo carentem formae Romanae propriam esse? At si Marcus esset vel Matthaeus, pro sola genuina eandem haberemus, item si Demosthenes vel alius e scriptoribus Graecis Romanisque: quos scimus per librarios lectores interpretes multifariam auctos esse vocabulis quae ad integritatem sententiae conferre viderentur. Erit igitur cavendum, ne postquam cognovimus fuisse duplicem Lucani operis formam, ea re abusi scriptori attribuamus quae aliorum sunt. Atque haec est in hac editione vel maxima omnium difficultas, praesertim cum ne id quidem affirmare possis, nullum unquam verbum inutile Lucam posuisse, neque vero nihil unquam vel a Marcione vel ab huius testibus vel in D italaeve libris perperam omissum esse. Solacio autem hoc unum est, quod eo fere esse solet difficilius iudicium, quo quaeque res magis pusilla est, quo autem maior res, etiam iudicium minus difficile. Verum ut clarius perspiciatur, quid sibi in Luca librarii interpretesque permisisse possint, utile erit cetera euangelia examinare; nam in uno Luca eos plus sibi sumpsisse licentiae quam in reliquis tribus non sane probabile est.

§ 16. Itaque in Iohannis euangelio — id ut primum

---

1) Insigniter opitulari videtur Marcion loco vexatissimo Rom. 2, 16. Eum locum et Adamantius (p. 824) affert omissis primis verbis, quae in nostris codd. non eadem forma traduntur (*ἐν ἡμέρᾳ ὅτε*, *ἐν ᾗ ἡμ.*, *ἐν ἡμ. ᾗ*), neque Tertullianus (c. Marc. V, c. 13) eorundem verborum ullam rationem habet. Erit autem deletis eis locus planissime atque optime constitutus: *κρινεῖ ὁ θεὸς κτέ.*, ut sint *ἀσυνδέτως* haec illata, sicut c. 1, 22. 7, 24. 8, 16 al.

excutiatur — ingens vis variae lectionis deprehenditur, maior ea quidem in narrationibus quam in orationibus[1]), ut appareat fuisse qui id euangelium adscriptis suis interpolationibus etiam planius reddere studuerint. Sic in narratione quae est de aqua in vinum conversa (c. 2, 1—10) haec sunt quae propter dissensum testium spuria videri possint: nihil enim nunc affirmo, sed id dico, posse et haec spuria esse et si qua sunt similia apud Lucam similique dissensu tradita. V. 2 *καὶ οἶνον οὐκ εἶχον, ὅτι συνετελέσθη ὁ οἶνος τοῦ γάμου*, vel secundum alios *καὶ ὑστερήσαντος οἴνου*, vel (el) *καὶ ἐγένετο διὰ πολὺν ὄχλον τῶν κεκλημένων τὸν οἶνον συντελεσθῆναι*. 5[2]) *καὶ προσκαλεσαμένη τοὺς διακόνους* (e, qui pergit *ἡ μήτηρ τοῦ Ἰ. εἶπεν αὐτοῖς*). 6 *κείμεναι* (om. $\aleph^1$ a e). 7 *καὶ προσκαλεσάμενος* (*ὁ Ἰ.*) *τοὺς διακόνους* (e f^2 l). 8 *οἱ δὲ ἤνεγκαν* (om. X), vel (a) *οἱ δὲ ἤντλησαν καὶ ἤνεγκαν*, vel (e f^2 l) *καὶ ἐποίησαν καθὼς εἶπεν αὐτοῖς*. 9 (*οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ,*) *ὃ οἶνος ἐγένετο* (e), vel *ὅτι ἐξ ὕδατος οἶνος ἐγένετο* (l), vel (a b) *καὶ θεωροῦντες τὸ γενόμενον ἐθαύμαζον*. Primum igitur hoc dico, toto caelo haec additamenta distare ab eis quae in Actis D addit: quippe hebetissimus quisque haec ad Iohannem adscribere poterat, et insunt quae ab Iohannis usu discrepent: *ὑστερεῖν, συντελεῖσθαι*. Deinde si quis putet magnam licentiam scribarum sive interpretum occidentalium deprehendi, comparatis aliis locis videbit nihilo fere maiorem esse horum culpam quam orientalium: veluti c. 5, 9 *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ* habent orientales, om. D e (cum Nonni paraphrasi), 10 *τῷ τεθεραπευμένῳ* om. e, *σάββατόν ἐστιν* om. Syr. Lew. (cum Nonno), 13 *ἰαθεὶς* vel *ἀσθενῶν* om. q. Est *θεραπεύειν* quoque ex eis verbis, quibus alias Iohannes non utitur. Itaque si omnino librarii accusandi, omnes accusandi sunt; si autem defendimus ab eo crimine orientales, omnes defendendi, eritque vel in eos culpa conicienda, qui ipsa prima apographa huius euangelii confecerunt, vel in horum apo-

1) Ipse moneo, hinc infirmari videri argumentum quo in Act. ed. minore p. XI sq. usus sum.
2) V. 4 exstat Nonni lectio alio nomine notabilis: *τί ἐμοὶ ἢ* (pro *καὶ*) *σοί, γύναι*, i. e. *quid id ad me sive ad te?* (Nonnus: *τί μοι, γύναι, ἠὲ σοὶ αὐτῇ;*).

graphorum lectores, qui margines interstitiaque versuum suis explicationibus ita oppleverint, ut librarii describentes in varios errores inducerentur. Certe tota res valde dissimilis est eius quam in Lucae euangelio videmus; videmus autem ibi a D sociisque in universum paucissima addi, plurima autem omitti, neque ea dumtaxat quae sine mora interpolatori tribuas, sed etiam alia. Ut enim pauca e multis afferam: quis potest spuria credere *ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον*, quae L. 8, 43 om. cum B D? Similia exstant apud Marcum, sed verbis praeter *ἰατροί* diversis omnibus, ut plane eadem ratio agnoscatur quae alias inter Lucam Marcumque intercedere solet. Vel quis pro spuriis eiciat 10, 41 sq. *μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία*, vel 12, 19 *κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, πίε, φάγε*, vel omnia ea quae c. 19, 30 sqq. in D omittuntur?[1]) Iohanni nihil detraxeris, si removeris quae non sunt consensu testium tradita; Lucae autem eadem ratione dempseris, quae omissa multi minime aequo animo ferant. Itaque si in his formae duae diversae sunt agnoscendae, quidni etiam in levioribus plerisque? Tamen ne librarios plane extra culpam collocemus, indiculum (minime quidem integrum) do talium, quae apud Iohannem ab eis addita esse videri possint. *Ἀκούσαντες* vel sim. 4, 30 (Syr. Lew. *πᾶς ὁ ἀκ.*). 6, 60 (om. be Syr. Lew.). *τὴν ἀλήθειαν* 6, 45 (A). *ἀληθῶς* 6, 14 (om. D). *τῶν ἀνακειμένων* 13, 28 (om. e). *ἄνω* 11, 41 (om. 253 e). *καὶ ἀπῆλθεν* (post *καὶ ἦλθεν*) 4, 43 (om. ℵBCD al.), cf. L. 2, 51. *αὐτός ipse* 4, 2 (om. c al.). 7, 9 (om. e al.). *γυναικὸς* ad *Σαμαρίτιδος* 4, 9 (om. *γυν.* e). *εἰς Βηθανίαν* 11, 17 (add. ℵ^cb DX al.). *εἰς τὴν ἑορτὴν* (*ταύτην*) 7, 8. 10. *εἰς τὰ μέρη* 6, 1 (add. Dbe). *εἰς τὸν οὐρανόν* 11, 41 (add. KΠbcf). *εἰς ἕνα τόπον* 20, 7 (om. Syr. Lew.). *ἐκεῖ* 5, 5. 6, 3. 11, 31 (om. Syr. Lew.). 12, 2 (om. ae Nonn.). 26. *ἐκεῖνος* 18, 10. 20, 13 (om. e). *ἐν ἑαυτῷ* ad *γνούς* 6, 61 (om. Syr. Cur. Lew.). *ἐν τῇ ἑορτῇ* 7, 11 (om. Δ. 69 Nonnus). *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ* 5, 9 (om. De Nonn.). *ἔξω* ad *ἐκβάλλειν* 6, 37.

---

1) Valde mirum est eadem fere apud Marcum omitti in latino k, qui reddit Mc. 11, 4—6 graeca haec: *καὶ ἀπῆλθον καὶ εἶπον καθὼς αὐτοῖς εἶπεν ὁ Ἰ.* (*καὶ ἀπελθόντες ἀπεκρίθησαν ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει* D ap. L.). V. infra p. LVII sq.

9, 35; ad ἐξελθεῖν 18, 29. 19, 4. 5; ad ἑστάναι 20, 11. ἐπ' αὐτῷ s. περὶ αὐτοῦ 12, 16 (om. be Sahid. Nonn.). ἑστηκότες 11, 56 (om. Syr. Sch. Lew.). εὐθέως, εὐθύς 5, 9. 11, 44. 13, 30 (om. e Syr. Lew.). ὁ ζῶν ad πατήρ D 5, 26, ex 6, 57; τοῦ ζῶντος ad θεοῦ 6, 69 (ex Mt. 16, 16). ἤδη 4, 36? 51. 5, 6. 11, 17. 19, 28. ἰδόντες 5, 10 (e Syr. Lew.). 20, 10 (Syr. Lew.), cf. supra ἀκούσαντες. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 14, 1 (in principio lectionis). κύριε 13, 6 al. ἐμήνυσεν αὐτοῖς D 20, 18. μόνον ad οὐ 12, 9. ὅλη ad ἡ οἰκία 4, 53; ὅλος ad κόσμος 12, 19; δι' ὅλου 19, 23 (om. e). οὗτος ad ὁ κόσμος 12, 31. οὕτως 4, 6. 13, 25. 21, 22. πάλιν 4, 3. 11, 7. 8 (om. Nonn.). 38 al.; πάλιν δεύτερον 4, 53 (om. e); 21, 16 aut πάλιν aut δεύτ. omittitur. περὶ τούτου 6, 61 (om. e Syr. Lew.). πολύ ad πλῆθος 5, 3; πολύς ad γογγυσμός 7, 12. πρὸς ἑαυτούς 7, 35. προσελθόντες ad εἶπεν 7, 3 (add. Syr. Lew.), cf. supra προσκαλεσάμενος 2, 5. 7. τοῦ προφήτου ad Ἡσαΐου 12, 38. πρῶτος 20, 4 (om. e Syr. Lew.). σὺν αὐτῷ ad ἀνακειμένων 12, 2 (om. X a Nonn.). σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 18, 1 (om. Nonn.).[1]) συνηγμένοι 20, 19. τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ 19, 38 (αὐτόν al., e τὸν Ἰησοῦν); cf. 20, 12 a. ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου 4, 20 (om. Tertull.; ὁ τ. et. ℵ om.); cf. 5, 13. 10, 40. 19, 20 (ἦν ὁ τ. et ὅπου om. e). τότε 13, 27. Omisi vulgatissima illa, pronomina addita et coniunctiones et λέγων quaeque similia sunt. Itaque ne apud Lucam quidem talia vocabula, si quando in D sociisque addita sunt, pro parte formae R statim accipienda, neque ubi talia D ceterique omittunt, utique diversitas formarum agnoscenda est. Ponuntur in Iohanne etiam alia vocabula pro aliis apud testes alios, ἀγαπᾶν D pro φιλεῖν 5, 20, inversa ratione 11, 5; ἥλατο (D) — ἔβαλεν ἑαυτόν 21, 7. ἀναγγέλλειν — εἰπεῖν 5, 15 (cf. 4, 51). ἀναδεικνύναι (ℵ[1]) — ποιεῖν 6, 15 (etiam constructione mutata); ibd. ἀναχωρεῖν — φεύγειν (hoc ℵ[1] ital. etc.), ex quibus illud Matthaei magis est quam Iohannis, potuit autem reponi pro hoc ab eis, quibus φεύγειν a Iesu persona alienum

---

1) Om. id. ibd. αὐτὸς καὶ οἱ μαθ. αὐτοῦ, habet μετὰ τῶν μαθ. v. 2. — Haec duo exempla praepositionis σύν si removeris, nullum apud Ioh. relictum erit praeter unum c. 21, 3.

videretur (v. Tschd.). Paullo post (v. 17) pro *κατέλαβεν αὐτοὺς ἡ σκοτία* (ℵD) Iohanneo in plerisque est *καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει*, quod equidem ad eosdem illos vetustos interpolatores rettulerim quos supra significavi. *ἄρτι — νῦν* 13, 36 sq. *γέγονας — ἐλήλυθας* (*ἦλθες*) 6, 25, cf. 12, 28. 30. *γινώσκειν — ἀκούειν* 12, 9; *γιν. — εἰδέναι — ἰδεῖν* 6, 61; *γιν. — νοεῖν* 12, 16. *διατρίβειν — μένειν* 11, 54. *εἶναι — ἔχειν* (*ὧραί εἰσιν τῆς ἡμέρας — ὥρας ἔχει ἡ ἡμ.*) 11, 9. *ἔχειν — φορεῖν, φέρειν* 19, 5. 39. *ἐξελεύσονται — ἐκπορεύσονται* 5, 29. *ἐν ἑαυτοῖς — πρὸς ἀλλήλους* 4, 33, cf. 19, 24. *ἦλθεν — παρῆν* 13, 1. *ἡμέρα — ὥρα* 11, 53. *θεασάμενοι — ἑωρακότες* 11, 45. *ἐθεώρουν — ἑώρων* (falsum hoc) 6, 2. *κραυγάζειν — λέγειν* 19, (12.) 15. *πλησθῆναι — πληρωθῆναι* 12, 3. *πολλά — τοιαῦτα* 11, 47. *σιωπῇ* (D it. pler. Syr. Lew.) — *λάθρᾳ* 11, 28. *τι — οὐδέν* 5, 19. Non igitur est diversae formae indicium, quod ap. L. 1, 20 pro *πληρωθήσονται* in D est *πλησθήσονται*, vel v. 21 pro *προσδοκῶν* in eodem *προσδεχόμενος*. Constructio apud Iohannem variat in his: *ὡς ἦλθον ἠρώτων — ἦλθον ἐρωτῶντες* (hoc e) 4, 40. *καταβῇ καὶ — καταβάς* 4, 47, cf. 6, 11. 7, 4. 11, 17. 12, 3. 36. 18, 4. 19, 1. *ἤθελον .. καὶ — ὡς ἤθελον* (Syr. Lew., e) 6, 21; cf. 11, 41. *εἰδὼς — ὡς ἔγνω — ἔγνω .. καὶ* 6, 61. *ὅτι οὔπω — οὔπω γὰρ* 7, 30. *ἵνα* et *τοῦ* c. inf. 11, 11. *ἄγουσιν* (*ἦν δὲ πρωΐ*) — *ὅτε ἦν πρωΐ, ἄγουσιν* 18, 28 (hoc Syr. Lew.). Vides autem haec neque multa esse neque gravia neque cum eis comparanda, quae eiusdem generis apud Lucam et in euangelio et in Actis reperiuntur, propter diversas horum librorum formas scilicet.

§ 17. Sum equidem iu Iohanne, qui nostrae provinciae non est, satis diu immoratus; transeamus igitur ad Marcum, cuius condicionem diversam reperimus, sed peiorem, non meliorem. Simile videatur eorum quae in Iohanne invenimus, quod Mc. 5, 33 *δι' ὃ πεποιήκει λάθρᾳ* add. D a f[2] i, contra b e q ibd. etiam *εἰδυῖα ὃ γέγονεν αὐτῇ* omittunt; neutra enim ad sententiam necessaria sunt, ut possis utraque pro interpolatis habere. Sed cavendum est, ne falsa specie similitudinis decipiaris. C. 15, 15 *βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ ὄχλῳ* (post *ὁ δὲ Πιλᾶτος*) om. D f[2] k, et movet suspicionem *βουλόμενος*, quod unicum

est eius verbi apud Marcum exemplum. At apud Lucam, in Actis maxime, et hoc frequens est et *τὸ ἱκανὸν λαβεῖν* exstat (A. 17, 9), singulari *τὸ ἱκανὸν ποιεῖν* (*satisfacere* — *satis accipere*) proxime cognatum. Atque hoc idem etiam aliis locis dubiis (qui frequentiores sunt circa extremum librum) observatur, esse alteri duarum lectionum colorem quendam Lucanum, Actorum vel magis quam euangelii admonentem. Eiciunt eiusdem c. v. 28: *καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη*, auctoribus omittendi ℵABD al.; est autem ea locutio non modo Iohannis, sed etiam Actorum propria (1, 16 *ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν κτἑ.*), ipseque Iesaiae versus a Luca affertur (22, 37). Ibd. v. 19 *καὶ τιθέντες τὰ γόνατα* (Act. 7, 60. 9, 40 al., L. 22, 41) *προσεκύνουν αὐτῷ* om. D 71*. 253 k; parum apto loco id membrum apud ceteros infertur, iusto autem apud Matth. (27, 29) *γονυπετήσαντες*. V. 24 *τίς τί ἄρῃ* om. D al., cf. *τίς τί* L. 19, 15.[1]) Neque est tamen D alienus magis quam ceteri ab hoc vitio quod videtur (quod *τὸ λουκανίζειν* dixeris); nam c. 14, 4 pro *ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς*, quae sunt ex more Marci dicta, Daf²i habent *οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ διεπονοῦντο* (*διαπ.* Act. 4, 2. 16, 18, neque usquam praeterea); item 14, 25 pro *οὐκέτι* (om. ℵC al.) *μὴ πίω* Daf *οὐ μὴ προσθῶ πιεῖν*, ut est idem fere hebraismus (*προσέθετο*) L. 20, 11 sq. A. 12, 3. Vel diverso modo utraque pars codicum *λουκανίζει*: c. 16, 1 ℵB al. *καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου* (A. 25, 13. 27, 9, neque usquam praeterea) *Μαρία ἡ Μαγδ. καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη*, sed Dnq nihil nisi *καὶ πορευθεῖσαι*[2])

---

1) C. 4, 19 *καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι* om. D al.: non est *ἐπιθυμία* neque *ἐπιθυμεῖν* ap. Mc., sed ap. L., neque *περί τι* hoc sensu apud illum, sed cf. A. 19, 25 α *τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας*, neque *λοιπός*, sed cf. A. 17, 9 al. — 3, 21 *οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποὶ* D it. (vid. potius ad 22 pertinere), cf. L. 22, 8 (Mci.). 24, 9. A. 2, 37 α. 17, 9; sed et. 23 *οἱ ἀπὸ Ἱερ. καταβάντες* (*καταβεβηκότες* 700) Lucanum, A. 25, 7. 23 β. — 14, 58 pro *ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος* (cf. A. 6, 11. 14 in re simili) ℵ *ὅτι εἶπεν* (Mt. *οὗτος ἔφη*, sed Df²h simil. ut Mc.). Lucanum etiam *τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν* 10, 24 ACD al., 23 s¹ (cf. supra p. XV sq., 1), v. L. 18, 9. Denique cf. lectionem k supra p. LV, 1 appositam.

2) k *καὶ διαγεν. τοῦ σ. πορευθεῖσαι.* Haec *διαγεν. τοῦ σαββ.* aptiorem fortasse locum habebunt in v. 2.

(saepe Lucas ut 15, 15, sed nusquam Marcus). 16, 4 *ἦν γὰρ μέγας σφόδρα* (L. 18, 23 *ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα*) multo aptius in D al., quibuscum consentit Eusebius, versui 3 addita sunt. Videntur igitur aliena a Marco, aliena etiam *καὶ πορευθεῖσαι*, aliena *διαγενομένου τοῦ σαββάτου*; verum autem Marcum quid scripsisse dicamus? Quasi vero constet, verum Marcum omnino graece scripsisse; videor enim mihi supra satis idoneis argumentis probasse, Lucam quidem ad suum euangelium graeco hoc Marco non usum esse. Aramaice autem Marcum scripsisse neque supra affirmavi neque nunc affirmo; verum si quis hoc colligat ex omnibus, verum Marcum fuisse aramaice scriptum, graece interpretatos esse eum librum et alios et fortasse ipsum Lucam, minime obloquor. Est etiam ubi ternae interpretationes compareant: 11, 13 ℵABC al. *ἦλθεν εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ*, Db al. *ἦλθεν ἰδεῖν ἐάν τί ἐστιν ἐν α.*, 700. afq Orig. *ἦλθεν ὡς εὑρήσων τι ἐν αὐτῇ*. Harum enim trium lectionum nulla ex Matthaei loco (*ἦλθεν ἐπ' αὐτήν* 21, 19) explicatur, habet autem prima speciem Lucanam (*εἰ ἄρα* A. 7, 1 *β*. 8, 22. 17, 27), secunda consuetam Marci (cf. 5, 14), tertia vel ultra Lucanam elegantiam est.[1]) Hoc igitur est quod ait Papias (sed de Matthaei euangelio, non de Marci): *ἡρμήνευσεν δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος*. Idem autem codex 700 etiam 1, 18 pro vulgari *τὰ δίκτυα* praebet poeticum *τὰ λίνα*.[2]) Atque cum ipsa verba interdum tantopere discrepent, non mirum est etiam constructiones varie tradi, rudiores ab aliis, ab aliis elegantiores. Sic c. 6, 7 sq. sec. De al.: *καὶ προσκαλεσάμενος* (pro *-εῖται*) *τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν* (pro *καὶ ἤρξατο ἀποστέλλειν*) *αὐτοὺς ἀνὰ δύο* (D pro *δύο δύο*, om. e), *δοὺς* (pro *καὶ ἐδίδου*) *αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων*, *παραγγείλας* (e pro *καὶ παρήγγειλεν*) *αὐτοῖς μηδὲν αἴρειν* (e pro *ἵνα μηδὲν αἴρωσιν*) *εἰς τὴν ὁδόν*. Quae cum ita sint, non videtur ope talis libri ad Lucae lectiones rectius aestimandas multum profici posse. Neque enim, ut huius, ita Marci duae formae exstant, sed exstitisse

---

1) De *ὡς* cum part. fut. coniuncto v. Grammatik d. neutest. Griechisch 247 (Hebr. 13, 17; L. 9, 52 sec. bql, *quasi paraturi*).
2) V. de eo libro sane insigni infr. p. LXIX sq.

videntur vel duae vel plures; nunc autem una quaedam fere integra servata est, ceterarum nihil nisi fragmenta, ex collatis aliis exemplaribus antiquissimis temporibus adscripta. Accedit autem sicut apud Lucam nota illa labes ex euangeliorum contaminatione orta, quam tollere solent editores ubi codices quos optimos putant contra testentur, sed ubi hi ipsi ea labe infecti sint fere non attingunt. Veluti c. 4, 41 mihi dubium non est quin vera servaverint be: *ecce quo modo* (ἴδε πῶς, cf. 2, 24. 13, 1. 15, 4), adulterata sint apud ceteros: τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ, = L. 8, 25; neque enim est τί(ς) ἄρα praeterea apud Marcum, neque εἰ ἄρα praeter 11, 13 ℵAB etc., quo de loco supra egimus.

§ 18. Matthaeum ultimo loco examinamus. Cuius etsi Papias notas habuisse videtur complures formas distinctas, nobis certe una sola tradita est[1]), atque in universum satis sincere tradita. Contuli ipse fragmenta latina antiquissima Bobbiensia, quae k littera notantur, secundum editionem Wordsworthii sociorumque: e quibus fragmentis cum una pars ad Marcum pertineat, altera ad Matthaeum, et si nostrum ordinem secutus a Matthaeo ad Marcum veneris, miraberis in hoc lectionis maximam cum vulgari discrepantiam, et si secundum codicis ordinem a Marco ad Matthaeum processeris, in Matthaeo summam cum eadem congruentiam miraberis. Qua ex congruentia id certo colligitur, non fuisse librarios ipsos mutandi studiosos, neque orientales neque occidentales; sua enim indole perinde in Matthaeo atque in ceteris uterentur; sed si in his in varias partes saepe discesserunt, scilicet quod sequerentur habebant. Neque tamen id dico, nusquam esse apud Matthaeum interpolatum; ipsius enim ope k quaedam interpolationes detegi videntur. Non dixit Iesus eisdem verbis quibus Iohannes Baptista: μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (4, 17; cf.

---

1) Valde pauca sunt ap. Mt., quae eorum quae ex Mc. attuli similia videri possint. C. 12, 16 pro ἐπετίμησεν (quo verbo alias Mt. utitur) in D min. 1 atque ap. Eusebium (Demonstr. 452) est ἐπέπληξεν, quod praeterea non exstat nisi ap. Paul. I. Tim. 5, 1.

3, 2), sed legendum est cum k Syro Lew. Eusebio ὅτι ἤγγικεν ἡ κτἑ., sine μετανοεῖτε. C. 8, 5 μετὰ ταῦτα δὲ προσῆλθεν κτἑ. k Syr. Lew.; vulgaris lectio εἰσελθόντος (-τι) δὲ αὐτοῦ (αὐτῷ vel τῷ Ἰ.) εἰς Καφαρναούμ ex Luca (7, 1) interpolata esse videtur, vereorque ne eidem interpolationi debeatur ἑκατοντάρχης pro χιλίαρχος, quod solus Syrus praebet (it. vv. 8. 13). Genuinum puto etiam ἄλλη παραβολή pro ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς 13, 33: om. ἐλάλ. α. D 76. k Syr. Cur. Lew., sed D 76 ἄλλην παραβολήν praebent. Dubites de verbis οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ 1, 25, quae om. non modo Syr. Lew., sed etiam k (etsi tacet de eo Tischendorfius). Denique (ut praetermittam alia) non adducar ut credam Matthaeum quem dicimus scripsisse 13, 14 καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα, duobus vocabulis usum quae ab omnibus euangeliis aliena sunt (ἀναπληροῦν et προφητεία), sed Iesaiae locum a quodam homine ex LXX adscriptum puto, Matthaeo autem nihil ex his (vv. 14. 15) relinquendum. Magna enim est apud testes varietas: Eusebius v. 14 τότε ἐπληρώθη habet, ex persona scriptoris scilicet, D autem καὶ τότε πληρωθήσεται, ut appareat variis modis homines Iesaiae locum Matthaeo aptare studuisse. Sed satis superque de his; ad Lucam redeamus.

§ 19. Alius testis formae Romanae aetate Marcioni suppar Iustinus est; verum de eo plura dicere vix opus. Neque enim e Luca quicquam nominatim affert, sed omnia ex commentariis quos vocat apostolorum, et Matthaeum cum Luca ita miscet, ut quid apud hunc, quid apud illum legerit subinde parum certum sit. Apparere tamen clarissime Lucae formam Romanam et mihi monstravit et aliis monstrabit is quem saepius commemoravi E. Lippelt, atque Romae Iustinus libros eos qui manent composuit.

De Irenaeo, Cypriano, Augustino in praefatione Actorum dicendum fuit, sed in hac non est cur iterum dicam. Sincera quidem atque integra forma Romana nemo ex his usus esse videtur, quando fortasse ne Marcion quidem; pericopa quae est de adultera a Cypriano nusquam commemoratur. Codices autem Cypriani in allatis locis Lucanis ita varie inter se discedunt, ut appareat a

librariis secundum sua exemplaria eos locos correctos esse. In universum nos quoque in italae codicibus talem Lucam legimus, qualem legerunt illi legitque Ambrosius, cuius exstant commentarii in Lucam conscripti.

E. Graecis patribus, excepto Irenaeo eiusque discipulo Hippolyto[1]), ad formam Romanam recuperandam non videmur quicquam lucrari posse. Est tamen quaerendum maxime de Aegyptiis, Clemente Alexandrino atque Origene; cum enim in Aegypto libri fuerint Actorum formam β habentes, maneatque nunc quoque euangelii codex ℵ ad mixtum quoddam genus pertinens, minime mirum sit si patribus quoque illis eiusdem similes libri fuerint. Atque in eis, quae Clemens ex Luca affert, conspicitur tam creber et insignis cum D ceterisque consensus, ut ita de illius libro statuendum videatur; nam quominus eum librum sinceram R formam praebuisse putemus, aliis locis impedimur. Illius generis sunt hi loci (de quibus videnda adnotatio critica): 3, 13. 6, 29. 46. 7, 25. 9, 27. 62. 10, 27. 12, 9. 11. 27. 30. 32. 14, 8. 10. 17, 6. 20, 34. 24, 43; ex hoc gravissimi sunt 10, 41 sq. et 12, 19, in R valde contracti, sed a Clemente secundum ampliorem formam A allati. Memorabile autem, quod in Actis idem Clemens ab α non discrepare solet. Ad Origenem quod attinet, nihil insignius loco 22, 27, cuius amplior forma quae est in D illius testimonio ex parte confirmatur, neque desunt alia similis congruentiae vestigia, etsi pro numero locorum allatorum minime multa (velut 4, 20. 7, 39. 24, 31). His duobus accedit tertius Methodius, episcopus Olympi Lyciae, Origenis sectae adversarius, cuius superest graece praeter minora quaedam opusculum inscriptum Convivium decem virginum[2]), ita ad Platonis Convivium imitando expressum, ut saepe instar codicis Platonici habeatur. In quo scripto si plura Lucae

1) De eo vid. ad 13, 15 sq. 18, 3 sqq. 27. 21, 9. 18. 20. 24, 39; apparere vid forma mixta. De Act. v. p. 48 Lag. (5, 29; est forma A). Prodiit nuperime novae Hippolyti editionis pars prima, curis vv. doctorum Bonwetsch et Achelis.

2) Edidit A. Jahn Halis 1865 (S. Methodii opera quae exstant).

allata essent, fructum haberet eum quoque non exiguum; nunc hi tantum ibi sunt loci Lucani: 12, 35—38. 49. 15, 4—6. (23). 21, 34. Primum eorum, quoniam insunt ei magnae difficultates etiam propter reliquorum testium discrepantias, integrum appono ut apud Methodium legendus est; nempe nunc male truncatus reperitur (et reperiebatur iam Photii temporibus, qui haec excerpsit)[1]), at probat ipsius scriptoris testimonium disertissimum, eum olim et legisse et scripsisse ea quae de *ἑσπερινῇ φυλακῇ* D aliique testes occidentales habent. *Οἱ λύχνοι ὑμῶν μὴ σβεννύσθωσαν, καὶ αἱ ὀσφύες ὑμῶν μὴ λυέσθωσαν. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι γίνεσθε ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῷ εὐθέως ἀνοίξωσιν. μακάριοί ἐστε, <ἐὰν ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρῃ* (D) *γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ ὑμᾶς καὶ παρελθὼν διακονήσει· καὶ ἐὰν ἔλθῃ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί ἐστε>, ὅτι ἀνακλινεῖ ὑμᾶς καὶ παρελθὼν διακονήσει* (om. *αὐτοῖς*), *κἂν* (om. *ἐν*) *τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ φυλακῇ, μακάριοί ἐστε.* In quibus prima satis licenter a scriptore reficta videntur, cum nemo praeterea testis accedat; item id Methodio deberi, quod per totum locum secunda persona est pro tertia. His igitur et omnibus levioribus missis ad ultimam sententiam attendamus, cuius prior pars, ab *καὶ ἐὰν ἔλθῃ* usque ad *διακονήσει*, in *α* omnino non exstat; at post *τρίτῃ φυλακῇ*, ut integra esset sententia, *ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως* ibi addita sunt. Quod ni esset, facile putares casu excidisse illa propter similem in *διακονήσει* exitum, neque formas duas agnoscendas esse, sed lectiones, alteram mancam, alteram integram. Sunt autem in ipsa pleniore forma, ut dixi, testium discrepantiae. Primum in min. 1. 118. 209, vulgatae mm, Syro Curetoniano — Lewisianus enim omnino cum *α* facit — per contaminationem membrum paenultimum (*κἂν ἐν τῇ δευτ.* —) in *α* formam dilatatum est. Tum b italae in *διακονήσει αὐτοῖς* desinit, reliqua (*κἂν ἐν κτἑ.*) non addens; scilicet expulsa est ea pars alterius sive com-

1) Phot. Bibl. cod. 237 p. 309 a 22.

munis formae propter inductam alteram. Similiter in D e omissa sunt *μακ. εἰσιν ὅτι . . διακον. αὐτοῖς*, verum post *εὕρῃ οὕτως* additum vel *ποιοῦντας* cum Cyrillo et versione sahidica (e), vel *ποιήσει* ex interpolatione (D; item e, in quo desunt *μακ. εἰσιν*). Integrae autem neque male auctae formae praeter Methodium, qui nunc mutilatus est, hi testes supersunt: italae f²ilr (om. r *καὶ εὕρῃ οὕτως*, habet in membro paenult. *ἔλθῃ* et *ᾗ τῇ τρ. φ.*), Irenaei interpretatio latina. — Etiam de altero loco, qui est c. 15, 4 sqq., pauca addere non inutile est. Is apud Methodium sic legitur: *τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔχει ἑκατὸν πρόβατα* — sunt haec ad locum Mt. 12, 11 reficta —, *κἂν ἀπολέσῃ* (*καὶ ἀπώλεσεν* Phot.) *ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἀφίησιν τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν, καὶ πορευθεὶς ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ζητεῖ αὐτό, ἕως εὕρῃ;* (5) *καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ,* (6) *καὶ ἐλθὼν εἰς οἶκον συγκαλεῖται τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὑρέθη τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.* Docent haec cum aliis, quanta exstiterit apud Lucam multis locis lectionis varietas. Potest ad R formam referri, quod v. 5 omittitur *χαίρων* et a Methodio et in italae bf²il; sed refelli vix poterit si quis dicat id e Matthaei c. 18, 13 (*χαίρει*) male interpolatum esse. *Εὑρέθη* pro *εὗρον* (v. 6) hunc unum graecum testem habet, latinos bcef²ilq; sit id Romanae. In v. autem 4 partim propter Matthaei locum qui habet eandem sententiam (18, 12 *ἀφεὶς τὰ ἐν. ἐνν. ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον*), partim aliis de causis multum turbarum exstitit. Et *ἀφίησι* quidem ex Matthaeo pro *καταλείπει* cum Methodio etiam D habet (*ἀφήσει* ut vid. bcf² et vulgatae mt); indidem *ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν* pro *ἐν τῇ ἐρήμῳ* Meth. solus; pro proximis autem (*πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός*) hae sunt variae lectiones: D (Syr. Cur. Lew.) *ἀπελθὼν τὸ ἀπολωλὸς ζητεῖ*, similis illius quae est Methodii, ae *πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπ. ζητῶν*, f *πορ. ζητεῖν τὸ πλανώμενον*, bc al. *πορεύεται ἐπὶ τὸ πλ.* (et supra bef al. *πλανηθῇ ἓν*). Cum sequatur *ἕως εὕρῃ*, videtur *ζητεῖν* quoque apud Lucam ab initio non defuisse, sed omittere potuit scriptor in *α*; in *β* utrum *πορευθεὶς* (*ἀπελθὼν*) *ζητεῖ* scripserit an *πορεύεται ζητῶν*, nullo modo discerni potest. — Ex reliquis scriptis

Methodii id maxime discere videmur, in Actis non minus quam Clementem forma α illum usum esse.[1])

Difficilius iudicatur de Basilio, qui fuit episcopus Seleuciae Isauriae saec. quinti parte priore; affert is complura Lucana in orationibus quae exstant, sed ut assolet in hoc scriptionum genere licenter neque accurate, ut etsi appareat interdum — minime enim semper, neque unquam in Actis — quaedam cum D ceterisque R testibus similitudo, non tamen multum ex illo lucrari possimus.[2]) Vix maioris usus est Macarius Aegyptius, saeculi quarti scriptor.[3]) Ne Severianus quidem, qui fuit Gabalorum Syriae episcopus tempore Chrysostomi, quicquam magnopere nos iuvare posset, nisi esset in sermonibus eius (qui inter Chrysostomi circumferuntur) unus locus quo comparatio exordiorum instituitur, quibus usi sunt euangelistae.[4]) Res haec est. Si duplex fuit et Actorum quasi editio et euangelii Lucani, altera Theophilo inscripta, altera Romanis destinata, cur Theophili nomen in hac quoque legitur?[5]) Et ex Actis quidem id nullo negotio removetur, neque ita facile ex euangelio. Severianus autem (cuius est plerumque in afferendis locis eadem licentia quam in Basilio notavi) hanc dat Lucani exordii formam: *ἐπειδήπερ .. πραγμάτων, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι τοῖς πᾶσιν ἀπ' ἀρχῆς γράψαι*[6]), *καθὼς παρέδ. ἡμῖν .. λόγου*. Non videtur auctor fide dignissimus; non facile perspicitur quidnam huic Syro cum forma Romana rei esse possit[7]); sed tamen hunc quidem totum locum de

1) V. Method. ed. Bonwetsch (Meth. von Olympus, 1891) p. 295 sq. (ex interpret. slavonica).

2) V. ad 7, 21. 8, 27. 32. 11, 7. 18, 10 sqq. 19, 42. 23, 42 (Migne Patrol. Gr. tom. 85; de Act. v. p. 255 sqq.).

3) V. 11, 8. 12, 49. 16, 10. 18, 7 sq. (Galland. vol. 7).

4) Chrysostom. opp. vol. 12, 567 (or. de sigillis).

5) Cf. v. Dobschütz in censura ed. Actorum minoris (supra p. XXXI).

6) *Παρακολουθηκότι* traditur, cum v. l. *παρακολουθῆσαι*, quae si vera est, sequitur ut delendum sit *γράψαι*.

7) Affert Severianus in sermonibus qui sunt de creatione mundi (Chr. VI, 518) L. 11, 36, quem v. om. D, it. (p. 594). L. 11, 27, non omissis verbis *ἐκ τοῦ ὄχλου*. V. tamen et. ad 24, 18 sqq. 30 sq., qui vv. in or. quae est de sigillis afferuntur.

quo agimus fortasse aliunde descripserit, estque ipsa quam exhibet forma neque Luca indigna et Romanae valde conveniens. Primum quod est brevior quam altera; deinde quod sublatum est membrum ultimum: ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν; eam enim ἀσφάλειαν Romani iam per Paulum acceperant accipiebantque. Verum nolo quicquam affirmare, neque necessarium fuit ut in exemplaribus librorum πρὸς Θεόφιλον inscriptorum eis quae Romanis auctor impertivit, Theophili nomen deleretur, etsi certe deleri potuit.

At Eusebius Caesariensis valde mirum sit si unquam pro β testetur, neque puto id ullo loco probari. Manent ex illius opere quod Θεοφάνεια inscribebatur excerpta quaedam ab Angelo Maio edita: in quibus locus 19, 43 sic affertur (isque bis) ut est apud Syros Cur. et Lewis., nempe ut pro καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσίν σε posita sint καὶ περικυκλ. σε οἱ ἐ. σου, quae videtur forma R. Sed primum Eusebius bis in aliis scriptis eundem locum secundum formam A attulit; deinde in ipsa Theophania cum de suo addat τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων πολιορκίαν αὐτοὺς καταλαβοῦσαν προσημάνας καὶ ὑπογράψας τὸν τρόπον τοῦ κατ' αὐτῶν γενησομένου πολέμου, nonne ad χάρακα κτἑ. respicere videtur? Nam his deletis quid relinquitur nisi vulgaria et communia? Itaque ab excerptore vel librario aliquo haec forma loco Lucano est inducta. Aliis autem locis et Eusebius et D pro vera lectione contra falsam testantur, ut in ipso prooemio (1, 2) apud utrumque est καθά pro καθώς, 3, 1 ἐπιτροπεύοντος pro ἡγεμονεύοντος, 4, 17 ὁ προφήτης Ἠσαΐας pro explicatione βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου.[1]) Quare missis patribus ad codices denique reliquosque testes formae R veniamus.

1) Similiter iudicandum est de aliorum euangeliorum locis, quibus D ital. cum Eusebio congruunt, vel veras eas lectiones esse vel certe antiquas. Cf. Mt. 4, 17 (supra p. LX). 12, 16 (ἐπέπληξεν D 1. Euseb., supra p. LX, 1; sed in reliquis D Euseb. non consentiunt; v. 17 solus Euseb. praemittit καὶ ταῦτα πάντα γέγονεν; idem solus om. Ἠσαΐου). 13, 11 τῶν οὐρανῶν om. k al. it. Syr. Lew. Eusebius. 14—17 (cf. supra p. LXI). Mc. 15, 29. 31. 33. 35.

§ 20. Codices graeci. D Cantabrigiensis, praecipuus inter omnes testes, quod ad Lucam attinet integer est servatus.

ℵ. Non contemnendam opem praebet ad restaurandam formam R codex Sinaiticus ℵ. Dudum vidimus in Actis, etiam Aegyptum eam quondam invasisse, modo invenimus Alexandrinos eius testes Clementem et Origenem; quid igitur mirum, si ne codices quidem ex illa terra oriundi aut cum ea aliquo modo (velut per Origenem) conexi ab R plane alieni sunt? Verum Sinaitici quidem eae lectiones a correctore quodam saeculi fere septimi, qui Pamphili Eusebiique codicibus Caesariensibus usus esse videtur, pleraeque mutatae sunt[1]); is corrector notari solet littera ^{c} (^{ca}).

At B Vaticanus, gemellus alioquin Sinaitici, nonnisi rarissime cum D ceterisque insigniter congruit. C. 8, 43 in plerisque est *ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι*, sed in BD versioneque sahidica *ἣν οὐδὲ εἷς ἴσχυεν θεραπεῦσαι*, mediis omissis, quae omittit etiam Syrus Lew. Habet eadem Marcus (5, 26), sed verbis aliis; itaque quin Lucas pleniora illa scripserit dubium non est, neque vero quin brevior forma ad R sit referenda. Minus facile de loco qui est ibd. v. 45 diiudicatur: *εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ* ℵACD al., it. sed *μετ' αὐτοῦ* EG al.; om. *καὶ οἱ μ. α.* B*Π* 42. 63. 70. 220. 253. 300. 482. 700[1]. Sahid. Syri Cur. Lewis. Hieros. Apud Marcum est (5, 31) de eadem re *ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ*, apud Lucam autem alibi de alia (9, 32) *ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ*; hinc interpolatum esse potest. Tertio loco, qui est 17, 24, *ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ* om. BD 220 a b e i Syr. Lewis.; variant etiam alii, sed ita ut locus Matth. 24, 27 in causa esse videatur. Potest autem e proximis interpolatum esse.

Tum X Monacensis, codex saec. IX. vel X., paene sicut ℵ[1] mixti generis testis dici potest. Sic c. 5, 17 om. cum D *καὶ δύναμις κυρίου ἦν*, 26 om. cum DMS 13. 69. 124,

---

1) Probatur id subscriptione ea ipsa manu ad libros Esther et Esrae apposita, testante collatum esse codicem cum exemplari Pamphili manu correcto. V. W. Bousset in Harnack, Texte u. Untersuch. XI, 4 (1894) p. 45.

ital. e al. *καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν*; 9, 15 om. cum D *καὶ κατέκλιναν ἅπαντας*; 2, 42 add. *τῶν ἀζύμων* cum Dace. Dolendum autem est, de originibus huius libri non magis nos quam de ceterorum plerorumque veterum edoctos esse, id quod ad ipsos quoque ℵ et B pertinet. Britanni enim editores Westcottus Hortiusque eos Romae, non Alexandriae scriptos esse coniecerunt, etsi non denegantes Alexandrinam Sinaitici originem; at alii maiore cum probabilitate Caesareae eorum originem assignant. De Monacensi autem id tantum dici potest, esse eum sicut Parisinos CL quocumque modo cum Alexandrino testium genere coniunctum.

§ 21. Codices minusculis litteris scripti. Eorum cum sit in euangeliis ingens plane numerus, multum abest ut omnes ea qua par est cura collati sint: etsi recentium horum librorum pauci admodum verum fructum reddunt, neque refert ut foeda menda per imperitiam librariorum admissa in lucem omnino proferantur. Sed fidele nimirum apographon recens idem fere valet atque archetypum quamvis antiquum, et in amissi huius locum plane succedit. Et sunt inter hos recentes quidam plane eximii pretii, aliique fortasse non minoris posthac protrahentur. Primum igitur videndum de codd. 1. 118. 209, quos inter R formae testes iam commemoravimus, cum egimus de loco 12, 38 (v. p. LXIII). Eidem paullo post omittunt totum v. 40: *καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται*. Est autem is universus locus et sententiis et verbis plerisque congruens cum Matthaei c. 24, 42 sqq., et haec quae adscripsi eisdem verbis exstant apud illum v. 44, nisi quod ibi *διὰ τοῦτο* praemittitur; nihil enim moror, quod in Matthaei quibusdam *ὥρᾳ* post *δοκεῖτε* exstat. Ergo videri possunt haec ex Matthaeo in Lucam per interpolationem consuetam venisse. Habet autem Lucas versu proximo haec inserta, quibus alter caret: *εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας* (*ἢ . . πάντας* om. D); *Παραβολή* dicitur ea quae est v. 39 de patrefamilias et de fure, quam si continuo excipit interrogatio Petri, rectissime omnia se habent; miratur enim Petrus cum patrefamilias neque cum servis se condiscipulosque com-

parari videri. Et rursus recte atque perspicue Dominus v. 42: τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος κτἑ.; fit enim vilicus Petrus, quasi per correctionem. Nihil autem nos movebit, quod Marcion interpolationem agnoscit; dudum enim vidimus tales vel Marcione antiquiores esse.[1]) Itaque hos codices, quibus saepe accedit 131, et in pretio habebimus et affinitatem cum D ceterisque R testibus agnoscemus.

Neque minus Ferrariani codices, qui sunt 13. 69. 124. 346. 543. 713. 788. 826, cum honore locum inter Cantabrigiensis affines habent. Horum quattuor primos composuit et examinavit W. H. Ferrar Dublinensis, unde nomen traxerunt, ceteri postea eiusdem stirpis esse cogniti sunt.[2]) Originem habent e Calabria vel Sicilia; ibidem archetypum eorum exstitisse putandum est, a quo variis gradibus distant. Habent autem unam rem maxime insignem, quod pericopa illa de adultera ex Iohanne exempta, Lucae inserta est. Alia pauca commemoro, quae eorum utilitatem illustrent: c. 13, 15 cod. 69 (et 435) om. ἀπὸ τῆς φάτνης cum Irenaeo Ambrosioque; 18, 7 verba καὶ μακροθυμῶν (-εῖ ℵABDL al.) ἐπ' αὐτοῖς in 13. 69 suo loco mota in v. 8 (ναὶ λέγω, μακροθυμῶν ἐπ' α. ποιήσει —) translata reperiuntur. Quo quidem loco hi codices, sicut superiore, non tam praebent verum quam indicant: haec enim καὶ μακρ. ἐπ' α. et ab Irenaeo et a Macario Aegyptio prorsus praetermittuntur neque videntur formae R fuisse.) Sunt autem ceteroquin parabolae quae antecedit aptissima, dummodo reponas et μακροθυμῶν et antea ex D βοώντων αὐτῶν, ut sint duo participia, alterum absolutum, alterum coniunctum, per καὶ copulata.

Singulari et in Luca et in Marco fide est codex 700, Londinii nunc exstans, patriae ignotae, quem contulerunt Scrivener et W. H. Simcox et plenissime H. C. Hoskier.[3])

---

1) Non audeo in R delere ἢ καὶ πρὸς πάντας, quia agnoscit haec Marcion; itaque aut utrobique (et in A et in R) genuina, aut utrobique spuria, sed utique non e Mt. petita. Intellege „*sive etiam ad omnes*", nam parum aptum videatur „*an etiam*", ut quaestio sit disiunctiva.

2) V. imprimis I. Rendel Harris, The Origin of the Leister Codex (Lond. 1887).

3) Hoskier A full account and collation of the Greek

Sed dubito, num qua sit ei codici cum forma B artior communio; neque enim in oratione dominica, de qua supra (p. XLIII) egimus, neque plerisque aliis locis, quibus proprii aliquid vel cum D commune habet, a genuina forma A ad alteram deflectere videtur. Nisi quod scrupulum inicere possunt maxime hi duo loci c. 6: v. 48 *διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν* (אB al.) sive *τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν* (ACD al., = Mt.) om. 700[1] cum e italae; 49 *καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα* om. 700[1] solus. Namque et genuina haec videntur, neque facile casui tribueris quod omissa sunt, utique ea quae sunt in v. 48, quibus deletis apte perget scriptor secundum D *καὶ ἐγένετο ὅτε ἐπέλεσεν κτλ.*[1]) Nam priora illa (v. 48), cum antecederent *καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν*, facilius excidebant. Itaque num forte carebat his duobus membris forma B? Nempe accedit quod in proximis quoque apparet codicis 700 quaedam cum D societas, non in veris modo sed etiam in falsis: velut quod [illegible] *οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα* [illegible] et in D omissa sunt, nimirum [illegible] aut si haec est brevior forma [illegible] ad probandam illam societatem [illegible].

[illegible] neque pretio suo carentes [illegible] quam rem paucis exemplis probabo [illegible] D 28. 33 e Marcion al. [illegible] Westcottus [illegible] et ipsum, Eichhornius [illegible] qui minusculis scripti [illegible] D 157 ital. vulg.; [illegible] D it. plur.

[illegible] 1890. Iniquissimum de [illegible] p. LXVI. 1; p. 119, tan- [illegible] lectione communi [illegible] non semel spe- [illegible] alii.

[1]) [illegible] Mt., ex eis quae [illegible] sunt; quippe idem utrius- [illegible]

[illegible]

al., e minusculis autem 56. 130. 131 (v. supr. p. LXIX). 435, lectionar. 184 (= g Scriv.)[1] Sit hic locus inter dubios, quod ad A attinet[2]), facileque exciderint *καὶ τὰ ἀγαθά μου* post *γενήματά μου*; sed certe 130 rursus in societate occidentalium reperitur ibd. v. 35, ubi add. *ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν* cum c f² Cypriano. Codex autem 157 Romanus ex eis est qui saepe testibus R (velut Marcioni) accedere solent.[3]) C. 22, 56 *καθήμενον πρὸς τὸ φῶς* om. cum a italae 234. 235 Havnienses, ex quibus ille manu Theodori Hagiopetritae a. 1278 in Arcadia scriptus est. C. 23, 14 *ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ* cum D om. 59 nunc Cantabrigiensis et 274¹ Callipoli oriundus, nunc Parisinus. Verum haec hactenus.

§ 22. Testes latini. Nota res est, omnes interpretationes latinas, quae ante Hieronymum confectae sunt, vulgo italae nomine comprehendi, idque fieri, sed non recte, propter locum quendam Augustini. Etsi enim is locus (de doctr. christ. 2, 15) a suspicionibus criticorum per Theodorum Mommsen et Martinum Schanz satis vindicatus est, nihil tamen probat nisi fuisse quandam interpretationem latinam Italia oriundam, et fide et perspicuitate aliis praestantem, quam sunt qui ipsam Hieronymi interpretationem fuisse putent.[4]) Maneat tamen nomen receptum, oppositum Hieronymi vulgatae, qua sensim veteres interpretationes in terris occidentis abolitae sunt. Hieronymum autem scimus non funditus omnia priora sustulisse, sed praecipuis ad normam graecorum codicum, id est in Luca formae A, mutatis leviora tamen multa reliquisse, unde fit ut saepe inter testes R vulgata

---

1) V. Gregory-Tischd. p. 714.

2) Cf. Westc.-H. Introduction p. 103. Lect. 184 pro *τὰ γενήματα* hab. *τοὺς καρποὺς* (ut ac d e m *fructus*).

3) Zahn Gesch. d. Kanons I, 456, 2. 457, 3; v. et. Westc.-H. Intr. p. 154.

4) Verba Augustini haec sunt: *In ipsis interpretationibus itala ceteris praeferatur, nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiae.* Coniecit olim Bentleius: *illa cet. pr., quae est* etc.: contra quem dixerunt Mommsen, Röm. Gesch. 5, 657 sq. adn., Schanz, Röm. Lit.-Gesch. 3, 397, alii. Videtur Augustinus „italam" Mediolani apud Ambrosium invenisse. Cf. et. E. Nestle, Einführung in das griech. NT. (Gtg. 1897) p. 57 sq.

quoque sit. Etiam plura ex interpretatione vetere in quibusdam vulgatae libris relicta sunt, fitque, si propius inspexeris, tota inter italam vulgatamque distinctio paullo incertior, quia et vetustioris generis quidam libri plerumque cum recentiore faciunt, et alii, qui huic adnumerari solent, interdum cum illo. Similiter in Actis Gigas codex mixti cuiusdam generis est. Neque enim multi codices Hieronymo antiquiores nunc supersunt, sed unus fortasse euangeliorum Vercellensis; qui autem post Hieronymum scripti sunt, plerique ex correcta illius interpretatione aliquantum assumpserunt, minus alius, at alius plus, qua ratione progredientes paullatim ad mixtos intermediosque pervenimus. Ceterum multo ante Hieronymum id fieri coepisse, ut Italiae occidentisque libri sacri et graeci et latine conversi formae in oriente receptae assimilarentur, iam supra indicavi. Sunt autem ex his latinis euangeliorum libris multi splendidissime confecti, membrana purpurea, litteris argenteis, aureis quoque ad distinguenda Dei Christique nomina intermixtis. Verum forma euangeliorum, et quod ad orthographiam grammaticamque et quod ad ipsum sensum attinet, barbariem temporum sapere solet: ita in Palatino *e* quamvis purpura argento auro splendente Lucae aliquo loco (18, 33) scripta neque correcta exstant haec: *et deteriores urguent,* orta illa ex *et die tertio resurget.*

Codices italae qui Lucam vel partem aliquam Lucae continent sunt sedecim numero, quos iam singulos recensebo.

a Vercellensis euangeliorum, saeculo ut videtur quarto scriptus, editus a Iohanne Andrea Irico a. 1748, tum una cum *b f* (f²) a. 1749 a Iosepho Blanchino (Bianchini) in libro: Evangeliarium quadruplex[1]), rursus separatim ab I. Belsheim Christianiae 1894, quam ipse editionem maxime adhibui, cum Tischendorfii octava horum italae codicum varietatem minime integram exhibeat. Codex vetustate multifariam corrosus est, ut in ipso Lucae primo capite; exciderunt Lucae folia tria (c. 11, 12—27. 12, 37—59).

a² fragmenta Curiae Rhaetorum a B. Hidbero inventa, quae ediderunt Ern. Ranke Marburgi 1872, Petr.

1) Integri ibi editi sunt abf, sed ex f² non nisi varietas lectionis.

Battifol Parisiis 1884, I. Wordsworth Oxonii 1886 (Old Latin Biblical Texts, No. II). Sunt saeculi quinti, ita autem cum *a* consentiunt, ut inde notam a^2 acceperint. Insunt Lucae 11, 11—29. 13, 16—34; itaque altera ex lacunis Vercellensis his foliis resarcitur.

b Veronensis saec. IV vel V; edidit Blanchinus una cum a f(f^2) (v. supr.). Lucae desunt 19, 26—21, 29.

c Colbertinus Parisiensis. Est recentissimus horum omnium, saeculi XI. vel XII., sed non ideo simillimus vulgatae, etsi ceterae NT^i. partes, quas cum euangeliis continet, ab illa non differunt. Edidit Petrus Sabatier a. 1751 (v. infr. ad g^1), tum denuo I. Belsheim Christianiae 1888. Habet omnia euangelia integra.

d est latina pars Cantabrigiensis D, cum graeca in universum, sed non semper consentiens.

e nunc Palatinus Vindobonensis, antea Tridentinus, saec. IV vel V, splendide editus a Tischendorfio Lipsiae 1847. Desiderantur Lucae 8, 30—47. 48. 11, 4—23. 24. Nullum praeterea inveneris inter hos, qui ex forma Romana tam multa servaverit.

f Brixianus saec. VI, a Blanchino cum *a b* editus, nunc autem a Ioh. Wordsworth in editione vulgatae latinae, quippe qui ab ea proxime absit. E Luca nihil desideratur.

f^2 Parisinus, olim Corbeiensis monasterii quod in Picardia Galliae est; secundum I. Belsheim, qui eum edidit (post Blanchinum, v. supra) Christianiae 1887, in Gallia meridionali aut in Italia saeculo V. vel VI. scriptus. Exciderunt Luc. 9, 48—10, 20. 21. 11, 45—12, 6. 7.

g^1 et g^2 Sangermanenses olim, nunc Parisini, alter saec. VIII., alter X. Hi soli inter italae codices editorem nondum invenerunt; varias tantummodo ex utroque lectiones excerpsit Petrus Sabatier (in „Bibl. sacr. Latinae versiones antiquae", Paris. 1751).

i fragmenta Marci Lucaeque Neapoli Vindobonam translata, scripta, ut Belsheimio videtur, saec. VII exeunte, ut aliis, V. vel VI., post Alterum a Belsheimio edita Lipsiae 1885.[1]) E Luca ea fragmenta continent c. 10, 6—23, 10.

1) Codex Vindobonensis membranaceus purpureus, litteris argenteis aureisque scriptus. Ed. I. Belsheim, Lipsiae 1885.

l Vratislaviensis, olim Rehdigeranus, saec. VII. Edidit Fridericus Haase in libris universitatis sollemnibus a. 1865—66. Est, quod ad Lucam attinet, paene integer (des. c. 11, 28—37).

m non est euangeliorum neque Lucae codex, sed lectionum ex omnibus paene NTi. libris excerptarum, quae „Speculum“ dictae et perperam Augustino attributae sunt. Videtur VIII. vel IX. saeculi esse. Edidit nunc inter Augustini opera Franciscus Weihrich (Aug. Opera III, 1) Vindobonae 1887.

q Monacensis, olim Frisingensis, saec. VI; edidit Wordsworthii socius Henricus White in „Old Latin biblical texts“, No. III, Oxonii 1888. Desunt e Luca 23, 22—36. 24, 11—39.

r Dublinensis saec. VI, editus a Thoma Abbott Dublinii 1884. Tischendorfius solius huius lectiones nondum noverat. Est male habitus, sed nulla ut maior lacuna existat.

s Mediolanensis Ambrosianae Bibliothecae, saec. VI., editus ab A. M. Ceriani in Monumentis sacris bibl. Ambrosianae (vol. I, Mediol. 1861), et ab Ioh. Wordsworth in „Old Biblical Texts“, No. II, Oxonii a. 1886. Sunt fragmenta, nihil complexa praeter Luc. 17, 3—29 et 18, 39—19, 47.

Ex eis libris, qui cum pro vulgatae testibus haberi soleant, retinent tamen quaedam ex antiquiore interpretatione, paucos commemoro: Foroiuliensem saec. VI vel VII (for.), Parisinum nunc, olim S. Gatiani Turonensis, saec. VIII vel IX (gat), Londiniensem, s. X vel XI (mm), S. Martini Turonensis saec. IX (mt).

§ 23. Testes Syriaci. De interpretationibus Syriacis earumque cum testibus occidentalibus antiqua cognatione egimus in praefatione Actorum. Sed cum illius libri nunc duae tantum exstent interpretationes syriacae, euangelii aliae duae accedunt, quarum altera inter testes formae R egregium locum tenet. Eius sunt duo codices, qui plerumque, etsi minime semper, inter se congruunt: alter Curetonianus dictus ab inventore Guilelmo Cureton, alter Lewisianus dicendus ab inventrice, femina rarae atque mirae eruditionis parisque laboris atque industriae, Agnesia Smith

Lewis, quae uxor fuit viri egregii mihique amicissimi, Samuelis Lewis. Haec anno 1892 in monasterio montis Sinai eum codicem ipsa invenit, quoque melius eum examinaret atque excuteret, iterum et tertio iter longinquum et difficile suscepit, comitante sorore virisque quibusdam doctis Cantabrigiensibus, ex quibus I. Rendel-Harris nominasse hoc loco sufficiat. Est autem codex rescriptus eoque maiore cum difficultate legitur, neque mirum quod editionem principem, quae prodierat Cantabrigiae a. 1894 [1]), alter liber praeter interpretationem anglicam ampla supplementa continens anno 1896 subsecutus est. [2]) Videtur codex scriptus esse vel quarto saeculo vel quinto; Curetonianum quinto putant. Verum hic non totum Lucam nunc habet, sed has tantum partes: 2, 48—3, 16; 7, 33—16, 2; 17, 1—24, 44; in Lewisiano autem paucae lacunae maiores non potuerunt expleri: c. 1, 16—38 et 5, 28—6, 12. Curetonus suum codicem edidit Londinii 1848; eiusdem interpretationem graecam, ut restitueret scilicet graecum archetypum interpretationis, confecit utilissimo labore Fridericus Baethgen. [3])

Quod autem ad indolem huius interpretationis attinet, si quis putet in ea talem fere Lucam exstare, qualem circa medium saeculum alterum Romae invenit Tatianus, in universum fortasse non longe a vero aberraverit. Caute loquendum est, non velut si ipsi aliquid sciamus vel plus sciamus eis, qui in his rebus quasi habitant: quos video — Theodorum dico Zahnium maxime — ne ipsos quidem sibi plane constitisse, sed mutasse sententiam, prout nova subsidia novam scientiam tribuissent. Sit igitur Tatiani Diatessaron (quod fuit opus ex quattuor euangeliis contextum) prima omnium interpretationum syriacarum; inde vel eius ope confectae sint paullo post interpretationes singulorum euangeliorum, sive euangelii non unius sed quadripertiti; extiterint

1) The four Gospels in Syriac, transcribed from the Sinaitic Palimpsest by Rob. L. Bensly, J. Rendel Harris and F. Crawford Burkitt, with an introduction by Agnes Smith Lewis. Cambr. 1894.

2) Some Pages of the four Gospels retranscribed from the S. P., with a translation of the whole text by A. S. L.

3) Der griech. Text des C.schen Syrers, wiederhergestellt von F. Baethgen, Lpz. 1885.

autem interpretationis eius syriacae formae non minus multae quam fuerunt latinae, et propter varios interpretes et propter adhibitos varios codices graecos, per quos factum est ut paullatim evanesceret forma antiqua Romana, induceretur Antiochena, a qua vulgatae interpretationes Syriacae non ita multum differunt.[1]) Sed magnopere ab eadem differunt Curetonianus Lewisianusque, etsi et ipsi (et paullo magis quidem Curetonianus) ex graeca forma quae regnabat in Syria occidentali non nihil receperunt. Ipsum Diatessaron quale fuerit, ex Ephraemi commentariis in id conscriptis hic illic apparet, proposuitque idem Zahnius et ordinem vetusti operis, de qua re alii quoque testes sunt, et fragmenta quotquot erui potuerunt[2]), quibus sunt quae postea Harrisii opera (ex eodem scilicet Ephraemo) accesserint.[3]) Quorum ut sit nobis quoque diligenter ratio habenda, sicut lectionum quas Curetonianus Lewisianusque praebent, non erit tamen obliviscendum aliud esse Diatessaron syriacum, aliud Lucae codicem graecum. Maior multo licentia vertendi atque etiam decurtandi conspicitur in his Syris quam in interpretibus latinis, neque mirum est eum qui quattuor nostros in unum corpus cogeret de singulis singulorum verbis non ita sollicitum fuisse. Sic ap. Mt. 4, 24 absunt ab Syro Lew. verba *καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν*, tum ibidem *καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους* (*καὶ σελ.* et. k om.) *καὶ παραλυτικούς*; paulloque post (25) pro *καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ κτἑ.* habet idem „*et facta magna multitudine*“: in quibus omnibus nisi Tatiani licentiam sive alius Syri interpretis mecum agnoscere velis, non invenies explicationem differentiae. Nullane ergo huic testi fides habenda? At est profecto ubi magna habenda sit vel soli vel cum paucis testanti: velut quod omittit L. 17, 10 *ἀχρεῖοι* e Matthaeo in sententiae detrimentum invectum, et Iohannis narrationem (18, 13 sqq.) cum graeco 225 in veriorem ordinem redigit, ut desinat non modo cum ce-

1) Zahn, Theologisches Literaturbl. 1895, No. 1—3.
2) Forschungen zur Gesch. des nt. Kanons Thl. I.
3) J. Rendel Harris, Fragments of the comm. of Ephr. S. upon the Diatess., Lond. 1895.

terorum sed etiam secum ipsa pugnare videri. Itaque σώφρων ἀπιστία commendatur, nihil aliud. In universum Tatianum et Lucam et reliqua euangelia ea forma habuisse, quae exstabat Romae, plurima sunt quae probent; sed fortasse hic illic quaedam ex A in Lucam admixta fuerint, si quidem c. 8, 45 alia est italae codicum lectio, alia eademque vulgaris (si fides Ephraemo) Tatiani fuit. Item c. 8, 3 non habuit Tatianus ut l italae *Κυδίου*, sed *Χουζᾶ* ut ceteri omnes: quamquam hoc quidem etiam aliam explicationem admittit. Fac enim et in archetypo Lucae et in R fuisse *Χουζᾶ τοῦ καὶ Κυδίου τοῦ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου*: erat Syrus interpres utique peregrinum nobile nomen, quod Iudaeus ille secundum morem multorum et qui tunc fuerunt et qui nunc sunt simile patrio assumpserat, ut sibi superfluum omissurus. Porro, ut leviora alia praeteream[1]), c. 23, v. 39 videtur integer fuisse apud Tatianum, non decurtatus ut in De, et v. 42 legit ille *ἐν τῇ βασιλείᾳ σου* cum plerisque, non *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐλεύσεώς σου* cum D. Itaque si quis colligere velit fuisse Tatiani exemplar Lucae paullo magis cum A contaminatum quam fuerat Marcionis, nescio an satis probabiliter id statuat.

Non multa mihi dicenda sunt de Syro quem vocant hierosolymitano, euangeliorum teste minime contemnendo, sed qui ad R formam Lucae cognoscendam non multum conferat. Lectionarium est ex quattuor euangeliis excerptum, scriptum ea linguae aramaicae specie, qua in ipsa Palaestina homines utebantur. Negat Theodorus Zahn cum Tatiano hunc Syrum ullo modo coniunctum esse, etsi sunt quidam loci ubi cum illo sive etiam cum D ceterisque lectiones eius congruant.[2]) Edidit ex codice Vaticano Franc. Miniscalchi-Erizzo Veronae annis 1861—64, tum P. de Lagarde a. 1892 in Bibliotheca syriaca.

§. 24. De copticis testibus, id est maxime ea interpretatione quae sahidica dicitur, iam in Actorum praefatione satis dictum est. Sunt autem fragmenta librorum, non libri integri, partesque hae Lucae supersunt: 1, 1—2, 50. 3, 5—6, 48. 7, 11—17. 29—50. 8, 36—9, 41. 11, 5—11.

---

1) V. ad 7, 22. 47.
2) Zahn, Forsch. I, 330.

Sed dubito, num qua sit ei codici cum forma R artior communio; neque enim in oratione dominica, de qua supra (p. XLIII) egimus, neque plerisque aliis locis, quibus proprii aliquid vel cum D commune habet, a genuina forma A ad alteram deflectere videtur. Nisi quod scrupulum inicere possunt maxime hi duo loci c. 6: v. 48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτὴν (ℵB al.) sive τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν (ACD al., = Mt.) om. 700[1] cum e italae; 49 καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα om. 700[1] solus. Namque et genuina haec videntur, neque facile casui tribueris quod omissa sunt, utique ea quae sunt in v. 49, quibus deletis apte perget scriptor secundum D: καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν κτέ.[1]) Nam priora illa (v. 48), cum antecederent καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν, facilius excidebant. Itaque num forte carebat his duobus membris forma R? Nempe accedit quod in proximis quoque apparet codicis 700 quaedam cum D societas, non in veris modo sed etiam in falsis: velut quod c. 7, 7 verba Lucae aptissima διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν et in 700[1] et in D omissa sunt, nimirum quod carebat eis Matthaeus; aut si haec est brevior forma Romana, etiam plus hic locus ad probandam illam societatem valebit.

Sunt alii quoque codices neque pretio suo carentes neque ab R forma alieni, quam rem paucis exemplis probabo. C. 12, 14 ἢ μεριστὴν om. D 28. 33 c Marcion al. (R ut vid.). Codicem 28 Parisinum laudant Westcottus et Hortius[2]), alterum, Parisinum et ipsum, Eichhornius quondam regem horum omnium qui minusculis scripti sunt appellavit. — 12, 18 κἀκεῖ συνάξω D 157 ital. vulg.; καὶ τὰ ἀγαθά μου om. ℵ[1] (add. corr. [a] et [c]) D it. pler.

---

cursive codex evang. 604 [700], Lond. 1890. Iniquissimum de eo codice iudicium tulit Bousset l. c. (p. LXVII, 1) p. 119, tanquam is per meram libidinem a reliquorum lectione communi passim secederet. Sed adsunt his lectionibus non semel sponsores amplissimi: Gregorius Nyssenus, Origenes, alii.

1) Quod conveniunt haec ad verbum cum Mt., ex eis quae supra p. XIX sq. dixi explicandum erit; quippe idem utriusque consensus est in proximis c. 7, 6 sqq.

2) Introd. p. 242.

al., e minusculis autem 56. 130. 131 (v. supr. p. LXIX). 435, lectionar. 184 (= g Scriv.)[1]) Sit hic locus inter dubios, quod ad A attinet[2]), facileque exciderint καὶ τὰ ἀγαθά μου post γενήματά μου; sed certe 130 rursus in societate occidentalium reperitur ibd. v. 35, ubi add. ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν cum c f[2] Cypriano. Codex autem 157 Romanus ex eis est qui saepe testibus R (velut Marcioni) accedere solent.[3]) C. 22, 56 καθήμενον πρὸς τὸ φῶς om. cum a italae 234. 235 Havnienses, ex quibus ille manu Theodori Hagiopetritae a. 1278 in Arcadia scriptus est. C. 23, 14 ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ cum D om. 59 nunc Cantabrigiensis et 274[1] Callipoli oriundus, nunc Parisinus. Verum haec hactenus.

§ 22. Testes latini. Nota res est, omnes interpretationes latinas, quae ante Hieronymum confectae sunt, vulgo italae nomine comprehendi, idque fieri, sed non recte, propter locum quendam Augustini. Etsi enim is locus (de doctr. christ. 2, 15) a suspicionibus criticorum per Theodorum Mommsen et Martinum Schanz satis vindicatus est, nihil tamen probat nisi fuisse quandam interpretationem latinam Italia oriundam, et fide et perspicuitate aliis praestantem, quam sunt qui ipsam Hieronymi interpretationem fuisse putent.[4]) Maneat tamen nomen receptum, oppositum Hieronymi vulgatae, qua sensim veteres interpretationes in terris occidentis abolitae sunt. Hieronymum autem scimus non funditus omnia priora sustulisse, sed praecipuis ad normam graecorum codicum, id est in Luca formae A, mutatis leviora tamen multa reliquisse, unde fit ut saepe inter testes R vulgata

---

1) V. Gregory-Tischd. p. 714.
2) Cf. Westc.-H. Introduction p. 108. Lect. 184 pro τὰ γενήματα hab. τοὺς καρποὺς (ut a c d e m *fructus*).
3) Zahn Gesch. d. Kanons I, 456, 2. 457, 3; v. et. Westc.-H. Intr. p. 154.
4) Verba Augustini haec sunt: *In ipsis interpretationibus itala ceteris praeferatur, nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiae.* Coniecit olim Bentleius: *illa cet. pr., quae est* etc.: contra quem dixerunt Mommsen, Röm. Gesch. 5, 657 sq. adn., Schanz, Röm. Lit.-Gesch. 3, 397, alii. Videtur Augustinus „italam" Mediolani apud Ambrosium invenisse. Cf. et. E. Nestle, Einführung in das griech. NT. (Gtg. 1897) p. 57 sq.

quoque sit. Etiam plura ex interpretatione vetere in quibusdam vulgatae libris relicta sunt, fitque, si propius inspexeris, tota inter italam vulgatamque distinctio paullo incertior, quia et vetustioris generis quidam libri plerumque cum recentiore faciunt, et alii, qui huic adnumerari solent, interdum cum illo. Similiter in Actis Gigas codex mixti cuiusdam generis est. Neque enim multi codices Hieronymo antiquiores nunc supersunt, sed unus fortasse euangeliorum Vercellensis; qui autem post Hieronymum scripti sunt, plerique ex correcta illius interpretatione aliquantum assumpserunt, minus alius, at alius plus, qua ratione progredientes paullatim ad mixtos intermediosque pervenimus. Ceterum multo ante Hieronymum id fieri coepisse, ut Italiae occidentisque libri sacri et graeci et latine conversi formae in oriente receptae assimilarentur, iam supra indicavi. Sunt autem ex his latinis euangeliorum libris multi splendidissime confecti, membrana purpurea, litteris argenteis, aureis quoque ad distinguenda Dei Christique nomina intermixtis. Verum forma euangeliorum, et quod ad orthographiam grammaticamque et quod ad ipsum sensum attinet, barbariem temporum sapere solet: ita in Palatino *e* quamvis purpura argento auro splendente Lucae aliquo loco (18, 33) scripta neque correcta exstant haec: *et deteriores urguent,* orta illa ex *et die tertio resurget.*

Codices italae qui Lucam vel partem aliquam Lucae continent sunt sedecim numero, quos iam singulos recensebo.

a Vercellensis euangeliorum, saeculo ut videtur quarto scriptus, editus a Iohanne Andrea Irico a. 1748, tum una cum *b f*(f^2) a. 1749 a Iosepho Blanchino (Bianchini) in libro: Evangeliarium quadruplex[1]), rursus separatim ab I. Belsheim Christianiae 1894, quam ipse editionem maxime adhibui, cum Tischendorfii octava horum italae codicum varietatem minime integram exhibeat. Codex vetustate multifariam corrosus est, ut in ipso Lucae primo capite; exciderunt Lucae folia tria (c. 11, 12—27. 12, 37—59).

a^2 fragmenta Curiae Rhaetorum a B. Hidbero inventa, quae ediderunt Ern. Ranke Marburgi 1872, Petr.

---

1) Integri ibi editi sunt a b f, sed ex f^2 non nisi varietas lectionis.

Battifol Parisiis 1884, I. Wordsworth Oxonii 1886 (Old Latin Biblical Texts, No. II). Sunt saeculi quinti, ita autem cum *a* consentiunt, ut inde notam a^2 acceperint. Insunt Lucae 11, 11—29. 13, 16—34; itaque altera ex lacunis Vercellensis his foliis resarcitur.

b Veronensis saec. IV vel V; edidit Blanchinus una cum a f(f^2) (v. supr.). Lucae desunt 19, 26—21, 29.

c Colbertinus Parisiensis. Est recentissimus horum omnium, saeculi XI. vel XII., sed non ideo simillimus vulgatae, etsi ceterae NT^i. partes, quas cum euangeliis continet, ab illa non differunt. Edidit Petrus Sabatier a. 1751 (v. infr. ad g^1), tum denuo I. Belsheim Christianiae 1888. Habet omnia euangelia integra.

d est latina pars Cantabrigiensis D, cum graeca in universum, sed non semper consentiens.

e nunc Palatinus Vindobonensis, antea Tridentinus, saec. IV vel V, splendide editus a Tischendorfio Lipsiae 1847. Desiderantur Lucae 8, 30—47. 48. 11, 4—23. 24. Nullum praeterea inveneris inter hos, qui ex forma Romana tam multa servaverit.

f Brixianus saec. VI, a Blanchino cum *a b* editus, nunc autem a Ioh. Wordsworth in editione vulgatae latinae, quippe qui ab ea proxime absit. E Luca nihil desideratur.

f^2 Parisinus, olim Corbeiensis monasterii quod in Picardia Galliae est; secundum I. Belsheim, qui eum edidit (post Blanchinum, v. supra) Christianiae 1887, in Gallia meridionali aut in Italia saeculo V. vel VI. scriptus. Exciderunt Luc. 9, 48—10, 20. 21. 11, 45—12, 6. 7.

g^1 et g^2 Sangermanenses olim, nunc Parisini, alter saec. VIII., alter X. Hi soli inter italae codices editorem nondum invenerunt; varias tantummodo ex utroque lectiones excerpsit Petrus Sabatier (in „Bibl. sacr. Latinae versiones antiquae", Paris. 1751).

i fragmenta Marci Lucaeque Neapoli Vindobonam translata, scripta, ut Belsheimio videtur, saec. VII exeunte, ut aliis, V. vel VI., post Alterum a Belsheimio edita Lipsiae 1885.[1]) E Luca ea fragmenta continent c. 10, 6—23, 10.

1) Codex Vindobonensis membranaceus purpureus, litteris argenteis aureisque scriptus. Ed. I. Belsheim, Lipsiae 1885.

l Vratislaviensis, olim Rehdigeranus, saec. VII. Edidit Fridericus Haase in libris universitatis sollemnibus a. 1865—66. Est, quod ad Lucam attinet, paene integer (des. c. 11, 28—37).

m non est euangeliorum neque Lucae codex, sed lectionum ex omnibus paene NTi. libris excerptarum, quae „Speculum“ dictae et perperam Augustino attributae sunt. Videtur VIII. vel IX. saeculi esse. Edidit nunc inter Augustini opera Franciscus Weihrich (Aug. Opera III, 1) Vindobonae 1887.

q Monacensis, olim Frisingensis, saec. VI; edidit Wordsworthii socius Henricus White in „Old Latin biblical texts“, No. III, Oxonii 1888. Desunt e Luca 23, 22—36. 24, 11—39.

r Dublinensis saec. VI, editus a Thoma Abbott Dublinii 1884. Tischendorfius solius huius lectiones nondum noverat. Est male habitus, sed nulla ut maior lacuna existat.

s Mediolanensis Ambrosianae Bibliothecae, saec. VI., editus ab A. M. Ceriani in Monumentis sacris bibl. Ambrosianae (vol. I, Mediol. 1861), et ab Ioh. Wordsworth in „Old Biblical Texts“, No. II, Oxonii a. 1886. Sunt fragmenta, nihil complexa praeter Luc. 17, 3—29 et 18, 39—19, 47.

Ex eis libris, qui cum pro vulgatae testibus haberi soleant, retinent tamen quaedam ex antiquiore interpretatione, paucos commemoro: Foroiuliensem saec. VI vel VII (for.), Parisinum nunc, olim S. Gatiani Turonensis, saec. VIII vel IX (gat), Londiniensem, s. X vel XI (mm), S. Martini Turonensis saec. IX (mt).

§ 23. Testes Syriaci. De interpretationibus Syriacis earumque cum testibus occidentalibus antiqua cognatione egimus in praefatione Actorum. Sed cum illius libri nunc duae tantum exstent interpretationes syriacae, euangelii aliae duae accedunt, quarum altera inter testes formae R egregium locum tenet. Eius sunt duo codices, qui plerumque, etsi minime semper, inter se congruunt: alter Curetonianus dictus ab inventore Guilelmo Cureton, alter Lewisianus dicendus ab inventrice, femina rarae atque mirae eruditionis parisque laboris atque industriae, Agnesia Smith

Lewis, quae uxor fuit viri egregii mihique amicissimi, Samuelis Lewis. Haec anno 1892 in monasterio montis Sinai eum codicem ipsa invenit, quoque melius eum examinaret atque excuteret, iterum et tertio iter longinquum et difficile suscepit, comitante sorore virisque quibusdam doctis Cantabrigiensibus, ex quibus I. Rendel-Harris nominasse hoc loco sufficiat. Est autem codex rescriptus eoque maiore cum difficultate legitur, neque mirum quod editionem principem, quae prodierat Cantabrigiae a. 1894[1]), alter liber praeter interpretationem anglicam ampla supplementa continens anno 1896 subsecutus est.[2]) Videtur codex scriptus esse vel quarto saeculo vel quinto; Curetonianum quinto putant. Verum hic non totum Lucam nunc habet, sed has tantum partes: 2, 48—3, 16; 7, 33—16, 2; 17, 1—24, 44; in Lewisiano autem paucae lacunae maiores non potuerunt expleri: c. 1, 16—38 et 5, 28—6, 12. Curetonus suum codicem edidit Londinii 1848; eiusdem interpretationem graecam, ut restitueret scilicet graecum archetypum interpretationis, confecit utilissimo labore Fridericus Baethgen.[3])

Quod autem ad indolem huius interpretationis attinet, si quis putet in ea talem fere Lucam exstare, qualem circa medium saeculum alterum Romae invenit Tatianus, in universum fortasse non longe a vero aberraverit. Caute loquendum est, non velut si ipsi aliquid sciamus vel plus sciamus eis, qui in his rebus quasi habitant: quos video — Theodorum dico Zahnium maxime — ne ipsos quidem sibi plane constitisse, sed mutasse sententiam, prout nova subsidia novam scientiam tribuissent. Sit igitur Tatiani Diatessaron (quod fuit opus ex quattuor euangeliis contextum) prima omnium interpretationum syriacarum; inde vel eius ope confectae sint paullo post interpretationes singulorum euangeliorum, sive euangelii non unius sed quadripertiti; extiterint

1) The four Gospels in Syriac, transcribed from the Sinaitic Palimpsest by Rob. L. Bensly, J. Rendel Harris and F. Crawford Burkitt, with an introduction by Agnes Smith Lewis. Cambr. 1894.

2) Some Pages of the four Gospels retranscribed from the S. P., with a translation of the whole text by A. S. L.

3) Der griech. Text des C.schen Syrers, wiederhergestellt von F. Baethgen, Lpz. 1885.

autem interpretationis eius syriacae formae non minus multae quam fuerunt latinae, et propter varios interpretes et propter adhibitos varios codices graecos, per quos factum est ut paullatim evanesceret forma antiqua Romana, induceretur Antiochena, a qua vulgatae interpretationes Syriacae non ita multum differunt.[1]) Sed magnopere ab eadem differunt Curetonianus Lewisianusque, etsi et ipsi (et paullo magis quidem Curetonianus) ex graeca forma quae regnabat in Syria occidentali non nihil receperunt. Ipsum Diatessaron quale fuerit, ex Ephraemi commentariis in id conscriptis hic illic apparet, proposuitque idem Zahnius et ordinem vetusti operis, de qua re alii quoque testes sunt, et fragmenta quotquot erui potuerunt[2]), quibus sunt quae postea Harrisii opera (ex eodem scilicet Ephraemo) accesserint.[3]) Quorum ut sit nobis quoque diligenter ratio habenda, sicut lectionum quas Curetonianus Lewisianusque praebent, non erit tamen obliviscendum aliud esse Diatessaron syriacum, aliud Lucae codicem graecum. Maior multo licentia vertendi atque etiam decurtandi conspicitur in his Syris quam in interpretibus latinis, neque mirum est eum qui quattuor nostros in unum corpus cogeret de singulis singulorum verbis non ita sollicitum fuisse. Sic ap. Mt. 4, 24 absunt ab Syro Lew. verba *καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν*, tum ibidem *καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους* (*καὶ σελ.* et. k om.) *καὶ παραλυτικούς*; paulloque post (25) pro *καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ κτἑ.* habet idem „*et facta magna multitudine*“: in quibus omnibus nisi Tatiani licentiam sive alius Syri interpretis mecum agnoscere velis, non invenies explicationem differentiae. Nullane ergo huic testi fides habenda? At est profecto ubi magna habenda sit vel soli vel cum paucis testanti: velut quod omittit L. 17, 10 *ἀχρεῖοι* e Matthaeo in sententiae detrimentum invectum, et Iohannis narrationem (18, 13 sqq.) cum graeco 225 in veriorem ordinem redigit, ut desinat non modo cum ce-

---

1) Zahn, Theologisches Literaturbl. 1895, No. 1—3.
2) Forschungen zur Gesch. des nt. Kanons Thl. I.
3) J. Rendel Harris, Fragments of the comm. of Ephr. S. upon the Diatess., Lond. 1895.

terorum sed etiam secum ipsa pugnare videri. Itaque *σώφρων ἀπιστία* commendatur, nihil aliud. In universum Tatianum et Lucam et reliqua euangelia ea forma habuisse, quae exstabat Romae, plurima sunt quae probent; sed fortasse hic illic quaedam ex A in Lucam admixta fuerint, si quidem c. 8, 45 alia est italae codicum lectio, alia eademque vulgaris (si fides Ephraemo) Tatiani fuit. Item c. 8, 3 non habuit Tatianus ut l italae *Κυδίου*, sed *Χουζᾶ* ut ceteri omnes: quamquam hoc quidem etiam aliam explicationem admittit. Fac enim et in archetypo Lucae et in R fuisse *Χουζᾶ τοῦ καὶ Κυδίου τοῦ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου*: erat Syrus interpres utique peregrinum nobile nomen, quod Iudaeus ille secundum morem multorum et qui tunc fuerunt et qui nunc sunt simile patrio assumpserat, ut sibi superfluum omissurus. Porro, ut leviora alia praeteream[1]), c. 23, v. 39 videtur integer fuisse apud Tatianum, non decurtatus ut in D e, et v. 42 legit ille *ἐν τῇ βασιλείᾳ σου* cum plerisque, non *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐλεύσεώς σου* cum D. Itaque si quis colligere velit fuisse Tatiani exemplar Lucae paullo magis cum A contaminatum quam fuerat Marcionis, nescio an satis probabiliter id statuat.

Non multa mihi dicenda sunt de Syro quem vocant hierosolymitano, euangeliorum teste minime contemnendo, sed qui ad R formam Lucae cognoscendam non multum conferat. Lectionarium est ex quattuor euangeliis excerptum, scriptum ea linguae aramaicae specie, qua in ipsa Palaestina homines utebantur. Negat Theodorus Zahn cum Tatiano hunc Syrum ullo modo coniunctum esse, etsi sunt quidam loci ubi cum illo sive etiam cum D ceterisque lectiones eius congruant.[2]) Edidit ex codice Vaticano Franc. Miniscalchi-Erizzo Veronae annis 1861—64, tum P. de Lagarde a. 1892 in Bibliotheca syriaca.

§. 24. De copticis testibus, id est maxime ea interpretatione quae sahidica dicitur, iam in Actorum praefatione satis dictum est. Sunt autem fragmenta librorum, non libri integri, partesque hae Lucae supersunt: 1, 1—2, 50. 3, 5—6, 48. 7, 11—17. 29—50. 8, 36—9, 41. 11, 5—11.

1) V. ad 7, 22. 47.
2) Zahn, Forsch. I, 330.

27—32. 37—52. 12, 5—16, 7. 16, 16—23. 17, 7—21, 38. 21, 6—24, 53. Ne vulgata quidem integraque versio Aegyptiaca, Bohairica sive coptica dicta, ad rem nostram plane inutilis est.

Denique ne immemor sim antiquissimi patriae linguae monumenti, interpretationis Gothicae saeculo quarto ab Ulfila factae haec supersunt fragmenta ad Lucam pertinentia: 1, 1—10, 30. 14, 9—16, 24. 17, 3—20, 46. Non est interpretatio ipsa in Italia facta, sed codices quorum fragmenta habemus in Italia scripti sunt; itaque quod inest lectionum occidentalium — inest autem aliquid neque tamen multum — refingendo ab hominibus in Italia degentibus invectum esse potest.

§ 25. Ex his igitur tot testibus colligendum eligendumque fuit, quod ad formam Romanam pertinere videretur. Neque potui ex eis unum aliquem ita seligere, ut huic confisus diffiderem ceteris: id quod faciendum mihi fuisse putavit in Actorum editione clarissimus vir Adolfus Hilgenfeld[1]), fautor alioquin β formae studiosissimus. Is enim Syrum posteriorem ceteris praeferendum fuisse putat, neque immerito laudat Thomae diligentiam, qui ex codice suo graeco omnem lectionis varietatem sedulo excerpserit. Verum reliquum est ut ipsum codicem graecum, quo Thomas usus est, monstret nobis sinceram formam β habuisse, nulla re vel omissa vel mutata vel ex α male addita. Hoc igitur quoniam nondum demonstravit, nondum possum concedere perversam meam rationem fuisse. At omnino id ne sperare quidem licet, unquam fore ut de singulis omnibus locis omnibus conveniat, sed erit semper dubitandi amplus locus, in euangelio quidem etiam multo magis quam in Actis. Marcionem si integrum haberemus, fortasse satis tutum esset eum ducem sequi, praeterquam si qua suarum gratia opinionum vel omisit vel mutavit; nunc fragmentula sunt Marcionis, utilissima ubi adsint, sed quae plerumque deficiant. Et ut dicam quod sentio, non est vel humani ingenii vel nostrarum opum haec euangelia in pristinam formam sive pristinas formas restituere, sed Pauli illud *ἐκ μέρους γινώσκομεν* in his

1) Berliner Philolog. Wochenschr. 1896, no. 43.

minutis rebus perinde fixum et immutabile haeret atque in maximis, in quibus si aequo animo id ferimus, quidni etiam in minimis? Sunt enim haec minima de quibus dubitetur; summa autem euangeliorum quin fideliter ad nos usque transmissa sit non est cur dubitemus.

Itaque reliquum est ut huius praefationis longiusculae et tortuosae ea quae praecipua sunt paucis complectar. Euangelia homines scribere coeperunt in ipsa Iudaea, postquam discessu apostolorum viva vox illorum obmutuit, scilicet ut esset unde eadem, quae illi de Iesu dictis factisque narraverant, et cognoscerentur et recitarentur. Inter primos Marcus Petri assecla euangelium scripsisse videtur, rebus sententiisque cum eo quod habemus satis congruens, sermone diverso et ut puto aramaico. Hunc aliosque auctores complures secutus Lucas in Palaestina primum, annis fere 54—56, euangelium suum composuit, in usum Christianorum graece loquentium, ex quibus etiam uni librum suum nominatim inscripsit. Idem mox Romam cum Paulo profectus et in societatem Romanorum Christianorum receptus, his quoque libri copiam fecit, novo exemplari eius conscripto, in quo ut fit multa in brevius erant contracta, pauca quaedam addita, talia potissimum quae in Palaestina Syriaque propter offensionem Iudaeorum melius visum esset reticere. Nactus autem sive Romae sive iam ante in Palaestina librum aramaicum eas res complexum, quas Petrus ceterique post Christi assumptionem gesserant, consilium continuandi sui operis cepit, scripsitque alterum librum quo et haec graece expressit Paulique res gestas de suo persecutus est. Quem librum Romae scriptum primis ut par erat Romanis impertivit, forma etiamnum rudiore et saepe prolixa; perpolitum magis eiusdem exemplum magisque castigatum postea in usum Theophili ceterorumque qui in orientis terris degebant confecit. Sit autem is liber scriptus annis fere 57—59. Propagatum est utrumque exemplar et Actorum et euangelii, obtinuitque ab initio Romana forma occidentem, altera orientem; sed saeculo secundo illa per Tatianum Syriam orientalem occupavit, i. e. eam quae sua lingua, non graeca utebatur. Intravit eadem per frequens commercium etiam Aegyptum; sed non po-

tuit diu vel in ea terra vel in Syria vel ipsa Roma a commixtione alterius intacta manere. Semper enim illud Pauli Romanis sive Syris opponi poterat: ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; Itaque contaminatum neque prorsus sincerum euangelii formae R exemplar iam Tatianus habuisse videtur, fortasse iam Marcion habuit, et multo magis est contaminatum euangelium quam Acta, quo magis illud his dignitate et usu praestabat. Itaque quanquam ipse D aeque fortasse sincerus R formae testis in utroque scripto est, latinorum tamen testium euangelii nullus cum Floriacensi Actorum comparari potest, et manserunt Actorum formae R reliquiae non prorsus exiguae usque in libros saec. XV scriptos. Crediderim Galliam maxime huic formae et euangelii et Actorum saluti fuisse, si quidem ibi D originem habuit, sicut habuerunt Floriacensis et Paris. 321 Actorum.

Haec autem etsi scripsi pleraque veluti sciens, nolim tamen ita accipi, tanquam aut iurare in ea quasi in articulos quosdam fidei paratus sim, aut ex praemissis quibusdam axiomatis mathematica ratione certa collecta esse asseverem. Respuit ipsum argumentum rationem mathematicam, sed nihilominus recte fieri puto quod fit in similibus omnibus, ut rerum traditarum arta confinia comparando colligendo ratiocinando paullum dilatare conemur. Si longinque ab eis finibus recesseris, nihil ages; at si iuxta remanseris, poteris acquirere quae satis tuto possideas. Quare a coniecturis audacioribus omnibus me continui, quamvis proclive interdum conicere esse videretur. Meliora si quis docebit, libenti animo amplectar. De ipsius autem Romanae formae hac restitutione satis me puto declarasse sententiam meam, tantum abesse ut pro perfecta hanc editionem habeam, ut sit mihi persuasum atque certum: si quo felici casu repertum sit Marcionis euangelium, fore ut in unaquaque pagina vel denae vel plures res et leviores et graviores mihi corrigendae sint.

In emendandis plagulis Lucae indefessam operam mihi praestitit adulescens doctissimus Carolus Crönert, benignissime adiuvit etiam Eberhardus Nestle, ut sperare possim fore ut non multa menda relicta invenias. Item ad

praefationem corrigendam amicam opem tulit praeter Ernestum Lippelt, quem saepius commemoravi, collega coniunctissimus Georgius Wissowa. Hoc monitum velim, in adnotationem criticam consulto me non omnia recepisse, quae poterant vel ex italae codicibus vel ex Syris vel ex ipso D adnotari: quippe praesto est Tischendorfii editio, ex qua facili negotio et haec suppleas et ea quae ad A formam huius euangelii pertinent.

Scr. Halis Sax. mense Iulio 1897.

Fridericus Blass,
Dr. phil. D. th. Gryphisw.

Indiculus locorum, de quibus in praefatione agitur.

Conspectus notarum.

Codd. graeci:
D = Cantabrig. Bezae.
א = Sinaiticus, nunc Petropolitanus.
X = Monacensis.

D^1, $א^1$ etc. = D, א pr. man.; $א^a$ = א corr. manu ^{a} (saec. IV), $א^b$, $א^c$ sive $א^{ca}$, $א^{cb}$ = corr. manu ^{b} (VI s.), ^{c} = ^{ca} (VII s.), ^{cb} (VII s.). (Interdum ad designandam m. pr. asteriscum adhibui: 1^* = 1 pr. m.) (Codd. α maiusculis litt. scripti: ABCEF [F^w = F teste Wetsteinio] GHKL etc., notati litteris maiusc. latinis vel graecis; codd. minusculi numeris notati sunt: 1. 2. etc.)

Testes latini:
it = italae quae dicitur codices sedecim hi:
a = Vercellensis.
a^2= fragmenta Curiensia.
b = Veronensis.
c = Colbertinus Parisiensis.
d = Cantabr. D pars latina.
e = Palat. Vindob.
f = Brixianus.
f^2= Corbeiensis, nunc Paris.
g^1 et g^2 = Sangermanenses, nunc Paris.
i = fragmenta Vindobonensia.
l = Vratislaviensis.
m = Speculum Pseudo-Augustini.
q = Monacensis.
r = Dublinensis.
s = Mediolanensis.
v = vulgata Sixtina vel Clementina.
(De codicibus quibusdam vulgatae v. p. LXXIV.)

Testes linguis orientalibus usi:
s^c = Syrus Curetonianus.
s^l = Syrus Lewisianus.
s^{sch} = Peschittâ ed. Leusden-Schaaf.
s^p = Syrus posterior sive Philoxenianus.
s^h = Syrus hierosolymitanus.
sah. = interpretatio coptica quae sahidica dicitur.
goth. = interpretatio Ulfilae gothica.

[—] spuria et in α et in β; ⟦ — ⟧ spuria in β, sed non in α; ⟨ — ⟩ ex coniectura addita.

Litteris diductis ea insigniuntur, quae videntur formae β (R) propria esse.

Notam ∧ adhibui ut indicarem, esse ibi aliquid in β forma omissum; eandem duplicavi (∧∧), ubi paullo plura ab ea forma absunt.

Nota † indicavi collocationis verborum inter α et β differentiam.

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν 1
τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, 2 καθὰ παρέ-
δοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι
τοῦ λόγου, 3 ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν
ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, 4 ἵνα ἐπιγνῷς
περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου βασιλέως τῆς Ἰου-
δαίας ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ
γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς
Ἐλῖσάβετ. 6 ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ,
πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ
κυρίου ἄμεμπτοι. 7 καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν
ἡ Ἐλῖσάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς
ἡμέραις αὐτῶν. 8 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ
τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, 9 κατὰ τὸ ἔθος
τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν
τοῦ κυρίου, 10 καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχό-

2 *περὶ* ante *τῶν* om. it. (praeter de) v Euseb. h. e. 3, 24, 15. Ambr. (hab. *περὶ*, om. *διήγ*. Hieron. Origenis interpres) | *ἐν ἡμῖν* om. r? | *καθὰ* D Euseb. (h. e. 3, 4, 3. dem. eu. 120) pro *καθὼς* ‖ 2 sqq. Ap. Severianum Gabalensem (Chrys. XII, 567) comparet fort. brevior forma prooemii: *πραγμ., ἔδοξε κἀμοὶ παρακολουθηκότι* (sic, v. l. *παρακολουθῆσαι*) *τοῖς πᾶσιν ἀπ᾽ ἀρχῆς γράψαι, καθὼς κτἑ.* Cf. praef. § 19 ‖ 4 *κἀμοὶ*] add. *et spiritui sancto* b g¹q al., cf. Act. 15, 28 (Tschd.) ‖ 6 *περὶ* non exprim. s¹ | *ὧν*] *τῶν* D¹ ‖ 7 *τοῦ βασιλ.* D cum plerisque ‖ 8 *Ἀβιάμ* el*s¹ ‖ 9 *καὶ ὄν. αὐτῇ* r ‖ 10 *Ἐλ-εθ* D ut v. 35. 40 (*-εδ* 13. 41) | *ἐνώπιον* D cum plerisque pro *ἐναντίον* | 10 *τ. κυρίου* r; 11 sq. *τ. θεοῦ* lr ‖ 11 *πάσαις* om. Orig. (Hilgenf. Ztschr. 1892, 106) ‖ 13 *ἦσαν* post *ἀμφ.* De, post *προβ.* bcff²g¹qr, post *αὐτῶν* al., om. 700. Cf. v. 18 ‖ 14 *δὲ*] add. *in diebus illis* r | *αὐτὸν*] *Zachar.* (ut cl Ambros.), om. *ἐν τῇ τάξει* r ‖ 15 *dominum* e, *dominum deum* cl Ambr. ‖ 17 *κυρ.*] *θεοῦ* C¹D, *τοῦ κ.*

μενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. 11 *ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος.* 12 *καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.* 13 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· „Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάνην,* 14 *καὶ ἔσται σοι χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται.* 15 *ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ,* 16 *καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν.* 17 *καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.“* 18 *καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· „Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις αὐτῆς.“* 19 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· „Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα.* 20 *καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρις ἡμέρας ἧς γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πλησθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.“* 21 *καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδεχόμενος τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τῷ χρονίζειν αὐτόν.* 22 *ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑόρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός.* 23 *καὶ ἐγένετο ὡς*

om. s[1] | *ἦν* h. l. DA al. | *τοῦ λ.* om. bcl (v. 21), recte fort., cf. A 2, 6 ‖ 17 sq. *ἑστηκὸς καὶ προσ.* (om. *ἔξω* ut beq, l pr.; similia *orans foris hora*) s[1]

2 *κυρίου* om. b (v. l. ap. Ambr.) ‖ 3 *et Z. turbatus est videns* v, *et vid. Z.* (*angelum* l add.) *t. est* bcff[2]lq. Cf. v. 29 v. l. ‖ 4 *καὶ εἶπεν* D it. part. pro *ε. δὲ* | *ἄγγ.*] add. *λέγων* bcff[2]r ‖ 5 *διότι ἰδοὺ* acf[2]lqr Ambr. ‖ 6 *σοι* post *υἱόν* om. D Ambr. sah., hab. ante *υἱ.* it v ‖ 7 De al. pro *χ. σοι* ‖ 10 *ἐν κοιλίᾳ* celr Ambr. ‖ 12 *αὐτὸς* om. r Orig. interpr. ‖ 16 *γὰρ*] *δὲ* r ‖ 17 *ταῖς* ante *ἡμ.* om. 700 ‖ 18 ita 700 pro *καὶ ἀπ. ὁ ἄγγ.* | *αὐτῷ* om. l ‖ 19 D pro *παρεστηκὼς* | *λαλῆσαι πρός σε καὶ* om. Ambr. ‖ 21 D pro *ἄχρι* | D pro *ἧς ἡμ.* ‖ 22 D Ξ pro *πληρωθ.* ‖ 23 D pro *προσδοκῶν* ‖ 24 *ἐπὶ* D pro *ἐν* ‖ 25 *ἐν τῷ ναῷ* (v. 22) post *αὐτόν* ℵACD al., ante *α.* BLΞ, om. 108. 700 ‖ 26 *ἑώρ.* D al. ‖ 27 *διέμεινεν* D it (praet. d) v

ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, τότε ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 24 καὶ μετὰ τὰς ἡμέρας ταύτας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα 25 ὅτι „οὕτως μοι πεποίηκεν κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.“ 26 Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, 27 πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. 28 καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εὐηγγελίσατο αὐτὴν εἰπών· „Χαῖρε, κεχαριτωμένη· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.“ 29 ἡ δὲ [ἐπὶ τῷ λόγῳ] ἐταράχθη, καὶ ἦν διαλογιζομένη, ποταπὸς ἂν εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. 30 καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος· „Μὴ φοβοῦ, Μαρία· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. 31 ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32 οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, 33 καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον

1 *τότε* add. D ‖ 2 D pro *μετὰ δὲ* | DE pro *ταύτας τὰς ἡμ.* ‖ 5 *ἐφεῖδεν* D ‖ 6 *in ipso autem tempore* Iren. (cf. c. 13, 1), *eodem. a. t.* abcf[2] (l pr.) Ambr., pro *ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ* (*τῷ ἕ. μ.* D, non d), recte puto, cf. vv. 24. 36 ‖ 7 *πόλιν Γαλιλαίαν*, om. *ᾗ ὄν. N.* (*quae vocatur N.* e) D, ex *εἰς τὴν Γ-αν* / *εἰς πόλιν ᾗ ὄν. N.* (ut confusi sint inter se similes *στίχοι*)? cf. v. 39. c. 2, 4. 39 ‖ 8 *μεμνησμενην* D, *μεμνηστ.* B[2] al., cf. c. 2, 5 ‖ 10 *ὁ ἄγγελος* add. ante *πρὸς* ACD al., post *αὐτὴν* ℵ al., om. BLΞ | *εὐηγγελίσατο* (cf. v. 19) *αὐτὴν εἰπών* pro *εἶπεν* Iustin. (Apol. 1, 33) ar, item sed *καὶ εἶπεν* Λ 229. 262[1]. 565. bef[2]l; lat. praet. b *benedixit* = *εὐλόγησεν* (*ben. et ev. eam* l pr., corr. del. *eam*); vid. omissa propter *αὐτὴν* recurrens ‖ 11 *σοῦ*] add. ACD al. it v (cf. Tat.) *εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν*, ex v. 42 (*χαῖρε κεχ.* om. b) | *ἐπὶ τῷ λόγῳ* om. C[1] (Griesb.), hab. post *ἐταρ.* A al., ibd. abef[2]lr Ambr. hab. *in* (*ad* e, om. f[2], l pr.) *introitu* (*-um* e, l pr.) *eius*. Praeterea *ἡ δὲ ἰδοῦσα* (vel *ἰδ. αὐτὸν* vel *ἀκούσασα*) multi ‖ 12 D pro *διεταρ.*, cf. v. 12 (*admirata est* e) | *διελογίζετο* cett. (add. *ἐν ἑαυτῇ* D); sed *ἦν διαλογιζομένη* al (it. e, sed om. *καὶ ἦν*; Ambr. *erat tamen*) | *ποδαπὸς* D | *ἂν* add. D, cf. v. 62 al. | pro *ποτ. κτέ.* abr al. *ὅτι οὕτως εὐλόγησεν αὐτήν*; ead. fg[1] goth. post. *οὗτος* add. ‖ 13 *αὐτῇ ὁ ἄ.* Dbff[2]g[1]qr pro *ὁ ἄ. α.* ‖ 14 D pro *Μαριάμ* | *γὰρ* om. f[2]q | *ante deum* Cypr. p. 76 H., cf. Orig. interpr. | *καὶ* ante *ἰδοὺ* om. e Cypr. l. c. Origen. in Luc. (interpr.), cf. Iustin. l. c.

Ἰακὼβ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.“ 34 καὶ εἶπεν Μαρία πρὸς τὸν ἄγγελον· „Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;“ 35 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· „Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. 36 καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, 37 ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει πᾶν ῥῆμα τῷ θεῷ.“ 38 καὶ εἶπεν Μαρία· „Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.“ καὶ ἀπέστη ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ ἄγγελος. 39 Ἀναστᾶσα δὲ Μαρία ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. 41 καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἐλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, 42 καὶ ἀνεφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· „Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. 43 καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; 44 ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου.“
46 καὶ εἶπεν Μαρία· „Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον,
47 καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐν τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί

1 *τὸν αἰῶνα* pro *τοὺς αἰῶνας* 700. Euseb. dem. ev. 339 (non 353). ‖ 2 D a pro *εἶπεν δὲ* (*et ait illi M.* a) | *Μαρία* C¹D¹ pro *-ιὰμ* | *πῶς .. γινώσκω*] b *ἰδοὺ .. σου* ex v. 38, ubi om. *καὶ εἶπεν .. σου* cum e (est v. 37 sq. quasi homoeotel., *ῥῆμα*) ‖ 4 *ἐπελεύσ.* om. Clem. III, 448 Dind., cf. c. 4, 18, contra *ἐπὶ σέ* om. s^sch (Tat.) Theod. Mopsu. ‖ 7 *συνειληφυῖα* ACD al., cf. c. 5, 18: *συνείληφεν* ℵBLΞ ‖ 9 *πᾶν ῥῆμα* h. l. D | *τῷ θεῷ* ƀcef²lq Ambr.: *παρὰ τ. θ.* (*π. τοῦ θεοῦ* ℵ¹ [corr. ᶜ] BD al.). cf. v. l. 18, 27 | pro *εἶπεν δὲ* Da; *et respondens M. dixit* r | *Μαρία* C¹D ut 2 ‖ 10 *δούλη σου κύριε* Iren. ‖ 11 D pro *ἀπῆλθεν*, cf. Act. 12, 10 | *Μαρία* D ut 9 ‖ 12 *ἐπορεύετο* ℵ ‖ 16 *ἐν τῇ κ. τῆς Ἐ. τὸ βρ. αὐτῆς* D ‖ 17 *ἡ Ἐλισ.* post *ἁγίου* om. e Ambros. Cypr. p. 73 H. Euseb. dem. ev. 500 Orig. in Luc. (interpr.) | *καὶ εἶπεν*] *dicens* bclr ‖ 19 *καὶ* ante *πόθ.* om. s^lsch (Tat.) ‖ 23 *αὐτῇ*] *σοι* acef²lqr ‖ 24 *Μαρία* C¹D. Sed abl* *Elisabet*, cf. al. testes ap. Tschd. ‖ 25 *ἐν* D: *ἐπὶ* | *σωτηρίῳ* (*salutari*) it. v

μου, 48 *ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης*
αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ
γενεαί, 49 *ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον*
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, 50 *καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ*
γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 51 *ἐποίησεν κράτος ἐν*
βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας
αὐτῶν. 52 *καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν*
ταπεινούς, 53 *πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας*
ἐξαπέστειλεν κενούς· 54 *ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,*
μνησθῆναι ἐλέους, 55 *καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας*
ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.“
56 *Ἔμεινεν δὲ Μαρία σὺν αὐτῇ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέ-*
στρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. 57 *Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη*
ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. 58 *καὶ*
ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνεν
κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.
59 *καὶ ἐγένετο τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἦλθαν περιτεμεῖν τὸ*
παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ Ζαχαρίαν. 60 *καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν·*
„Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάνης.“ 61 *καὶ εἶπαν πρὸς αὐτήν·*
„Οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι
τούτῳ.“ 62 *ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι*
καλεῖσθαι αὐτό. 63 *καὶ αἰτήσας πινακίδα ἔγραψεν· „Ἰωάνης*
ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.“ 64 ΛΛ *παραχρῆμα δὲ ἐλύθη ἡ γλῶσσα*

1 *ἐπέβλ. κύριος* D | 1 sq. *τῆς δ. αὐτοῦ*] *μου* r ‖ 3 *μεγαλεῖα* ACD^{2}e al. | *ὁ θεὸς ὁ δυν.* D ‖ 4 sq. *γενεὰν* (*-ὰς* D^2) *γενεῶν* D; cf. Tschd. ‖ 7 *δυνάστας*] *potentiam impotentium* r ‖ 12 *Μαρία* D | *ὡς* (*ὡσεὶ*) post *αὐτῇ* om. Dabef^{2}g^{1}lq al. ‖ 13 *αὐτῆς*] add. c *magnificans deum* ‖ 15 alt. *οἱ* om. D^1 ‖ 17 *ἐν* ante *τῇ ἡμ.* om. DLe | *ἦλθαν* D^1 ‖ 18 *ἐπὶ* om. e ‖ 20 *κληθ.*] *τὸ ὄνομα αὐτοῦ* add. C^{1}D, cf. v. 63 ‖ 21 *ὅτι* ante *οὐδ.* om. it pler. s^1 | *ἐν τῇ σ-ᾳ* pro *ἐκ τῆς σ-ας* C^{2}D*Γ* it (sed om. *ἐν* . . *σου* f^2 pr.) v | *τὸ ὄνομα τοῦτο* D; cf. *τί* 22 ‖ 22 *τὸ τί*] *οτι ο* D (*quem* ab al. it v) ‖ 23 *αἰτήσας*] *λαβὼν* s. *δεξάμενος* (c. 2, 28) sec. acf^{2}r Ambros. | *πινακίδα* C^{1}D Origen: *-ίδιον* | *λέγων* post *ἔγρ.* om. Des^1 ‖ 24 *καὶ ἐθαύμασαν πάντες* transposui in v. 65 cum s^1, hab. plerique post *αὐτοῦ* v. 63, sed Dabg^1 post *ἡ γλ. αὐτοῦ* v. 64 | 24 sq. ita s^1, nisi quod *ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ* (Mc. 7, 35), cf. Orig. interpr. V, 117 L.; Dabg^1 *καὶ παρ. ἐλ. ἡ γλ. α.*, tum *καὶ ἐθ. π.* (v. s.), denique (ex *α* puto) *ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τ. θ.* (r *καὶ ἐθ. π.*, *καὶ παραχρῆμα* . . *γλῶσσα α.*, *καὶ ἀν. τὸ στ. α.*, *καὶ ἐλ. κτἑ.*)

αὐτοῦ, καὶ ∧ *εὐλόγει τὸν θεόν.* **65** *καὶ ἐθαύμασαν πάν-*
τες, καὶ ἐγένετο φόβος ἐπὶ πάντας τοὺς περιοικοῦντας,
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο τὰ ῥήματα
ταῦτα, **66** *καὶ ἔθεντο πάντες ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, λέ-*
γοντες· „Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεὶρ
κυρίου μετ' αὐτοῦ.“ **67** *Καὶ Ζαχαρίας* ∧ *ἐπλήσθη πνεύματος*
ἁγίου καὶ εἶπεν· **68** *„Εὐλογητὸς* ∧ *ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι*
ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, **69** *καὶ*
ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυὶδ παιδὸς αὐτοῦ,
70 *καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ*
τῶν ἀπ' αἰῶνος, **71** *σωτηρίαν ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ*
πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς, **72** *ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν*
πατέρων ἡμῶν καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
73 *ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ*
δοῦναι ἡμῖν **74** *ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας λατρεύειν*
75 *ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς*
ἡμέρας ἡμῶν. **76** *καὶ σὺ δὲ παιδίον προφήτης ὑψίστου*
κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι
ὁδοὺς αὐτοῦ, **77** *τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ,*
ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν **78** *διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ*
ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, **79** *ἐπι-*
φᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ
κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.“ **80** *Τὸ*
δὲ παιδίον ηὐξάνετο καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν

2 *φόβος* (add. Dbc *μέγας*, cf. c. 4, 36) *ἐπὶ π.* D it part. v pro *ἐ. π. φ.* | *αὐτοὺς* (*αὐτόν* D goth.) post *περ.* om. e ‖ 3 *πάντα* post *διελ.* om. Lrs^{sch}s^1 Orig. interpr. V, 103 L. (ℵ^1 corr.^{a} pro *διελ. πάντα* hab. *διὰ*); *τὰ ῥήματα* om. s^1 (*ταῦτα τὰ ῥ.* om. r pr.) ‖ 4 *πάντες οἱ ἀκούσαντες* (*-ούοντες* CDf^2) om. s^1, *οἱ ἀκ.* om. 700. e | *ταῖς καρδίαις* DLe pro *τῇ -ᾳ* ‖ 6 *ἦν* post *κυρ.* recte om. Df^{2}l*qs^1 (*est* post *αὐτοῦ* b) | *ὁ πατ. α.* om. b, Cypr. p. 72 H. ‖ 7 *εἶπεν* pro *ἐπροφήτευ(σ)εν λέγων* D | *κύριος* om. abc al. Cypr. s^1 | *ὅτι*] ὃς ce Cypr., om. *ἐπεσκ. καὶ* Cypriani A, eiusd. rell. cum e om. *καὶ ἐποί.* ‖ 10 *ἁγ.* (om. *τῶν*) *προφ. α. τῶν ἀπ' αἰῶνος* D (it pler.). Cf. Act. 3, 21 ‖ 11 *σωτ.*] *et liberavit nos* bcf^{2}lqr | *ἐκ χειρὸς . . καὶ* Ds^1 pro *ἐξ . . καὶ ἐκ χ.* (bis *ἐκ χ.* Orig. interpr. V, 119 L.) ‖ 13 *καὶ* om. D (*et memoratus est* cr) ‖ 14 *ὅρκον ὃν*] *quod* (*ἣν*) e ‖ 15 *ἐχθρ. ἡμῶν* ACD al. (om. *ἡμ.* et. Iren.; e om. *ἐκ χ.*) | *αὐτῷ* post *λατρ.* recte om. s^1 (hab. h. l. *ἐνώπ. αὐτοῦ*, 16) ‖ 21 *καὶ ἐπέφανεν* Iren. (*επεφαναι* L); add. *φῶς* D, cf. Mt. 4, 16 ‖ 24 *ηὐξάνετο* D^1 pro *ηὔξανεν*

ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν
Ἰσραήλ.
1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα 2
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκου-
μένην. 2 αὕτη ἐγένετο ἀπογραφὴ πρώτη, ἡγεμονεύοντος
τῆς Συρίας Κυρηνίου. 3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογρά-
φεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. 4 ἀνέβη δὲ καὶ
Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ εἰς γῆν Ἰούδα,
εἰς πόλιν Δαυὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, 5 †ἀπογράψασθαι
σὺν Μαρίᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ ἐγκύῳ, διὰ τὸ εἶναι
αὐτοὺς ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυίδ. 6 ὡς δὲ *παρεγέ-
νοντο, ἐτελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, 7 καὶ
ἔτεκεν τὸν υἱὸν τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσαν αὐτὸν
καὶ ἀνέκλιναν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ
καταλύματι. 8 ποιμένες δὲ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀγραυ-
λοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν
ποίμνην αὐτῶν. 9 καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ
δόξα περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν.
10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· „Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι

1 *ἀναδ.* om. b ‖ 5 *ἐγέν.* post *αὕτη* D, post *ἀπ.* ℵ^1 corr.^{c}, post *πρ.* rell. (*πρ. ἐγ. ἀπ.* a), om. b ‖ 6 *Κυρηνίου* (ut Corp. inscript. Att. III, 599) Dℵ pler., *Κυρ*(ε)*ίνου* B it. v (P. Sulpicius Quirinius sec. inscript.) ‖ 7 *πατρίδα* D pro *πόλιν* (C^1 Gat. vulgatae *χώραν*); nisi spurium omnino substantivum ‖ 8 *γῆν Ἰούδα* recte De (a *terram iudeam*) pro *τὴν Ἰουδαίαν* ‖ 9 *εἰς* om. 700. f | *ἀπογράφεσθαι* (v. 3) falso Dℵ^1 (corr. ^{c}) A ‖ 10 *Μαρίᾳ* D | *γυν. αὐτοῦ* abcf^{2}s^1: (*μ*)*εμνηστευμένῃ αὐτῷ* (ex c. 1, 27, sed perperam hic) DℵB al., it. add. *γυναικί* Alq pr. (del. *γυν.* corr.) v al. | 10 sq. *διὰ τὸ* . . *Δαυίδ* h. l. (non post *Βηθλ.* v. 4) Ds^1; *αὐτοὺς* (*essent*) e, *ἀμφοτέρους* s^1; om. omnia 225. Cf. Tatian., Zahn Forsch. I, 118 ‖ 11 *καὶ πατριᾶς* om. s^1 ‖ 11 sq. D (sed *-εινοντο*) pro *ἐγένετο* (om. s^1) *δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν* (cf. v. 21) ‖ 13 *αὐτῆς* post *υἱὸν* om. bcf^{2}g^{1}lr | *ἐσπαργάνωσαν* et *ἀνέκλιναν* pro *-εν* e ‖ 14 *ἀνέκλ.*] *ἔθηκεν* (*posuit*) bcff^{2}lrs^1 (*conlocavit* a), cf. Iust. Apol. 1, 34. Protevang. 22, 2 | *αὐτὸν* post *ἀν.* om. blr | *αὐτοῖς* post *ἦν* om. abc, f^{2}pr, lqr Ambr.; contra *ἐν τῷ καταλ.* om. s^1 ‖ 15 *ποιμ. δὲ* D it. pler. pro *καὶ π.* | *ταύτῃ* D^1 (*illa* de, et ante *τῇ χ.* abr al.): *τῇ αὐτῇ* ‖ 16 *τὰς φυλ.* D, *nocturnas vigilias* e; *τ. ν.* om. s^1 Ξ ‖ 17 *καὶ ἰδοὺ* AD al. it. pler. v; *ἄγγ. δὲ* e | *κυρίου* om. e, cf. c. 1, 11 | *stetit* om. *αὐτοῖς* e, cf. v. 38 ‖ 18 *κυρίου* post *δόξα* (*δ. θεοῦ* ℵ^{c}Ξcev) om. cum D 67. 209. b, f^{2}pr, l (Origen. I, 29 L) ‖ 19 *ὁ ἄγγ.* post *αὐτοῖς* om. 700. b

ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον κείμενον ἐν φάτνῃ.“ 13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο [σὺν τῷ ἀγγέλῳ] πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων· 14 „Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.“ 15 καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον οἱ ἄγγελοι ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· „Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.“ 16 καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαρίαν καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ, 17 καὶ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς· 19 ἡ δὲ Μαρία συνετήρει πάντα τὰ ῥήματα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεφον οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

21 Καὶ ὅτε συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι [αἱ ὀκτὼ] τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, ὠνομάσθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ

1 *χαρὰν* .. *λαῷ* om. Cypr. p. 73 H. (*χ. μ.* add. cod. W) | *ἔσται καὶ* D | *λαῷ*] *κόσμῳ* s^1 ‖ 2 *κυρίου* rs^h (Tat.); *ὃς* .. *κυρ.* om. 71 ‖ 3 *τοῦτο*] *τούτου τοῦτο* a b f^2 l q | *τὸ σημ.* ℵD al. pler. (om. *τὸ* BΞ) | *σημ. ἔστω* d (a *istut* = *esto*) ‖ 4 *καὶ κείμ.* pler. (et. it. praet. a); *καὶ κείμ.* om. ℵ[1] (corr. [c]) D ‖ 5 *σὺν αὐτῷ* pro *σ. τῷ ἀγγέλῳ* s^1; *σὺν αὐτῷ ἀγγέλων* a, *σὺν τῷ λόγῳ* 700; om. b Orig. interpr. V, 128. XVI, 49 L. | *οὐρανοῦ* B^1D^1 ‖ 7 *ἐν* ante *ἀνθρ.* om. it. pler. ‖ 8 *οἱ ἄγγ.* post *ἀπ.* D (post *αὐτῶν* it. pler. v) | ante *οἱ π.* add. *καὶ οἱ ἄνθρωποι* AD al. q (*et* add. et. c) | *ἐλάλουν*] *εἶπον* AD al. ‖ 10 *ὃ*] *sicut* a c e r (cf. v. 20), *quod sic* b ‖ 11 *σπεύδοντες* D (sed cf. c. 19, 5 sq.) | *εὗρον* D (sed cf. Act. 21, 4), *εἶδον* e | *τε* om. D Euseb. (it. v) | *Μαρίαν* D ‖ 12 *καὶ ἐγν.* 700 b c f^2 l r s^1, om. *ἰδόντες δὲ* (a *videntes autem et cognoverunt*). Cf. c. 1, 29 ‖ 14 *τούτου* post *παιδ.* om. DΛ 700. a e f s^1 | *ἀκούοντες* D (e) ut c. 1, 66 pro *-σαντες*, sed q *qui aderant*; vid. del. *οἱ ἀκ.* ut 1, 66. 2, 47 | *ἐθαύμαζον* D (non d) e f s^1 ‖ 16 *συνετ.*] *intuebatur* r | *πάντα* post *συν.* DX 700 it. v; *ταῦτα* post *ῥήμ.* om. B s^1 (s^1 et. *τὰ ῥ.* om. ut 1, 65) ‖ 17 *ὑπέστρεφον* pro *-ψαν* e Iren. ‖ 20 D (it pler. v) pro *ἐπλήσθ.* | *αἱ* add. D Euseb. Amphilochius p. 468, *αἱ ὀκτὼ* pro *ὀκτὼ* D, sed om. *ὀ.* Euseb. Orig. interpr. V, 132 sq., cf. v. 22 ‖ 21 *αὐτόν*] DE al. e g^2 r *τὸ παιδίον* | *καὶ* ante *ὠν.* om. D it. (praet. e q) v

κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

22 *Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ [κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως], ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι κυρίῳ,* 23 *καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον κυρίῳ κληθήσεται,* 24 *καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ [κυρίου], ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νοσσοὺς περιστερῶν.* 25 *καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἰερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ᾽ αὐτόν,* 26 Λ *κεχρηματισμένος δὲ ἦν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου.* 27 *καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ ἔθος τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ,* 28 *καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας, καὶ ηὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν·* 29 *„Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ,* 30 *ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,* 31 *ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,* 32 *φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.“* 33 *καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.* 34 *καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών, καὶ*

Orig. interpr. | *ὠνομ.* pro *ἐκλ.* D (sed it. v. *vocatum est*). Cf. c. 6, 13 sq.

1 *λεχθὲν* (alienum aNT.) *dictum* א[1] (corr. [ca]) efs[1] || 1 sq. *ἐν κοιλ. μητρός* D, om. *ἐν τῇ κ.* Amphiloch., ante *συλλ.* bcff[2]lq Orig. interpr. V, 133 L. (ibd. om.) || 3 *καθ. αὐτοῦ* D it. (praet. q) vs[1] (*eius*) pro *καθ. αὐτῶν*, quod legit Orig.; *αὐτ. κατὰ τ. ν. Μ.* om. Iren. 460 St., Amphiloch. (*Αὐτῆς* sec. Lev. 12, 4) || 4 *εἰς τὸ ἱερὸν* pro *εἰς Ἱερ.* recte puto Amphiloch., cf. v. 27 || 5 *τῷ* ante *κ.* om. D | *τῷ νόμῳ* D || 6 *τῷ* ante *κυρ.* om. D || 7 sq. *τῷ* ante *ν.* hic אBDL, bene; item bene *κυρ.* om. amiat (*Moysis* Orig. interpr. V, 136 L,; it. 6) || 8 *νεοσσοὺς* AD al. || 9 *καὶ* om. *ἰδοὺ* Ds[1] | 9 sq. *καὶ* (*ὁ*) et *οὗτος* om. e (*hic homo* c), cf. 23, 50; *καὶ ὁ ἄ. οὗτος* om. s[1] || 11 *ἅγ. ἦν* (pro *ἦν ἅγ.*) D it pler. v || 12 Dbc al. pro *καὶ ἦν αὐτῷ κε-ον* || 16 D pro *εἰθισμένον* (lat. *consuetudinem*, sed e *sec. legem*, sine *τοῦ ν.*) || 17 *ἀγκ.* sine *αὐτοῦ* אBLΠabl Iren. | *ηὐλ.* DΓ || 18 *dimitte* belr, Cypr. p. 160 H. codd. AW, Ambros. || 21 *ἐθνῶν* om. D, *oculorum* (ex *populorum*?) be, cf. Iren. p. 235 (sed non 460. 507) v. l. || 22 *ὁ πατ. α.*] (*ὁ*) *Ἰωσὴφ* AE al., it praet. g[2]

εἶπεν πρὸς Μαρίαν τὴν μητέρα αὐτοῦ· „Ἰδοὺ οὗτος κεῖται
εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς
σημεῖον ἀντιλεγόμενον. **35** *καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν*
διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν πολλῶν καρ-
διῶν διαλογισμοί.“ **36** *καὶ Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ,*
ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς,
ζήσασα ἔτη ἑπτὰ μετὰ ἀνδρὸς ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς,
37 *καὶ αὕτη χήρα ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο*
τοῦ ναοῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσιν λατρεύουσα νύκτα καὶ
ἡμέραν, **38** *αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ,*
καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν
Ἰερουσαλήμ. **39** *καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον,*
ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ.
40 *τὸ δὲ παιδίον ηὐξάνετο καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον*
σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό.
41 [*Ἐπορεύοντο δὲ καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατὰ ἔτος εἰς*
Ἰερουσαλὴμ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.] **42** *Καὶ ὅτε ἐγένετο*
αὐτῷ ἔτη δώδεκα, ἀνέβησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἰς
Ἱεροσόλυμα ἔχοντες αὐτόν, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς
τῶν ἀζύμων. **43** *καὶ τελεσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑπο-*
στρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν ὁ παῖς Ἰησοῦς ἐν Ἰερουσαλήμ,
καὶ οὐκ ἐγίνωσκον οἱ γονεῖς αὐτοῦ. **44** *νομίσαντες δὲ αὐτὸν*

1 *Μαρίαν* D ‖ 2 *εἰς* ante *ἀν.* add. Dcf^{2}g^{1}l | *πολλῶν . . Ἰσρ.* om. Tat., *πολλῶν ἐν* om. l ‖ 3 *αὐτῆς* om. e | 4 *ἂν ἀποκ.*] *ἀνακαλ.* D | *ἐκ* ante *πολλῶν* om. Dabcf^{2}lqr al. ‖ 5 *ἦν* post *καί* om. Db s^{sch} ‖ 6 *καὶ αὕτη* (8) Ds^{1}m ‖ 7 *ἔτη*] *ἡμέρας* s^1 ‖ 8 *ὡς* (*ἕως* ℵ^1 al.) ante *ἐτῶν* om. D it part. s^1, cf. c. 1, 56 ‖ 9 *ναοῦ* (c. 1, 9. 22) D pro *ἱεροῦ* ‖ 10 *καὶ* om. 700. goth.; *αὕτη αὐτῇ* E al. it. v (*καὶ αὕτη ἐπιστ. αὐτῇ* sec. a) ‖ 11 *περὶ α.* om. Amphiloch. p. 470 ‖ 12 *ἐν Ἰερ.* AD al., *Ἰσραήλ* ag^1 | *κυρίου* post *νόμ.* om. 700 s^1 ‖ 13 *ἑαυτῶν* om. e | *Ναζ.*] add. Da *καθὼς ἐρέθη* (*ερηθη* D^2) *διὰ τοῦ προφήτου, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται*, e Mt. 2, 23 ‖ 14 *παιδίον*] *Ἰησοῦς* add. D | *ηὐξάνετο* pro *-εν* D^1, ut c. 1, 80 | *ἐκρ. καὶ ηὐξ.* Dbcef^2; fort. alterutrum hic delendum (1, 80) ‖ 15 *ἐν αὐτῷ* D (*in illo* it. part. v) ‖ 16 sqq. est contaminatio in De; nam *ἐπορ. δὲ καὶ* (D pro *καὶ ἐπ.*) . . *ἐν* (add. D) *τῇ ἑ. τ. π.* ex α admixta, quibus deletis omnia recte procedunt ‖ 18 *αὐτῷ ἔτη* pro *ἐτῶν* DLablq | *ἀνέβ.* De (*et ascenderunt* a) | *οἱ γ. α.* add. Decr ‖ 18 sq. *εἰς Ἱ.* add. ACX al. it. v al., om. D cum ℵBL ‖ 19 *ἔχ. α.* add. De ‖ 20 *τῶν ἀζ.* (c. 22, 1) add. DXace | D pro *τελειωσ.* (*ποιησάντων* e) ‖ 21 *ἀπέμεινεν* DX | *ὁ π. Ἰ.* Dcfg^{1}lv (om. *Ἰ.* ℵ^1 [add. c^a] V, om. *puer* ae) ‖ 22 *ἐγίνωσκον* recte 700 (r) pro *ἔγνωσαν*; cf. Or. V, 156 L. | *αὐτοῦ*] add. r: *prae-*

εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ, ἦλθον ὁδὸν ἡμέρας, καὶ ἀνεζήτουν
αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς· 45 καὶ μὴ
εὑρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν.
46 καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν καθήμενον
ἐν τῷ ἱερῷ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, ἀκούοντα αὐτῶν καὶ
ἐπερωτῶντα αὐτούς· 47 ἐξίσταντο δὲ πάντες [οἱ ἀκούοντες
αὐτοῦ] ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. 48 καὶ
ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ
αὐτοῦ· „Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ὁ πατήρ σου κἀγὼ
ὀδυνώμενοι *καὶ λυπούμενοι* ἐζητοῦμέν σε.“ 49 καὶ εἶπεν
πρὸς αὐτούς· „Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ οἴδατε ὅτι ἐν τοῖς
τοῦ πατρός μου δεῖ με εἶναι;“ 50 αὐτοὶ δὲ οὐ συνῆκαν τὸ
ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. 51 καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν εἰς
Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ
αὐτοῦ διετήρει τὰ ῥήματα πάντα ⟦ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς⟧.
52 καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι παρὰ
θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
1 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου 3
Καίσαρος, ἐπιτροπεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας,
τετρααρχοῦντος δὲ τῆς Γαλιλαίας Ἡρῴδου, Φιλίππου δὲ τοῦ

cedentes eum, cf. c. 22, 47 | δὲ post νομ. om. Dbcef, f^{2}pr, lqr, sed D καὶ νομ. | 22 sq. α. μετ' αὐτῶν εἶναι ἐν — l, α. μ. α. *συνοδεύειν* f^2, om. ἐν τ. σ.

1 ἦλθον] δὲ add. er (καὶ ἦλθον ff^2), cf. eu. Thom. ap. Tschd. | ὁδ. ἡμ. D it. pler. (sed e *domi*) v (cf. eu. Thom.) ‖ 2 καὶ ἐν τοῖς DE al. ‖ 3 εὑρίσκοντες D (l), cf. c. 5, 19 al. ‖ 4 καθήμενον D pro καθεζόμ. ‖ 5 ἐν τῷ. ἱ. post καθ. D | καὶ post διδ. om. D it. v | αὐτῶν om. ef Orig. interpr., αὐτοὺς om. al ‖ 6 sq. οἱ ἀκ. α. om. B Origen. interpr., cf. c. 1, 66. Cet. e: *et omnes qui audiebant admirabantur prudentiam et os* (cf. c. 21, 15) *et responsa* ‖ 9 ἰδοὺ ante ὁ om. abe, f^{2}pr, l (add. e *nam,* cf. r) | ὁ πατήρ σου κἀγὼ om. ab, f^{2}pr, lr (r *enim*) s^c, *et propinqui tui* (cf. C^{1}s^p) *et ego* e. Om. et eu. Thom.; sed offensioni haec esse poterant ‖ 10 καὶ λυπ. add. Daef^{2}g^{1}lqrs^c al. ‖ 11 οἴδατε D it. pler. Iren. al. (it. eu. Thom.): ᾔδειτε (αὐτοὶ add. e) ‖ 12 με εἶναι pro ε. με D it. v Iren. al. | αὐτοὶ δὲ De (*illi*) s^{cl} pro καὶ α. ‖ 13 καὶ ἦλθεν post αὐτῶν om. C^{1}DFW, contra κατέβη μετ' α. καὶ (καταβὰς μ. α. e) om. bl Ambros. Cf. Ioh. 4, 43, praef. § 16 ‖ 15 τὰ ῥήμ. πάντα D (A al., sed ἅπ.; a *verba eius omnia,* r *omnia v. haec quae audiebat ab eo*) pro π. τὰ ῥ. | ἐν τῇ κ. α. om. s^1 (cf. v. 19) ‖ 16 ὁ δὲ Ἰ. es^1 | ἡλ. καὶ σοφ. pro σοφ. κ. ἡλ. recte DLabcel qrs^{cl} Origen. al. ‖ 17 καὶ παρὰ ἀ. Dr ‖ 19 ἐπιτρ. D Euseb. it. v pro ἡγεμονεύοντος ‖ 20 τετρ. δὲ (Euseb., acf^2, pro καὶ τετρ.) τ. Γαλ. om. D (non d, qui om. cum e coniunct.) | 20 sqq. τετρααρχ. ℵ^{1}C

ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετρααρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνί-
τιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετρααρχοῦντος,
2 ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καΐφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ
Ἰωάνην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, 3 ἐλθὼν δὲ εἰς
πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου ἐκήρυσσεν βάπτισμα
μετανοίας, 4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἠσαΐου τοῦ
προφήτου· „Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἑτοιμάσατε τὴν
ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 πᾶσα
φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθή-
σεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς
ὁδοὺς λείας, 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ
θεοῦ.“ 7 ἔλεγεν δὲ τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆ-
ναι ἐνώπιον αὐτοῦ· „Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν
ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; 8 ποιήσατε οὖν
καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν·
Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δυνατὸς
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
9 ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν
οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς
πῦρ βάλλεται.“ 10 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν ⟦οἱ ὄχλοι⟧ λέ-
γοντες· „Τί ∧ ποιήσωμεν, ἵνα σωθῶμεν;“ 11 ἀποκριθεὶς δὲ
λέγει αὐτοῖς· „Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι,

2 *Ἀβιλλιανῆς* D^1, cf. it. part.; *-λλινῆς* D^2 (*-ilinae* $cf^2g^1g^2$) || 3 *ἀρχιερέων* it. pler. v | *Καιφα* CD it. pler., ut alias || 4 sq. pro *καὶ ἦλθεν .. κηρύσσων* e (*υἱόν, καὶ ἐκήρυσσεν ἐν τ. ἐρ. καὶ εἰς .. Ἰορδ. βάπτ. κτέ.* s^1) || 6 *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν* (Mc. 1, 4) om. abf^2lr || 8 *αὐτοῦ*] D (non d) *ὑμῶν*; r Iren. s^{c1} *τοῦ θεοῦ ἡμῶν*, e LXX Ies. 40, 3 || 11 sq. *σωτ. κυρίου* D. *τοῦ θεοῦ* est Ies. 40, 5; sed plenius Iesaiae verba exscr. (r) s^{c1}, in quibus verbis est *δόξα κυρίου* || 12 *δὲ* D 1. 700 al. efr pro *οὖν* || 13 *ἐνώπιον* pro *ὑπ'* (Mc. Mt.) $Dbel^*qr$ (*cum baptizarentur* e, *βαπτ. ὑπ' α.* om. s^c, *β. πρὸς αὐτόν* s^1) | *γεννήματα .. 20 βάλλ.* = Mt. 3, 7—10 | 13 sq. *ὑμῖν ὑπ.* DA || 14 *ποι. οὖν ὑμῖν* e || 15 Der Mt. *καρπὸν ἄξιον* | *δόξητε* Λ Mt., om. q (*dixeritis*) | *ἐν ἑαυτοῖς* post *λέγειν* om. it. (praet. fq) vs^{c1} (s^1 et. ap. Mt. om. et haec et *δόξ.*); D^1 *λεγειν αυτοις* (corr. ead.) || 16 *δυνατὸς* (*potens est*) $acdef^2lqr$ Iren. Ambr. Cl. Al. I, 5 Dd. pro *δύναται* || 18 *καὶ* post *δὲ* om. D it. (praet. c) v || 19 *καλὸν* (*καρποὺς καλοὺς* D) om. a, f^2pr, amiat Origen. al. || 20 D it. part. pro *ἐπηρώτων*, cf. v. 14 | *οἱ ὄ.* om. l | 20 sq. *λέγοντες* om. s^{c1} || 21 *οὖν* post *τί* om. D it. part. s^{c1}. Cf. Act. 2, 37 | *faciemus* it. v ut Act. l. c. | *ἵνα σωθῶμεν* (cf. Act. 16, 30) add. Dbg^1q gat. (hi *ut vivamus*) s^c || 22 *λέγει* DA al. pro *ἔλεγεν*

καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ⅄." 12 *ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· „Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν;"* 13 *ὁ δὲ* [*εἶπεν αὐτοῖς*]· *„Μηδὲν πλέον πράσσετε παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν."* 14 *ἐπηρώτησαν δὲ καὶ στρατευόμενοι λέγοντες· „Τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς;"* [*ὁ δὲ*] *εἶπεν αὐτοῖς· „Μηδένα διασείσητε μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν."* 15 *προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων* ⅄ *ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ Ἰωάνου, μή ποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός,* 16 *ἐπιγνοὺς τὰ διανοήματα αὐτῶν εἶπεν· „Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι καὶ πυρί·* 17 *οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, τοῦ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα, καὶ τὸν μὲν σῖτον συνάξει εἰς ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ."* 18 *πολλὰ μὲν οὖν*

1 *ποιείτω* om. e | *δὲ*] *τε* D[1], corr. ead. | *τελ. ὁμοίως* D a ‖ 2 *διδ.* post *ποι.* c, om. s[cl] | 2 sq. *ποι. ἵνα σωθ.* (p. 12, lin. 21) D solus ‖ 3 *αὐτοῖς* pro *πρὸς αὐτοὺς* D a al., sed b c*f[2] om., ℵ[1] (corr. [c]) et. *εἶπεν* om. (prob. Tschd.) | *πράσσετε* h. l., non post *ὑμῖν*, D it. pler. s[cl] (Clem. Al.); post *ὑμῖν* (om. Clem.) add. *πράσσειν* D s[sch] ‖ 4 *ἐπηρώτησαν* pro *-των* CD it. part. | *αὐτὸν* post *δὲ* om. D c ‖ 5 *ποι. ἵνα σωθῶμεν* D solus | *καὶ ἡμ.* om. D, ante *τί* hab. A al. a | *ὁ δὲ* D e pro *καί*, sed om. b q s[cl] ‖ 8 *πάντων* om. r s[cl], item Ambr., qui *cogitante*; cf. Or. V, 179 L. | *τοῦ* ante *Ἰω.* om. DΞ 700 (*π. τ. Ἰ.* om. s[c], post *λαοῦ* hab. s[sch]) ‖ 9 D pro *ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰ.* (*ὁ Ἰ.* ante *λέγων* AC al., ante *π.* c, om. a b l s[cl]; et. *πᾶσιν* [male] om. s[c]). Cf. c. 5, 22. 11, 17 ‖ 10 *μὲν* (*ἐν* 700) om. D, tum D e r (= Mt. 3, 11) *ὑμᾶς β. ἐν* (*ἐν* om. r) *ὕδατι εἰς μετάνοιαν* (*in aquam paenitentiae* e; haec *εἰς μ.* add. et. C it. pler.) ‖ 11 *ὁ δὲ ἐρχόμενος ἰσχ. μου ἐστίν* D l, = Mt., nisi quod ap. hunc (cf. Mc. 1, 7) additur *ὀπίσω μου*, e Ioh. 1, 27. 30? Ead. ap. L. add. L Origen. interpr. Cf. et. Iustin. Tr. 49 ‖ 12 *τοῦ ὑποδήματος* D (Ioh. 1, 27) om. *αὐτοῦ* (Ioh.); Matthaei formam reddunt a b f[2] l q r Euseb. | *ἁγίῳ* post *πν.* om. Tertull. et (diserte) August., cf. Heracleon ap. Clem. Eclog. 25 (contra ap. Mt. *καὶ πυρί* spurium vid.) ‖ 13 *τὸ* pro *οὗ τὸ* Iren. 43 St. Heracl. l. c. (*τὸ γὰρ*), q (*et*); cf. a b e f l r Ambr. *habens*, c *et ferens* | *τοῦ* (quod facile excidebat) add. Heracl.; *διακαθᾶραι* (insolite et attice pro *-αρίσαι*) ℵ[1] (corr. [a]) B a e Iren. pro *καὶ διακαθαριεῖ* D etc. (= Mt.) ‖ 14 *αὐτοῦ* post *ἅλ.* om. d Iren. Heracl. | *τὸν μὲν* (*μὲν* et. EGΔ) *σ. συν.* D (*συνάξει τ. σ.* et. Heracl. Iren., ut AC etc. Mt.); *συνάξαι* ℵ[a] (e; *συναγαγεῖν* ℵ[1]B) | *τὴν* ante *ἀπ.* om. D; *αὐτοῦ* post *ἀπ.* om. ℵ[a] D e

καὶ ἕτερα παραινῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν· 19 *ὁ δὲ Ἡρῴδης,*
ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ πολλάκις περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς
γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
πονηρῶν, 20 *προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν*
τὸν Ἰωάνην ἐν φυλακῇ.

21 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ*
βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνοιχθῆναι τὸν οὐρανόν,
22 *καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡς*
περιστερὰν εἰς αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γενέσθαι·
„Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.“ 23 *ἦν δὲ*
Ἰησοῦς [ἐρχόμενος] ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς
Ἰωσὴφ τοῦ Ἠλὶ 24 *τοῦ Μαθθὰτ τοῦ Λευὶ τοῦ Μελχὶ τοῦ*
Ἰανναὶ τοῦ Ἰωσὴφ 25 *τοῦ Ματταθίου τοῦ Ἀμὼς τοῦ Ναοὺμ*
τοῦ Ἐσλὶ τοῦ Ναγγαὶ 26 *τοῦ Μαὰθ τοῦ Ματταθίου τοῦ*
Σεμεὶν τοῦ Ἰωσὴχ τοῦ Ἰωδὰ 27 *τοῦ Ἰωανὰν τοῦ Ῥησὰ τοῦ*
Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ τοῦ Νηρὶ 28 *τοῦ Μελχὶ τοῦ*
Ἀδδὶ τοῦ Κωσὰμ τοῦ Ἐλμαδὰμ τοῦ Ἢρ 29 *τοῦ Ἰησοῦ τοῦ*

1 D pro *παρακαλῶν* (cf. Act. 27, 9) | *ὁ τετραάρχης* ($\aleph^1$C, cf. v. 1) post *Ἡρ.* om. e ‖ 2 add. e ‖ 4 *ὁ Ἡρ.* om. el | *ἐνέκλ.* D (*συνέκλ.* sec. Iustin.) ‖ 6 *ἅπαντα* post *β.* om. 131. e ‖ 7 *ἀνοιχθ.* D pro *ἀνεῳχθ.*, sed *apertum est* (*-ti sunt* er) *caelum* (*-i* er) abceff^{2}rv, et per indicativum et. v. 22 ‖ 9 *εἰς* D (it. pler. v *in*) pro *ἐπ'* | *ἐκ τοῦ* bene D pro *ἐξ* ‖ 10 *υἱός κτέ.* recte ut vid. (cf. v. 23) Dabc, f^2 pr., lr Iustin. Tr. 88. 103. August.; cet. ut Mc. (Mt.), sed om. *ὁ υἱός μου* 700. Cf. praef. § 11 | *ἦν δὲ* D Clem. Al. Hippol. al. pro *καὶ αὐτὸς ἦν* (Tat.) ‖ 11 *ἐρχ.* pro *ἀρχ.* 700. Clem. (hic add. *ἐπὶ τὸ βάπτισμα*), Iren. interpr. 148 (*ὡς ἀρχ. τρ. ἐτῶν ἐρχ. ἐπὶ τὸ β.*), cf. Tat. Zahn F. I, 123; DA al. a *ἀρχ.* post *τριάκ.*, om. *ἀρχ.* 124. ef, vulgatae mt, s^{1}s^{sch} | *ὡς* D Clem. pro *ὡσεὶ* | *ὢν* post *τριάκ.* om. D. 700, cf. de toto loco Praefat. | *ὡς ἐν. εἶναι υἱ.* D, cf. bcf^{2}g^{1}l* (hi *quod* pro *ὡς*), e (*sicut*), l corr., r Ambr. (*qui*); ante *ὡς ἐν.* hab. *υἱὸς* ℵBL African. (*ὃς ἦν υἱ. ὡς* —) Orig. (*υἱὸς ὢν ὡς* —) ‖ 12 sqq. ab *Ἠλὶ* usque ad *Ναθάν* (v. 31) D Matthaei genealogiam ex LXX auctam pro Lucana habet, cf. praef. § 12: *τοῦ Ἰακὼβ τοῦ Μαθθὰν τοῦ Ἐλεαζὰρ τοῦ Ἐλιοὺδ τοῦ Ἰαχὶν τοῦ Σαδὼκ τοῦ Ἀζὼρ τοῦ Ἐλιακὶμ τοῦ Ἀβιοὺδ τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ τοῦ Ἰεχονίου τοῦ Ἰωακὶμ τοῦ ⟨καὶ⟩ Ἐλιακὶμ τοῦ Ἰωσία τοῦ Ἀμὼς τοῦ Μανασσῆ τοῦ Ἐζεκία* (*-κεια*) *τοῦ Ἀχὰς τοῦ Ἰωαθὰμ* (*-αν* D) *τοῦ Ὀζία τοῦ Ἀμασίου τοῦ Ἰωὰς τοῦ Ὀχοζίου τοῦ Ἰωρὰμ τοῦ Ἰωσαφὰτ* (*-φαδ* D) *τοῦ Ἀσὰφ τοῦ Ἀβιοὺδ* (ita ap. Mt. s^p mg., cg^{2}q; *-iuth* g^1, *-iu* k, ut LXX III R. 14, 31; deest D) *τοῦ Ῥοβοὰμ τοῦ Σολομὼν* ‖ 13 *τοῦ Ματτ. τοῦ Ἀμ.* om. abcel*, *τοῦ Μ.* et. r om. ‖ 14 *τοῦ Μαὰθ.* om. abcel*r

Ἐλιέζερ τοῦ Ἰωρὶμ τοῦ Ματτὰθ τοῦ Λευὶ 30 *τοῦ Συμεὼν*
τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Ἰωνὰμ τοῦ Ἐλιακὶμ 31 *τοῦ*
Μελεὰ τοῦ Μεννὰ τοῦ Ματταθὰ τοῦ Ναθὰν τοῦ Δαυὶδ
32 *τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ὠβὴδ τοῦ Βοὸς τοῦ Σαλμὼν τοῦ Ναασσὼν*
33 *τοῦ Ἀμῑναδὰβ τοῦ Ἀρὰμ τοῦ Ἀσρὼν τοῦ Φαρὲς τοῦ*
Ἰούδα 34 *τοῦ Ἰακὼβ τοῦ Ἰσὰκ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ Θάρα τοῦ*
Ναχὼρ 35 *τοῦ Σεροὺκ τοῦ Ῥαγαῦ τοῦ Φάλεκ τοῦ Ἔβερ τοῦ*
Σάλα 36 *τοῦ Ἀρφαξὰδ τοῦ Σὴμ τοῦ Νῶε τοῦ Λάμεχ*
37 *τοῦ Μαθουσάλα τοῦ Ἐνὼχ τοῦ Ἰάρεδ τοῦ Μαλελεὴλ τοῦ*
Καϊνὰν 38 *τοῦ Ἐνὼς τοῦ Σὴθ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ θεοῦ.*
1 *Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ* 4
τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἤγετο τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ 2 *ἡμέ-*
ρας τεσσεράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ
ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν
αὐτῶν ἐπείνασεν. 3 *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος· „Εἰ υἱὸς*
εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.“ 4 *καὶ*
ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· „Γέγραπται ὅτι οὐκ ἐπ᾽
ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος.“ 5 *καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν*
ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
χρόνου, 6 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· „ʌ ʌ Ταῦτα πάντα*
ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ ἂν θέλω δίδωμι αὐτά· 7 *σὺ οὖν*
ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πάντα.“ 8 *καὶ*
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· „Γέγραπται· Προσκυνήσεις κύριον

4 *ωβηλ* D, sed d *obed* ut EGk al. pro *Ἰωβὴδ* (sim. variatur ap. Mt.) ‖ 5 *Ἀρὰμ* D cum AE al. pro *Αδμ(ε)ιν τοῦ Αρνει*. Cf. Mt. et LXX | *Ἀσρωμ* ℵAD, *Ἐσρωμ* al., *Εσρων* B recte sec. hebr. ‖ 6 *Ἰσὰκ* ℵ^1 (corr. ^{c}) D^1 ut alias (it) ‖ 7 *Σερουκ* Db pro *-ουχ* (hebr. ג) | *Φαλεκ* (פלג) ℵBD al., v. l. *-εγ* ‖ 8 *τοῦ Καιναμ* (*-ν*) post *Σαλα* recte om. D, v. Gen. 11, 12 sec. hebr.; cf. Praefat. § 12 | *Λαμεκ* D (non d) MX ‖ 9 *αινωχ* et 10 *αινωσ* D ‖ 12 (*ἐν*) *τῷ πνεύματι* om. b Euseb. dem. 92 (*ὑπὸ τ. πν.* 700 ac ut Mt.) ‖ 13 *τεσσαρ.* D al. | *σατανᾶ* Des^1, e Mc. 1, 13 ‖ 15 *satanas* e ‖ 16 *εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται* D = Mt. | 16 sq. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰ. εἶπεν* D cf. Mt. ‖ 17 *ὅτι* om. Dr = Mt. ‖ 18 *ἄνθρ.*] add. DA al. it. v *ἀλλ᾽ ἐπὶ* (*ἐν* D) *παντὶ ῥήματι θεοῦ* = D Mt. | v. 5—8 post v. 12 (ut Mt.) bcfg^{1}lqr (cf. a) | *ἀναγ.*] *παραλαβὼν* (cf. Mt.) d | *αὐτὸν*] add. *εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν* Dcfqr (sine *λ.* Af^2 al., sine *ὑ. λ.* e), e Mt. ‖ 19 *τὰς βασ. πάσας* 700 | *τοῦ κόσμου* = Mt. Df ‖ 20 *πρὸς αὐτὸν* pro *αὐτῷ* Dabceq; *ὁ διάβ.* om. bfs^1 | *ταῦτα πάντα* pro *σοὶ δώσω κτἑ.* c, Iren. p. 778. 781 (id. p. 775 quamquam e Luca afferens tamen Mt. cum Lc. commiscet) ‖ 21 *αὐτά* Cyrill. it. (praeter ar) v pro *-ήν* | *οὖν*] *δὲ* cf^2, om. s^1 ‖ 22 *πάντα* Cyrill. d it pro *πᾶσα* ‖ 23 *αὐτῷ* om. e | *προσκ.* post *σου* p. 16, 1 ℵBD al. it pler. (Mt.)

τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.“ 9 *καὶ ἤγαγεν*
αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ
ἱεροῦ, καὶ εἶπεν· „Εἰ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶ, βάλε σεαυτὸν
ἐντεῦθεν· 10 *γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται*
περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε, 11 *καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν*
σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.“ 12 *καὶ*
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· „Εἴρηται· Οὐκ ἐκπειράσεις
κύριον τὸν θεόν σου.“ 13 *καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν*
ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.
14 *Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ⟦ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύ-*
ματος⟧ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ' ὅλης
τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ, 15 *καὶ ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συν-*
αγωγαῖς, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.
16 *Ἐλθὼν δὲ εἰς Ναζαρέτ, ὅπου ἦν ἀνατεθραμμένος,*
εἰσῆλθεν ⟦κατὰ τὸ εἰωθὸς⟧ ʌ *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων*
εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 *καὶ ἐπε-*
δόθη αὐτῷ ὁ προφήτης Ἠσαΐας· καὶ ἀναπτύξας εὗρεν τόπον
οὗ ἦν γεγραμμένον· 18 *„Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν*
ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με 19 *κηρύξαι*
αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.“
20 *καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν,*
καὶ πάντων [ἐν τῇ συναγωγῇ] οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες

1 *καὶ ἤγ.* pro *ἤγ. δὲ* DA al. | 2 *ἔστ. αὐτὸν* DA al. (Mt.) ‖ 3 *αὐτῷ* post *εἶπεν* om. LΞe | *τ. θ. εἶ* it. pler. v: *εἶ τ.* (*τούτου* D[1]) *θ.* D cett. (Mt.) ‖ 4 *κάτω* (Mt.) om. acls[1] ‖ 5 *καὶ* om. acef[2], contra *ὅτι* om. (ut Mt.) DE al. (utrumque a) ‖ 6 *τὸν πόδα σου* om. s[1] ‖ 7 *ὁ Ἰ.* h. l. Dcfrv al. | *ὅτι* post *αὐτῷ* om. Dℵ[a] it. pler. (r) | *εἴρηται* vel *γέγραπται* (hoc ut Mt. D it. pler.) om. s[1] ‖ 8 sq. *ὁ σατανᾶς τοὺς πειρασμοὺς αὐτοῦ* s[1] ‖ 9 *καιροῦ* (Act. 13, 11)] *χρόνου* D ‖ 10 sq. *ἐν .. πνεύμ.* om. l ‖ 12 *αὐτὸς* post *καὶ* om. Ae ‖ 13 *αὐτῶν* post *συναγ.* om. Dabl ‖ 14 *ἐλθ. δὲ* pro *καὶ ἦλθεν* De, cf. Euseb. dem. p. 442 | *ναζαρεδ* D | *ὅπου* D pro *οὗ* | 14 sq. *ἀνατεθρ. εἰσῆλθεν* om. D[1] (non d); *καὶ* post *ἀνατεθρ.* om. Dd (Euseb.) ‖ 15 *αὐτῷ* post *εἰωθ.* om. Dacd, *κ. τ. εἰ. α.* om. e (post *σαββ.* hab. s[1]); Mci. habuisse (sine *αὐτῷ*?) propt. Ephr. putat Zahn | *in sabbato* d | 16 *καὶ ἀν. ἀναγν.* post *Ἠσ.* 17 s[1h] min. 1 al. ‖ 17 *ὁ πρ. Ἠ.* D Euseb. pro *βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου*, cf. Orig. I, 23 L. | post *ἀναπτ.* (*απτυξας* D[1]) om. *τὸ βιβλίον* D | *τὸν τόπ.* D al. (om. *τὸν* ℵLΞ) ‖ 19 *απεσταλμαι* (om. *με*) D[1] (non d) ‖ 21 *τεθραυματισμ.* D[1] ‖ 23 sq. *πάντες ἦσαν ἀτ. α.* s[1], cf. Orig. 1, 30 L. (β?), qui *ἐνατεν.* ut 700; *ἐν τῇ συν.*, quae variis locis traduntur, seclusi, cf. v. 28

αὐτῷ. 21 *ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς· „Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.“* 22 *καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· „Οὐχὶ υἱὸς Ἰωσὴφ [[ἐστιν]] οὗτος;“* 23 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς Καφαρναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.“* 24 *εἶπεν δέ· „Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.* 25 *ἐπ' ἀληθείας λέγω, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ἕως ἐγένετο λιμὸς ∧ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν·* 26 *καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν.* 27 *καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Ναιμὰν ὁ Σύρος.“* 28 *οἱ δὲ ἐπλήσθησαν ∧ θυμοῦ [ἐν τῇ συναγωγῇ] ἀκούοντες ταῦτα,* 29 *καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις ᾠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν·* 30 *αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.*

31 *Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν,* 32 *καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.*

1 *ὅτι* ante *σήμ.* om. D (cf. Orig.) ‖ 2 *πάντες*] *βλέποντες* e ‖ 4 *στόμ.*] *corde* e ‖ 5 *ἐστιν* post *Ἰωσ.* De, om. a ‖ 7 sq. *καὶ ὅσα ἠκούσατε ὅτι ἐποίησα εἰς Κ., ἐρεῖτέ μοι ποίησον* s^1 | *γεινόμενα* D (non d) | *τὴν* ante *Καφ.* om. DL 700 ‖ 8 *ἀμὴν ἀμὴν* Df^{2}r 700 ‖ 10 *ἑαυτοῦ* ℵD | *δὲ* post *ἀλ.* om. DK 700 it. (praet. f) vs^1 | *ὑμῖν* post *λ.* (v. 24) om. 700 (hab. *ὅτι* ut ℵLΞ) ‖ 11 *ἐν τῷ Ἰσρ.* (v. 27) om. a l tol. (Ambr.), hab. ante *ἐν ταῖς* f^2 al. ‖ 12 *ἕως*] *ὡς* omnes | *μέγας* om. e ‖ 13 *ἐπ. χήραν ὁ Ἠλ.* Orig., om. *πρὸς γυν. χήραν* ‖ 15 *ἐπὶ*] *ἐν ταῖς ἡμέραις* (v. 25) Mci. (E. T.), qui haec in c. 17, 14 transtulit. Cf. Orig. XVIII, 202 L. ‖ 16 *οὐκ ἐκαθ. εἰ μὴ Ν. ὁ Σ.* Mci. (E.; *neminem .. nisi* T.) | *Ναιμας* D^{1}d, om. s^1 | pro *καὶ* De | *πάντες* om. e ‖ 17 *ἐν τ. σ.* ante *θυμ.* bcf^{2}lq, post *ταῦτα* e; secl., cf. v. 20 | Des^{1}s^{sch} *ἀκούσαντες*, cf. Act. 7, 54 ‖ 18 *ἀναστάντες* om. s^1 ‖ 19 *τῆς* add. D^1 (*τοῦ* D^2), om. rell. | *οἰκοδόμηται* D ‖ 20 *ὥστε .. αὐτὸν* om. a | *αὐτὸς δὲ*] *καὶ* a ‖ 22 *Γαλ.*] add. D (Mt. 4, 13) *τὴν παραθαλάσσιον ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ*

33 †Ἦν δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ ἄνθρωπος ἔχων δαιμόνιον,
καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ· 34 „⋀ Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ
Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ.“ 35 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων·
„Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ᾽ αὐτοῦ“. καὶ ῥῖψαν αὐτὸν τὸ
δαιμόνιον ⋀ ἀνακραυγάσαν τε, ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ μηδὲν
βλάψαν αὐτόν. 36 καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ
συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· „Τίς ὁ λόγος οὗτος,
ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύ-
μασιν, καὶ ἐξέρχονται;“ 37 καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ
εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.
38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν
οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη
πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ⟦ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39 καὶ
ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς⟧ ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν
αὐτὴν παραχρῆμα, ὥστε ἀναστᾶσαν αὐτὴν διακονεῖν
αὐτοῖς. 40 δύσαντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον
ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἦγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ
δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ ⋀ τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς ἐθεράπευεν αὐτούς.
41 ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ
λέγοντα· „Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.“ καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα
αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν τὸν χριστὸν εἶναι. 42 Γενο-
μένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν· καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖ-

1 De pro καὶ ἐ. τ. σ. ἦν | δαιμόνιον lection. 184: δ. ἀκάθαρτον it. (et. d) v, πνεῦμα δ-ον ἀκ-ον D, πν. δ-ίου ἀ-του rell., πν. ἀ-ον Ambr., admixto loco Mc. 1, 23. Cf. 8, 29 ‖ 2 post μεγ. add. λέγων DAC al. (Mc.) | ἔα om. D it. pler. s[1] Mci. (T.); om Mc. ‖ 3 ναζορ. D[1], -ωρ- D[2], om. Mci. (T.) | ἦ. ἡμᾶς ὧδε ἀπολέσαι D, cf. Mt. 8, 29, unde πρὸ καιροῦ add. bcer ‖ 5 ῥίψας D[1] ‖ 6 εἰς (τὸ) μέσον (om. τὸ D al.) om. abf[2]lq | ἀνακρ. τε (τε om. d) add. D ‖ 7 βλάψας D | μέγας post θ. add. Dbg[1]r ‖ 10 καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ (e Mc.) D, ἐκπορευομένου δὲ ἐγένετο ἦχος e ‖ 12 ἦλθεν D al., cf. Mc. ‖ 13 Σ. καὶ Ἀνδρέου (Mc.) D it. pler. | κατεχομένη Da ‖ 14 sq. ἠρώτησαν .. ἐπ. αὐτῆς om. s[1] (β ut vid.) ‖ 15 ἐπισταθεὶς D ‖ 16 παρ. sine δὲ D (π. καὶ e); ὥστε .. διακ. D (ὥστε καὶ παραχρ. κτέ. d) ‖ 17 δύσαντος D pro δύνοντος (U Λ -ναντος, cum occidisset it pler. v) | ὅσοι] οἱ D[1] (corr. ead.) it. part. v, οἱ ἔχοντες 700, recte fort. | εἶχαν D ‖ 18 ἦγον it. pler. v Origen. 1, 293 L.: ἔφερον D (Mc.), ἤγαγον rell. ‖ 19 αὐτῶν post ἑκ. om. D it. pler. v ‖ 21 ὅτι om. it. pler. s[1] Mci. (T.) ‖ 22 ὅτι .. εἶναι om. Mci. (T.)? Cf. Zahn. | αὐτὸν h. l. D 69, cf. it. v | τὸν om. D (Origen.) ‖ 24 ὄχλοι πολλοὶ e ‖ 24 sq. ἐπεῖχον D

χον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. 43 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, [ὅτι] „†δεῖ με καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις εὐαγγελί-
σασθαι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ [[ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην]].“
44 καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Γαλιλαίας.
1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, τοῦ
ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἑστῶτος αὐτοῦ παρὰ τὴν 5
λίμνην Γεννησάρ, 2 καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν
λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς [[ἀποβάντες]] ἔπλυνον τὰ δίκτυα. 3 ἐμβὰς
δὲ εἰς ἓν Λ πλοῖον, ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἐπανα-
γαγεῖν ἀπὸ τῆς γῆς ὅσον ὅσον, καὶ καθίσας ἐν τῷ πλοίῳ
ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὅτε δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς
τὸν Σίμωνα· „Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ
δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.“ 5 ὁ δὲ Σίμων [[ἀποκριθεὶς]] εἶπεν·
„Διδάσκαλε, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν
ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου οὐ μὴ παρακούσομαι.“
6 καὶ εὐθὺς χαλάσαντες τὰ δίκτυα συνέκλεισαν ἰχθύων
πλῆθος Λ, ὥστε †τὰ δίκτυα ῥήσσεσθαι. 7 καὶ κατένευον
τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας βοη-
θεῖν αὐτοῖς· ἐλθόντες οὖν ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα,
ὥστε [παρά τι] βυθίζεσθαι Λ. 8 ὁ δὲ Σίμων Λ προσέπεσεν
αὐτοῦ τοῖς ποσίν, λέγων· „Παρακαλῶ, ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ,

2 ὅτι om. ce | δεῖ με h. l. De | De pro ταῖς ἑτέραις πόλεσιν | 2 sq. post εὐ. D αυτ . . . (cum ras.; αὐταῖς fuerit) ‖ 3 ὅτι ἐ. τ. (εἰς τ. γαρ De ex Mc.) ἀπεστ. om. s¹, cf. Mci. T. (β ut vid.) ‖ 5 τὸν . . αὐτῷ] συναχθῆναι τὸν ὄχλον ℵ¹ (corr. ᶜ), cf. copt. ‖ 6 De pro καὶ αὐτὸς ἦν (ἦν om. cr) ἑστὼς ‖ 7 Γεννησαρ recte f (*genessar* r) Syri | καὶ om. abcef²lr ‖ 8 ἀπ' αὐτῶν post ἀλ. (ℵᶜBCD al.) sive post ἀποβ. (A al.) om. Rbef²g¹lqrv; et. ἀποβ. om. e ‖ 9 πλοῖον pro τῶν πλοίων D it. v (et. ἓν om. eq) ‖ 10 ἀπὸ τ. γ. h. l. D it. part. | pro ὀλίγον Da (*quantulumcunque*) bef²lr Ambros. (*aliquantulum*); om. c ‖ 11 D (ae) pro ὡς ‖ 13 ὁ δὲ Σ. ἀπ. D, ὁ δὲ Σ. e pro καὶ (om. c) ἀπ. (ὁ) Σ. | αὐτῷ post εἶπεν add. ACD al. ‖ 14 D pro ἐπιστάτα ‖ 15 sq. De (παρ-μεν D², *intermittimus* e); χαλ. τὰ δ. et. s¹ ‖ 16 ἰχθ. h. l. D it. v; πολὺ om. e (s¹), cf. c. 2, 13 ‖ 17 Defr (efr add. *eorum*, fr ῥ. ante τὰ) | Dae gat. pro -σαν ‖ 18 τοῖς alterum male om. ℵBDL (a), nisi spuria ἐν τ. ἑτ. πλ. | 18 sq. D pro συλλαβέσθαι ‖ 19 De pro καὶ ἦλθον (om. b) καὶ ‖ 20 παρά τι add. Dceg²r (καὶ π. τι d), ἤδη add. C¹; secl. | αὐτά om. D (it. v) | ὁ δὲ pro ἰδὼν δὲ D, ὁ δὲ Σ. ἰδ. e | Πέτρος om. Dabers¹ ‖ 21 D pro τοῖς γόνασιν (τοῦ) Ἰησοῦ (*ad pedes eius* de, *ad p. I.* c) | παρακ. add. D (π. σε cefr), cf. Act. 8, 24 β

ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι [[κύριε]].“ 9 θάμβος γὰρ περιέσχεν
αὐτοὺς Λ Λ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ὧν συνέλαβον.
10 †ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάνης υἱοὶ
Ζεβεδαίου. ὁ δὲ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα· „Μὴ φοβοῦ·
ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.“ 11 οἱ δὲ ἀκού-
σαντες τὰ πλοῖα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἠκολού-
θησαν αὐτῷ.
12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων,
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ λεπρὸς Λ Λ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον Λ λέγων·
„Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.“ 13 Λ ἐκτείνας
δὲ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, λέγων· „Θέλω, καθαρίσθητι.“
καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη. 14 καὶ Λ παρήγγειλεν αὐτῷ
μηδενὶ εἰπεῖν, „ἄπελθε δὲ καὶ δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ
καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξεν
Μωϋσῆς, ἵνα εἰς μαρτύριον ᾖ ὑμῖν τοῦτο.“ 15 διήρχετο
δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ
ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν·
16 αὐτὸς δὲ Λ ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις Λ προσεύχετο.
17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, Λ αὐτοῦ διδά-
σκοντος, συνελθεῖν τοὺς Φαρισαίους καὶ νομοδιδασκά-
λους· ἦσαν δὲ ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας

1 *κύριε* om. $ℵ^1$ (add. c) e, post *ἐμοῦ* hab. b c f^2 g^1 l q ‖ 2 *αὐτοὺς* pro -*ὸν* $ℵ^1$ (corr. ca) | *καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ* om. D ‖ 3 sq. *ἦσαν* .. *Ζεβ.* D (*similiter fuerunt socii* etc. e, om. *eius*; nominat. est et. in $ℵ^1$ [*οἱ υἱ.*] a b c f^2 l [l *dixerunt* ante *υἱ.*] q) ‖ 4 sq. D e *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς* (*qui ait ad S. Ies.* e)· *Δεῦτε καὶ μὴ γίνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων· ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων*, cf. Mt. 4, 18 sq. (Praef. § 13); Marci. (T.) ut vulgo ‖ 5 sq. *οἱ δὲ ἀκ. πάντα* .. *καὶ* D e, cf. Mci. (T.) *relictis naviculis secuti sunt eum* ‖ 8 *ἐγέν. δὲ* e ‖ 9 D pro *πλήρης λέπρας* | *καὶ αὐτὸς* a b c f^2 l pro *καὶ ἰδὼν* (*ἰδ. δὲ*, sed om. coniunct. 700) *τὸν Ἰ.*; et. *καὶ αὐτὸς* om. Ambrosii codd. pars | pro *πεσὼν* D e r, om. *ἐδεήθη αὐτοῦ* ‖ 10 *κύριε*] post *θέλῃς* c, *quoniam* a (Mc. 1, 40) | D pro *καὶ ἐκτ.* ‖ 12 D e | *αὐτὸς* om. e ‖ 13 *λέγων μηδ. εἴπῃς* e | D pro *ἀλλὰ ἀπελθὼν* | 13 sq. *δεῖξον* .. *καὶ* om. $ℵ^1$ (add. a), hab. Mci. (T. E.) ‖ 15 *ἵνα* .. *ᾖ* (*ἦν* D^1) *ὑμῖν τοῦτο* D, sim. a b c f^2 (l) q r Ambr. Mci. (T. om. *τοῦτο*, E. *ἵνα ᾖ μαρτ. τοῦτο ὑμῖν*); hab. *ἵνα ᾖ* et. s^1, sed et. Mt. 8, 4 *ἵνα ᾖ* s^{c1}, item L 9, 5. cf. c. 21, 13 | add. D *ὁ δὲ ἐξελθὼν* .. *πρὸς αὐτόν* (om. *πάντοθεν*), = Mc. 1, 45, tum *καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς Καφ.*, Mc. 2, 1 ‖ 16 *ὁ λ. μᾶλλον* D M U, *ὁ λ.* post *αὐτοῦ* sec. c e (*μᾶλλον* om. c) ‖ 18 om. *ἦν* et *in solitudine orabat* e ‖ 19 *ἡμέρᾳ* e, cf. v. 3 | *αὐτοῦ διδ.* D c e (*loquente* e) ‖ 20 *συνελθεῖν τ. Φ. κ. ν.* D e ‖ 21 *ἦσαν δὲ* D e recte (nisi *καὶ ἦσ.* in *α* reponendum) pro *οἳ* (om. $ℵ^1$, add. a) *ἦσαν* | *συνεληλ.* A^1 D a

καὶ Ἰουδαίας Λ, Λ τοῦ ἰᾶσθαι αὐτούς. 18 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ
ἐζήτουν εἰσενεγκεῖν αὐτὸν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. 19 καὶ
μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀνα-
βάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν
τῷ κλινιδίῳ ⟦εἰς τὸ μέσον⟧ ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. 20 ὁ δὲ
ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν· „Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σου
αἱ ἁμαρτίαι.“ 21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες· „Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ
βλασφημίας; τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφεῖναι, εἰ μὴ μόνος ὁ
θεός;“ 22 ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,
εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; 23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σου αἱ
ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· Ἔγειρε καὶ περιπάτει; 24 ἵνα δὲ εἰδῆτε
ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας,“ εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ· „⟦Σοὶ λέγω,⟧ ἔγειρε
καὶ ⟦ἄρας τὸ κλινίδιόν σου⟧ πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.“
25 καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας τὴν
κλίνην ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν.
26 Λ Λ καὶ ἐπλήσθησαν θάμβου, λέγοντες· Λ „Εἴδομεν παρά-
δοξα σήμερον.“

1 *καὶ Ἱερουσ.* om. D, *καὶ δύναμις κυρίου ἦν* om. DX | *τοῦ* D pro *εἰς τὸ* ‖ 3 *αὐτὸν* post *εἰσ.* Dace | *ἐν. αὐτοῦ* om. c ‖ 4 sq. D *ἀνέβησαν ἐ. τ. δ. καὶ ἀποστεγάσαντες* (Mc. 2, 4) *τοὺς κεράμους ὅπου ἦν* (Mc.) *καθ. τὸν κράβαττον* (Mc.) *σὺν τῷ παραλυτικῷ* (Mc.) *εἰς κτἑ.* *Διὰ τῶν κερ.* om. s^1 ‖ 6 *εἰς τὸ μ.* om. a, ante *σὺν* hab. ce | 6 sq. *ὁ δὲ ἰδ.* e, *ἰδ. δὲ Ἰησ.* Dr ‖ 7 *εἶπεν*] *λέγει τῷ παραλυτικῷ* (Mc. Mt.) D | *ἄνθρ.*] *homini* $abceg^1lqr$ | 7 sq. *σου αἱ ἁμ.* ℵD al. pro *σοι αἱ ἁμ. σου*, item v. 23 ‖ 9 *Φαρ.*] add. *ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν* (Mc.) D it. part. | D (cf. Mc.) *τί οὗτος* (*οὗτ.* om. a l*) *λ. βλ.* Cf. c. 7, 49 ‖ 10 *μόνος*] *εἷς* D (non d) C^3Xa (Mc., sed om. ibi D) | *ὁ* om. D^1 ‖ 12 *ἀποκριθεὶς* ante *εἶπεν* om. CDabc al. | *εἶπεν πρὸς α.*] *λέγει αὐτοῖς* (Mc.) D ‖ 13 *ὑμ.*] *πονηρά* (Mt. 9, 4) add. D (ante *ἐν* celr) | 13 sq. v. ad v. 20 ‖ 15 *ἐξ. ἔχει* ante *ὁ* (Mt. Mc.) ℵACD al. Mci. (E.) | *γῆς* om. D^1, *ἐπὶ τ. γ.* post *ἁμ.* Mci. (E.), cf. B Mc. 2, 10 | *ἀφιναι* D^1L^1 ‖ 16 *λέγει* (Mc. Mt.) D | *παραλυτικῷ* (Mc. Mt.) ℵCD al. | *σοὶ λέγ.* om. e ‖ 17 *καὶ* om. cff^2lqrv | *ἆρον* (Mc. Mt.) . . *καὶ πορ.* ℵD it. pler. (Mci. T.); *ἄρ. τὸ κλ. σ.* om. e | *τὸν κράβαττον* (Mc.) Dc Mci. (T.) ‖ 18 sq. *τ. κλ.* De (ae *grabattum suum*, cd *gr.*) pro *ἐφ' ὃ* (*ᾧ*) *κατέκειτο* (utrumque abcrv) | 20 *καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας* om. DMSX 13. 69. 124. e; *καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν* = Mt. Mc. (A post *φόβον* 20) om. eid. et

27 *Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνό-
ματι Λευΐ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· „Ἀκολούθει μοι.“* 28 *καὶ
καταλιπὼν πάντα ἠκολούθει αὐτῷ.* 29 *καὶ ἐποίησεν δοχὴν
μεγάλην* Λ *ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν* Λ
Λ *ἀνακειμένων.* 30 Λ *οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς*
†*ἐγόγγυζον πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες· „Διὰ τί
μετὰ τῶν τελωνῶν* Λ *ἐσθίετε καὶ πίνετε;“* 31 Λ *ἀποκριθεὶς
δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαί-
νοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες.* 32 *οὐκ ἐλήλυθα
καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.“* 33 *οἱ
δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν· „Οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου νηστεύουσιν
πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, οἱ δὲ σοὶ οὐδὲν τούτων
ποιοῦσιν.“* 34 *ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Μὴ δύνασθε
τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν
ἐστιν, ποιῆσαι νηστεῦσαι;* 35 *ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί-
ναις ταῖς ἡμέραις.“* 36 *ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς
αὐτούς, ὅτι „οὐδεὶς ἐπίβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας
ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν
σχίσει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ*

19[1] a (recte fort., cf. 7, 16) | *θάμβου* D[1] (*-ους* D[2]) pro *φόβου* | *ὅτι* om. D

1 *μετὰ ταῦτα δὲ* e; D (cf. Mc. 2, 13 sq.) *καὶ ἐλθὼν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν τὸν ἐπακολουθοῦντα αὐτῷ ὄχλον ἐδίδασκεν, καὶ παράγων εἶδεν Λευει τὸν τοῦ Ἁλφαίου καθήμ. κτἑ.* ‖ 2 *Λευ*(*ε*)*ι* pro *-ιν* D it. (praet. e) v | *καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον* (Mc.) recte om. 700 | *εἶπεν*] *λέγει* (Mc. Mt.) ℵD ‖ 3 *ἀναστὰς* om. s[1] recte, cf. q (Mc.) ‖ 4 *Λευ*(*ε*)*ι*(*ς*) (D *-ει*, ante *δοχὴν*) om. be | *αὐτῷ* (D post *δοχ.*, it. pler. v post *ἐποί.*) om. ℵΔe for. | 4 sq. *καὶ ἄλλων* om. ℵ[1] (add. [c]) q, cf. v. 30 ‖ 5 De pro *οἳ ἦσαν μετ’ αὐτῶν* (*μετ’ α. ἤ.* cq) *κατακείμενοι* | 5 sq. *οἱ δὲ .. ἐγόγγ.* ce (D *καὶ οἱ .. ἐγ.*) pro *καὶ ἐγ. οἱ* ‖ 6 *λέγ.* ante *πρὸς* it. pler. (non e) ‖ 7 *καὶ ἁμαρτωλῶν* om. C[1]D, cf. v. 29 | *ἐσθίει καὶ πίνει* (Mc. Mt.) it. pler., et. d | 7 sq. D (cf. e) pro *καὶ ἀπ.* ‖ 8 *πρὸς αὐτούς* om. l ‖ 9 *ἦλθον* (Mc. Mt.) C[3]D (Iust. Ap. I, 15, 11) ‖ 11 *διὰ τί* (Mc. Mt.) om. ℵ[a]BLΞ | 11 sq. post *Ἰω.* D *καὶ οἱ μαθ. τῶν Φαρισαίων*, = Mc.; abcf[2]lq *et* (om. b) *Pharisaeorum* ante *καὶ* (om. b) *δεήσεις*, om. cum D *ὁμοίως* (*ὁμ.* om. 700) *καὶ οἱ τ. Φ.* post *ποιοῦνται.* Delenda haec ap. Luc.; cf. Mci. ‖ 12 *οἱ δὲ μ. σου* D, cf. bceff[2]r (Mt.) | 12 sq. De pro *ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν* ‖ 13 *ὁ δὲ Ἰησ.* ℵBCD al. (om. *Ἰ.* A it. pler. v) | 13 sqq. *μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ* .. (om. *ποιῆσαι*) *νηστεύειν* (= Mc.) ℵ[1] (corr. [c]) D it. part. Mci. (T.) ‖ 14 *ἐφ’ ὅσον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μεθ’ ἑαυτῶν* De, cf. Mc. ‖ 20 sq. D pro *τὸ ἐπίβλ. τὸ ἀ. τ. καινοῦ* (*τὸ ἐπ. τὸ καινόν* r)

ἐπίβλημα. 37 *καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς
τοὺς παλαιούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπο-
λοῦνται·* 38 *ἀλλ' οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.“*
39 ʌ ʌ

1 *Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ, διαπορευομένου* 6
αὐτοῦ διὰ σπορίμων, ʌ *ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στά-
χυας καὶ ψώχοντες ταῖς χερσὶν ἤσθιον.* 2 *τινὲς δὲ τῶν
Φαρισαίων εἶπον· „Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν;“*
3 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Οὐδὲ
τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυίδ, ὅτε ἐπείνασεν* [*αὐτὸς καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ*], 4 *εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς
ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν καὶ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν
φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;“*

5ᵇ *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον
τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· „Ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας
τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ* [*οἶδας*], *ἐπικατά-
ρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου.“*

6 *Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν
†σαββάτῳ, ἐν ᾗ ἦν ἄνθρωπος ἔχων τὴν χεῖρα ξηρὰν*

3 add. (bene) D copt. armen. | *καὶ ὁ οἶνος ἀπολεῖται καὶ οἱ ἀ.* (Mc.) e ‖ 4 *βάλλουσιν* ℵ¹ (corr. ª) D it. (= Mt.), add. D *καὶ ἀμφότεροι τηροῦνται* (ita D pro *συντ.* et hic et Mt.), e Mt., ut AC it v al. ‖ 5 v. 39 om. Dabce, f²pr, lr; sec. Tschd. et. Eusebius ‖ 6 *καὶ ἐγένετο* Da(e), Mc. 2, 23 | *δευτερ.*] *πρωῒ* e, om. ℵBL it. part. | 6 sq. *διαπορευομένου αὐτοῦ* (om. *καὶ* ante *ἔτιλλον* [*ἔτ. δὲ* 700]) bf²lqva (a *et vellerent*) r (*Ἰησοῦ* pro *αὐτοῦ*), cf. c. 5, 1 (D ut vulg., sed *αὐτὸν* ante *ἐν* = Mc.) ‖ 7 *τῶν* post *διὰ* add. Dℵ^cC al. (Mt. Mc) | *οἱ δὲ μ. α. ἤρξαντο τίλλειν τοὺς στ.* D, cf. Mc. Mt. ‖ 8 *καὶ ψ. τ. χ. ἤσθιον* De (e *χ. αὐτῶν*) f, *ψ. τ. χ.* (*τ. χ. ψ.* a) *καὶ ἤ.* aq | 8 sq. *οἱ δὲ Φ.* e, cf. Mt. ‖ 9 *ἔλεγον* D it. v (Mc.), add. *αὐτῷ* D (Mc.), *αὐτοῖς* A it. part. v | *ἴδε τί ποιοῦσιν οἱ μ. σ. τοῖς σ. ὃ οὐκ ἔξ.* D (cf. Mc.) ‖ 10 D pro *καὶ ἀπ.* | *ὁ Ἰ.* om. e | *ἔλεγεν* D (non d) | *οὐδέποτε* DHL (Mc.) ‖ 12 D pro *μετ' αὐτοῦ*; sed haec *αὐτὸς . . αὐτῷ* om. Iren. (hab. Mci. T.), cf. Mc. ‖ 12 *εἰσελθὼν* D (non d) ‖ 13 *προσθ.* D | *ἔλαβεν καὶ ἔφαγεν* A al. it. v., *λαβὼν ἔφ.* B al., *ἔφαγεν* ℵD Iren. (Mc. Mt.) | *καὶ ἔδωκεν* (*καὶ*) *τοῖς μετ' αὐτοῦ* (Mc.) om. 700; cf. v. 3 | *οἷς* D | *ἐξὸν ἦν* D (Mt. 12, 4), *licebat* bceflq Iren. ‖ 14 *μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν* D it. pler. Iren. (Mt.) ‖ 15 v. 5 om. hic, post 10 hab. D solus | 5ᵇ add. D solus ‖ 16 *et dixit* d ‖ 17 del. vid. alt. *οἶδας*, cf. 10, 6. 13, 9 ‖ 18 *εἶ* alterum om. d ‖ 19 sq. *καὶ . . ἄνθρ.* D ‖ 20 sq. *ἔχ. τ. χ. ξ. τ. δεξ.* br, *ἔχ. τ. δεξ. χ. ξ.* f, *ξ. ἔχ. τ. χ.* D = D Mc., *τ. χ. ἔχων ξ.* e

τὴν δεξιάν, 7 παρετηροῦντο Λ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρι-
σαῖοι, εἰ τῷ σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι
αὐτοῦ. 8 αὐτὸς δὲ γινώσκων τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν
τῷ ἀνδρὶ ⟦τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν⟧· „Ἔγειρε καὶ στῆθι
εἰς τὸ μέσον.“ καὶ ἀναστὰς ἐστάθη. 9 εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς
πρὸς αὐτούς· „Ἐπερωτήσω ὑμᾶς, εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;“
10 καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς πάντας εἶπεν αὐτῷ· „Ἔκτεινον
τὴν χεῖρά σου.“ ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ
αὐτοῦ. (5a) καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν
ἀνοίας, καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσαιεν
τῷ Ἰησοῦ.

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξελθεῖν αὐτὸν
εἰς τὸ ὄρος καὶ προσεύχεσθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν
τῇ προσευχῇ Λ. 13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, ἐφώνησεν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ᾽ αὐτῶν δώδεκα, οὓς
καὶ ἀποστόλους ἐκάλεσεν, 14 Σίμωνα, ὃν καὶ Πέτρον
ἐπωνόμασεν, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάνην καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον 15 καὶ Μαθ-

1 *δὲ* post *παρετ.* om. D | *αὐτὸν* ante *οἱ* (Mc.) om. AE al. it v Mci. (T.) ‖ 2 *ἐν* ante *τῷ* om. DK al. it (exc. f) | *κατηγορῆσαι* D pro *-ρεῖν* (*-ρίαν*) ‖ 3 *γιν.* Dbf, om. *δὲ* (*οὖν*) ante *τῷ* 4 | *λέγει* (Mc.) D ce pro *εἶπεν* ‖ 4 *ἀνδρὶ* (*ἀνθρώπῳ* A al.) *τῷ* om. D Cyrill., sed coll. v. 6 rectius in β *τῷ τ. χ. ἔχ. ξ.* (ita D, cf. Mc.) cum e omittitur | *ἐγείρου* D, cf. c. 8, 54 ‖ 5 *ἐν τῷ μέσῳ* D (it. part.) | D pro *ἔστη* ‖ 6 *ἐπερωτήσω* AD al. pro *-τῶ*, cf. c. 20, 3. Act 5, 8 β ‖ 7 *ἢ κακ.*] *annon* Mci. (T.) | *ἀπολ.*] add. *οἱ δὲ ἐσιώπων* (Mc.) D al. ‖ 8 *αὐτ. π.* DX it. pler. pro *α. π.*; add. DX *ἐν ὀργῇ*, cf. it. pler. (sim. Mc.) | *λέγει τῷ ἀνθρώπῳ* (Mt. Mc.) D (*τ. ἀ.* vel sim. et. it v) ‖ 9 *ὁ δὲ ἐπ.*] *καὶ ἐξέτεινεν* (Mt. Mc.) D (*ἐξέτ.* et. ℵX) it. v ‖ 10 *αὐτοῦ*] *ὡς* (*ὡς καὶ* D) *ἡ ἄλλη* (Mt.) add. DAE al. it part. | *καὶ ἔλεγεν . . σαββ.* h. l. D (vid. et. Mci. T.), recte puto, cum sequatur in omnibus praet. 700 (qui *καὶ*) *αὐτοὶ δὲ*, et alter ordo e Mt. Mc. petitus esse possit ‖ 12 D pro *διελάλουν* | 12 sq. *τί . . Ἰησ.*] *πῶς ἀπολέσωσιν αὐτόν* D, cf. Mt. Mc. ‖ 14 D (it v) pro *ταύταις* ‖ 15 D pro *προσεύξασθαι* ‖ 16 *τοῦ θεοῦ* om. D Mci. (T.) | *ἐφώνησεν* pro *προσεφ.* Dae Euseb. dem. p. 120 ‖ 18 D pro *ὠνόμασεν* | *πρῶτον Σ.* Dr, cf. Mt. 10, 2 | *Π.* h. l. D ‖ 19 *ἐπωνόμ.* pro *ὠν.* (*ἐκάλεσεν* Euseb.) D it. v. In c nihil nisi *Petrum* (pro *Σ. ὃν κτέ.*), ob homoeotel. (*cognominavit*); hab. haec Mci. (T.); om. *ὃν . . ἐπων.* (male) 12. 69. 133. ‖ 20 post *Ἰω.* add. D *τὸν ἀδ.*

*θαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον Ἁλφαίου, καὶ Σίμωνα τὸν
καλούμενον ζηλωτήν,* 16 *καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν
Σκαριὼθ ὃς ἐγένετο προδότης,* 17 *καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν,
ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ
πλῆθος πολὺ [τοῦ λαοῦ] ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ
⋀ Περαίας καὶ ⋀ Τύρου καὶ ἄλλων πόλεων ἐληλυθό-
των, ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν·*
18 *καὶ οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθερα-
πεύοντο,* 19 *καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι
δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας.* 20 *καὶ ⋀
ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τοὺς μαθητὰς ἔλεγεν· „Μακάριοι,
οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* 21 *μα-
κάριοι, οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι, οἱ
κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.* 22 *μακάριοι ἔσεσθε, ὅταν
μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς
[καὶ ὀνειδίσωσιν] καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν
ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.* 23 *χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν
τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ
πατέρες αὐτῶν.* 24 *πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι*

αὐτοῦ, οὓς ἐπωνόμασεν Βοανηργες, ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς (cf. Mc. 3, 17)

1 *Θωμᾶν*] D add. *τὸν ἐπικαλούμενον δίδυμον* (Io. 11, 16) | *τὸν τοῦ Ἁλφ.* AD al. (Mc. Mt.) ‖ 3 *Σκαρ.* D v it pler. (sed om. a b r) | *ὃς καὶ* AD al. (non it v); e *qui tradidit illum* cf. Mt. Mc. | *κατέβη ἐν αὐτοῖς* Mci. (E.), cf. c. 14, 31 (Zahn) ‖ 5 *τοῦ λαοῦ* om. ℵ[1] (add. [c]) 1. 118 (*nimis* l) | *τῆς* om. D F[w] | *καὶ Ἰερουσαλὴμ* om. D Mci. (T.) | 5 sq. *καὶ Περαίας* (*πιρ.*) add. ℵ[1] (corr. [c]), in ceteris cum α consentiens; cf. Mci. (T.) ital. pler. (*trans fretum*; Mci. *transmarina*); contra D et haec om. et *καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος* (α; et. ℵ it.); *Τύρου* agn. Mci. ‖ 6 *καὶ ἄλλων πόλεων* add. D c e goth.; Mci. (T.) *et ex aliis regionibus* (*τόπων*) | *ἐληλ.* D pro *οἳ ἦλθον* ‖ 9 *πάντες* om. *ὁ ὄχλ.* s[1] | *ἐζήτει* AD al. it. part. v Mci. (E.) | 9 sq. *ὅτι .... πάντας* om. vid. Mci. (E.) ‖ 10 *αὐτὸς* post *καὶ* om. D e (hab. Mci. E.) ‖ 11 *αὐτοῦ* post *ὀφθ.* om. it. (praet. c) v (hab. Mci. E.) | *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. D f[2] ‖ 13 sq. *μακάριοι .. γελάσετε* om. D, hab. Mci. (T.) ‖ 14 *ἔσεσθε* b c e f f[2] l m q Mci. (T.) pro *ἔστε* ‖ 15 *μισήσουσιν* D X al. | 15 sq. *ὑμᾶς* om. D, *ἀφορ. ὑμ. καὶ* om. Mci. (T.); tum *ἐκβ. καὶ ὀνειδ.* D it. part. Cypr. (non Mci. T.), om. *καὶ ὀνειδίσ.* (quod ex Mt.) Clem. Al. II, 339 Ddf., recte puto ‖ 17 *ἕνεκεν* pro *-κα* D F[w] al. | *χάρητε .. οὐρ.* om. vid. Mci. (T.), cf. Zahn | *ἐν ἐκ. τ. ἡμ.* om. r, post *σκιρτ.* hab. f ‖ 18 *ἰδοὺ γὰρ*] *ὅτι* (Mt. 5, 12) D s[1] | *πολὺς* om. e ‖ 19 *γὰρ* post *αὐτὰ* om. D (non d) a f[2] l Mci. (E. T.) Ambr.

δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. 44 ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐκλέγονται ἐξ ἀκανθῶν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν. 45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα. 46 Τί δέ με καλεῖτε Κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος. 48 ὅμοιός ἐστιν Λ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. πλημμύρης δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν⟦, διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν⟧. 49 ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν Λ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου. Λ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ Λ συνέπεσεν ⟦, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα⟧."

7 1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ταῦτα τὰ ῥήματα λαλῶν Λ, ἦλθεν εἰς Καφαρναούμ. 2 ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος Λ ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ τίμιος. 3 καὶ

Al.: *οὐ γάρ* | *καρποὺς σαπρούς* (cf. Mt. 7, 17 sq.) D it. v (non Clem. Al. Mci. T).

1 *καρποὺς καλούς* (Mt.) D it. pler. | *γὰρ* post *ἐκ.* om. D 700. it. pler. s[1] ‖ 2 *κ. αὐτοῦ* pro *ἰδίου κ.* D (it. v *suo*) | *οὐ γὰρ*] *οὐ* r, *neque* abf[2]q, *non enim* c | *ἐκλ.* h. l. D (e *de spinis enim ficus non leguntur, neque de rubo vendemiantur uvae;* sim. goth.; *legunt* sive *colligunt* ante *ἐξ* ab al.): *συλλέγουσιν* (Mt.) post *ἀκανθ.* ‖ 4 *αὐτοῦ τῆς κ.* D, *τ. κ. αὐτοῦ* A al. it. pler. v; om. (ut Mt. 12, 35) Dial. c. Marc. (*τ. κ.* om. f[2]) ‖ 5 *τὸ* om. D, *bona* ce (*τὰ ἀγαθά* Orig., *ἀγαθά* Dial., vid. Mt.) ‖ 6 *γὰρ* om. ae Dial. | 7 *αὐτοῦ* om. CF[w]g[1]vs[1] Dial. (om Mt.) | *λέγετε* D Clem. Al. Iren. (non Mci. T.), cf. Mt. 7, 21. Seq. hic *λέγω* ‖ 10 *ἀνθρώπῳ* om. l ‖ 11 *τὴν* om. 700 | 11 sq. *πλημμύρας* D ‖ 13 sq. *διὰ . . αὐτήν*] *τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν* DAC it. v (Mt.), om. 700[1] s[1] (propter *αὐτήν* recurrens?) ‖ 15 *ἀνθρ.* om. l ut v. 48 | *ἡ* ante *προσ.* (*συνέρ.* D, non d) om. De ‖ 16 *εὐθὺς* post *καὶ* om. Dac | 16 sq. *ἐγένετο . . μέγα* om. 700[1], cf. praef. § 21 ‖ 18 *καὶ ἐγένετο ὅτε* (6, 49) D it. part., = Mt. 7, 28 | *ἐτέλεσεν* Dce = Mt., sed cf. et. 2, 21 | *ταῦτα* pro *πάντα* Dq (cf. Mt.), non d; om. ℵ[1] (add. [ca]) Xe | *λαλῶν* D (cf. de constr. Mt. 11, 1) pro *αὐτοῦ* (om. it. pler. s[1]); *quae loquebatur ad populum* e ‖ 19 *εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ* om. D | *ἦλθεν* pro *εἰσ.* (Mt.) D | *καὶ δοῦλ.* (s[1]) *ἑκ.* (om. *τινος*) e ‖ 20 *δοῦλος*] *παῖς* D[2]d (*τις* D[1]), cf. (15, 22) Mt.

ἀκούσας περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν Λ πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. 4 οἱ δὲ παραγενόμενοι Λ ἠρώτων αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες ὅτι „ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· 5 ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς οἰκοδόμησεν ἡμῖν.“ 6 †ἐπορεύετο δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς. ἤδη δὲ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος †αὐτοῦ Λ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους λέγων· „Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, 7 διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου. 8 καὶ γὰρ ἐγώ, ἄνθρωπος ὑπ' ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχω ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ Πορεύου, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ Ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.“ 9 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι Λ ὄχλῳ εἶπεν· „Λέγω ὑμῖν, οὐχ †εὗρον τοιαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραήλ.“ 10 καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

11 Καὶ Λ ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὄχλος πολύς. 12 ἐγένετο δὲ ὡς ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, ἐξεκο-

8, 6 | κακῶς ἔχων om. ℵ[1] (add. [c]) e | D pro ἔντιμος | 20 sq. καὶ ἀκ. pro ἀκ. δὲ D it. part. vs[1]

1 πρὸς αὐτὸν om. D 13. 69. 700 it. (exc. f) ‖ 3 πρὸς τὸν Ἰ. (αὐτὸν C 700) om. Dr (acef[2]l, sed acef[2] mox τὸν Ἰ. pro αὐτὸν) ‖ 5 οἰκοδ. C[1]D ‖ 6 ἐπορ. δὲ (οὖν ce) μετ' α. ὁ Ἰ. Dacef[2]lr ‖ 7 αὐτοῦ h. l. et om. ἀπὸ D | post ἔπ. DA al. πρὸς αὐτὸν (om. ℵ[1] [add. [a]] B) ‖ 8 αὐτῷ post λέγ. om. ℵ[1]. 700 bqv | 8 sq. εἰμι ἱκ. DA al. (Mt.) ‖ 9 μου ante ὑπὸ (non post στ.) DℵC al. (Mt.) | 9 διὸ .. 10 ἐλθ. om. D 700[1]. abcef[2] (pr. m.) lrs[1], ut Mt. ‖ 10 ἰαθήσεται DℵA al. it. (Mt.) ‖ 11 εἰμι post ἄνθρ. om. d ‖ 12 τασσ. om. 33. 69. 242. ev. 50, ut Mt. | ἔχω a (Iren. p. 84 St.): ἔχων (καὶ ἔχω c) | καὶ ante λέγω om. a ‖ 13 πορεύου DX pro -θητι | 15 ταῦτα post δὲ om. 700 s[1] (Mt.) | αὐτόν om. DRX 700 it. pler. v (Mt.) ‖ 16 αὐτῷ om. D | εἶπεν ante τῷ 15 De (cf. Mt.) | ἀμὴν (*amen amen* f[2]r) λέγω (Mt.) DX it. pler. v | τοιαύτην (et. er pro τοσ.) π. οὐδὲ ἐν τ. Ἰ. εὗρον Mci. (E. T.): οὐδέποτε (*in nullo* abcf[2]g[1]lqr) τοσ. π. ε. ἐν τ. Ἰ. D it. pler., οὐχ ε. τ. π. ἐν τ. Ἰ. e ‖ 17 τὸν ante οἶκον om. D[1] (ut 15, 6); sed εἰς τ. ο. post πεμφθ. ACE al., om. 2 g[1]qs[1] | πεμφθ. δοῦλοι et pro δοῦλον (ἀσθενοῦντα δ. AC al., παῖδα c) ἀσθενοῦντα D ‖ 19 ἐγένετο (cf. 21) om. Des[1] | τῇ ἑξ. om. ἐν Dce (τῇ et. ℵC al.), cf. 8, 1 ‖ 21 D it. pler. (it. part. *et f. est*) pro

μίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ ∧ χήρᾳ
οὔσῃ, καὶ πολὺς ὄχλος ∧ συνεληλύθει αὐτῇ. 13 *∧ ἰδὼν*
δὲ ∧ ὁ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς ∧ εἶπεν αὐτῇ· „Μὴ κλαῖε“,
14 *καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βαστάζοντες*
ἔστησαν. καὶ εἶπεν· „Νεανίσκε νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρ-
θητι.“ 15 *καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ*
ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. 16 *ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας,*
καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν λέγοντες· ∧ „Προφήτης μέγας ἠγέρθη
ἐν ἡμῖν, καὶ ∧ ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.“
17 *Καὶ ἐξῆλθεν οὗτος ὁ λόγος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ ∧ καὶ*
πάσῃ τῇ περιχώρῳ, 18 *ἐν οἷς καὶ μέχρι Ἰωάνου τοῦ*
βαπτιστοῦ· 19 *ὃς καὶ προσκαλεσάμενος δύο ∧ τῶν μαθη-*
τῶν αὐτοῦ ∧ εἶπεν· „Πορευθέντες πυνθάνεσθε λέ-
γοντες· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;“ 20 *καὶ*
παραγενόμενοι ∧ πρὸς αὐτὸν εἶπαν· „Ἰωάνης ὁ βαπτιστὴς
ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
προσδοκῶμεν;“ 21 *ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευεν πολλοὺς*
ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ †*πονηρῶν πνευμάτων, καὶ*
τυφλοὺς ∧ ἐποίει βλέπειν. 22 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·*
„Πορευθέντες εἴπατε Ἰωάνῃ ἃ εἶδον ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ
καὶ ἃ ἤκουσαν ὑμῶν τὰ ὦτα, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,

ὡς δὲ | D it. pler. *ἤγγιζεν* | *καὶ ἰδοὺ* post *πόλ.* om. D (d *ἰδοὺ* tantum om.)

1 *τεθνηκὼς* om. Ac | D (e) pro *καὶ αὕτη ἦν* (*καὶ αὐτῆι* 700) *χήρα* ‖ 2 *πολὺς ὄχλος* De, *τῆς πόλεως* (α) add. et. D, om. bef^{2}l | *συνελ.* D (non d) e pro *ἦν* (om. ACE it. pler. al.) *σὺν* (*ἦν σὺν α.* om. X) | 2 sq. *ἰδὼν δὲ* Des^{sch} pro *καὶ ἰδ.* (*ἰδ.* s^{1}) ‖ 3 *αὐτὴν* om. Ds^{sch} | *Ἰησοῦς* pro *κύριος* D 700. fs^{1sch} | pro *ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ* f^{2}l Ambros. ‖ 5 alt. *νεαν.* add. Df^{2} (Aphraat. = Tat., v. Resch III, 108. Zahn F. I, 140 | 6 sq. *καὶ ἔδ. αὐτὸν* om e. Cf. 9, 42 ‖ 8 sq. *ὅτι* bis om. Mci. (T.) | *ἐξηγέρθη* D ‖ 9 *ἐν τῷ Ἰσραήλ* l ‖ 10 *οὗτος* h. l. D it. pler. v (*τοῦτο*, om. *ὁ λ.*, s^{1}) | 10 sq. pro *Ἰουδ.* *περὶ αὐτοῦ κ. π. τ. περιχ.* *Iudea ea dō* (ex *de eo*) e; *περὶ α.* post *περιχ.* FLΞbcg^{1}q, post *ἐξ.* s^{1sch}, om. ℵ^{1} (add. ^{c}) f^{2}l ‖ 11 sq. *ἐν* .. *βαπτ.* D (e); *περὶ πάντων τούτων* om. al ‖ 12 ὃς add. De, om. *ὁ Ἰω.* post *αὐτοῦ* 13 (post *προσκ.* 12 qrs^{1}, post *δύο* b) | *τινὰς* post *δύο* om. D it. pler. s^{1} (*δύο* om. e) ‖ 13 e *dixit euntes inquirite dicentes,* D *λέγει· Πορευθέντες εἴπατε αὐτῷ*; cf. infr. 20 ‖ 14 sq. *καὶ παρ.* Daers^{1sch} pro *π. δὲ.* Totum v. 20 om. Rg^{1}l ‖ 15 *οἱ ἄνδρες* ante *πρὸς* Dar, om. ℵ^{1} (add. ^{a}) s^{1} ‖ 16 D hic cum al. *ἕτερον* ‖ 17 *ἐθεράπευεν* pro *-σεν* D (non d) abf^{2}lqr, cf. 19 ‖ 18 *πον. πν.* Dce ‖ 19 De (c, sed *caecos multos* [*πολλ.* om. Basil. Sel.] ex *α*) ‖ 20 *εἴπατε* Ds^{1} Clem. Al., cf. 13 (*ἀπαγγ.* rell., Mt. 11, 4) |

χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, 23 *καὶ μακάριος*
[ἐστιν] ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.“ 24 *ἀπελθόντων δὲ*
τῶν ἀγγέλων Ἰωάνου ἤρξατο λέγειν περὶ Ἰωάνου πρὸς τοὺς
ὄχλους· „Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον
ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 25 *ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; ἄν-*
θρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ [ἐν
ἱματισμῷ] ἐν δόξῃ καὶ τρυφῇ διάγοντες ἐν τοῖς βασιλείοις
εἰσίν. 26 *ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν,*
καὶ περισσότερον προφήτου, †*ὅτι οὐδεὶς μείζων ἐν γεννητοῖς*
γυναικῶν [προφήτης] Ἰωάνου [τοῦ βαπτιστοῦ]. 27 *οὗτός*
ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται· „Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου.“ 28 *λέγω*
δὲ ὑμῖν, ὅτι ∧ ∧ *ὁ* ∧ *μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ*
μείζων αὐτοῦ ἐστιν.“ 29 *(καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ*
τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα
Ἰωάνου· 30 *οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ*
θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ∧.) 31 *„τίνι*
οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης ⟦καὶ τίνι

20 sq. De (ἃ alt. om. e, *oc. vestri* . . *aur. vestrae* de); contra ἃ *εἴδετε* om. *καὶ ἠκ.* X Tat.

1 *καὶ κωφ.* (Mt.) DℵB al.; *κωφ. ἀκ.* om. bl, ante *λεπροὶ* hab. Clem. Al. Ambros. ‖ 2 *ν. ἐγ.* ante *κωφοὶ* e, post *εὐαγγ.* 700 s^1, om. X ‖ 3 *erit* ade, om. c | *ἂν* pro *ἐὰν* ℵD ‖ 4 *π. Ἰ.* h. l. D it. part. (ante *λέγειν* f^2, post *ὄχλ.* al. ut Mt.) | 4 sq. *τοῖς ὄχλοις* $Dℵ^1$ (corr. ^{c}) al. ut Mt. ‖ 5 *εἰς τὴν ἔρ.* om. s^1 ‖ 6 *ἀλλὰ* om. Ambros. ‖ 7 *ἐν* et *ἱματ.* om. cl (Mt.) | 7 sq. corruptus est locus interpolatione vetusta *ἱματισμῷ ἐνδόξῳ* pro *δόξῃ* (cf. 12, 27): *ἐν ἱμ. ἐνδόξῃ* 700 ‖ 8 *διάγοντες* DKΠ Clem. Al. pro *ὑπάρχοντες* (*ὑπ.* post *ἐνδ.* bff^2q; *superabundant* post *τρ.* af^2; cg^1l Ambr. s^h om. *καὶ τρυφῇ* (*ὑπ.*), cg^1 *qui mollibus vestiuntur* cf. Mt.) ‖ 10 sq. *ὅτι* . . *βαπτ.* add. D, sim. a inter *λέγω ὑμῖν* et *καὶ περισσ.*: *nemo maior in natis mul. amplius est I. B.* Cf. v. 28 ‖ 11 *προφ.* om. ℵB al. it. part. Mci. (T.) Ambr. al. (v. 28; a et. hic); om. et. Mt. | *τοῦ βαπτ.* (Mt.) om. (v. 28) ℵBLΞ ‖ 11 sq. *οὗτος* . . *οὗ* (= Mt.)] at e: *de eo enim* ‖ 13 *σου* post *πρ.* om. D (non d) | *ἔμπροσθέν σου* om. Dalr Mci. (T.) ‖ 14 *δὲ* add. D 13. 69. 124 it. pler. | *ὅτι* add. Dcel | *μείζων ἐν γενν. γυν. Ἰωάνου οὐδείς ἐστιν* (v. v. 26) om. D solus, hab. et. Mci. (T.) | *δὲ* om. D (*et* a, *nam* bf^2lq) | *μικρ. αὐτοῦ* D | *τοῦ θ.*] *caelorum* d (Mt.) ‖ 16 *ἐδικαίωσε* (*-σαι*) D^1d | *ἐδικ. ἑαυτοὺς εἰς τὸν θ.* s^1 ‖ 17 *οἱ* ante *νομ.* om. D ‖ 18 *εἰς ἑαυτούς* om. ℵD | *ὑπ᾽ αὐτοῦ* om. abcef^2l Ambros. ‖ 19 sq. *καὶ* . . *ὅμοιοι* om. r (om. Mt.); pergit e *adsimilabo illos*

εἰσὶν ὅμοιοι⟧; 32 ὁμοιώσω αὐτοὺς παιδίοις τοῖς ἐν τῇ
ἀγορᾷ καθημένοις, οἳ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις λέγοντες·
„Ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ οὐκ
ἐκλαύσατε.“ 33 ἐλήλυθεν Ἰωάνης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἔσθων
⋀ μήτε πίνων ⋀, καὶ λέγετε· „Δαιμόνιον ἔχει.“ 34 ἐλήλυθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔσθων καὶ πίνων, καὶ λέγετε· „Ἰδοὺ
ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
λῶν.“ 35 καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων
αὐτῆς.“
36 Ἠρώτησεν δὲ †αὐτόν τις τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ
μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου
κατεκλίθη. 37 καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός,
γνοῦσα ὅτι †ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου κατάκειται, κομίσασα
†μύρου ἀλάβαστρον 38 καὶ στᾶσα ὀπίσω, ⋀ τοὺς πόδας
αὐτοῦ κλαίουσα τοῖς δάκρυσιν ⋀ ἔβρεξεν ⋀, καὶ ταῖς θριξὶν
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν, καὶ κατεφίλει ⟦τοὺς πόδας αὐτοῦ⟧,
καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ. 39 ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος [παρ' ᾧ
κατέκειτο] εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· „Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
νωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἡ ἁπτομένη αὐτοῦ, ὅτι
ἁμαρτωλός ἐστιν.“ 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτόν· „Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν.“ ὁ δὲ ἔφη· „Διδάσκαλε,

1 *τοῖς* ante *παιδ.* add. D^{1} ‖ 1 sq. *ἐν τῇ ἀγ.* D, om. haec l ‖ 2 *καθημ.*] *sunt* e | *οἳ* pro *καὶ* a | *λέγοντες* DL pro *λέγοντα* (ℵ^{c}Ξ), *ἃ λέγει, καὶ λέγουσιν*, cf. Tschd., Gal. 4, 19. Io. 6, 9 (om. s^{1} et hic et ap. Mt.) ‖ 4 *γὰρ* (*δὲ* l) post *ἐλήλ.* om. F^{w} 700. ac (Orig.) | 4 sq. *μήτε . . μήτε* DA al. (Mt.) ‖ 5 *ἄρτον* et *οἶνον* om. D 700. it. pler. s^{cl} (Mt.) ‖ 7 sq. *καὶ ἁμ.* om. a ‖ 8 *πάντων* om. Dℵ^{c}LX 700 al. s^{c} (non s^{1}) Iren. (post *αὐτῆς* AE al.). Pro *ἀπὸ . . αὐτ.* r *in semet ipsa* ‖ 10 D it. pler. Amphiloch. pro *ἠρώτα* | *αὐτὸν* h. l. D it. | *Φαρισαῖος* abf^{2}qr ‖ 12 omisi *ἥτις ἦν* post *γυνὴ* vel *πόλει* cum D (*ἥτις* et. s^{clsch} om.) | *καὶ* post *ἁμαρτ.* om. DE al. it. v ‖ 13 *γνοῦσα* D pro *ἐπιγν.* | *κατάκ.* h. l. Dce ‖ 14 *μύρου* h. l. D | 14 sq. *παρὰ* ante *τοὺς* et *τοὺς πόδας αὐτοῦ* om. a ‖ 15 *κλαίουσα* om. F 157. 235 bf^{2}lq al. v Ambr. | *ἔβρεξεν* Di (it. pler. s^{cl} vel *-ξεν* vel *-χεν*) pro *ἤρξατο βρέχειν* ‖ 16 *ἐξέμαξεν* Dℵ^{1}A al. pro *-σσεν* | *τοὺς π. α.* om. l; *καὶ ταῖς . . πόδας α.* (propter homoeot.?) om. e ‖ 17 sq. De pro *ὁ καλέσας αὐτόν*, sed om. s^{h}, recte ut vid. ‖ 18 *λέγων* post *ἑαυτῷ* om. DXer Augustin. ‖ 19 *ποδαπὴ* D^{1} ut c. 1, 29; *τίς ἡ γ. καὶ π.* e | D Orig. (15, 286 L.) pro *ἥτις ἅπτεται*, nisi praestat *ἅπτεται* om. *ἡ* et *ἥτις* (ita 700) ‖ 20 *καὶ ἀποκρ.* om. s^{cl} ‖ 21 *ἔφη* h. l. DA (*φησὶν* post *εἰπέ* ℵB al., post *διδ.* 700, post *δὲ* X al. Amphiloch.)

εἶπον.“ 41 *„Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι. ὁ εἷς ὤφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.* 42 *μὴ ἐχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτὸν πλέον ἀγαπήσει;“* 43 *ὁ δὲ Σίμων εἶπεν· „Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλέον ἐχαρίσατο.“ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· „Ὀρθῶς ἔκρινας.“* 44 *καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα εἶπεν τῷ Σίμωνι· „Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ μοι ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξεν* Λ *αὐτοὺς καὶ ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν.* 45 *φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ’ ἧς εἰσῆλθεν οὐ διέλιπεν καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας.* 46 *ἐλαίῳ* ⟦*τὴν κεφαλήν μου*⟧ *οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν* Λ. 47 *οὗ χάριν δέ, εἰπόν σοι· ἀφέωνται* Λ *αὐτῇ* Λ *πολλά* Λ ⟦*· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, καὶ ὀλίγον ἀγαπᾷ*⟧*.“* 48 *εἶπεν δὲ αὐτῇ· „Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.“* 49 *καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· „Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν;“* 50 *εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· „Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε, πορεύου ἐν εἰρήνῃ.“*

8 1 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,* Λ *διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα μετ’ αὐτοῦ,* 2 *καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἐξ ἧς ἑπτὰ δαιμόνια ἐξ-*

1 *εἶπον* D pro *εἰπέ* | ante *δύο* D *ὁ δὲ εἶπεν*, sim. X Syri bceff^{2}r ‖ 2 *δηνάρια πεντήκ.* Dac (cf. Syr.) ‖ 4 *αὐτὸν* pro *αὐτῶν* (om. 700^{2} al.), omisso *αὐτὸν* post (ante) *ἀγαπ.*, D it. pler. v Amphiloch. | *ὁ δὲ* pro *ἀποκριθεὶς* (*δὲ*) I 1. 131. 700 ‖ 5 *αὐτῷ* om. er ‖ 6 sq. *εἶπεν τ. Σ.* pro *τ. Σ. ἔφη* D it. v ‖ 7 *βλέπεις ταύτην τὴν γυν.* om. l ‖ 8 *καὶ ὕδωρ* De | *ἐπὶ π. μοι* Daf^{2}g^{1}q, *ἐπὶ τοὺς π. μου* cv ‖ 9 pro *μου τοὺς πόδας* s^{1} ‖ 10 falso *εἰσῆλθον* plerique (et. D it. part.) ‖ 11 sq. *τὴν κεφ. μου* post *ἤλειψας* bcq; s^{cl} *με* pro *ἐλ. τ. κ. μου*; ae, f^{2}pr., ls^{h*} *pedes meos* (post *unxisti*) ‖ 12 om. *τ. πόδας μου* post *ἤλειψεν* D it pler. ‖ 13 *δὲ* post *χάριν* D solus (non d) | *εἶπον* ℵ^{1} (corr. ^{c}) pro *λέγω* | *σοι*] *ὑμῖν* f^{2*} | *αὐτῇ* (it v) *πολλά* Df^{2*}l (non Tatian.) | *ὅτι ἠγάπησεν πολύ* om. De (Tat.) | 13 sq. *ᾧ .. ἀγαπᾷ* om. D solus; hab. et. Cyprian. vel haec vel plura, differunt enim codd. (cf. arm. ap. Tschd.), it. Tat.; parum probat Iren. p. 529 ‖ 16 *ἐστιν οὗτος* DP 700. it. (b om. *οὗτ.*) v. Cf. c. 5, 21 ‖ 17 *γυν.*] add. *γύναι* D solus ‖ 18 *ἐν εἰρήνῃ* D, cf. c. 8, 48 ‖ 19 *καὶ αὐτὸς* om. ce(s^{cl}) ‖ 20 *κηρ. καὶ* om. s^{cl} ‖ 21 D pro *σὺν αὐτῷ* | *τινες* om. it. part. ‖ 22 *καὶ ἀσθ.* om. a, *πον. καὶ ἀ.* om. l ‖ 23 *ἐξ* pro *ἀφ’* D it. pler. | *ἑπτὰ* ante *δ.* Dg^{1}

∧ *αὐτοῖς· „Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες.“*

22 *Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν,* ∧ *ἐνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης.“* ∧ **23** *καὶ πλεόντων* ∧ *αὐτῶν ἀφύπνωσεν. καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου, καὶ* ∧ *ἐκινδύνευον.* **24** *προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες· „Ἐπιστάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα.“ ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι* ∧, ∧ *καὶ ἐγένετο γαλήνη.* **25** *εἶπεν δὲ αὐτοῖς· „Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν;“ φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες· „Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι;“*

26 ∧ *Κατέπλευσαν δὲ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέρα τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐξῆλθον.* **27** *καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ* ∧ *ἀνὴρ* ∧, *ἔχων δαιμόνια ἀπὸ χρόνων ἱκανῶν, ὃς ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο καὶ ἐν οἴκῳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνημείοις.* **28** *ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων· „Τί ἐμοὶ καὶ σοί, υἱὲ τοῦ ὑψίστου;*

Syri); *ζητοῦντές σε* (om. *ἰδ.*) D, cf. (9, 9) Mt. Mc.; *ζητ. ἰδ. αὐτόν* Mci. (T.) | *ἀποκριθεὶς* om. 1. 131. 700 armen.

1 pro *πρὸς αὐτούς* Dce | *ἡ μ.* et *οἱ ἀδ.* DXΔ, cf. Mci. T. *τίς ἡ μ. μου καὶ τίνες οἱ ἀδ. μου, εἰ μὴ οἱ τὸν λ. μου κτέ.* (Mt. Mc.) ‖ 3 *καὶ αὐτὸς* om. ℵ^1 (add. ^{a}) De, *καὶ* et. c om. | *ἀναβῆναι αὐτὸν* D (sed hab. *καὶ οἱ μ. α.*) e (*ut* —) ‖ 4 *cum disc. suis* r ‖ 5 *καὶ ἀνήχθησαν* om. es^{cl} | *καὶ πλ.* pro *πλ. δὲ* ev, cf. Mci. (E.) ‖ 6 *ἀν.*] *πολλή* add. D | *εἰς τὴν λίμνην* post *ἀν.* (*π.*) add. D cett. gr. (sed Ba post *λαῖλ.*), om. bef^{2}g^{1}lq | *συνεπληροῦντο καὶ* om. e ‖ 7 sq. *κύριε κύριε* D, cf. Mt. 8, 25 ‖ 9 *τοῦ ὕδατος* post *κλύδ.* om. D (*τῇ θαλάσσῃ* bq Mci. E., = Mt.) | *καὶ ἐπαύσα(ν)το* om. s^{cl} ‖ 10 *ποῦ ἐστιν* D al. ‖ 11 *πρὸς ἀλλήλους* post (ante) *λέγ.* om. ℵX ‖ 12 *καὶ* (om. e) *ὑπακούουσιν αὐτῷ* (cf. Mc. Mt.) post *ὕδ.* om. B. 700, cf. Mci. (T.) ‖ 13 D it. pler. pro *καὶ κατ.* | *Γερασηνῶν* D al. it. v (*Γεργεσ.* ℵL al., *Γαδαρ.* A al. s^{cl}) ‖ 14 D pro *ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ*, add. *ἐπὶ τὴν γῆν* (*α*), quod om. a (Basil. Sel. p. 271), et *καὶ* ‖ 15 *τις* ante *ἀνὴρ* om. Da (Basil.) | *ἐκ τῆς πόλεως* om. af^{2}g$^{1.2}$lrvs^c (non s^1) | *ὃς εἶχεν* pro *ἔχων* ADL al. | *ἀπὸ* D pro *ἐκ* ‖ 16 *ὃς* De pro *καὶ* | D (Basil.) pro *οἰκίᾳ* ‖ 17 D pro *μνήμασιν* | *ἀνέκρ.* Dcer pro *ἀνακράξας*; tum omisi cum D *προσέπεσεν αὐτῷ καί*, quae ante *ἀνεκρ.* (*ἀνακρ.*) sunt in it. pler. v (post *φ. μεγ.* in e, om. *αὐτῷ*) ‖ 18 *dicens* cer (D^1 *εἶπεν*, D^2 *καὶ ε.*) | *Ἰησοῦ* (Mc.) ante *υἱὲ* om. (ut Mt.) DRe | *θεοῦ τοῦ* (om. 700 *τοῦ*) ante *ὑψ.* (Mc.) om. DΞg^{1}l; contra *τοῦ ὑψ.* om. Mci. (T.)

δέομαί σου μή με βασανίσῃς.“ 29 παρήγγελλεν γὰρ τῷ δαι-
μονίῳ [[τῷ ἀκαθάρτῳ]] ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς
γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεύετο ἁλύσεσιν καὶ
πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαρήσσων τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ
τοῦ δαιμονίου εἰς τὴν ἔρημον. 30 ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ
Ἰησοῦς· „Τί σοι ὄνομά ἐστιν;“ ὁ δὲ εἶπεν· „Λεγιών“, ∧
πολλὰ γὰρ ἦσαν δαιμόνια ∧. 31 παρεκάλουν δὲ ∧ ἵνα μὴ
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. 32 ἦν δὲ ἐκεῖ
ἀγέλη χοίρων ∧ βοσκομένη ∧, καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν
ἵνα εἰς ἐκείνους εἰσέλθωσιν. ὁ δὲ ἐπέτρεψεν. 33 ἐξελ-
θόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
λίμνην καὶ ἀπεπνίγη. 34 ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς
ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. 35 παρα-
γενομένων δὲ ἐκ τῆς πόλεως ∧ καὶ θεωρησάντων
τὸν ∧ δαιμονιζόμενον ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα,
†καθήμενον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ∧ ἐφοβήθησαν·
36 ἀπήγγειλαν γὰρ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐσώθη. 37 ∧ ἠρώ-
τησαν δὲ τὸν Ἰησοῦν πάντες ∧ καὶ ἡ χώρα τῶν Γαδα-

1 *ἔλεγεν* (Mc.) De | 1 sq. *δαιμ.* pro *πνεύματι* De; itaque *τῷ ἀκ.* seclusi (cf. c. 4, 33) ‖ 2 *ἔξελθε* (Mc.) De ‖ 3 *ἐδεσμεῖτο* (ACD al.) *γὰρ* D (*γὰρ* et. it. pler.) pro *καὶ ἐδ.* Nihil hic expedio ‖ 4 *καὶ* ante *δι.* om. ℵ[1] (add. [a]) | *διέρησσε* et *ἠλαύν. γὰρ* Dce ‖ 5 *τὴν ἔρημον* pro *τὰς ἐρήμους* D it. part. ‖ 6 *λέγων* post *Ἰ.* (ACD al.) om. ℵB it. pler. | *Λεγ. ὄνομά μοι* D (*l. nomen est mihi* c), = Mc. | 6 sq. Dc (f[2], cf. af) pro *ὅτι εἰσῆλθεν π. δ. εἰς αὐτόν* ‖ 7 D (f[2]) pro *καὶ* (hab. f[2]) *παρ.* | *αὐτὸν* om. D ‖ 9 *ἱκανῶν* om. Dcr (Basil.) | *ἐν τῷ ὄρει* (s[cl] post *ἐκεῖ* 8) om. abcff[2]lq | *παρ. δὲ* ut v. 31 D solus | *παρεκάλουν* ut v. 31 ℵ[1] (corr. [c]) AD al. ‖ 10 *εἰσέλθωσιν* pro *-εῖν*, om. *ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς*, Dabcf[2]lq s[c]s[sch h] | *ἐκείνους*] *τοὺς χοίρους* Dc (Syri) | D pro *καὶ* | *αὐτοῖς* post *ἐπέτρ.* om. ℵ[1] (add. [ca]) 475 ‖ 11 *εἰσῆλθον*] *ὥρμησαν* D ‖ 12 *ὥρμησεν δὲ* D; fort. *ὥρμ. τε* ‖ 13 *οἱ βόσκ.* (Mt. Mc.) om. l; fort. scr. *οἱ δὲ ἰδόντες*, cf. v. 34 | *τὸ γεγονὸς* (v. 35 α)] *τὸ γεγενημένον* EGH al.; om. a, sed hab. post *ἀπήγγ.* | *ἔφυγον* (*-αν* DΛ) *καὶ* (Mc. Mt.) om. l ‖ 14 sqq. *παραγενομένων . . δαιμον. σωφρ. καὶ ἱμ.* D (*ἐκ τ. π.* post *ἐξῆλθον δὲ* et. c). Sed *δαιμονιζ.* e Mc. venisse vid. ‖ 17 ante *παρὰ* iterat *καθήμ.* D, hab. enim et. post *θεωρ.*, cf. α, Mc. Omisi priore loco | *καὶ* ante *ἐφ.* om. D ‖ 18 *γὰρ* pro *δὲ* Dc | *οἱ ἰδόντες* (v. 34) om. s[cl] | post *ἐσώθη* omisi *ὁ δαιμονισθείς* (sed D[1] *ο λιων*, D[2] *ὁ ληγαιων*, ff[2] al. v *a legione*, r *a leg. daemoniorum*, s[cl] *homo ille*) cum c (Griesb.) | 18 sq. *ἠρ. δὲ* pro *καὶ ἠρ.* Da ‖ 19 *τὸν Ἰ.* pro *αὐτὸν* Dc | *πάντες καὶ ἡ χώρα* (i. e. *rus, ruris incolae*) D (*τῆς περιχώρου* om. s[cl]) | 19 sq. *Γαδαρ.* vid. v. 26

ῥηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, φόβῳ γὰρ μεγάλῳ συνείχοντο· Λ ἐμβὰς δὲ Λ ὑπέστρεψεν. 38 ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν λέγων· 39 „Πορεύου εἰς τὸν οἶκον Λ, Λ διηγούμενος ὅσα σοι †ὁ θεὸς ἐποίησεν.“ καὶ ἀπελθὼν κατὰ τὴν πόλιν ἐκήρυσσεν ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

40 Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. 41 καὶ Λ ἐλθὼν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάιρος Λ, ἄρχων τῆς συναγωγῆς Λ, Λ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν Λ, 42 †ἦν γὰρ θυγάτηρ †αὐτῷ μονογενὴς Λ ἐτῶν δώδεκα Λ ἀποθνήσκουσα. καὶ ἐγένετο ἐν Λ τῷ ὑπάγειν αὐτόν, ὑπὸ τῶν ὄχλων συνεθλίβετο Λ. 43 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣν Λ Λ οὐδὲ εἷς ἴσχυεν Λ θεραπεῦσαι, 44 προσελθοῦσα Λ ἥψατο Λ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. 45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· „Τίς ὁ ἁψάμενός μου;“ ἀρνουμένων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος· „Ἐπιστάτα, Λ ὄχλοι τοσοῦτοί σε συνέχουσιν Λ Λ.“ 46 ὁ δὲ εἶπεν·

1 *φ. γὰρ* pro *ὅτι φ.* Dc goth. s^1 | *μεγάλῳ* om. s^1 ‖ 2 pro *αὐτὸς δὲ ἐμβ.* D | *εἰς (τὸ) πλοῖον* om. Dl Ambros. | *ἠρώτα* (v. 37) *δὲ αὐτὸν* D ‖ 4 *εἰπών* pro *λέγων* 700 | Dc pro *ὑπόστρεφε* | *σου* om. bl | 4 sq. pro *καὶ διηγοῦ* D ‖ 5 pro *ἐπ. ὁ θ.* Df, cf. Act. 14, 27 al. | 5 sq. D pro *ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τ. π. κηρύσσων* ‖ 6 *I. fec. illi* abf^2qr ‖ 7 *ἐγένετο δὲ ἐν* D ut A$\aleph^1\aleph^{cb}$ al. | D *ἀποδέξασθαι α. τὸν ὄχλον* (non d) ‖ 8 *ὄχλος πολύς* et om. *πάντες* s^{cl} ‖ 9 pro *ἰδοὺ ἦλθεν* Dc (s^{cl}) | *ἀν. τ. συν. πεσὼν οὗτος ἀρχ. τ. συν. πεσ.* D^1 (non d) | יוירש s^1, יוארש $s^{sch c}$ | *καὶ οὗτος* (*αὐτὸς* ℵA al.) om. c | *ὑπῆρχεν καὶ* post *συν.* om. Dc ‖ 10 *παρὰ*] *ὑπὸ* D ‖ 11 D pro *τὸν οἶκον* | *αὐτοῦ* om. l | Ds^{cl} pro *ὅτι θ. μ. ἦν* ‖ *αὐτῷ* h. l. D ‖ 12 *ὡς* ante *ἐτ.* om. D | D pro *καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν* | 12 sq. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι* C^1D (*καὶ ἐγ.* et. it. pler. v, *ἐγ. δὲ* Mci. E.) ‖ 13 *ὑπὸ τ. ὄχλ. συν.* cfv; f^2lr *a turbis sic comprimebatur ut suffocarent eum,* quae lectio conflata vid. ex *β* et *α συνέπνιγον.* cf. et. a ‖ 14 *γ. τις ἦν* $bcff^2qv$; *τις* et. l | 14 sq. D pro *ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν* (*τὸν ἅπαντα* 700) *βίον* (haec *ἰατροῖς .. β.* om. et. Bs^1) *οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι* ‖ 15 *ὄπισθεν* om. D ‖ 16 *τοῦ κρασπέδου* (Mt.) om. Daf^2lr | *παραχρ.* om. s^{cl} ‖ 17 *ὁ δὲ Ἰ. γνοὺς τὴν* (*τὴν* om. a) *ἐξελθοῦσαν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν* Da, cf. Mc. | *εἶπεν* et. a, *ἐπηρώτα* (*β*?) D | 17 sq. *μου ἥψατο* (Mc.) Dacq Mci. (T.) Orig. ‖ 18 *καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ* (*σὺν αὐτῷ* AD al.) om. B*Π* 700. s^{clh}, cf. praef. § 20 ‖ 19 *ὄχλοι τοσοῦτοι* ar pro *οἱ ὄ.* (*σε συν. τοσ.* bf^2ql), sed non Tat.; *σε* ante *συν.* et. cdrv | *καὶ ἀποθλίβουσιν* om. af^2lr (hab. Tat.) | *καὶ λέγεις τίς ὁ ἁψ. μου*

„Ἥψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ'
ἐμοῦ.“ 47 *ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, ἔντρομος*
οὖσα ἦλθεν, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο
αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον πάντων Λ, *καὶ ὅτι ἰάθη παρα-*
χρῆμα. 48 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· „Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν*
σε· πορεύου ἐν εἰρήνῃ.“ 49 *ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεταί παῖς*
Λ *τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων ὅτι „τέθνηκέν σου ἡ θυγάτηρ·*
μὴ σκύλλε αὐτόν.“ 50 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτῷ·*
„Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευσον, καὶ σωθήσεται.“ 51 *ἐλθὼν*
δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινα Λ, *εἰ μὴ*
Πέτρον καὶ Ἰωάνην καὶ Ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα τοῦ
κορασίου καὶ τὴν μητέρα. 52 *ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ*
ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπεν· „Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν,
ἀλλὰ καθεύδει.“ 53 *καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι*
ἀπέθανεν. 54 *αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν*
λέγων· „Ἡ παῖς, ἔγειρε.“ 55 *καὶ ὑπέστρεψεν τὸ πνεῦμα*
αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ δοθῆναι
φαγεῖν. 56 †*οἱ δὲ γονεῖς αὐτῆς θεωροῦντες ἐξέστησαν·*
Λ *παρήγγειλεν* †*δὲ αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.*
1 *Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν*
καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πᾶν δαιμόνιον, καὶ νόσους θεραπεύειν, 9
2 *καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ*
καὶ ἰᾶσθαι, 3 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Μηδὲν αἴρετε εἰς*

(*μου ἥψ.* D ut ante, Mc.) om. ℵBL (hab. Tat. it. v) | *Ἰησ.* om. DΞar

1 *ἔγνων γὰρ* Mci. T., *καὶ γὰρ ἔ.* E., *καὶ γ. ἐγὼ ἔ.* bf^{2}lq | *ἐξελθοῦσαν* (Mc.) ACD al. ‖ 2 sq. D pro *τρέμουσα* ‖ 4 pro *παντὸς τοῦ λαοῦ* bq, cf. s^{c} | D pro *ὡς* ‖ 5 *αὐτῇ* om. ℵ ‖ 6 D pro *εἰς εἰρήνην* | 6 sq. *παῖς τοῦ* pro *τις παρὰ τοῦ* e, cf. Ambros. (D it. part. s^{cl} ex Mc. *ἔρχονται ἀπὸ . . λέγοντες*) ‖ 7 *λέγ. αὐτῷ* ACD al. | *σου* h. l. D (non d) ‖ 8 *μηκέτι* ℵBD, cf. Mc. | *αὐτόν* pro *τὸν διδάσκ.* (Mc.) it. pler. Ambr. v. | *ἀκούσας τὸν λόγον* (Mc.) D it. v s^{c} | *εἶπεν* pro *ἀπεκρίθη* ℵ^{1} (corr. ^{c}) it. pler. s^{c} | *αὐτῷ*] *patri puellae* it. v; add. *λέγων* ACD al. ‖ 9 *πίστευε* (Mc.) ℵACD al. | *εἰσελθὼν* DV ‖ 10 *σὺν αὐτῷ* post *εἰσελθ.* (D it. pler. v; post *τινα* BC^{1} al., post *ἀφ.* f^{2}l) om. Iren. s^{l} | 11 sq. *τοῦ κορ.* (propt. *παῖς* 6) D ‖ 13 *οὐ γὰρ* (Mt.) ℵBCD al. ‖ 14 *κατεγέλουν* D^{1}KX ‖ 16 *ὑπέστρ.* pro *ἐπ.* D, cf. 17 ‖ 17 *ἐπ.* pro *διέταξεν* D | *δοθ. αὐτ.* DRa (Mc.) ‖ 18 Dc (c om. *θεωρ.*) pro *καὶ ἐξ.* (*ἐ. δὲ* e) *οἱ γ. αὐτῆς* (*α.* om. e) ‖ 19 D pro *ὁ δὲ π.* (*praecepitque* a, *quibus praec.* cf^{2}) | *μηδε* D^{1} (non d) ‖ 21 Dd (sed D^{1} *πασαν*; *πάντα* D^{2}) pro *πάντα τὰ δαιμόνια* ‖ 23 *ἰᾶσθαι*] *τοὺς ἀσθενεῖς* add. ℵAD al. (*τ. ἀσθενοῦντας* CX al.)

τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀρ-
γύριον μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας. 4 καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν
εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε κἀκεῖθεν ἐξέρχεσθε. 5 καὶ ὅσοι ἂν
μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν
κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ'
αὐτούς.“ 6 ἐξερχόμενοι δὲ κατὰ πόλεις καὶ κώμας, ἤρχοντο
εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

7 *Ἀκούσας* δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὰ γινόμενα Λ
ἠπορεῖτο, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν, ὅτι Ἰωάνης †ἐκ
νεκρῶν ἠγέρθη, 8 ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι Ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων
δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. 9 εἶπεν δὲ
Ἡρῴδης· „Ἰωάνην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος
περὶ οὗ †ταῦτα ἀκούω;“ καὶ ἐζήτει †αὐτὸν ἰδεῖν.

10 *Καὶ* ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ
ὅσα ἐποίησαν. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἀνεχώρησεν κατ'
ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον. 11 οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν

1 sq. pro μήτε .. μήτε etc. e(c)r *non* .. *non* etc., cf. c. 10, 4. Mc. 6, 8 ‖ 2 ἀνὰ om. ℵBC¹ al. | ἔχειν (-ετε ℵ^a al. it. v) om. ℵ¹ | καὶ ante εἰς om. af² ‖ 3 κἀκ. D ‖ 4 δέξ. C³DE al. (Mc. Mt.) | ἐκ ℵD it. v pro ἀπὸ ‖ 5 ἀπὸ ante τῶν om. DUcvs^cl (ap. Mt. BDs¹). Cf. Act. 13, 51. 'Ἐκ it pler. Mci. (T.); (ἀπὸ) τῶν ποδ. om. q | ἐκτινάξατε D (-ξατε et AC al.), et ante τὸν 4 (Mt. Mc) | ἵνα ᾖ ὑμῖν μαρτ. om. ἐπ' α. s¹ ‖ 6 κατὰ πόλεις καὶ κώμας Mci. (Dial. 829) f²l; κατὰ π. καὶ D; κ. κώμ. καὶ πόλ. bcqs^cl (cf. 8, 1. 13, 22); ℵB etc. (e) κατὰ τὰς κώμας, praem. ut it. pler. vs^cl Mci. Di. διήρχοντο (ἤρχ. q); at D post πόλ. καὶ hab. ἤρχοντο, διήρχ. eod. l. de. Cum ἐξερχόμ. sit, non -ελθόντες, sententia est „bini (cf. Mc.; L 10, 1) singulas civitates sortiti“ ‖ 7 καὶ θερ. om. qr, πανταχοῦ om. b ‖ 8 ἀκούσας D | ὁ τετραάρχ. (ita ℵ^aCΞ¹) om. ℵ¹ | πάντα post γιν. (ante τὰ γ. it. v) om. D ‖ 9 D pro καὶ διηπόρει | ὑπὸ τινῶν om. s¹ | 9 sq. Dce (sed D ἀνέστη, v. v. 8) pro ἠγ. ἐκ ν. ‖ 10 ἄλλοι De, ex v. 19 ‖ 11 τις (εἷς A al.) post προφ. om. Dae (hab. Mci. T.) | τ. ἀ. (Mci. T.)] ἀρχαῖος d | ἠνέστη D ‖ 12 ὅτι post Ἡρ. CD | δὲ om. ces^cl; οὗτος τίς ἐ. bf²ilqr ‖ 13 male ἐγὼ post οὗ iterant AD al. | ταῦτα pro τοιαῦτα DX al. es^cl; ante ἀκ. D | Dbf²lqr pro ἰδ. α. (cf. tam. 8, 20) ‖ 15 D (700 mg) pro ὑπεχ. ‖ 16 τόπον ἔρημον (cf. Mc.) ℵ¹ et ^cb s^c; sed κώμην λεγομένην Βηδσαϊδα D(r), πόλιν καλουμένην Βηθσ. ℵ^caBL al., τόπον ἔρ. πόλεως καλ-ης Β. A al., τ. ἔρ. καλούμενον (*quod app.* e) vel λεγόμ. Β. aef; τόπον***Β. 700¹, corr. τ. πόλεως Β.; add. ad τ. ἔ. *quod (qui) est B.* it. part. v (r ut D, sed add. εἰς τόπ. ἔ.); πύλην πόλεως καλ. Β. s¹. Cf. Mc. 6, 45 προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Β., ubi πρὸς om. a, ἀπὸ Β. bi et om. εἰς τὸ πέραν q; inde interpretamentum ὅ ἐστι Β. antiquitus adscr. vid., tum sec. alios locos mutatum auctumque

αὐτῷ, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας αὐτοῦ πάντας ἰᾶτο. 12 *ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ· „Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα πορευθέντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας [καὶ τοὺς ἀγροὺς] καταλύσωσιν* ⋀, *ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.“* 13 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· „Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.“ οἱ δὲ εἶπαν· „Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλέον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰχθύες, εἰ μή τι πορευθέντες ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.“* 14 *ἦσαν γὰρ ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι. εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· „Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ὡσεὶ ἀνὰ πεντήκοντα.“* 15 *καὶ ἐποίησαν οὕτως* ⋀. 16 *λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύξατο [καὶ εὐλόγησεν] ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τοῖς ὄχλοις.* 17 *[καὶ ἔφαγον] καὶ ἐχορτάσθησαν* ⋀, *καὶ ἤρθη τὸ περίσσευμα τῶν κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα.*

18 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν κατὰ μόνας, συνῆσαν δὲ αὐτῷ οἱ μαθηταί, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς* ⋀· *„Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;“* 19 *οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν· „Ἰωάνην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν [ἢ ἕνα τῶν προ-*

1 *αὐτοῖς* om. s^{1} ‖ 2 sq. add. D, sed praestat *αὐτῶν*, cf. Mt. 14, 14 ‖ 3 *cum autem coepisset decl. d.* c (cf. e), om. *δὲ* 4 ‖ 5 *καὶ τοὺς* (*τοὺς* om. ℵBEX) *ἀ.* (cf. Mc.) om. c | *καὶ* (*ἢ* cs^{cl}) *εὕρωσιν ἐπισιτισμόν* om. D (pro *καταλ. reficiant se* abf^{2}lqr, cf. g^{1}) ‖ 6 *ὅτι* om. c, it. s^{cl}, qui haec *ὅτι . . ἐσμέν* hic om., add. post *αὐτῷ* 4 *ἐν ἐρ. τ. ἐσμέν* (cf. Mc. Mt.) ‖ 7 *ὑμεῖς* om. ac ‖ 8 *ἡμεῖς* post *πορ.* ℵB etc. e, post *τι* D it. pler., om. q recte ut vid. ‖ 10 *ὡς* h. l. Daeff^{2}, om. qs^{cl} (*ὡσεὶ* cett. gr.) | *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. 700 bel ‖ 11 *ὡσεὶ* om. A al. it. pler. v Syri ‖ 12 *καὶ κατέκλιναν ἅπαντας* (*ἅπ.* om. q) om. DX ‖ 13 *δύο* om. s^{1}, *pisces duo* e | *ἀνάβλ. εἰς τ. οὐρ.* (hab. Mci. E.) ante *καὶ τοὺς δ. ἰ.* l; an spuria (Mc. Mt.)? ‖ 14 *προσηύξ. καὶ* add. D, sed vid. del. *καὶ εὐλόγ.* (Mc. Mt.; hab. ut vulgo *εὐλ.* Mci. E.) | *ἐπ'* add. D it. part. s^{cl} Mci. E. (*αὐτούς* om. ℵX ut Mc. Mt.) | *καὶ κατέκλασεν* post *αὐτ.* (Mc.) om. D, recte, cum simul de piscibus narret Luc. ‖ 15 *τοῖς ὄχλοις* pro singul. D it. part. v s^{c} | *καὶ ἔφαγον* (Mc. Mt.) om. e | *πάντες* om. it. pler. (post *ἔφ.* ut Mt. Mc. fv) ‖ 16 De pro *περισσεῦσαν αὐτοῖς* | *δεκαδύο* D ‖ 17 *αὐτοὺς* D (recte in β, si del. *συνῆσαν . . μαθ.*); *προσευχόμενον* post *α.* (cf. c. 11, 1. Mc. 6, 46. Mt. 14, 23) om. Daces^{cl} ‖ 18 *δὲ* post *συν.* add. bg^{1}l (*καὶ τοὺς μ. σὺν α. ἐπ.* s^{1}) | *λέγων* om. b ‖ 19 *ἀπεκρίθησαν* e, *λέγουσιν οἱ μαθ.* (om. *οἱ δὲ*) Mci. Di. ‖ 20 sq. *ἢ . . προφ.* (= Mt. 16, 14) De pro *ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης*

φητῶν].“ 20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς· „Ὑμεῖς δὲ τίνα;“ Πέτρος δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν· „Τὸν χριστὸν [τοῦ θεοῦ].“ 21 ὁ δὲ
παρήγγειλεν μηδενὶ λέγειν τοῦτο, 22 εἰπών· ∧ „Δεῖ τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ
σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.“ 23 ἔλεγεν
δὲ πρὸς πάντας· „Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀρνη-
σάσθω ἑαυτὸν καὶ ∧ ∧ ἀκολουθείτω μοι. 24 ὃς γὰρ
ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
δ’ ἂν ἀπολέσῃ αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, ∧ σώσει αὐτήν.
25 τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον
ὅλον, ἑαυτὸν δε ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς; 26 ὃς γὰρ ἂν ἐπαι-
σχυνθῇ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμούς, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ
πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. 27 λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,
εἰσίν τινες αὐτοῦ ἑστῶτες, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως
ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.“

τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη (et. Mci. Dial.), = v. 8; sed om. s^{cl}, recte puto (c *alii autem prophetam surrexisse magnum*, cf. c. 7, 16).

1 με λέγ. εἶναι bene om. 700. Mci. Dial. 829 | 1 sq. ἀπ. δὲ (δὲ om. Dial. elv) ὁ Π. AD Dial. e al., cf. Mc. ‖ 2 τ. χρ. υἱὸν τ. θ. De, f^{2} corr., r, at et. τ. θ. om. a Dial. (hic et. τὸν om.), cf. Orig. ap. Tschd. | 2 sq. ἐπιτιμήσας αὐτοῖς (cf. Mc.) om. c Mci. (T.); add. cum 700 αὐτοῖς post παρήγγ. ‖ 3 ὅτι om. Mci. (E.) ‖ 5 πρ. καὶ om. b, post ἀρχ. hab. κ. πρ. (f^{2}) lqr; καὶ γρ. ante καὶ ἀρχ. Mci. (T.) s^{c}, om. 1. 131. 209 Orig. (ὑπὸ τ. γρ. καὶ Φ. vel Φ. κ. γρ. Iust., ἀπὸ . . γραμμ. om. Iren. p. 508 St., e Lc. ut vid.) ‖ 6 σταυρωθ. Mci. Dial. 857 (ἀποκτανθ. Mci. E. T., = Mt. 16, 21. Mc. 8, 31); cf. Iren. l. c., Iustin. Tr. 51. 76. 100; Lc. 24, 7 | μεθ’ ἡμ. τρεῖς (cf. Mc.) D it. part. (Mci. E. ut f^{2}lq μ. τρ. ἡμ., *post tertium diem* [*d. t.* r] ut a [r] Mci. T.) | ἀναστῆναι (Mc.) ACD al., Mci. Dial. (sed ἐγερθ. = Mt. Mci. E.) Iustin. Cf. Lc. 24, 7 ‖ 7 πρὸς πάντας om. s^{cl}, sed hab. πᾶς ὃς θέλει | ὀπίσω μου] πρός με b, cf. 14, 26 | ἐλθεῖν (Mt.) ℵ^{a}RX al. pro ἔρχεσθαι ‖ 8 ἀράτω (ἄρας bq) τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ’ ἡμέραν (καθ’ ἡμ. om. ℵ^{ca} vel ^{a} C al. bcf^{2}qs^{l} al; non est ap. Mt. Mc.) καὶ (om. bq) om. D al | γὰρ om. Mci. (T.) ‖ 10 αὐτὴν pro τὴν ψυχὴν αὐτοῦ e Mci. (T.) | οὗτος om. it. part. vs^{cl} Mci. (T.) ‖ 11 sq. ὠφελεῖ (Mc.) ℵCD it part., ἄνθρωπον (ℵ^{c}B al. ap. Mc.) κερδῆσαι . . ἀπολέσαι ἢ ζ-ῆναι (Mc.) D^{1}ac; pro ἢ ζ. l καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ‖ 12 γὰρ om. Mci. (T.) ‖ 13 ἐμὲ pro με D (Orig.) | λόγους om. Daels^{c}, καὶ τοὺς ἐ. λ. om. Mci. (T.), pergens *et ego confundar eius* ‖ 15 πατρὸς αὐτοῦ D | ὅτι ἀληθῶς D ‖ 16 ὧδε (Mc. Mt.) pro αὐτοῦ ACD al. | ἑστῶτες abf^{2}lqv; τῶν . . ἑστηκότων (-ώτων) al. ut Mt. Mc. ‖ 17 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὡσεὶ ἡμέραι
ὀκτώ, καὶ παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάνην καὶ Ἰάκωβον
ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29 καὶ ʌ ἐν τῷ προσεύ-
χεσθαι αὐτὸν ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἠλλοιώθη, καὶ
ὁ ἱματισμὸς [αὐτοῦ] λευκὸς ἐξαστράπτων ἐγένετο. 30 καὶ
ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, [ἦν δὲ] Μωϋσῆς καὶ
Ἠλίας 31 ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον δὲ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ,
ἣν μέλλει πληροῦν ⟦εἰς Ἰερουσαλήμ⟧. 32 ὁ δὲ Πέτρος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ, διαγρηγορήσαντες δὲ
εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶ-
τας αὐτῷ. 33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ'
αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος ʌ· „Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε
εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωϋ-
σεῖ καὶ Ἠλίᾳ μίαν“, μὴ εἰδὼς ἃ λέγει. 34 ταῦτα δὲ αὐτοῦ
λέγοντος ἐγένετο νεφέλη· καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ ἐφοβή-
θησαν. ἐν δὲ τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην,
35 φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης· „Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἐκλελεγμένος, αὐτοῦ ἀκούετε.“ 36 καὶ ἐν τῷ γενέσθαι
τὴν φωνὴν εὑρέθη Ἰησοῦς μόνος. ʌ αὐτοὶ δὲ ἐσίγησαν

ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ D Orig., it. om. *ἐρχ.* et *τῇ* et *αὐτοῦ* Clem. Al. III 425 Dd. (Mt.?), v. Mt. 16, 28

2 *Ἰάκ. κ. Ἰω.* DL al. (Mt. Mc.) ‖ 3 *ἐγέν.* om. h. l. $\aleph^1$ (add. ^{c}), hab. (et. $\aleph^c$) ante *ἔτ.* 4; it. bcef^{2}qr al. *καὶ ἐν τ. πρ. α. ἐγέν.* (*visa est* f) ‖ 4 *ἡ ἰδέα* pro *τὸ εἶδος* D Orig. | *ἠλλοιώθη* Ds^1 sahid. copt. pro *ἕτερον* (*ἑτέρα* Orig.), *commutata alia* e ‖ 5 *αὐτοῦ* om. Lce | *ἐξαστρ.*] add. *ut nix* s^c, *ut n.* pro *ἐξ.* el, cf. Mc. 9, 3 D al. | *ἐγένετο* (cf. supra) h. l. s^1 add. ‖ 6 *συνεστῶτες* (v. 32) *αὐτῷ* (ut vid.) Mci. (T.), sed *συνελ.* et. Mci. E. | pro *οἵτινες ἦσαν* Da Arnob. *ἦν δὲ* (*ἦσαν δὲ* it. al. v); cf. Mc.; sed om. s^{cl} Mci. (E.) ‖ 7 *οἳ* ante *ὀφθ.* om. D it. pler. v Arnob. Orig., Mci. E. *οἳ ὀφθ.* om. | *δὲ* add. C^1Dce (*καὶ ἔλ.* bff^{2}lqr al.) ‖ 8 *μέλλει* D bene pro *ἔμελλεν* (*ἤμ.*) | *εἰς* D pro *ἐν*, sed om. *εἰς Ἰ.* e ‖ 11 *διαχωρισθῆναι* (contra sensum) D ‖ 12 *τῷ Ἰησ.* (D) vel *πρὸς τὸν Ἰ.* (cett.) om. abf^{2}l ‖ 13 *καὶ ποι.*] *θέλεις ποιήσω* (*-μεν* D^2) *ὧδε* (cf. Mt. 17, 4) D^1 (f^2); *καὶ* om. et. lr sahid., hab. Mci. T. (*et fac. hic; hic* et. lr) | 13 sq. *Μ. μίαν* $\aleph s^{cl}$ Mci. (T.) ‖ 14 *Ἠ. μίαν* 1. 131. 700. f^2s^{cl} Mci. (T.), pro *μ. Ἠ.* | *ἃ* D pro *ὃ* ‖ 15 *ἐγέν.*] *ἰδοὺ* 700 (Mt.) | 15 sq. *καὶ ἐφ.* pro *ἐφ. δὲ* bef^{2}lr; *ἐν δὲ* (pro *δὲ ἐν*) tolet., *καὶ ἐν* bflqr; *καὶ* ante *φωνὴ* 17 om. bff^{2}lqr ‖ 17 *ἐγένετο*] *ἦλθεν* (AD al. Mc.) D | *λέγουσα* post *νεφ.* om. 700. bcl Mci. (E.) s^1 ‖ 18 *ὁ ἀγαπητός* (Mc. Mt.) ACD al.; add. (Mt.) DC^3M *ἐν ᾧ ηὐδόκησα*; sed et. *ὁ ἐκλ.* om. vid. Mci. (T.), recte puto in β (*ὁ ἀγ.* Mci. E.) | *ἀκ. αὐτοῦ* (Mc. Mt.) Dce ‖ 19 De (*hii*) sah. pro *καὶ αὐτοὶ*

καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ∧ ἃ ἐθεάσαντο. 37 Ἐγένετο δὲ διὰ τῆς ἡμέρας, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνελθεῖν αὐτῷ ὄχλον πολύν. 38 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐβόησεν λέγων· „Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοι ἐστίν· 39 ∧ †λαμβάνει γὰρ αὐτὸν ἐξαίφνης πνεῦμα, καὶ σπαράσσει ∧ μετὰ ἀφροῦ καὶ ∧ ∧ συντρίβει αὐτόν. 40 καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀπαλλάξαι αὐτόν.“ 41 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· „Ὦ γενεὰ ἄπιστε, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσένεγκε ∧ τὸν υἱόν σου.“ 42 ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν· ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι ∧, καὶ ἀφῆκεν αὐτόν, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. 43 †πάντες δὲ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ ∧ ∧ καὶ ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις οἷς ἐποίει. καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητάς ∧· 44 „Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.“ 45 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν ∧κεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται ∧, καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

1 οὐδὲν om. D; tum D ὧν ἐθεάσαντο (-σαν D[1]), *quae viderunt* d ‖ 3 διὰ τῆς ἡμ. Dabeff[2]s[cl] sah. pro (ἐν) τῇ ἑξῆς ἡμ., recte puto (*eo die* rs[1], cf. s[c] sahid.) | κατελθόντα αὐτὸν D ‖ 4 D pro συνήντησεν α. ὄχλος πολύς ‖ 5 ἀνὴρ ἀπὸ] εἷς ἐκ (Mc.) e ‖ 7 De (e *sp. immundus subito*) pro καὶ ἰδοὺ πν. λ. α. καὶ ἐξ. κράζει (καὶ et κρ. om. et. af[2]) | καὶ σπ.] καὶ ῥήσσει (Mc.) X, καὶ ῥ. καὶ σπ. (v. 42) ℵDit. vs[h] ‖ 8 αὐτὸν post σπ. om. De (l corr.) | μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ (ἀπ' α. om. blv) om. es[h] | pro συντρῖβον De ‖ 9 ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό (ἀπαλλάξωσιν αὐτόν D) post σου (Mc.) om. s[c] (hab. s[1]) Mci. (E.), add. post ἠδ. Mci. ἐκβαλεῖν αὐτό, s[c] θεραπεῦσαι (Mt.) καὶ ἐκβ. αὐτό, s[1] ἀπαλλάξαι αὐτόν ‖ 10 D pro ἄπιστος | καὶ διεστραμμένη post ἄπ. (Mt.; δι. καὶ ἄπ. s[cl]) om. ae Mci. (T. E.) ‖ 11 D pro προσάγαγε | ὧδε om. D (AC al. post σου) ‖ 13 συνετάραξεν D ‖ 14 τῷ ἀκαθάρτῳ πν. De, om. ἀκαθ. c | De pro ἰάσατο τὸν παῖδα ‖ 15 D (non e) τὸν παῖδα pro αὐτὸν | 15 sq. Dce pro ἐξεπλ. δὲ π. ‖ 16 sq. *et in mirabilibus quae* l pro πάντων δὲ (om. δὲ b) θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς; tum add. l καὶ ante εἶπεν (εἶπεν δὲ b) ‖ 17 αὐτοῦ om. a ‖ 18 τοὺς λ. τούτ.] ταῦτα c ‖ 20 τοῦτο om. c | καὶ] ὅτι s[1] | D pro παρακεκ. (*erat illis latens* c, παρακεκρυμμ. X) ‖ 21 αὐτό post

46 *Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη
μείζων αὐτῶν.* 47 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὸν διαλογισμὸν* ∧
αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου ἔστησεν ∧ *παρ' ἑαυτὸν* 48 *καὶ
εἶπεν* ∧· „*Ὃς ἂν δέξηται* †*τὸ παιδίον τοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀπο-
στείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν* ∧, *οὗτος
ἔσται μέγας.*“ 49 *ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάνης εἶπεν*· „*Ἐπιστάτα,
εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ
ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.*“ 50 *εἶπεν
δὲ* ∧ *ὁ Ἰησοῦς*· „*Μὴ κωλύετε*· *ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν,
ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.*“

51 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ* ∧*πληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς
ἀναλήμψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήριξεν τοῦ
πορεύεσθαι εἰς Ιερουσαλήμ,* 52 *καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ
προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην
Σαμαριτῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ.* 53 *καὶ οὐκ ἐδέξαντο
αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευομένου εἰς Ἰερου-
σαλήμ.* 54 *ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάνης
εἶπον*· „*Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἐπ' αὐτούς,* ∧ ∧ *ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν;*“ 55 *στραφεὶς δὲ
ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν*· „*Οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός
ἐστε;* 56 *ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀπολέσαι,
ἀλλὰ σῶσαι.*“ *καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.*

αἴσθ. om. abf^{2}lqr | *ἐπερ.* CD al. (Mc.) | *αὐτὸν* post *ἐρωτ.* om. Delq (*ἐρ. αὐτ.* om. s^1)

1 *εἰσῆλθεν .. ἐν* (*ἐν* om. 700) *αὐτοῖς* om. D ‖ 2 *ἰδὼν* ACD al. | *τοὺς διαλογισμοὺς* ecl | *τῆς καρδίας* post *διαλ.* (post *αὐτῶν* D) om. ls^c ‖ 3 *παιδίον* DBC | *αὐτὸ* om. Dabef^{2}lqr | *ἑαυτὸν* pro *-τῷ* D ‖ 4 *αὐτοῖς* post *εἶπεν* om. D it. part. s^{cl} | *τοῦτο* post *παιδ.* D it. vs^{cl} ‖ 5 *ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται* om. D; cf. 10, 16 ‖ 6 *γὰρ*] *autem* d | *πᾶσιν* om. s^c (Cypr. p. 507 H., sed non 119. 425), *ὑμῖν* om. c (*καὶ παῖς ὑμῖν* s^1, *ἐν ὑμ. ὡς τοῦτο τὸ παιδίον* s^c) | *ὑπάρχων* om. Ds^{cl} | *οὗτος* om. c ‖ 10 *πρὸς αὐτὸν* om. Der | *αὐτόν* post *κωλ.* add. CD al. ‖ 12 pro *συμπλ.* D ‖ 13 *πρόσ. αὐτοῦ* ℵACD al. (om. *α.* BLΞ 700^2 c) | 13 sq. *τοῦ πορ.* om. e ‖ 14 sq. *ante eos* e ‖ 15 *πορευθέντες* om. 700 ‖ 17 *πορευομένου* recte (pro *-όμενον*) bflqrv ‖ 18 *μαθηταὶ αὐτοῦ* ACD al. (om. *α.* ℵB 700. e) ‖ 19 *ἐκ* pro *ἀπὸ* CD 700. it. v ‖ 20 *ἐπ' αὐτ.* add. abcel (l ante *ἐκ*) q, *καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς* om. l | *ὡς .. ἐποί.* om. ℵBLΞ 700^1 (add. ead.) it. part. vs^{cl} (*καὶ* om. et. acqr) | *στραφεὶς δὲ*] *καὶ* s^1 ‖ 21 sq. *καὶ εἶπεν .. ἐστε* (*ὑμεῖς* add. quid., sed om. D al.) om. ℵABCE al. g^{1}ls^1 ‖ 22 sq. *ὁ γὰρ .. σῶσαι* om. eid. et Dg^2 (*ψ. ἀνθρώπων* al., sed om. *ἀνθρ.* cervs^c) ‖ 23 *καὶ .. κώμην* om. *Λ*^{1}c

57 *Καὶ πορευομένων αὐτῶν εἶπέν τις πρὸς αὐτόν· „Ἀκο-
λουθήσω σοι ὅπου ἂν ὑπάγῃς.“ 58 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· „Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.“ 59 εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον· „Ἀκο-
λούθει μοι.“ ὁ δὲ εἶπεν· „Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελ-
θόντα θάψαι τὸν πατέρα μου.“ 60 εἶπεν δὲ αὐτῷ· „Ἄφες
τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ πορευθεὶς
διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.“ 61 εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος·
„Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτά-
ξασθαι τοῖς εἰς ⸆ οἶκον ⸆.“ 62 †ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· „Οὐδεὶς
†εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων ⸆ ἐπιβάλλει τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον
⟦εὔθετός ἐστιν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ⟧.“*

10 1 *⸆ Ἀνέδειξεν ⸆ δὲ καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα δύο, καὶ
ἀπέστειλεν ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν
καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν ⸆ ἔρχεσθαι.* 2 *ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς·
„Ὁ θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε τοῦ κυρίου
τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.*
3 *ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ⸆ μέσον λύκων.*
4 *μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν, μὴ ὑποδήματα·*

1 *καὶ ἐγένετο πορ.* D a c e r, *ἐγ. δὲ πορ.* A al. b f v al. | *ἐν τῇ ὁδῷ* post *αὐτῶν* om. 700 ‖ 2 D (sed *-εις*) pro *ἀπέρχῃ* (Mt.) ‖ 4 sq. *δὲ* (*nam* b q) et *ποῦ .. κλίνῃ* om. l ‖ 5 sq. *ut sequeretur se* e ‖ 6 *κύριε* ante *ἐπιτρ.* (Mt.) om. B¹ D V 57. g² | 6 sq. *ἀπελθόντα* D pro *-ντι* (*ἀπελθεῖν* Antioch. Mon. p. 1212) ‖ 7 *ὁ δὲ ε.* (ut 6) D, *καὶ ε.* e r s^{h}, etc. ‖ 8 *πορευθεὶς* D pro *ἀπελθὼν* (Valentiniani ap. Iren.) ‖ 10 sq. *ἐπίτρ. δέ μοι πρ.* ut v. 59 D copt. Valentiniani ap. Iren. (Ir. lat. *ire et* pro *πρῶτον*) ‖ 11 *τὸν* om. D; *μου* post *οἶκ.* om. a b c e l m q v (*τοῖς ἐν τῷ ο. μου* Ir. gr., *domesticis* lat.) | *ὁ δὲ Ἰησ. ε. αὐτῷ* pro *ε. δὲ* (*πρὸς αὐτὸν*) *ὁ Ἰ.* D e (*ad illum*) | 11 sq. hoc ordine D a b c e q Clem. Al. Cypr. 123 (sed non cod. A). 328 H. Zeno 141 Mign. ‖ 12 *καὶ* ante *ἐπιβ.* om. b q Hilar. (Cypr. p. 123 cod. A, August. III, 1, 675 Weihr.) | *ἐπιβάλλων* A D, *-ει* b, unde seclusi *εὔθετός .. θεοῦ* | *αὐτοῦ* post *χεῖρα* add. ℵ A C D al. (om. B a b l q al.) ‖ 13 *εἰς τὴν βασιλείαν* A C D al. ‖ 14 D a c e (cf. b l) pro *μετὰ δὲ ταῦτα ἀν. ὁ κύριος* (*ὁ κ.* et. s^{cl} om.). *Ἀπέδειξεν* D ‖ 15 *αὐτοὺς* post *ἀπέστ.* om. B 700. e Euseb. | 15 sq. *πάντα τόπ. κ. πόλιν* D a b c e l q r s^{cl}, it. sed *καὶ χώραν* Euseb. ‖ 16 *αὐτὸς* om. D a b c e l q r Syri ‖ 17 *μὲν* post *ὁ* om. D a c e s^{cl} (hab. Mt. 9, 37); s^{cl} *καὶ οἱ ἐργ.* | *οὖν* post *δεήθ.* om. D (non d) e s^{l} (hab. Mt.) ‖ 19 *ὑπάγετε* om. a | *ἰδ. ἐγὼ* (Mt. 10, 16) C D L al. | *μέσον* pro *ἐν μέσῳ* D ut c. 8, 7. Sed multo aptius (deletis scil. *ὡς .. λύκων*, quae hab. et. e) *mitto vos ad messem* e

μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. 5 εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλθητε οἰκίαν ⟦πρῶτον⟧, λέγετε· Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. 6 κἂν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. 7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν. 8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, 9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενοῦντας, καὶ λέγετε Λ· Ἤγγικεν Λ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 10 εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλθητε πόλιν καὶ μὴ δέχωνται Λ, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε· 11 Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 12 λέγω ὑμῖν, Λ Σοδόμοις ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. 13 Οὐαί σοι Χοροζάϊν Λ καὶ Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν. 14 πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται Λ ἢ ὑμῖν. 15 καὶ σὺ Καφαρναούμ, ἢ ἕως οὐρανοῦ ὑψώθης, ἕως Ἅιδου καταβιβασθήσῃ.

1 *καὶ* ante *μηδένα* om. ℵ[1] (add. [c]) Mci. (T.) | *δὲ* om. acqv (*et* r), *εἰς ἣν ἂν δὲ* D[1] (corr. [a]) ‖ 2 *πρῶτον οἰκ.* D[1] (cf. it. pler. s[cl]), sed om. *πρ.* D[a] dr (Orig. interpr., Mci. T.) | *τούτῳ* om. s[l] ‖ 3 *ἐπαναπαύσ.* D cett. (praet. ℵB[1]) ‖ 4 *ἀνακ.*] *ἐπιστρέψει ἡ εἰρ. ὑμῶν* D, cf. Mt. 10, 13 ‖ 5 *δὲ* om. acer ‖ 7 *ἀπὸ* D (non d) pro *ἐξ* ‖ 9 *τοὺς*] *ους* D[1] | Dce pro *ἀσθενεῖς* (cf. tamen Mt. 10, 8) ‖ 10 *αὐτοῖς* om. ls[cl] | *ἐφ' ὑμᾶς* (ut v. 11) om. e Mci. (T.) | *adventus* (*ἡ παρουσία*) *regni dei* e ‖ 11 *πόλιν* post *εἰσελθ.* (cf. v. 5) bene e | *δέξωνται* D | *ὑμᾶς* om. e ‖ 12 *καὶ*] *ἰδοὺ* e, *ὅτι ἰδ. καὶ* s[l] ‖ 13 *ἡμῖν ἐκ τ. π. ὑμ.* om. s[cl], contra *εἰς τοὺς πόδας* (*ἡμῶν*) om. ES al. v (ante *ἐκ τῆς π.* hab. f) ‖ 14 *ὑμῖν* om. s[cl] | *τοῦτο* om. a ‖ 15 *λέγω δὲ* ℵDM al. | *ὅτι* om al | 15 sq. *Σοδ.* post *ἔσται* e; *ἐν τ. β. τ. θ.* h. l. De (cf. ab) pro *ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ* (*ἡμ. κρίσεως* s[cl]) ante *ἀνεκτ.* ‖ 16 sq. *Χοροζαϊν* pro *Χοραζ(ε)ιν* Dr (*corozain* abfv, *coraz.* cilq); simil. ap. Mt. 11, 21, sed *Χοραζ.* et. D ‖ 17 pro *οὐαί σοι* (ante *Β.*) Dabceilr *καί*, ut D it. ap. Mt. | *βεδσ.* hic Da ‖ 18 *in te* r (sed 20 *vobis*) ‖ 19 *καθήμεναι* DE al., om. (ut Mt.) eqs[clsch] ‖ 20 *ἐν τῇ κρίσει* (*ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως* ut Mt. cfs[c], *ἐν τ. ἡμ. ἐκείνῃ* s[l]; ante *ἀν.* abqr) om. Del | 21 *η* AC al. cfg[1]qv: *μὴ* et. D it. part. s[cl] (puto extremam litt. *Καφ.* nominis corruptelae locum dedisse); tum *ὑψώθης* ile (e antea *ne dum*, i *numquid*, l *quid*), *ὑψωθεῖσα* AC

16 Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ
ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.“
17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα δύο μετὰ χαρᾶς λέ-
γοντες· „Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
ὀνόματί σου.“ 18 εἶπεν δὲ αὐτοῖς· „Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν
ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. 19 ἰδοὺ δίδωμι
ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς Λ
ἀδικήσει. 20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα
ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη
ἐν τῷ οὐρανῷ.“ 21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύ-
ματι καὶ εἶπεν· „Ἐξομολογοῦμαί σοι, [πάτερ] κύριε τοῦ
οὐρανοῦ [καὶ τῆς γῆς], ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν
καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. 22 Πάντα μοι
παρεδόθη ἀπὸ τοῦ πατρός Λ, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν

al. cg[1]v (fq *quae exaltata es*), ὑψωθήσῃ et. Dbr; add. ἢ CD[1] (a)bir | καταβήσῃ BD (item Mt. BD it. v)

1 ἀκούει] add. ὁ δὲ (καὶ ὁ Hipp.) ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός (πέμψαντός W[a]) με W[a] Hippol. 85 Lag. Cypr. 671. 729 H. (pars codd. καὶ pro ὁ δὲ . . ἀκούει). Const. Ap. 8, 46, 1 (sed non 2, 20). Iust. Ap. 1, 63 (16); ead. Di (i om. δὲ) lr post ἐμὲ ἀθετεῖ 2, om. reliqua, it. E[mg] abs[clhp] post ἀποστείλ. με 2 | ὑμᾶς ἀθ. it. (exc. a) v Hippol. Const. Mci. (T.) Euseb. ‖ 2 καὶ pro ὁ δὲ ἐμὲ ἀθ. ἀθετεῖ abe Iren. Cypr. (praet. cod. H p. 730); et. ἐμὲ (1) et καὶ om. s[1]. Cf. c. 9, 48 ‖ 4 sq. *in nom. tuo nos audiunt* bq ‖ 5 αὐτοῖς om. e ‖ 6 πεσ. (καταβάντα e) ἐκ τ. οὐρ. e Dial. c. Mci. 839. al. (ἐκ τοῦ οὐρ. om. Bas. Sel. p. 381 M., cf. Ephr. in Diat. p. 56 Harris) ‖ 6 δίδωμι AD al. c Syri Iustin. (Dial. 76) Iren. al. pro δέδωκα ‖ 7 τῶν ὄφ. καὶ τῶν σκ. D (Iustin. [sed non Mci. T.] ὄφ. κ. σκ. καὶ σκολοπένδρων καὶ ἐπάνω πάσης δυν. τοῦ ἐ.) ‖ 8 ἐπὶ πᾶσαν om. s[1]; καὶ ἐπὶ π. τ. δ. τ. ἐ. post ἀδικήσει l | καὶ ante οὐδὲν om. ae | οὐ μὴ ante ἀδ. om. ℵ[1] (add. [a]) D ‖ 9 δαιμόνια (v. 17) Defs[cl] al. ‖ 11 D it. v pro τοῖς οὐρανοῖς | αὐτῇ δὲ Df | ἐν τῷ ℵD al. | 11 sq. πν. τῷ ἁγίῳ ℵBCD al. (*in sancto sp.* e) ‖ 12 εὐχαριστῶ (σοι?) καὶ ἐξομ. Mci. T. cf. E. | πάτερ om. F[w] (a?) Mci. (E. T.), post κύριε hab. ceff[2]i (contra κύρ. om. Tat.) ‖ 13 καὶ τῆς γῆς om. Tat. Mci. (E. T.), cf. v. 20 | 13 sq. ὅτι ἅπερ ἦν κρυπτὰ σοφοῖς καὶ συνετοῖς (καὶ συν. om. Clem. R.) ἀπεκ. (αὐτὰ add. Cl.) νηπ. (θηλάζουσιν add. Cl.) Mci. (T.), Clem. R. Hom. 18, 15 ‖ 14 καὶ συνετῶν om. e, cf. Clem. R. (hab. Mci.); ἀπὸ συν. καὶ σοφ. hab. D ‖ 15 καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθ. εἶπεν om. ℵBDL al.; v. v. 23 ‖ 16 ἀπὸ pro ὑπὸ D | μου om. Dacls[1] Mci. (T.) | 16 sq. τίς . . πατὴρ καὶ om. a

ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.“ 23 ∧ *στραφεὶς δὲ*
πρὸς τοὺς μαθητὰς ∧ *εἶπεν αὐτοῖς· „Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ*
οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. 24 *λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προ-*
φῆται ∧ *ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον.“*
25 †∧ *Ἀνέστη δέ τις νομικὸς ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων·*
„∧ *Τί ποιῶν ζωὴν* ∧ *κληρονομήσω;“* 26 *ὁ δὲ εἶπεν [πρὸς*
αὐτόν]· „Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;“
27 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· „Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου*
ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ
τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.“ 28 *εἶπεν*
δὲ αὐτῷ· „Ὀρθῶς εἶπες· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσεις.“ 29 *ὁ δὲ*
θέλων ἑαυτὸν δικαιῶσαι εἶπεν [πρὸς τὸν Ἰησοῦν]· „Καὶ τίς
ἐστίν μου πλησίον;“ 30 *ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· „Ἄν-*
θρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ
λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες ∧ *καὶ πληγὰς ἐπι-*
θέντες ∧ *ἀφῆκαν ἡμιθανῆ.* 31 *κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς*
τις καταβαίνων ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτόν, ἀντι-

1 *πατὴρ .. υἱός .. υἱός .. πατὴρ* Mci. (T.) ‖ 2 *ᾧ*] *οἷς* e | *ᾧ ἂν ὁ υἱ. ἀποκαλύψῃ* Mci. (T.), cf. Clem. Al. ter, al. (Mt.?) | De pro *καὶ στρ.* ‖ 3 *κατ᾽ ἰδίαν* om. D it. pler. vs[cl] | *αὐτοῖς* add. Des[cl] | *μακ. οὖν* bq ‖ 4 *βλέπετε*] add. D *καὶ ἀκούοντες ἃ ἀκούετε* (sed ita del. *οἱ ὀφθ.*); cef *et aures quae audiunt* (cf. Mt. 13,16) ‖ 5 *καὶ βασιλεῖς* om. Daef²il Mci. (T.) | *εἴδετε* e | *εἶδον*] add. plerique (et. D it. pler. v) *καὶ ἀκοῦσαι ἃ* (*ὑμεῖς* add. Dbfq) *ἀκούετε* (*ἠκούσατε* LΞe) *καὶ οὐκ ἤκουσαν*, = Mt.; om. ail; r* haec habet pro *ἰδεῖν .. εἶδον*, quae add. corr. — Mci. (T.) sic: *ὅτι οἱ προφ. οὐκ. εἶδον ἃ ὑμεῖς βλ.* (*β*?) ‖ 6 De pro *καὶ* (om. bf², sed add. cum cfilrs[cl] *haec eo dicente*, cf. 11, 14) *ἰδοὺ νομ. τις* (*τις ν.* acf²v) *ἀνέστη* | *καὶ λ.* ACD al. ‖ 7 *διδάσκαλε* om. D (Mci. T.) | *ποιῶν* 700 (cf. v. 28): *ποιήσας* (c. 18, 18) | *αἰώνιον* om. g² Mci. (T.), legit Tert. (Mt.) | 7 sq. *πρὸς α.* om. e ‖ 8 *τί* om. D¹ ‖ 10 *ἐν ὅλῃ τῇ κ.* pro *ἐξ κτέ.* (et. Mci. T.) D it. pler. Clem. Al. ‖ 11 *καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διαν. σ.* om. DΓabcf²lqr Clem. Al. (Mci. T.), cf. Mt. Mc. LXX (Deut. 6, 5) ‖ 12 *εἶπες* Mci. (E.) s[cl] | D pro *ζήσῃ* ‖ 13 Dcer pro *δικ. ἑαυτὸν* | *πρὸς τὸν Ἰ.* om. i ‖ 14 *δὲ* om. ℵ¹ (add. [c]) B | *εἶπεν αὐτῷ* DΓ Syri (sed *ὑπ. ὁ Ἰ.* om. s¹) ‖ 16 *περ. λῃστ.* acdeff²qrv | *καὶ* post *οἳ* om. acr (*οἱ δὲ* d) | *αὐτὸν* om. Dg¹ | 16 sq. *πλ. ἐπιθ.*] *vulneraverunt* e ‖ 17 *ἀπῆλθον* om. e (*et demiserunt*), *ἀφεῖκαν* pro *ἀφέντες* C¹ armen. | *κατὰ συγκ. δὲ*] *κατα τυχα* D (non d), *κατὰ τύχην* libere referens Clem. Al. III, 406; om. bc (*κ. σ.* om. et. il, hab. post. *ἱερ. δὲ* f²; *δὲ* om. et. aq; ad lect. D cf. *τυγχάνοντα*, quod in ACX al. post *ἡμιθ.* additur) ‖ 18 *καταβαίνων* De pro *κατέβαινεν*, cf. v. 32 | *ἐν* om. B. 1 (cf. it v)

παρῆλθεν. 32 *ὁμοίως* [*δὲ*] *καὶ Λευΐτης* ⟦*γενόμενος κατὰ τὸν τόπον καὶ*⟧ *ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.* 33 *Σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη,* 34 *καὶ προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, καὶ ἐπιβιβάσας αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ.* 35 *καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν* †*δηνάρια δύο ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν·* „*Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω* ⋀.“ 36 *τίς* ⋀ *δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;*“ 37 *ὁ δὲ εἶπεν·* „*Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ.*“ *εἶπεν δὲ* ⋀ *ὁ Ἰησοῦς·* „*Πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.*“

38 .*Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτόν.* 39 *καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ παρακαθίσασα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον* ⋀. 40 *ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ* ⋀ *διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν·* „*Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου* †*κατέλιπέν με μόνην διακονεῖν; εἶπον οὖν αὐτῇ ἵνα μου* ⋀*ἀντιλάβηται.*“ 41 *ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ·* „*Μάρθα Μάρθα,* ⋀ 42 ⋀ *Μα-*

1 *δὲ* om. 700 cf^{2}iv | 1 sq. *γενόμενος .. καὶ* om. e ‖ 2 *αὐτὸν* post *ἰδ.* add. AD al. it. pler. v; item 3 ACD al. aeff^{2}v al. ‖ 4 *προσ.* om. abf^{2}il ‖ 5 *καὶ ἐπιβ.* pro *ἐπιβ. δὲ* D it. vs^{clh} | 5 sq. *αὐτὸν* post *ἤγ.* om. it. pler. (non r) v ‖ 7 pro *δύο δην.* Dce | *πανδοκεῖ* $\aleph^1$D^1 (6 *-κεῖον* $\aleph^1$) ‖ 9 *ἐγὼ* post *με* Dace, post *προσδαπ.* al., sed om. ℵ 1. 118. Ambros. August. | *σοι* om. D (ante *ἀποδ.* ce) ‖ 9 *τίνα οὖν δοκεῖς πλ.* D, sim. e, sed non convenit responsum. *οὖν* om. ℵBLΞ it pler. v s^{cl}; *τούτων τῶν τριῶν* om. D, *τ. τρ.* et. a Clem. Al. om., *ex his duobus* post *δοκ.* e ‖ 10 *γεγον.* om. e ‖ 11 *qui misertus est eius* cs^1 | *αὐτῷ* om. DX; *ὁ Ἰησοῦς* om. 700 ‖ 12 *πορ.* om. Tat.; aut *πορευθεὶς* scrib. vid., ut 7, 22 al.; cf. Clem. Al. *καὶ σὺ τοίνυν πορευθεὶς οὕτω ποίει* ‖ 13 *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ* ACD al., *ἐν δὲ* ℵBLΞ (s^{cl}) | *αὐτούς, αὐτὸς*] *αὐτὸν* D | *εἰσελθεῖν* D, non d ‖ 14 *αὐτόν* B: *αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον* (*τὴν οἰκίαν*) *αὐτῆς* (om. $\aleph^1\aleph^c$) rell. ‖ 15 *καλ.* om. e, *nomine* bff^{2}ilqv | *καὶ* post *ἣ* om. Dae (*haec* cr; $\aleph^1$ (add. ^{a}) B^{3}LΞ om. *ἣ* ‖ 16 *πρὸς*] *παρὰ* AD al. | *τῶν λόγων* es^c | *αὐτοῦ* om. D ‖ 17 *πολλὴν* om. bf^{2}is^1 | *ἐπισταθεὶς* D ‖ 18 *κύριε* om. b | *περὶ ἐμοῦ* add. post *σοι* s^{cl} Tat.; sequitur fere ut omitt. (cum Tat.) *ὅτι .. διακ.*, et pro *αὐτῇ* reponatur *τῇ ἀδ. μου* (Tat.) | D it. v pro *μόνην με κ.* ‖ 19 *εἶπον* pro *εἰπὲ* DLΞ | D pro *μοι συναντιλ.*, cf. c. 1, 54. Act. 20, 35 ‖ 20 *ὁ Ἰησ.* post *δὲ* (ita DK al.; AC al. post *αὐτῇ*; eod. l. *ὁ κύριος* ℵB^1 al.) om. s^c | *μεριμνᾷς καὶ*

*ρία Λ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥ οὐκ ἀφαιρεθήσεται
αὐτῆς.“*
1 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευ-* 11
*χόμενον, καὶ προσελθὼν αὐτῷ εἶπέν τις τῶν μαθητῶν
Λ Λ· „Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωά-
νης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.“* 2 *ὁ δὲ εἶπεν Λ· „Ὅταν
προσεύχησθε, μὴ βατταλογεῖτε ὡς οἱ λοιποί· δοκοῦσιν
γάρ τινες, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθή-
σονται· ἀλλὰ προσευχόμενοι λέγετε· Πάτερ, ἁγιασθήτω
τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ᾽ ἡμᾶς
καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς·* 3 *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου
ἡμῖν τὸ καθ᾽ ἡμέραν,* 4 *καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
(καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν), καὶ μὴ
εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.“* 5 *Καὶ εἶπεν Λ· „Τίς ἐξ
ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου
καὶ εἴπῃ αὐτῷ· Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,* 6 *ἐπειδὴ
φίλος μοι πάρεστιν ἀπ᾽ ἀγροῦ καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω
αὐτῷ,* 7 *ἐκεῖνος δὲ ἔσωθεν ἀποκριθῇ· Μή μοι κόπους*

θορυβάζῃ περὶ πολλά om. abef^{2}ilrs^1; D nihil nisi *θορ.* hab. | *ἑνὸς δέ ἐστι χρεία* sive (אBC^{2}L) *ὀλίγων δέ ἐ. χρ. ἢ ἑνός* om. Dabcef^{2}ilrs^1 (Clem. Alx.); eid. et vs^c (non Clem.) om. *δὲ* (*γὰρ*) post *M.*

1 D pro *ἥτις* ‖ 4 *καὶ* add. D it. pler; *προσ. α.* pro *ὡς ἐπαύσατο* Mci. (T.) ‖ 5 *αὐτοῦ* om. Mci. (T.) | *πρὸς αὐτόν* om. a | *καὶ* post *καθ.* om. א^{1}א^a it. (exc. ef^2) ‖ 6 De pro *εἶπεν δὲ αὐτοῖς* (*α.* hab. e) ‖ 7 sq. *μὴ βαττολ. κτἑ.* add. D (cf. Mt. 6, 7). V. praefat. § 12 ‖ 9 *πάτερ* (אBLvs^1 Marcion) add. ACD etc.: *ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρ.* ‖ 10 *τὸ* ante *ὄν.* om. DKU | *σου*] add. D *ἐφ᾽ ἡμᾶς*, cf. seq. ‖ 10 sq. *τὸ πν. κτἑ.* 700, cf. Gregor. Nyss. 1, 737 sqq. Maxim. Conf. 1, 350, qui test. sic fuisse ap. L.: *τὸ ἅγ. πν. σου* (sed duo minimum codd. Greg. ut 700, *σου τὸ πν. τὸ ἅγ.* Max.) *ἐφ᾽ ἡμ.* (om. Max. et Greg. p. 738) *κ. κ. ἡμ.*, pro his *ἡ βασιλεία σου* (*σου ἡ β.* D). Ap. Mci. (T.) haec *ἐλθ. τὸ πν. κτἑ.* fuerunt pro *ἁγ. τὸ ὄ. σου.* V. praef. § 12 ‖ 11 ante *τὸν ἄ.* add. D cum plerisque (ex Mt.) *γενηθήτω τὸ θέλημά σου κτἑ.* | *ἄρτον σου* Marcion; om. *ἡμῶν* s^1 ‖ 12 *δὸς ἡμ. σήμερον* (Mt.) D it. pler. v (non Mci.) | *τὸ* ante *καθ᾽* om. א^1 (add. ^{c}) Orig. | *τὰ ὀφειλήματα* Dbcf^2 (Mt.) ‖ 13 *ὡς καὶ* D it. (Mt.) | *ἡμεῖς* D it. part. | *τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* (Mt.) D it. part. (et. r) ‖ 14 add. D cum plerisque *ἀλλὰ ῥῦσαι κτἑ.* (Mt.) | *πρὸς αὐτοὺς* om. Dc (c hab. *Ies.*) Mci. (E.) ‖ 15 *ἔχων φ.* (*καὶ* add. v. l.) *πορ.* Ambr. | *μεσαν.* D^1 ‖ 16 *ἐρεῖ* DA al. ‖ 17 *μοι* pro *μου* (sed om. CRs^1 al.) om. *πρός με* (om. et. bi) post *ἀγροῦ* (*ὁδοῦ*) Dc (c hab. *πρ. με*) Orig. int. IX, 253 L. Basil. Caes. | D pro *παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ* ‖ 18 Dr pro *κἀκ.* | pro *ἀποκριθεὶς εἴπῃ* (*ἐρεῖ* D) c Basil.

*πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μετ' ἐμοῦ
ἐν τῇ κοίτῃ ἐστίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι·*
8 *κἀκεῖνος ἐὰν ἐπιμείνῃ κρούων, λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ
οὐ δώσει αὐτῷ διὰ τὴν φιλίαν, διά γε τὴν ἀναίδειαν ʌ
ἐγερθεὶς δώσει ʌ ὅσων χρῄζει.* 9 *κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε,
καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ
ἀνοιχθήσεται ὑμῖν.* 10 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ
ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγεται.* 11 *τίνα δὲ ἐξ
ὑμῶν τὸν πατέρα ὁ υἱὸς αἰτήσει ἰχθύν, καὶ ἀντὶ ἰχθύος
ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;* 12 *ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν, ἐπιδώσει ⟨δὲ⟩ ʌ
σκορπίον;* 13 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε ἀγαθὰ
δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ
ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;"*

14 *Ταῦτα δὲ εἰπόντος αὐτοῦ, προσφέρεται αὐτῷ
δαιμονιζόμενος κωφός, καὶ ἐκβαλόντος αὐτοῦ τὸ
κωφὸν δαιμόνιον, πάντες ἐθαύμαζον.* 15 *καί τινες ʌ ἐξ*

1 *μου* post *παιδ.* om. C^1M 700 it. pler. s^{c1} (Mci. T.) ‖ 2 D Basil. pro *εἰς τὴν κοίτην* | D pro *εἰσίν* ‖ 3 add. cf^2ilmrv, cf. Act. 12, 16. Tert. Mci. (*pulsantem*) | *εἰ καὶ* om. D ‖ 4 *δώσει*] *dabat* f^2, *δίδωσιν* 700^2 | *ἀναστὰς* post *δώσει α.* recte om. is^1 Macar. Aeg. p. 21. 193 | *τὴν φιλίαν* cs^1 pro *τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον* (*αὐτὸν φ. αὐτοῦ* D) | *αὐτοῦ* om. s^1 ‖ 5 *αὐτῷ* om. D (non d) Orig. | *ὅσον* $\aleph^c$D al. ‖ 6 *ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε* om. s^c (non s^1), cf. Mt. 7, 7 et hic vv. 5 sqq. ‖ 7 sq. *καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει* (Mt.) om. sahid., cf. v. 9 ‖ 8 *τίς* (Mt.) ℵDLXcvs^{c1}, sed non Mci. (E.) ‖ 9 *τὸν πατ.* (non hab. Mt.) om. b$s^c s^1$ (*ὁ υἱ.* om. ℵL[c]v); *αἰτήσει* post *υἱὸς* D 700 Mci. (E.); add. plerique (ex Mt.) *ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καί*, quae recte om. Bf^2ils^1 sahid. Mci. (E. T.) | *καὶ ἀντὶ* B Mci. (E.): *μὴ ἀντὶ* (cf. Mt.); om. *ἀντὶ ἰχθ.* sahid. (Mt.) ‖ 10 *αὐτῷ* om. s^1 | *ἐὰν δὲ καὶ* D (om. *καὶ* d) pro *ἢ καὶ* (*ἢ* 700, *ἢ εἰ* it v), cf. v. l. ap. Mt.; Epiph. Mci. *ἢ ἀντὶ ᾠοῦ σκορπίον* | *ᾠὸν αἰτ.* DRUc, cf. Mt. | *μὴ* post *ᾠ.* (Mt.) om. BL sah.; addidi *δὲ* post *ἐπιδ.* | 10 sq. *σκ. α. ἐπιδ.* D, *σκ. ἐ. α.* (Mt.) bl; om. *αὐτῷ* c; c *tradis*, ut ante *filius tuus piscem — — porrigis* ‖ 11 *ὑμεῖς* om. i | *ὄντες* (Mt.) ℵD al. Mci. (E. Dial.) | 11 sq. *ἀγ. δόμ.* pro *δ. ἀγ.* (cf. 13) it. v Clem. Alex., non Mci. (ap. Mt. *δόματα* spurium vid.; et. ap. Lc om. l) ‖ 13 *ἀγαθὸν δόμα* Dbcf^2r Orig. (*πνεῦμα ἅγιον* et. Mci. T.); *ἀγαθὰ* s^1 ut Mt. ‖ 14 sq. *ταῦτα .. κωφός* D, cf. a^2 corr., c corr., f (in lat. est contaminatio cum α) ‖ 15 sq. *καὶ ἐκβ. . . δαιμόν.* D (om. *τὸ κ. δ.*) a^2 (*ἐκβ. δὲ*) b (*ἀπὸ τοῦ κωφοῦ τὸ δ.*) c (*τὸ δ. τὸ κ.*) f^2ilv (v om. *κωφ.*) Mci. T. (om. *καὶ*) ‖ 16 *πάντες ἐθ.* D, *π. οἱ ὄχλοι* (ut 700; al. gr. *οἱ ὄχλ.* ut Mt.) *ἐθαύμαζον* a^2bc(f^2)il. Lectio vulgata *ἐλάλ. ὁ κ. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄ.* fort. ex Matth. interpolata | Dc pro *τινὲς δὲ*

αὐτῶν εἶπον· „Ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.“ 16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ᾽ αὐτοῦ. 17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς· „Πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα ἐφ᾽ ἑαυτὴν ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπ᾽ οἶκον πεσεῖται. 18 εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ᾽ ἑαυτὸν διεμερίσθη, οὐ σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ· ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. 19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. 20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· 22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος ˄ ἐπέλθῃ ˄, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ᾽ ᾗ πέποιθεν, καὶ τὰ σκῦλα ˄ διαδίδωσιν. 23 Ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει. 24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται διὰ τῶν ἀνύδρων ζητοῦν τόπον, καὶ μὴ εὑρίσκον λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. 25 καὶ ἐλθὸν καὶ εὑρὸν σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον, 26 πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἄλλα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτά, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου

1 *αὐτῶν*] *τῶν Φαρισ.* (cf. Mt.) bf^{2}ils^{c1} | *τῷ* om. (Mt.) DRX al. ‖ 2 *δαιμόνια*] add. AD al. (Mc. 3, 23) *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβαλεῖν*; ‖ 3 *ἰδὼν* it. (exc. r) v ‖ 5 D it part. v pro *πίπτει* | 5 sq. *καὶ ὁ σ. εἰ* c ‖ 6 *οὐ* D pro *πᾶς* (hoc Mt. [item Mci. T.], illud Mc.) ‖ 8 *τὰ δαιμ.* (Mt.) post *ἐκβ.* om. a^{2}f^{2}ilr (hab. Mci. T.) | *οἱ* om. ADΓ ‖ 9 *εν τι* D (*in quo* d) ‖ 10 *δὲ*] add. *ἐγὼ* D Mci. (T.), it. ℵ^{a}B al. ante *ἐκβ.*, cf. Mt. ‖ 12 *φυλάσσει* DE al., *ᾗ φυλάσσειν* c | D pro *τ. ἑαυτοῦ αὐλήν* ‖ 13 *ἐὰν* D | *αὐτοῦ* om. D | *ἐπέλθῃ* pro *-ὼν* d, *νικήσῃ αὐτόν* om. Dd ‖ 14 *καὶ τὴν* . . *ἄρῃ* s^{c1} | *πέποιθεν* (recte postquam om. est *νικήσῃ*) D pro *ἐπεποίθει* ‖ 15 *αὐτοῦ* (*αυτο* D^{1}) om. bq ‖ 16 *ὅταν δὲ* DUX (Mt. 12, 43) ‖ 18 *των υδρων* pro *ἀνύδρων τόπων* (Mt.) D; tum *τόπον* pro *ἀνάπαυσιν* (Mt.) r, cf. c. 2, 7 al. ‖ 19 *μου* om. b | *ἐλθὼν* D al. | 19 sq. *καὶ εὑρὸν* (pro *εὑρίσκει*, = Mt.) s^{c}, cf. Orig. interpr.; *τότε* (Mt.) ante *πορ.* om. eid. et D ‖ 20 sq. *παραλ.*] add. *ὁ πονηρὸς* (*ille nequam*) ce ‖ 21 *ἄλλα* D pro *ἕτερα* (post *πν.* s^{c}, om. l) | *ἑπτὰ* ante *πν.* DGacs^{c}, ante *ἕτερα* AC al. it. pler. v (Mt.) | *πονηρ. πν.* c, *πνεύμ.* om. s^{1}, *ἑαυτοῦ* om. cf^{2} | 21 sq. *εἰσελθὼν* bel ‖ 22 *ἐκεῖ* (Mt.) om. Daa^{2}bef^{2}ilq | 22 sq. *τὰ ἔσχ. . . πρ.*] (*novissimae* add. q) *huiusmodi hominis vita multo* (*m.* om. q) *peior priori(s)* bif^{2}lq (*hom. huius* et. e)

χείρονα τῶν πρώτων.“ 27 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν*
ταῦτα, ⁺γυνή τις ἐπάρασα φωνὴν εἶπεν αὐτῷ· „Μακαρία ἡ
κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας.“ 28 *ὁ δὲ*
εἶπεν· „Μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
καὶ φυλάσσοντες.“ 29 *Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο*
λέγειν· „Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν· σημεῖον ζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. 30 *καθὼς ἐγένετο Ἰωνᾶς*
σημεῖον τοῖς Νινευΐταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. 31 *βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται*
μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς,
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Σολομῶνος. καὶ ἰδοὺ πλέον Σολομῶνος ὧδε. 32 *[ἄνδρες*
Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
Ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.] 33 *Οὐδεὶς λύχνον ἅψας*
εἰς κρυπτὴν τίθησιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπο-
ρευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. 34 *Ὁ λύχνος τοῦ σώματός*
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ
πᾶν τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ὅταν δὲ πονηρὸς ᾖ,
καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. 35 *σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ*
ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.“ 36 Λ

2 Dce pro *ἐπ. τις φ. γ.* (ita ℵBL); *ἐκ τοῦ ὄχλου* (quod collocatione quae est in D fere excluditur) om. aa^{2}bl (hab. Mci. T.) ‖ 3 *μασθοὶ* DG | *οἵ σε ἐθήλασαν* (cf. c. 21, 23) e | *ὁ δὲ* D pro *αὐτὸς δὲ* ‖ 4 *μενοῦν* non expr. it pler. s^{cl}; add. *γε* B^{3}CD al. | *μακάριοι* om. e, hab. Mci. (T.) ‖ 5 *καὶ ποιοῦντες* Mci. T. ‖ 6 *ἐπιζητεῖ* (Mt. 12, 39. 16, 4) CDX al. ‖ 7 *εἰ μὴ τὸ σημ. Ἰωνᾶ* (Mt.) om. s^{c} (Mci., cf. infr.) | *γὰρ* post *καθὼς* om. ℵs^{c} ‖ 8 *ἔσται* om. s^{c} ‖ 9 *ταύτῃ*] add. Dae (e om. *καθὼς . . ταύτῃ*, expulsa scil. propter interpolationem) *καὶ καθὼς* (*καθ. γὰρ ἐγένετο* e) *Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους κτέ.*, Mt. 12, 40. Marcion omnia haec (v. 30—32) om. | *ἐν τῇ κρίσει* (Mt. 12, 42) om. D, cf. Promiss. Dei (Prosp. Aq.) p. 833 v. l. ‖ 12 sqq. v. 32 (= Mt. 12, 41) om. D; inepto loco positus est ap. L. ‖ 15 sqq. cf. c. 8, 16 ‖ 16 *οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον* post *τίθ.* (s^{c} transp. *ὑ. τ. μ.* et *εἰς κρ.*) om. LΓΞ 700. s^{1}, v. Mt. 5, 15. Mc. 4, 21 ‖ 17 *φέγγος*] *φῶς* = 8, 16 ℵBCDX | 17 sq. *σώμ. σου* D it. pler. v ‖ 18 *ὀφθ.* prius] add. *σου* ℵ^{1}ABCD al. | *ᾖ* post *ὅτ.* Dbef^{2}q, post *σου* cv; sim. variant codd. Mt. | *καὶ* om. (ut Mt.) CDΓ it. (exc. e) v ‖ 19 D pro *ὅλον* | D pro *ἐπὰν* ‖ 20 *ἐστὶν σκ. ἐστιν* D^{1}, *σκ. ἐ.* D^{2} (*σκ. ἔσται* ut Mt. KM al. it. pler. v) | 20 sq. pro *σκόπει οὖν . . ἐστίν* Dabef^{2}ir (ex Mt.): *εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκ. πόσον.* Ead. add. s^{c} post v. 35 ‖ 21 v. 36, qui est male

37 Ἐδεήθη δὲ αὐτοῦ τις Φαρισαῖος, ἵνα ἀριστήσῃ μετ'
αὐτοῦ· Λ ἀναπεσόντος δὲ 38 Λ ἤρξατο διακρινόμενος ἐν
ἑαυτῷ λέγειν· „Διὰ τί οὐ πρῶτον ἐβαπτίσατο Λ;“ 39 εἶπεν δὲ
ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· „Λ Ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ
ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῖν γέμει
ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. 40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξω-
θεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν; 41 πλὴν δότε ἐλεημοσύνην, καὶ
Λ πάντα καθαρὰ ἔσται ὑμῖν. 42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρι-
σαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ
πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην
τοῦ θεοῦ. 43 οὐαὶ ὑμῖν, Φαρισαῖοι, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρω-
τοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς. 44 οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ Λ μνημεῖα Λ ἄδηλα, καὶ
οἱ ἄνθρωποι †ἐπάνω περιπατοῦντες οὐκ οἴδασιν.“ 45 ἀπο-
κριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ· „Διδάσκαλε, ταῦτα

corruptus obscurissimusque, om. Dabef^{2}irs^c; contra qs^1 pro eo hunc hab. (cf. f, qui add. post v. 36): *si ergo corpus tuum* (*et c. t. ergo si* s^1, *si enim c. quod in te est* f) *lucernam non habens lucidam obscurum est* (*luc. non habuerit lucentem tibi tenebrosa est* f et sim. s^1), *quanto magis* (*autem* add. f, *sic* pro *q. m.* s^1) *cum lucerna* (add. *tua* s^{1}f, *cum* om. f) *luceat* (*fulgens* f) *inluminat te* (*lucebit tibi* f)

1 Ds^{cl} pro ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἐρωτᾷ αὐτὸν | D pro ὅπως | 1 sq. D it part. pro παρ' αὐτῷ || 2 ἀναπ. δὲ (sive καὶ ἀν.) pro εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ Φ. s^1 | 2 sq. D cf. it. pler. v (s^c Mci. T.) pro ἰδὼν (om. et. s^1) ἐθαύμασεν ὅτι || 3 recte ἐβαπτίσατο 700 pro -σθῃ | πρὸ τοῦ ἀρίστου om. a, *priusq. manducaret* bff^{2}ilq, *priusq. recubuisset, secundum legem* Mci. (T.) || 4 νῦν om. is^{cl} | Φ.] add. ὑποκριταὶ (Mt. 23, 25) Db, πρότερον cef^{2}ir (πότερον a), γὰρ s^c || 5 ὑμῖν pro ὑμῶν (et. Mci. T.) e, recte puto || 6 sq. ἔσωθεν — ἔξωθεν CDΓ ace Cypr. || 7 post πλὴν om. em Cypr. τὰ ἐνόντα (τὰ ὄντα Lbdq Mci. T., ἐκ τῶν ὄντων f, *quod superest* it. part. v., τὰ ἔσωθεν ὑμῶν s^1, quae sunt explicationes). Et. ἐλεημ. om. e || 8 ἰδοὺ om. Mci. (T.) | ἔσται ὑμῖν D Mci. (T.), ἐστιν ὑμ. it. part. v, ὑμ. ἔσται XΓ, ὑμῖν e *Cypr.* (*vobis munda omnia*) m (v. l. add. ἐστίν), om. ὑμῖν 700 | 8 sq. Φαρισαῖοι bce qr || 10 κρίσιν] κλῆσιν Marcion (E. T.) || 11 ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι (ἀφ. plerique) om. D (Mci., v. Zahn); b ad finem v. 41 transpon. V. Mt. | Φ-οι hic et. ℵD (it. pler.) Clem. Al. I, 399 Dd. pro τοῖς Φ-οις || 13 ἀγορ.] καὶ τὰς (τ. om. D) πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις (Mt. 23, 6) add. CDblqr | ὑμ.] γραμματεῖς καὶ Φαρ. (Mt. 23, 27) add. ADX al. (plerique et. ὑποκριταί, sed om. Dir Lucif.) | ὡς τὰ et τὰ post μν. om D it. (exc. f) s^{cl} (ἐστέ post μν. bf^{2}ilqr Lucif.) | ἄδηλα om. s^c || 14 D pro περ. ἐπ.

λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.“ 46 *ὁ δὲ εἶπεν· „Καὶ ὑμῖν οὐαὶ*
τοῖς νομικοῖς, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβά-
στακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ⸆ *οὐ προσψαύετε* ⸆.
47 *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν,*
οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. 48 *ἄρα μάρτυρές*
ἐστε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι
αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ ἐποικοδομεῖτε. 49 *διὰ*
τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς
προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ
ἐκδιώξουσιν, 50 *ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προ-*
φητῶν, τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς
γενεᾶς ταύτης, 51 *ἀπὸ αἵματος Ἄβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου*
τοῦ ἀπολομένου ἀνὰ μέσον τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου.
ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. 52 *οὐαὶ*
ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἔχετε τὴν κλεῖν τῆς γνώσεως, καὶ
αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε, καὶ τοὺς εἰσπορευομένους ἐκωλύσατε.“
53 *Λέγοντος δὲ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἐ ν ώ π ι ο ν π α ν τ ὸ ς*

1 *οὐαὶ* h. l. Ds^{cl} ‖ 2 *τοὺς ἄλλους* Mci. (T.) ‖ 3 *ὑμῶν* om. ce (*τῷ δακτ. ὑμ.*, cf. Mt., pro *ἑνὶ τ. δ.* X, *ne digito quidem* Mci. T.) | *τοῖς φορτίοις* om. Dbq (*ea* as^{cl}, *quae ipsi . . aggredi auderent* [hoc ex Mt.] Mci. T.) ‖ 5 sq. *μαρτυρεῖτε* (Mt.) ACD al. it. pler. v, sed *μ. καὶ* om. e (hab. Mci. T.) ‖ 6 pro *καὶ συνευδ.* D Mci. (T.) *μὴ συνευδοκεῖν* (e *consentitis non placere vobis*), *συνευδοκεῖν* cil, *μὴ συνευδοκοῦντες* abq, it. om. *μὴ* f, *ὅτι σ-εἶτε* v ‖ 7 *ἐποικοδομ.* pro *οἰκοδ.* l (*superaedificatis*), *gloriamini* e ‖ 8 *καὶ . . εἶπεν* om. (ut Mt.) Db Lucif. | *ἀποστέλλω* Dbqr Lucif. | *αὐτοῖς* l ‖ 9 *καὶ* ante *ἐξ* om. Ad Syri (Mt.); pro *ἐξ α.* (Mt.) *αὐτοὺς* c. Ceterum om. Mci. v. 49—51 ‖ 11 *ἐκκεχ.* B lat. pro *ἐκχυν(ν)όμενον* | 11 sq. *ἕως τῆς γ. τ.* D it. part. s^{cl}; om. *ἀπὸ . . ταύτης* e ‖ 12 *Ζαχ.*] add. (e Mt.) *υἱοῦ Βαραχίου* Ds^{c} ‖ 13 *ὃν ἐφόνευσαν* pro *τοῦ ἀπολ.* Da (Mt.) | *ἀνὰ μέσον* pro *μεταξὺ* (Mt.) D | *ναοῦ* (Mt.) De ‖ 15 *γραμματεῦσι* (cf. Mt) s^{cl} (*γρ-εῖς* Iustin., Dial. c. Marc., cf. Mt. 23, 13 (14); *νομ.* et. Mci. T.); it. *γραμμ.* s^{cl} v. 45 sq. | *ἔχετε* Iustin. Mci. (T.): *ἐκρύψατε* Dabc(e)qs^{cl}, *ἤρατε* al. | D pro *κλεῖδα* (s^{cl} Iust. *τὰς κλεῖς*, Iust. ante *ἔχ.*); *τῆς γνώσεως* om. Iust. (Mci. T.?) | 15 sq. *καὶ* ante *αὐτοὶ* add. D it. part. Iustin. ‖ 16 D pro *εἰσερχομένους* (Mt.) | *κωλύετε* Gc (ace Mci. T. et. *εἰσέρχεσθε* ut Mt.) Iustin. Mci. (T.) ‖ 17 pro *λέγ. δὲ αὐτοῦ* (*α.* om. D) *τ.* (om. b) *πρὸς α.* (*πρ. α.* om. a) hab. ℵBCL *κἀκεῖθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ*, ex interpol. credo, quia haec cum v. 37 non videbantur convenire; at *ἐκ. ἐξελθ.* cum eis quae excipiunt (*ἤρξ. κτέ.*) non conveniunt | 17 sq. *ἐνώπιον . . λαοῦ* add. DX it. s^{cl}; add. insuper *κατῃσχύνθησαν καὶ* (cf. c. 13, 17) min. 254. armen. (s^{p}mg)

τοῦ λαοῦ, ἤρξαντο †οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ δεινῶς
ἔχειν καὶ συμβάλλειν αὐτῷ περὶ πλειόνων, 54 ζητοῦντες
ἀφορμήν τινα λαβεῖν αὐτοῦ, ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι
αὐτοῦ. 1 πολλῶν δὲ †ὄχλων συμπεριεχόντων κύκλῳ, 12
ὥστε †ἀλλήλους συμπνίγειν, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς
A πρῶτον· „Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρι-
σαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. 2 Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον
ἐστὶν ὃ οὐ φανερωθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.
3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθή-
σεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυ-
χθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. 4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις,
μὴ πτοηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων [ὑμᾶς], καὶ μετὰ
ταῦτα μὴ ἐχόντων [περισσόν] τι ποιῆσαι. 5 ὑποδείξω δὲ
ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι
ἔχοντα ἐξουσίαν εἰς γέενναν βαλεῖν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον
φοβήθητε. 6 Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων
δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ

1 Dbceflqrv pro οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φ. ‖ 2 ἔχειν DS, cf. it syr. | D it. pler. s^{c1} pro ἀποστοματίζειν αὐτὸν | ἐνεδρεύοντες (αὐτόν) om. D it. pler. s^{c1} | ζητ. om. ℵBL, recte fort. ‖ 3 pro θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ D it. pler. (αὐτοῦ om. cel) s^{c1} | D (cf. f) pro κατηγορήσωσιν αὐτοῦ; cf. c. 6, 7; sed om. (an propt. homoeotel.?) ℵBLs^1 (non s^c) ἵνα . . αὐτοῦ ‖ 4 D it. pler. v pro ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου ‖ 5 ἀλλήλ. h. l. D it v | D pro καταπατεῖν, cf. c. 8, 42 a ‖ 6 αὐτοῦ om. Dailq | πρῶτον (v. vv. 13. 54) om. bvs^1 (Mci. T.?) | ἑαυτ. om. q (Mci. T.?) ‖ 7 ἥτις . . ὑπ. ante τῶν Φ. BLe | δὲ (et. Mci. T.)] γὰρ (Mt. 10, 26) Da$s^{c1}$$s^p$ mg., om. ℵr ‖ 8 D (non d) Mci. (T.) pro ἀποκαλυφθ. (Mt.) ‖ 9 ἀνθ' ὧν ὅσα] ὅ. γὰρ s^1, ὅτι ἃ lq, *homo* (ἄνθρωπος) *qui* c ‖ 10 ἢ ἐν τοῖς c, ἐν τοῖς ταμ. om. bq ut Mt. ‖ 11 δωμ.] add. *et* (*nec non et* b) *in plateis* bceilr | μου post φ. om. a (ὡς φίλ.) X Mci. T. (hab. Mci. E.) ‖ 12 πτοηθῆτε 700 pro φοβ., cf. (*terreri*) acilqv Mci. (T.), sed φοβηθ. Mci. E. | ἀποκτ. (Iustin. ἀναιρούντων) ὑμᾶς Iustin. Ap. 1, 19. Clem. Cor. II, 5 pro ἀ. τὸ σῶμα (Mt. 10, 28), sed om. accus. a (Mci. T., qui *vos solummodo occidere possunt;* Mci. E. ut vulgo); pergit D τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι μηδὲ ἐχόντων (Mt.) ‖ 13 pro περισσότερον AD al., sed om. s^1, post ταῦτα hab. 1. 131. 700. Tert. *nec post hoc ullam in vobis habent potestatem,* Iust. καὶ μετὰ ταῦτα μὴ δυναμένους τι ποιῆσαι ‖ 14 φοβήθητε om. ℵDa ‖ 15 τὴν ante γέενναν om. DR 700 (Iustin. Mci. E. Theodotus) | pro ἐμβ. D Mci. E. Theod., post γέ. D (Iust. Theod., non Mci. E. T.) | ναὶ om aclr ‖ 16 οὐχὶ (Mt.) om. s^{c1} (s^1 add. γὰρ)

θεοῦ. 7 *ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες* ∧ *ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ*
φοβηθῆτε· πολλῷ στρουθίων διαφέρετε. 8 *Λέγω δὲ ὑμῖν,*
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. 9 *ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον*
τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
θεοῦ. 10 *καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ* ⟦*λόγον*⟧ *εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,*
ἀφεθήσεται αὐτῷ· ∧ *εἰς δὲ τὸ* †*πνεῦμα τὸ ἅγιον* ∧ *οὐκ*
ἀφεθήσεται. 11 *Ὅταν δὲ φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς*
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἀπο-
λογηθῆτε ἢ τί εἴπητε· 12 *τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς*
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.“

13 *Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου· „Διδάσκαλε, εἰπὸν τῷ*
ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.“ 14 *ὁ*
δὲ εἶπεν αὐτῷ· „Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ∧ *ἐφ'*
ὑμᾶς;“ 15 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· „*⟦*Ὁρᾶτε καὶ*⟧ *φυλάσσεσθε*
ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ τὰ

1 *τῆς κεφαλῆς* (Mt.) om. i, hab. D post *πᾶσαι* (*πᾶσαι* om. s^{cl}) | *ἠριθμημέναι εἰσίν* (Mt.) D | *οὖν* post *μὴ* add. plerique (et. D; om. BLR it. part.) ‖ 2 *φοβηθῆτε* pro *-εῖσθε* D Origen. | *πολλῷ* (cf. *πόσῳ* v. 24 α) 239. 241 a (cf. s^{c}; sim. ap. Mt. v. l.); add. *γὰρ* D (cf. Syr.) | *διαφ. ὑμεῖς* (Mt.) D al. | *δὲ* om. abf^{2}il (*γὰρ* s^{1} Mci. T.) | *ὑμ.*] *ὅτι* add. ℵD s^{cl} ‖ 3 *ὁμολογήσει* AB^{1}*D* al. (Mt.) ‖ 4 (pro *καὶ* . . *ὁμολ.*) *ὁμολογήσω* (Mt.) Mci. (T.) | *ἐνώπιον* Mci. (E.) ‖ 5 *τῶν ἀγγ.* om. ℵ^{1} (add. ^{a}) 259. Mci. (E. T.) | 5 sqq. v. 9 (propter homoeotel.) om. e s^{1} | 5 *τὸν δὲ ἀρν-ον* Clem. Al. ‖ 6 *ἐνώπ.*] *ἔμπροσθεν* (v. 8, Mt.) AD al. | *ἀρνηθ.* (cf. Mt.) D (non Mci. T.), *ἀπαρνήσομαι αὐτὸν* Clem. Al. | *ἔμπροσθεν* (Mt.) D Clem. Al. | *τῶν ἀγγέλων* om. Mci. (T.) ‖ 7 *καὶ πᾶς* om. Mci.? (T.) | 'ὃς ἂν D, cf. Mt. 12, 32 | *λόγον* om. Mci. (T.) ‖ 8 *αὐτῷ* om. Mci. (T.) | D pro *τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγ. πν.* (*πν. τὸ ἅγ.* et. 69. 124. 240, lat.) *βλασφημήσαντι* (Mci. T. *illi autem qui dixerit in*; sim. e r; f^{2}i q *in sp. aut. s. qui d.*; *τὸ δὲ εἰς τὸ* 700, bene si omitt. *βλασφημ.*) ‖ 9 *ἀφεθ.*] add. *αὐτῷ* G*Λ*a al. Mci. (T.), *αὐτ. οὔτε ἐν κτέ.* (Mt.) D c e | pro *εἰσφέρ.* (*προσφ.*) D b q Clem. Al. Orig. | *ἐπὶ*] *εἰς* ℵDR Clem. (e r al. v s^{1} *εἰς τ. σ. καὶ* [*καὶ* om. r s^{1}] *ἐπὶ*) ‖ 10 *προμεριμνᾶτε* D Clem. (Mc. 13, 11; Lc. 21, 14 | *πῶς*] add. *ἢ τί* (Mt. 10, 19) pler., om. D it. s^{cl} Clem. Orig. | 10 sq. *ἀπολογηθῆτε* Clem. (21, 14): *-ήσησθε* ‖ 12 *ἃ*] *τί* Clem. Mci. (T.), cf. Mt. ‖ 13 *αὐτῷ* post *ὄχλ.* (ante *ἐκ* AD al., ante *τις* a c e f v al.) om. b f^{2}i l r | *εἶπον* pro *εἰπὲ* D ‖ 15 *τίς*] *quis es? quis enim* e | *ἢ μεριστὴν* om. D 8. 33. (a) c s^{cl} Mci. (T.) ‖ 16 *αὐτ.*] *τοὺς ὄχλους* s^{cl}; om. *εἶπεν* . . *αὐτ.* c | *ὁρᾶτε καὶ* om. s^{cl} Clem. Al. (*φ. τοίνυν*)

ὑπάρχοντά ἐστιν ἡ ζωὴ αὐτοῦ.“ 16 *εἶπεν δὲ* †*πρὸς αὐτοὺς*
παραβολὴν λέγων· „Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου ηὐφόρησεν
ἡ χώρα. 17 *καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί ποιήσω,*
ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; 18 ⟦*καὶ εἶπεν·*
Τοῦτο ποιήσω·⟧ *καθελῶ* ʌ *τὰς ἀποθήκας καὶ ποιήσω*
†*μείζονας, κἀκεῖ* †*συνάξω πάντα τὰ γενήματά μου* ʌ, 19 *καὶ*
ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ʌ *Ἔχεις πολλὰ ἀγαθά* ʌ ʌ, *εὐφραίνου.*
20 *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός· Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ* †*ἀπαι-*
τοῦσιν τὴν ψυχήν σου ⟦*ἀπὸ σοῦ*⟧*· ἃ οὖν ἡτοίμασας, τίνος*
ἔσται;“ 21 ʌ ʌ. 22 *εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· „[Διὰ*
τοῦτο λέγω ὑμῖν,] μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, μηδὲ
τῷ σώματι τί ἐνδύσησθε. 23 *ἡ ψυχὴ πλέον ἐστὶν τῆς*
τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. 24 *κατανοήσατε τοὺς*
κόρακας, ὅτι οὔτε σπείρουσιν οὔτε θερίζουσιν, οἷς οὐκ εἰσὶν
ʌ *ἀποθῆκαι, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. οὐχὶ ὑμεῖς δια-*
φέρετε τῶν πετεινῶν; 25 *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν* ʌ *δύναται ἐπὶ τὴν*
ἡλικίαν αὐτοῦ προσθεῖναι πῆχυν; 26 *εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον*

1 ita Clem. Alex. (II, 335 Dd., *κατὰ λέξιν* afferens) pro *ἡ ζωὴ αὐτοῦ* (om. *α.* D, *αὐτῷ* 700) *ἐστιν* (ante *ἡ* Dc) *ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ* (-*οῦ* ℵ[1] A L al.); sed cf. et. c: *in obaudiencia* (i. e. *abundantia*) *substanciae alicui est vita sua ex his quae possidet*, et s[1] | *πρὸς α.* h. l. D m s[1] sahid. ‖ 2 *λέγων*] *ταύτην* s[1] ‖ 4 sq. *καὶ . . ποιήσω* om. s[c], it. s[1] sed hab. *ἀλλὰ δεῖ με καθελεῖν τ. ἀ. μου καὶ οἰκοδομῆσαι; τοῦτο ποι.* om. et. v. l. m ‖ 5 *μου* om. adil | 5 sq. D it. pler. v *ποιήσω αὐτὰς μ.* (*μείζ.* ante *ποι.* it. v); om. *αὐτὰς* bcf[2]ilrv (s[1] fere *οἰκοδομῆσαι καὶ ποιῆσαι μ. α.*, cf. s[c]) ‖ 6 D 157. it. v pro *καὶ συν. ἐκεῖ* | *πάντα* om. s[cl] ℵ[a] | *καὶ τὰ ἀγαθά μου* om. ℵ[1] (add. [ac]) D 130. 131. al. it. pler. s[cl] ‖ 7 *ψυχή* om. it. pler. (s[cl], qui *ἰδού*) | om. *κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε* Dabcei (partim et. r al.) ‖ 8 sq. *ἀπαιτοῦσιν* h. l. Dcf[2]i Clem. Al. II, 335 Dd. Iren. al. (e et v. l. m *auferetur*, c Cypr. *expostulatur*) ‖ 9 *ἀπὸ σοῦ* om. Mci. (T.) Clem. Al. l. c. (*σου τὴν ψ.*), post *ἀπαιτ.* hab. i | *οὖν* Daceil Cypr. (non Mci. T.) Clem. Al. bis (sed *δὲ* II, 335) pro *δὲ* (om. s[cl]) | *τίνος* D it. pler. v. Iren. Mci. (T.) Cypr. al. pro *τίνι*; *γένηται* pro *ἔσται* Clem. Alex. (qui *τίνος* et *τίνι*) ‖ 10 v. 21 om. Dab | *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. Bce | *διὰ . . ὑμῖν* om. i, v. Mt. 6, 25 ‖ 12 *ἡ γὰρ* ℵBD al. ‖ 13 sq. *τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ* (et *αὐτά* pro *αὐτούς*) ex Mt. Delr (f[2] corr.) ‖ 14 e pro *ἐστὶν ταμεῖον* (*οὔτε τ.* D) *οὐδὲ* (*οὔτε* D) *ἀποθήκη*, cf. Mci. T.; *ἀποθῆκα(ι)* et. 700 ‖ 15 Dcef[2]ilr (*οὐχ* Iustin. Clem. Alx.) pro *πόσῳ μᾶλλον* (*μ.* hab. l) ‖ 16 *μεριμνῶν* om. D (c post *δύν.* hab.; om. et. ap. Mt. abs[c] al.) ‖ 17 *προσθ.* ante *ἐπὶ* 16 omnes praet. B | 17 sq. pro *εἰ . . λοιπῶν* D it. pler. *καὶ περὶ τῶν λ. τί*, cf Mt.

δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; 27 κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. 28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. 29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· 30 ταῦτα γὰρ τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων. 31 πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν. 32 Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ηὐδόκησεν ὁ πατὴρ ʌ δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33 πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέγλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει. 34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. 35 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος ʌ ἀνοίξωσιν αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ

2 D(a)s^{c1} Clem. Al. (cf. Mci. T.) pro lect. e Mt. interpolata | δὲ om. af^2ilr sah. | ὑμῖν ὅτι (Mt.) ℵAD al. ‖ 3 ἐν .. αὐτοῦ (Mt.) om. Clem. | ταῦτα s^{c1} pro ἓν τούτων (Mt.; et. Mci. T., Clem.) ‖ 4 τ. χ. τοῦ ἀγροῦ (Mt.) De (s^c τ. χ. τῶν ἀγρῶν σήμ. ὄντα ἐν τοῖς ἀγροῖς, item s^1 sed om. τῶν ἀγρ.); om. ἐν ἀγρ. Ambros. | σήμ. ὄντα (ut Mt.) D al. ‖ 5 οὕτως post θεὸς (Mt.) om. s^{c1}, cf. Epiphan. p. 314 ‖ 6 καὶ τί] ἢ τί (Mt.) AD al. ‖ 7 καὶ ante μὴ om. ailqr, μὴ om. es^c (s^1 om. καὶ μὴ μετ., hab. ut s^c καὶ τί περιβάλησθε post πίητε e Mt.) | πάντα (Mt.) om. bf^2ilqr Mci. (T.) ‖ 8 ζητεῖ D Clem. Al. pro ἐπιζητεῖ (-οῦσιν), = Mt. | οἶδεν γὰρ (δὲ ff^2iqr Mci.) ὁ πατὴρ ὑμ. (ὑμ. om. Mci.) ex Mt. D it. part. Clem. Mci. T. (de Epiph. v. Zahn) ‖ 9 ζητ. δὲ Da Mci. E. (Mt.) | αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ (Mt.) D corr., A al. Mci. (T. E.) Clem. (Mt.) | ταῦτα πάντα (Mt.) AD al. ‖ 10 φοβεῖσθε abcef^2iv Clem. Al. III, 408 | ὅτι ἐν αὐτῷ ηὐδ. D, ἐν ᾧ ηὐδ. e, v. c. 3, 22, Mt. 3, 17 ‖ 11 ὑμῶν om. Mci. (E.), ante ὁ π. hab. ℵ; ὑμῖν γὰρ ηὐδ. ὁ π. παραδοῦναι τ. β. Clem. ‖ 13 ἀνέγλ. pro ἀνέκλ. D ‖ 14 ἐγγίζει] κλέπτει (cf. Mt. 6, 19 sq.) rs^1 | διαφθερει D ‖ 16 ἔσται post ἐκεῖ 15 (Mt.) D it. part. | ἔστω .. ἡ ὀσφὺς περι-μένη D ‖ 17 καιόμ. ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν 130. cf^2v (edd.) ‖ 19 ἐλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῷ εὐθ. ἀν. Method. | εὐθέως om. e Cypr. Ir., post ἀνοίξ. Clem. ‖ 20 εὕρῃ D Clem.

αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. 38 καὶ ἐὰν †ἔλθῃ τῇ ἑσπερινῇ †φυλακῇ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν, ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ διακονήσει, καὶ ἐὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ κἂν τῇ τρίτῃ, μακάριοί εἰσιν. 39 τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, οὐκ ἂν ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. 40 [καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται]." 41 καὶ εἶπεν Λ ὁ Πέτρος· „Κύριε, πρὸς ἡμᾶς †λέγεις τὴν παραβολὴν ταύτην, ἢ καὶ πρὸς πάντας;" 42 καὶ εἶπεν Λ· „Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνιμος ὁ ἀγαθός, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τὴν θεραπείαν Λ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ σιτομέτριον; 43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος Λ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, Λ 44 Λ ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. 45 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε

1 sq. *καὶ ἐὰν .. οὕτως* add. D (*εὑρήσει*) min. 1. 118. 209. bcef²ilr (r om. *καὶ εὕρῃ οὕτως*) Iren. s^c (*vigilantes inv.*), cf. Mci. (E.); pergit D *ποιήσει, καὶ ἐὰν ἐν τῇ κτέ.*, it. c sed *ποιοῦντας* (v. 43), at cet. Method. *μακ. ε.* (haec om. e, hab. *ποιήσει* ut D), *ὅτι ἀνακλ. α. καὶ διακον. αὐτοῖς* (et. *παρελθὼν* repet. f²il Method.; hic cum e om. *αὐτοῖς*); tum b statim *τοῦτο δὲ* v. 39; Dcef²il Iren. *καὶ ἐὰν .. τρ., μακ. εἰσιν* (add. *ἐκεῖνοι* De, *οἱ δοῦλοι ἐκ.* c; om. haec et. ℵ¹, add. *ἐκ.* ᵃ); etiam plura hab. (cf. ℵB etc., *α*) 1. 118. 209. rs^c. Cf. praefat. § 19. Cet. Iren. in his extr. bis *κἂν* (*licet .. et lic.*), D *καὶ ἐὰν* (*κἂν* ℵBL) .. *καὶ* (sed de *vel*) om. *ἐν* (*κἂν ἐν* ℵBL) ‖ 6 *ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ* (*ἂν*) *ἀφ.* male ℵ^a ℵ^c AB al., ex Mt. 24, 43 | *ἀφῆκεν .. αὐτοῦ* om. D | *οἶκον* (et. Mci. T.)] *τοῖχον* e | 6 sqq. v. 40 om. min. 1. 118. 209 (v. v. 38), cf. D in v. 39 (fere = Mt. 24, 44). Hab. Mci. (T.). V. praef. § 21 | *ὑμ. δὲ* D, *ὑμ. οὖν* d cum AP al. ‖ 7 *η ωρα η* D (*qua hora* d) ‖ 8 D pro *εἶπεν δὲ* ‖ 9 *λέγεις* h. l. D it. v s^{cl} sahid. | 9 sq. *ἢ καὶ πρὸς πάντας* om. D (hab. Mci. T.) ‖ 10 *ὁ κύριος* om. ei ‖ 11 *ὁ ἀγαθός* add. D (*et bonus* add. ces^c, *bonus et sapiens* hab. Iren.), sed *ὁ οἰκ. ὁ πιστός* omissis reliquis s¹; *φρόν.* fort. e Mt. invectum ‖ 11 sq. D pro *τῆς θερ-ας* ‖ 12 *αὐτοῦ* om e | *τοῦ* post *αὐτοῦ* om. DL al. | *τὸ* ante *σιτ.* om. BD ‖ 13 *ὁ δοῦλος* om. s¹ | *αὐτοῦ* om. cef²v | 13 sq. *εὑρ. αὐτὸν* D ‖ 14 *ἀληθῶς* (*ἀμὴν* Dc, ex Mt.) *λέγω ὑμῖν* om. e (*ὅτι* om. bi) ‖ 15 *ἐκ.* om. Ir. ‖ 16 *ἔρχ.* om. Iren. (om. Mt.) ‖ 17 *τυπειν* D | 17 sq. *ἐσθίων τε καὶ πίνων μεθυσκόμενος* D (non d), *manducans et bibens et inebrietur* e, cf. Clem. R. Hom. 3, 60 (Mt.)

καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, 46 ἥξει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ θήσει μετὰ τῶν ἀπίστων. 47 Λ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου [αὐτοῦ] καὶ μὴ ἑτοιμάσας ⟦πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ⟧ δαρήσεται πολλάς· 48 ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἔδωκαν πολύ, †ζητήσουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ περισσότερον, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, πλέον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. 49 Οὐκ οἴδατε ὅτι πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν; Λ Λ ⟦50 βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῇ;⟧ 51 δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην ποιῆσαι Λ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλὰ διαμερισμόν. 52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν 53 διαμερισθήσονται, πατὴρ ἐφ᾽ υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν."

54 Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· „Ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε· Ὄμβρος ἔρχεται,

1 αὐτοῦ De Ir. pro τοῦ δούλου ἐκ. = Mt. (et. Mci. E.) ‖ 2 καὶ ἐν ὥρᾳ . . γιν. (Mt.) om. Iren. ‖ 3 τὸ μ. αυτοῦ] αὐτὸν s^1 | θήσει h. l. D Dial. c. Marc. al. (item ap. Mt. D it. pler. v); post ἀπ. et. Mci. T. E. ‖ 4 ἐκεῖνος δὲ (δὲ om. b) om. Iren. s^{cl} ‖ 5 αὐτοῦ om. Iren. | ἢ (μηδὲ) ποιήσας post ἑτοιμ. om. Lbcef^{2}ilq Cypr. s^{cl}; contra D, Dial. M., Orig. Iren. al. om. ἑτοιμ. ἤ; vid. v. l. fuisse ποιήσας (v. 48) pro ἑτοιμ.; et. πρὸς τὸ θέλ. α. om. Dial. Marc. Iren.; καὶ μὴ . . θέλ. α. om. g^2 ‖ 7 δὲ post παντὶ om. ℵ^1 (add. ^{a}), γὰρ s^{cl} | D pro ἐδόθη | 7 sq. D pro πολὺ (*plus* e) ζητηθήσεται (*petit* e, *quaerunt* l) παρ᾽ (ἀπ᾽ 700 al.) α. ‖ 8 καὶ ᾧ κτέ.] l: *et cui plus dignitatis adscribitur, plus de illo exigetur servitutis*) | D pro περισσότερον ‖ 9 DUr al. pro αἰτ. | οὐκ οἴδατε ὅτι add. (cf. 9, 55) Xbef^{2}g^{1}l | ἐπὶ] εἰς DE al. ‖ 10 καὶ ἠθέλησα εἰ Macar. 166^c, τί ἤθελον Method. | ἤδη om. bff^{2}ilqr (r *si* [*ut* f] *accendatur*), it. cv (*nisi* [*ut* add. v] *accendatur*); e Mci. (T.) om. καὶ τί . . ἀνήφθη. Cf. praef. § 15 (et. ad v. 50, quem om. Mci. T.) | δὲ om. Lcf^{2}ilqs^1 ‖ 12 Des^c pro δοῦναι (βαλεῖν blqrs^1 Mci. T., e Mt. 10, 34) | ἐν τῇ γῇ om. e (εἰς τὴν γῆν = Mt. Mci. T.) | ἀλλὰ D 700 pro ἀλλ᾽ ἤ | διαμερισμούς e (c) ‖ 13 ἀπὸ τοῦ νῦν om. b | πέντε post οἴκῳ Dc, it. sed διαμεμερισμένοι πέντε e; om. διαμ. cf^2, D post τρεῖς hab. (s^1 διαμερισθήσονται ante τρεῖς, om. id. post τρισὶν). Cf. 17, 34 sq. | 13 sq. ἐπὶ bis] ἐν D it. pler. v (τρεῖς ἐπὶ δ. om. f^2) ‖ 15 πατρί] add. Dbcef^{2}ilqr αὐτοῦ διαμερισθήσονται (it *dividetur*, cf. Mci. T.) ‖ 16 αὐτῆς post νύμφην om. ℵ^1 (add. ^{c}) l Euseb. Mci. (T.) ‖ 17 καὶ om. i, δὲ καὶ om. s^1, δὲ om. s^c | τὴν νεφ. D al. ‖ 18 ἀπὸ] ℵBL ἐπὶ (*ab oriente ad occasum* it. part.) | εὐθέως om. s^c

καὶ γίνεται οὕτως· 55 *καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε· Καύσων ἔσται, καὶ γίνεται.* 56 *ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν, πλὴν τὸν καιρὸν* ʌ *τοῦτον* ʌ *οὐ δοκιμάζετε.* 57 *τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;* 58 *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, μή ποτε κατακρίνῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτὴς* †*παραδώσει σε τῷ πράκτορι, καὶ* [*ὁ πράκτωρ*] †*βαλεῖ σε εἰς φυλακήν.* 59 *λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς."*

13 1 *Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμειξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν.* 2 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· „Δοκεῖτε ὅτι* †*οὗτοι οἱ Γαλιλαῖοι* †*παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο ἁμαρτωλοί* ʌ ʌ; 3 *οὐχί, λέγω ὑμῖν,* ⟦*ἀλλὰ*⟧ *ἐὰν μὴ μετανοήσητε,* ʌ *ὁμοίως ἀπολεῖσθε.* 4 *ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα ὀκτώ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι* ʌ *ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐνοικοῦντας Ἰερουσαλήμ;* 5 *οὐχί, λέγω ὑμῖν,* ʌ *ἐὰν μὴ μετανοήσητε,* ʌ *ὁμοίως ἀπολεῖσθε."* 6 *ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. „Συκῆν τις*

1 *πλέοντα* D ‖ 2 *εσεται* D | *μὲν* post *τὸ* (Mt. 16, 3) add. Dbq ‖ 3 D min. 157 ce pro *τὸν κ. δὲ* (om. *δὲ* s^{cl}) ‖ 4 *πῶς* post *τοῦτον* om. $Dcef^2ilrs^{cl}$ | *τί δὲ* om. D, b ut vid., s^c (s^1 om. *δὲ καὶ*) ‖ 5 *γὰρ* om. s^{cl} ‖ 6 *τῇ*] *τῷ* D, *ἐν τῇ ὁδ.* ante *ἐπ' ἄ.* l | D pro *ἀπηλλάχθαι* ‖ 7 *ἀπ' αὐτοῦ* omnes praet. B Orig., Basil. Caesar. | *κατακρίνῃ* Dbf^2ilqr, qui est latinismus notabilis ut c. 11, 31 sq. (*condemnare* de accusatore): *κατασύρῃ* (Mci. E.) | *ὁ κρ.* om. s^1 (hab. Mci. E. T.) ‖ 8 *σε* post *παρ.* D it. (sed om. e) v Mci. (E.) | *ὁ πράκτωρ* om. Iren. Mci. T. | *σε* post *β.* D it. v ‖ 9 *οὐ* post *ἕως* om. ℵBL (hab. et. D) ‖ 10 *ἀποδῷς* (*-δοῖς* D) *τὸν ἔ. κοδράντην* (Mt.) D, cf. it Mci. (T.) Iren. ‖ 11 *ἐν* om. D ‖ 13 *ἀποκρ.*] add. *ὁ Ἰησοῦς* AD al. ‖ 14 *οὗτοι* ante *οἱ Γ.* D it. v s^{cl} ‖ 15 *ἁμ.* h. l. D it. pler. (v vel hic vel ut f ante *ἐγέν.*) | *ὅτι ταῦτα πεπόνθασιν* om. min. 71. c (Marc. Mon.) | *ἀλλὰ* om. it. pler., add. e *γάρ*, r *δὲ* post *λέγω*. Cf. v. 5 ‖ 16 *πάντες* om. f^2l, Marcus Mon. (post *ὁμ.* biq) | *ἢ*] *sicut* bcf^2liv, *vel sicut* q, *sicut et* ar ‖ 17 *τοῦ* D (non d) Marc. Mon. Pseudo-Athan. Quaest. pro *ἐν τῷ* ‖ 18 *αὐτοὺς*] *ex eis* r | *αὐτοὶ* om. $Ders^{cl}$ Marc. Mon. (Ps.-Athan.). ‖ 19 pro *κατοικ.* D ‖ 20 *λέγω δὲ* D, *λ. γὰρ* e | *ἀλλὰ* om. it. part., Dr *ὅτι* | *πάντες* om. if^2ls^1 Marc. Mon., post *ἀπ.* hab. c ‖ 21 *τις* h. l. DKΠe

εἶχεν πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι ʌ, *καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ μὴ εὑρὼν* 7 *εἶπεν* ʌ *πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδοὺ* †*ἔτη τρία ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· φέρε τὴν ἀξίνην, ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;* 8 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει· Κύριε, ἄφες αὐτὴν ἔτι τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόφινον κοπρίων.* 9 *καὶ ἐὰν μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰς τὸ μέλλον· εἰ δὲ μή γε, ἐκκόψεις αὐτήν.*"

10 *Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν* ʌ *σαββάτῳ.* 11 *καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα ὀκτώ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές.* 12 *ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς* ʌ *εἶπεν* ʌ· „*Γύναι, ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου.*" 13 *καὶ ἐπιθέντος* †*τὰς χεῖρας αὐτῇ,* ʌ *παραχρῆμα ἀνωρθώθη, καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν.* 14 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν* †*ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς,* „*Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.*" 15 *ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν·* „*Ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει;* 16 *ταύτην δὲ θυγατέρα τοῦ Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς* ʌ †*ἔτη δέκα καὶ*

1 *αὐτοῦ* om. bq ‖ 2 *ἀπ' αὐτῆς* D (non d) | pro *οὐχ εὗρεν* (cf. c. 11, 24 sq.) Del, om. *δὲ* post *εἶπεν* ‖ 3 pro *τρ. ἔτη* D it. v ‖ 4 add. D ‖ 6 *αὐτῷ* om. f^{2}(?)r | D armen. (Hieronym.) pro *καὶ τοῦτο τὸ ἔτος* (cf. Act. 11, 26. 18, 11) ‖ 7 D it. pler. Ambr. pro *κόπρια* (*in circuitu* add. f) ‖ 8 *εἰς τὸ μ.* post *μή γε* AD al. it. vs^{cl} ‖ 10 s^{1} *καὶ διδάσκοντος αὐτοῦ ἐν τ. σαββ. ἐν κτἑ.* | *in synagoga* (a)ir et add. *eorum* clv, *in s-is* e pr. | D pro *ἐν τοῖς σάββασιν* ‖ 11 *ἰδοὺ* om. s^{cl} | *γ. ἦν* A al., it. D sed *γυνὴ ἐν ἀσθενείᾳ ἦν πνεύματος* corrupte; s^{cl} om. *ἀσθενείας* ‖ 12 *καὶ* om. iq, *ἦν* om. r | *συνκαπτ.* D^{1}, *-αμπτ-* D^{2} ‖ 13 *προσεφώνησεν καὶ* om. De | *αὐτῇ* post *εἶπεν* om. e ‖ 14 sq. *ἐπιθέντος* et om. *καὶ* ante *παραχρ.* e ‖ 15 *τὰς χ.* ante *αὐτῇ* D sah. s^{cl} | *ἀνορθ.* D al. | *ἐδόξασεν* D (non d) c ‖ 17 *ἔλ. τῷ ὄ.* h. l. Dae | *ὁ* om. D ‖ 18 *ταύταις* D*ΓΔΛ* ‖ 20 *κυρ.*] *Ἰησοῦς* D (non d) al. s^{cl} | *ὑποκριτά* DVXfs^{cl}s^{h} pro *-ταί*, recte puto ‖ 21 *τῷ σαββ.* om. ℵ^{1} (add. ^{c}) Hippol. I, 1, 272 Bonw.-Ach.; puto reponendum esse pro *ἀπὸ τῆς φάτνης* | (*οὐ*) *λύει* post *ὄνον* Hipp. (praet. P) | *αὐτοῦ* om. Hipp. | *ἢ*] *καὶ* D (Hipp. praet. J); *τὸν ὄνον ἢ τὸν β. α.* Mci. (T.) | 21 sq. *ἀπὸ τῆς φ.* om. 69. 435 Iren. Ambr. (non Mci. Hippol., cf. ad 21) ‖ 23 *τοῦ* add. D | *οὖσαν Ἀβρ.* 700 |

ὀκτώ, οὐκ ἔδει λυθῆναι ⟦ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ⟧ ∧ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;“ 17 *καὶ ∧ ∧ κατησχύνθησαν ∧ οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐν ∧ οἷς ἐθεώρουν ἐνδόξοις ∧ †ὑπ᾽ αὐτοῦ γινομένοις.*

18 *Ἔλεγεν οὖν· „⟦Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;⟧* 19 *ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς τὸν κῆπον αὐτοῦ, καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο ∧ δένδρον, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσαν ὑπὸ τοὺς κλάδους αὐτοῦ. ἢ τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ †βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;* 21 *ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἄλευρον, ἕως οὗ ζυμωθῇ.“*

22 *Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.* 23 *εἶπεν δέ τις αὐτῷ· „Κύριε, εἰ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ σῳζόμενοι;“ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ∧·* 24 *„Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν,* 25 *ἀφ᾽ ὅτου ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν ∧ λέγοντες· Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ∧·*

ἰδοὺ om. cer Hipp. (sed *ἤδη* B); *ἔτη* ante *δέκα* Defr Hippol. (praet. BP), *ιη* XVIII pro *δ. καὶ ὀ.* Daer

1 *τούτου* om. be, *ἀπὸ τ. δ. τούτου* om. Hippol. ‖ 2 *ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ* om. De | pro *κατῃσχύνοντο* De sah. | *πάντες* om. Dbef^{2}ilq ‖ 3 D (sed *ἐν πᾶσιν οἷς*, om. *πᾶσιν* bcf^{2}ilqr) pro *ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδ. τοῖς γιν. ὑπ᾽ αὐτοῦ* (*ὑπ᾽ α.* ante *γ.* et. it. part.) ‖ 5 *δὲ* pro *οὖν* AD (non d) s^c al., om. s^1 ‖ 6 sq. *ὁμ. ἐ. ἡ βασ. τοῦ θεοῦ* c Marcion (Tert.), recte si om. *τίνι ὁμοία . . αὐτήν* ‖ 7 *τὸν* add. Dℵ^a 700 ‖ 8 *εἰς* om. D (it. pler. s^c) ‖ 9 *κατεσκήνωσαν* DΓ pro *-σεν* | Di pro *ἐν τοῖς κλάδοις* ‖ 10 pro (*καὶ*) *πάλιν εἶπεν κτἑ.* D (aa^2 et haec et illa hab., om. *ἢ*; sim. r) ‖ 12 *ἐνέκρ.* (Mt. 13, 33) ℵAD al. | *ἄλευρον* abcf^{2}ilq, a^2 pr., Ambr., pro *ἀλεύρου σάτα τρία* = Mt. | Daev August. pro *ἐζυμώθη* (Mt.) | *ὅλον* post *ζ.* (Mt.) om. a, a^2 pr. ‖ 14 *καὶ πορ. ποι.* om. a, a^2 pr. ‖ 15 *εἰσὶν* add. D 124. 157. 300 it. (exc. q) v | 15 sq. *ἀποκρ.* add. et *πρὸς αὐτούς* om. D ‖ 16 *εἰσέλθατε* (om. *ἀγων.*) aa^2 = Mt. 7, 13 ‖ 17 *πολλοὶ* post *ὑμ.* bcef^{2}ilqr | *εἰσελθ.* post *ἰσχ.* aa^2, om. b | 17 sq. *οὐχ εὑρήσουσιν* D, cf. Mt. v. 14 ‖ 18 *ὅπου* pro *οὗ* D, *cum autem* it. pler. v, *ἀφ᾽ οὗ γὰρ ἂν* s^1 | *ὁ οἰκ. εἰσέλθῃ* D, *εἰσ. ὁ ο.* it. pler. (Mt. 25, 10), non Mci. T. ‖ 19 *ἄρξησθε*] *ἔσεσθε . . ἑστῶτες . . κρούοντες . . καὶ λέγοντες* s^1 ‖ 20 *τὴν θύραν* om. Dbq Lucif. (Mci. T.), et. *καὶ κρ.* om. aa^2 (*ἔξω ἑστ. καὶ* om. ℵ^1 add. ^{a}) | *κύριε* bis (Mt.) AD al. | *ὑμῖν* post *ἐρεῖ* om. abf^{2}ilq

Οὐκ οἶδα ⌈*ὑμᾶς*⌉, *πόθεν ἐστέ.* 26 *τότε ἄρξεσθε λέγειν· Κύριε, ἐφάγομεν ἐνώπιον σοῦ καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.* 27 *καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες, ἐργάται ἀδικίας.* 28 *ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ κρατουμένους ἔξω.* 29 *καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.* 30 *καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ* [*εἰσὶν*] *πρῶτοι* [*οἳ ἔσονται*] *ἔσχατοι.“*

31 *Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθαν* †*αὐτῷ τινες τῶν Φαρισαίων λέγοντες· „Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης ζητεῖ σε ἀποκτεῖναι.“* 32 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· „Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· Ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.* 33 *πλὴν σήμερον καὶ αὔριον δεῖ με ἐργάζεσθαι καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται* †*ἀπολέσθαι προφήτην ἔξω Ἰερουσαλήμ.* 34 *Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀποστελλομένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνιξ τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ*

1 *ὑμᾶς* om. c Mci. (T.) | *ἄρξησθε* ut v. 25 ℵAD al. || 2 *κύριε* add. D || 3 *ἐδίδ.*] add. *et in synagogis* c | *λέγω* om. ℵ it. v | *οὐδέποτε εἶδον ὑμᾶς* De (*vos vidi*), cf. Mt. 7, 23 (*ἔγνων*); at Orig. Cyrill. *οὐκ οἶδα ὑμᾶς*, om. ut De *πόθ. ἐ.*, quae om. et. 56. 58. 61 sahid Münteri || 4 *πάντες* om. s^{sch} Orig. Cyrill. Epiph. (om. Mt.) | *ἀνομίας* (Mt.) D Epiph. Orig. || 5 *κλαυθμ.*] add. *τῶν ὀφθαλμῶν* e, a^{2} corr. (non Mci. T.) | 5 sq. Mci. (E. T.) *ὅτε* (ipse Epiph. *τότε*) *πάντας* (om. T.) *τοὺς δικαίους ἴδητε ἐν* (*ἴδ.* et. ℵ, sed post *ὅταν*; eod. l. Epiph. Mc. T. *ὄψεσθε*) || 7 *introeuntes in* it. pler. (Mci. T., non E.) | *ὑμᾶς* . . *ἔξω* om. s^{1}; *κρατουμένους* Mci. (E. T.) pro *ἐκβαλλομένους* recte, cf. c. 24, 16; supra v. 25 || 9 *εἰς τὴν β-αν*, om. *καὶ ἀνακλ.* (Mt. 8, 11) l || 10 sq. *erant* bis pro *ἔσ.* e, it. *fuerunt* pro alt. *ἔσ.* aa^{2}; s^{1} om. alt. *εἰσὶν* et *οἳ ἔσ.*, prius *οἳ ἐσ.* om. l || 12 *ταύτῃ* D (non d) K al. | *αὐτῷ* h. l. De | 12 sq. D it. vs^{cl} pro *Φαρισαῖοι*, sed om. i, fort. recte || 14 Ds^{cl} sah. pro *θέλει* || 16 *ἀποτελῶ*] *-οῦμαι* D || 17 *δεῖ με* h. l. 700; *ἐργ.* add. s^{sch} (*τῇ αὔρ.* D; e *crastino*, om. *καὶ* ante *τ. ἐχ.*) | 17 sq. *ἐρχομ.* ℵDΛ || 18 *ἀπολ.* h. l. D || 20 bcff^{2}ilqv pro *ἀπεσταλμ.* | 20 sq. *πρὸς σέ* (Mt. D it. v) abcef^{2}ilqv || 21 *πολλάκις* if^{2}l (*saepius* a); *ποσ.* Mt. 23, 37 || 22 ℵD pro *ὄρνις* | *τὰ νοσσία αὐτῆς* = Mt. D

ἠθελήσατε. 35 *ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. λέγω ὑμῖν,*
οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
μενος ἐν ὀνόματι κυρίου."
1 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος* 14
τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ
αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν, 2 *καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος* ∧
ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. 3 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς*
εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους ∧· *„Ἔξεστιν τῷ*
σαββάτῳ θεραπεῦσαι, ἢ οὔ;" οἱ δὲ ἡσύχασαν. 4 *αὐτὸς*
δὲ ἐπιλαβόμενος †*αὐτοῦ καὶ ἰασάμενος ἀπέλυσεν,* 5 *καὶ*
εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ
πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
σαββάτου;" 6 *οἱ δὲ οὐκ* ∧ *ἀπεκρίθησαν πρὸς ταῦτα.*
7 *Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς*
τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο ∧· 8 *„Ὅταν κληθῇς* ∧ *[εἰς*
γάμον], μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μή ποτε ἐν-
τιμότερός σου ἥξει ∧ ∧, 9 *καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν κα-*
λέσας ἐρεῖ σοι· Δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ
αἰσχύνης ἔσχατον τόπον κατέχειν. 10 *ἀλλ' ὅταν κληθῇς,* ∧
†*εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἀνάπιπτε, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς*

1 *ὑμῖν* om. Xs[1] (it. ap. Mt. quidam om.) | *ὑμῶν ἔρημος* DEG al. (om. *ἔρ.* et. ap. Mt. BLf² pr.) | *δὲ* post *λέγω* (D al.) om. ℵ¹L (add.^{c}) it. part. s^c (*καὶ λ.* s¹) ‖ 2 *με ἴδ.* (Mt.) DE al. | *ἥξει ὅτε* om. ℵBKL al. ei (non hab. Mt.); *ἥξω καὶ* c ‖ 4 *εἰσελθ.* pro *ἐλθ.* DM it. vs^{cl} ‖ 6 *ἰδοὺ* om. s^{cl} | *τις* om. D it. pler. s¹ ‖ 8 *καὶ Φαρ.* om. e | *λέγων* om. Dabeqrs^{cl} ‖ 9 *ἢ οὔ* om. (ut Mt. 12, 10) AX it. part. vs¹ al. | 9 sq. *α. δὲ* pro *καὶ* cf²ilv (*α. οὖν* a, *ὁ δὲ* r, *καὶ αὐτὸς* s^{cl}) ‖ 10 pro *ἰάσατο αὐτὸν καὶ* D (sed *αὐτὸν*, quod correxi cum 1. 13. 69. 118. 124. 131 bcf² al. [qui add. *αὐτοῦ* post *ἐπ.*]; cf. 9, 47), cf. it. ‖ 11 *ἐξ ὑμῶν* D (Mt.) | *υἱὸς*] *πρόβατον* D (Mt.), *ὄνος* ℵK al., ex c. 13, 15 ‖ 12 *ἐὰν . . πέσῃ* et om. *καὶ* ae | *ἐμπεσ.* DXΓ al. (Mt.) | *εὐθέως* om. s¹ | *αὐτὸν* om. c | *τῇ* (AD al. pro *ἐν* (*τῇ*)) *ἡμ. τοῦ σ.* post *πεσεῖται* Ds^{cl} (cf. Mt.); utroque l. hab. (a)e; om. i, recte fort. ‖ 13 *οἱ δὲ* De pro *καὶ* | D pro *ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι* ‖ 14 *δὲ καὶ* Daf²v, cf. v. 12 | 14 sq. *ταύτην τ. παρ. πρ. τοὺς κεκλ. καὶ ἐκλεγομένους τὰς πρωτ.* s^{cl} | 14 *παραβολὴν* om. b ‖ 15 *λέγων πρὸς αὐτούς* om. es^{sch} | *ὑπό τινος* om. Des^{cl} Clem. Al. ‖ 16 D pro *γάμους*; om. *εἰς γ.* b sah., neque apta sunt h. l. (cf. c. 12, 36) ‖ 17 D pro *ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ* (*ὑπ. α.* om. it. pler.; *ἢ ἐκεῖ* s^c, *ῃ κεκλ. ἐκεῖ* s¹) ‖ 18 *τότε* om. bciq | *ἄρξῃ*] *ἔσῃ* D (non d) e, cf. s¹ (c. 13, 25) ‖ 19 *τὸν* ante *ἔσχ.* om. D¹ | *πορευθεὶς* om. De Clem. Al.; eid. *ἀνάπιπτε* pro *-πεσε*, idque post *τόπον* ‖ 20 *ἔλθῃ*] *venerit infirmior te, venit autem* r, ex Mt. 20, 28 sec. D it. al.

σε εἴπῃ σοι· Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι
δόξα ἐνώπιον τῶν ʌἀνακειμένων ʌ. 11 *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν*
ἑαυτὸν ταπεινοῦται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψοῦται.“ 12 *Ἔλεγεν*
δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· „Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον,
μὴ φώνει τοὺς φίλους ʌ μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, ʌ ʌ μηδὲ
τοὺς γείτονας μηδὲ τοὺς πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐτοὶ
ἀντικαλέσωσίν σε, καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι. 13 *ἀλλὰ*
ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχοὺς ἀναπείρους χωλοὺς τυφλούς,
14 *καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι·*
ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.“
15 *ἀκούσας δέ τις ʌ τῶν ʌἀνακειμένων εἶπεν αὐτῷ· „Μακά-*
ριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.“ 16 *ὁ δὲ*
εἶπεν ʌ· „Ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον ʌ, καὶ ἐκάλεσεν
πολλούς, 17 *καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον ʌ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου*
εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστιν.
18 *καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν ʌ·*
Ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἀνάγκην ἔχω ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν·
ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. 19 *καὶ ἕτερος εἶπεν· Ζεύγη*
βοῶν ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ʌ ἔχε
με παρῃτημένον. 20 *καὶ ἄλλος εἶπεν· Γυναῖκα ἔλαβον, ʌ*
οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21 *καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγ-*
γειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ʌ. καὶ ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης

1 *καὶ τότε* ut p. 67 lin. 18 D (*καὶ* s[cl]) ‖ 2 *πάντων* ante *τῶν* om. D Γ Δ al. it. (exc. r) v | *ἀνακ.* pro *συνακ.* K l s[cl] | *σοι* om. D it. v s[cl] | *πᾶς* om. e, cf. c. 18, 14 ‖ 3 *ταπεινοῦται* et *ὑψοῦται* D (non d) pro *-ωθήσεται*, cf. ibd. Cet. e invertit membra: *ὁ ταπεινώσας κτέ.* | 4 *κεκλ. α.*] *δειπνοκλήτορι* (Mt. 20, 28 D) s[cl] a c f[2] i l r ‖ 5 *σου* post *φίλ.* om. D a | *μ. τ. συγγενεῖς* (*σου*) om. D a e Cypr. ‖ 6 *τοὺς γ.* D | *μηδὲ τ.* add. D a b c e f[2] i l Cypr. | *πλουσ.*] *magnos* l ‖ 11 *ταῦτα* post *τις* (D, post *συναν.* al.) om. ℵ[1] (add. [a]) e f s[l], cf. c. 18, 22 (Tschd.) | a r s[cl] pro *συνανακειμένων* ‖ 12 ὃς A D al. ‖ 13 *αὐτῷ* om. D a b e m | *ἐποίησεν* A D al. (praet. ℵ B R s[cl]) | *μέγα* (*-αν* D al.) om. X e armen. Marci. (T.) ‖ 14 *αὐτοῦ* om. e ‖ 15 *ἤδη* post *ἔρχ.* m (om. v. l., om. et. a e post *quoniam*) | *πάντα* post *ἐστιν* sive (D al.) ante *ἕτ.* (Mt. 22, 4) om. ℵ[1] ℵ[c] B L al. ‖ 16 *πάντες* post *μιᾶς* (D) sive (A P al.) post *παραιτ.* sive (a c f[2]) ante *ἀπὸ* om. e m s[cl] | *αὐτῷ* om. D it. pler. ‖ 17 *ἀν.* h. l. D P (it. v) | 19 *αὐτά* om. l* | *ἐρωτῶ σε* om e; at D a b c f[2] l m q r (codd. ap. Origen. V, 241 L.) pro *ἐρωτῶ . . παρῃτ.* ut v. 20 *διὸ* (D; *καὶ διὰ τοῦτο* a c f[2] al. Orig.; *καὶ* b, om. l) *οὐ δύν. ἐλθ.* (*ἐλθ. οὐ δύν.* it., sed *ἐλθ.* om. l) ‖ 20 D pro *ἕτερος* (v. 19) | D pro *ἔγημα* | 20 sq. *οὐ* s[cl]: *καὶ οὐ* a b e i q Clem. Al., *διὸ οὐ* D, *καὶ διὰ τοῦτο οὐ* ℵ A B etc. (c f f[2] l m r v) ‖ 22 *αὐτοῦ*]

†τῷ δούλῳ αὐτοῦ εἶπεν· Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ ∧ πτωχοὺς καὶ ἀναπείρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς ἔνεγκε ὧδε. 22 καὶ †ὁ δοῦλος εἶπεν· ∧ Γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. 23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος. 24 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.“

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι ∧, καὶ στραφεὶς εἶπεν ∧ αὐτοῖς· 26 „Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ∧ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. 27 ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. 28 Τίς ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν; 29 ἵνα μή ποτε *θεὶς θεμέλιον ∧ μὴ ἰσχύσῃ οἰκοδομῆσαι, καὶ πάντες οἱ θεωροῦντες ∧ ∧ ἐροῦσιν· 30 ∧ Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. 31 ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος ἑτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν εἰς πόλεμον οὐχὶ [καθίσας] πρῶτον βουλεύσεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων

add. *ταῦτα* pler., *πάντα τ.* D, om. bce (*τ.* post *ἀπήγγ.* f^{2}v) | *καὶ* pro *τότε* De | *ὀργειϲ* D^{1}, *motus* Marci. (T.)

1 *εἶπεν* h. l. D; pro *αὐτοῦ* *illi* e ‖ 2 *τοὺς* om. D ‖ 3 D pro *εἰσάγαγε* | De pro *εἶπεν ὁ δ.* ‖ 4 *κύριε* om. Dce | 4 sq. *ὁ κύρ.* om. s^{1} ‖ 5 *δ. αὐτοῦ* Dab ‖ 7 *γὰρ*] *δὲ* cf^{2}mv | pro *ἀνδρῶν* ℵDem | *ἐκ.* ante *ἀνθρ.* d, om. D; at *τῶν κεκλημ.* (*καὶ μὴ ἐλθόντων* add. al) om. Basil. Caes. ‖ 9 *καὶ συμπορευομένων* . . *ὄχλων πολλῶν* (om. *καὶ*) s^{1} | *πολλοί* om. D it. part. s^{c} | 9 sq. D pro *πρὸς αὐτούς* ‖ 11 *αὐτοῦ* om. e (Orig. interpr.); add. post *μητ.* D (Basil.) ‖ 13 v. 27 om. (propter homoeot.) M^{1}RΓs^{1} | *ὃς* pro *ὅστις* D Iren. (Mt. 10, 38), *καὶ* om. ℵ^{1} (add. ^{c}) LB^{1} ‖ 14 sq. *μου μαθ. εἶναι* ut 13 D ‖ 15 *τίς δὲ* De, *τ. γὰρ* al., om. coniunct. abf^{2}lq ‖ 17 *θεὶς* ex coniect. scr.; nam *θέντος αὐτοῦ* et. D ut α (*cum posuerit* vel *posito* vel. sim. lat.) | pro *καὶ μὴ ἰσχύοντος* Dae Aug.; eid. praet. a *οἰκοδομῆσαι* (15) pro *ἐκτελέσαι*, et add. *καὶ* ‖ 18 pro *ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν λέγοντες* *dicent* abf^{2}ilq, *dicant* c, *μέλλουσιν λέγειν* D, cf. de August. (*incipient* s. *-ant*), = *ἄρξονται* α; inde *μέλλουσιν* retro conversum vid., cf. A. 28, 31 ‖ 19 *ὅτι* om. D it. pler. ‖ 21 *οὐχὶ*] *οὐκ εὐθέως* corrupte (ex *οὐ καθ.*?) D; *καθίσας* (v. 28) om. s^{c1}, post *πρῶτον* (v. 28) hab. it. part. | *βουλεύεται* ADLR al. cv

ἐρχομένῳ ˄ †*ὑπαντῆσαι;* 32 *εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω*
ὄντος †*ἀποστέλλει πρεσβείαν, ἐρωτῶν τὰ πρὸς εἰρήνην.*
33 *οὕτως οὖν* ˄ *ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται* ˄ *τοῖς ὑπάρ-*
χουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. 34 *Καλὸν*
τὸ ἅλα· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
35 *οὔτε εἰς τὴν γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω*
βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.“
15 1 *Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες* ˄ *οἱ τελῶναι καὶ* ˄ *ἁμαρτωλοί,*
ἀκούειν αὐτοῦ. 2 *καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ*
γραμματεῖς, λέγοντες ὅτι „Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ
συνεσθίει αὐτοῖς.“ 3 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν*
ταύτην ˄· 4 *„Τίς* ˄ *ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ*
ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἕν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα
ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπελθὼν ˄ *τὸ ἀπολωλὸς ζητεῖ, ἕως εὕρῃ*
αὐτό; 5 *καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ* ˄,
6 ˄ *ἐλθὼν δὲ εἰς* ˄ *οἶκον συγκαλεῖται τοὺς φίλους καὶ τοὺς*
γείτονας, λέγων· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὑρέθη τὸ πρόβατόν
μου τὸ ἀπολωλός. 7 *λέγω ὑμῖν,* ˄ *οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ*
οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα
ἐννέα δικαίοις, οἵτινες οὐκ †*ἔχουσιν χρείαν μετανοίας.* 8 *ἢ*
τίς γυνὴ †*ἔχουσα δραχμὰς δέκα καὶ ἀπολέσασα μίαν, οὐχὶ*
ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως

1 *ἐπ' αὐτὸν* om. e | *ὑπαντ.* h. l. D ‖ 2 *ἀποστ.* h. l. Def^2; *ἀποστέλλει* et *ἐρωτῶν* pro *-είλας* et *-ᾷ* bcef^{2}ilqr ‖ 3 *πᾶς* om. bcf^{2}ilq (*καὶ ἐξ ὑμ. πᾶς* D) | *πᾶσιν* om. DR (hab. Cypr.) | 3 sq. DKMΠ (Hippol., qui *αὐτῷ*) pro *ἑαυτοῦ ὑπ.* ‖ 4 DU^{1}bcef^{2}iqr Cypr. *μου μαθ.* (*μ. μου* Cypr. v. l.) *εἶναι* (vv. 26. 27) ‖ 5 *ἅλα* ℵ^1 (corr. ^{c}) D ‖ 6 *τὴν* add. D ‖ 8 *ἐγγ. αὐτῷ* DE al., *congregati* om. *αὐτ.* l | *πάντες* om. 237. 251. bclqvs^{cl} | *οἱ* ante *ἁμ.* om. D ‖ 10 *λέγοντες* om. bf^{2}il | *οὗτος* om. ℵ ‖ 12 *λέγων* om. Dbes^{cl} | *ἄνθρωπος* post *τίς* om. s^{cl}; *hominum* e, *homo* post *ὑμ.* acf^{2}ilrv Method. (*τίς ἐστιν*); cf. Mt. 18, 12. 12, 11. | pro *ἔχων* D *ὃς ἕξει, ὃς ἔχει* ab al. Method., *ἔχει* c | *πρόβ. ἑκ.* ae | 12 sq. *καὶ ἀπολέσῃ* B^{1}D, *κἂν ἀπολέσῃ* Meth. (sed v. praef. § 19), it *et si perierit* vel sim.; *καὶ . . ἐξ αὐτῶν ἕν* om. i ‖ 13 *οὐκ ἀφίησι* D Method., cf. Matth. ‖ 14 D(s^{cl}) pro *πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀ.*, cf. praef. ‖ 15 *χαίρων* om. Method. bf^{2}il ‖ 16 D sahid. pro *καὶ ἐ.* | *τὸν* om. D^1 (add. ^{b}) Method. | DFΛ Method. al. pro *συγκαλεῖ* ‖ 17 *αὐτοῖς* post *λέγων* om. Γs^1 Method. Basilii (Caes. Sel.) | pro *εὗρον* Meth. bcef^{2}ilq ‖ 18 *λ. δὲ* Ds^c (non s^1), *λ. οὖν* e | *ὅτι* om. e Cypr. ‖ 20 *ἔχ.* h. l. D ‖ 21 *ἔχουσα* h. l. D 157. it. v | *καὶ* (et. ar) *ἀπολέσασα* D min. 157 s^{cl} pro *ἐὰν ἀπολέσῃ* | *δραχμὴν* om. D 157. bcef^{2}ilqr (as^{cl}, sed add. *ἐξ αὐτῶν*)

Λ εὕρῃ; 9 καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς †γείτονας καὶ φίλας
λέγουσα· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον †ἣν ἀπώλεσα δραχμήν.
10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
θεοῦ ἐπὶ Λ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.“
11 Εἶπεν δέ· „Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. 12 καὶ
εἶπεν †αὐτῷ Λ ὁ νεώτερος· „Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον
μοι μέρος τῆς οὐσίας.“ καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. 13 καὶ
οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς
ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, κἀκεῖ διεσκόρπισεν ἑαυτοῦ
τὸν βίον ζῶν ἀσώτως. 14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα,
ἐγένετο λιμὸς Λ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, [[καὶ αὐτὸς ἤρξατο
ὑστερεῖσθαι.]] 15 καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν
τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς Λ
βόσκειν χοίρους. 16 κἀπεθύμει [χορτασθῆναι ἐκ] τῶν κερα-
τίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. 17 εἰς
ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν· „Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου
περισσεύουσιν ἄρτων· ἐγὼ δὲ ὧδε λιμῷ ἀπόλλυμαι. 18 ἀνα-
στὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ·
Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιον σοῦ, 19 οὐκέτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναί †σου υἱός· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν
μισθίων σου.“ 20 καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα
αὐτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ
πατὴρ Λ καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν

1 *οὗ* (*ὅτου*) om. D | *συγκαλεῖται* (p. 70 lin. 16) ADE al. | D pro *φ. καὶ γ.* ‖ 2 De pro *τὴν δρ. ἣν ἀπ.* (*quam perdidi* post *inveni* om. bi) ‖ 3 *ὑμῖν* om. s^{1} | *χ. ἔσται* ut v. 7 D it. v (*χ. γίνεται* A al.) | *τῶν ἀγγέλων* om. min. 49. 71. 235, Marci. (T.), hab. Tat. (Zahn F. I, 167). Cf. c. 12, 8 sq. ‖ 4 *ἑνὶ* (post *ἁμ.* c) om. biq Mci. (T.) ‖ 6 pro *ὁ ν. αὐτῶν τῷ πατρί* abcf^{2}lr Ambr. s^{c} (ei om. *αὐτῶν*) | *πάτερ* om. ℵ^{1} (add. ^{cb}) s^{1} ‖ 7 *μοι* add. D it. v Syri | *αὐτοῖς* om. q ‖ 8 *οὐ μετὰ* pro *μετ᾽ οὐ* D it pler. v (Ps.-Chrysost. 10, 1010), cf. Act. I, 5 ‖ 9 sq. *ἑ. τὸν βίον* (*β.* et. Ps.-Chr., qui non ad verbum narrat) D pro *τὴν οὐσίαν αὐτοῦ* ‖ 11 *ἰσχυρὰ* om. bf^{2}ils^{1}, *καὶ . . ὑστ.* om. s^{cl} (cf. Ps.-Chrys.); pro *ἐγ. λ.* s^{cl} *καὶ γενομένης λιμοῦ*, om. *καὶ* ante *πορ.* 12 (*β*?) ‖ 12 *uni cuidam primorum* l ‖ 13 *αὐτοῦ* post *ἀγρ.* om. Ds^{clsch} ‖ 14 *κἀπεθ.* D^{1} corr. ead. (*καὶ ἀπεθ.* Δ) | *χορτ.*] at *γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ* APQX al. it. pler. v; et. s^{1}, sed post *χοῖροι* (*ἐσθίειν* s^{c}). Cf. s^{1} c. 16, 21; seclusi ‖ 15 *οἱ χ. ἤ.* abcff^{2}qv | *αὐτῷ*] ante *ἐδ.* it. pler. v, *τω* D^{1}, corr. ^{a} ‖ 16 *πῶς οἱ* X 69. 157 al., *πόσων ἄρτων οἱ μ.* c Ambr. ‖ 17 *ὧδε λ.* DRU 700 it. pler. v.: *λ. ὧδε* ℵBLef^{2}, om. *ὧδε* APX al. ‖ 20 *σου υἱὸς* D ‖ 22 *δὲ* om. i, *καὶ ἔτι* ae ‖ 23 *αὐτοῦ* om. e | *ἐνέπεσεν* D

τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 21 ὁ δὲ εἶπεν Λ·
„Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιον σοῦ, οὐκΛ
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναί †σου υἱός.“ 22 εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς
τοὺς δούλους αὐτοῦ· „Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην
Λ Λ, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ Λ Λ, 23 καὶ
ἐνέγκαντες τὸν σιτευτὸν μόσχον θύσατε, καὶ φάγωμεν καὶ
εὐφρανθῶμεν, 24 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ
ἀνέζησεν, ἀπολωλὼς καὶ ἄρτι εὑρέθη.“ καὶ ἤρξαντο εὐφραί-
νεσθαι. 25 †ὁ δὲ πρεσβύτερος υἱὸς Λ, ὃς ἐν ἀγρῷ ἦν,
ἐλθὼν καὶ ἐγγίσας τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἀκούσας συμφωνίας
καὶ χορῶν, 26 Λ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυν-
θάνετο, τί θέλει τοῦτο εἶναι. 27 ὁ δὲ εἶπεν Λ· Λ „Ὁ
ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν σιτευτὸν
μόσχον, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.“ 28 ὠργίσθη δὲ
καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν
ἤρξατο παρακαλεῖν αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ
πατρὶ αὐτοῦ· „Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε
†!παρέβην σου ἐντολήν, καὶ †οὐδέποτε ἔδωκάς μοι ἔριφον
ἐξ αἰγῶν, ἵνα μετὰ τῶν φίλων Λ ἀριστήσω· 30 Λ τῷ δὲ
υἱῷ σου Λ τῷ καταφαγόντι πάντα μετὰ τῶν πορνῶν
ἐλθόντι ἔθυσας Λ τὸν σιτευτὸν μόσχον.“ 31 ὁ δὲ εἶπεν

1 *καὶ* om. D^1 (non d), add. ^{b} | *ὁ δὲ ε.* e, *ὁ δὲ υἱὸς ε. αὐτῷ* D ‖ 2 *οὐκ* pro *οὐκέτι* i August. ‖ 3 *σου υἱός* D ut p. 71, lin. 20; add. ℵBD al. *ποίησον . . σου* ex p. 71, lin. 20 ‖ 4 *παῖδας* min. 1. 131. 209 a, cf. v. 26, c. 7, 2 | *ταχὺ* (*ταχέως* D) om. APQ al. ‖ 5 *καὶ ἐνδύσατε αὐτόν* om. e, it. *καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας* (*αὐτοῦ* add. D al.) ‖ 6 *ἐνέγκατε* D, *φέρετε* ℵB al. | *τὸν σιτ. μ.* De | *καὶ θύσατε* D it. v | *φάγωμεν καὶ* D it. pler. v pro *φαγόντες* ‖ 8 *ἔζησεν* (v. 32) B | *ἦν* ante (post) *ἀπολωλ.* om. D al. | *ἄρτι* add. D ‖ 9 sqq. ita e: *cum maior autem filius eius* (*senior f.*, om. *eius* r) *qui in villa erat venisset et adpropiasset . . et audisset* — (om. *καὶ* v. 26); D ut *α*, sed 10 *ἐλθὼν δὲ καὶ ἐγγίσας* ‖ 12 pro *τί ἂν εἴη ταῦτα* D, cf. Act. 2, 12. 5, 24 v. l. al. (*ταῦτα* om. ef^2) | *αὐτῷ* om. D | *ὅτι* om. cfif^{2}lv ‖ 13 sq. *τὸν σιτ. μ.* D ut vv. 23. 30; *αὐτῷ* add. D (sahid) ut 21 alii codd. ‖ 16 *ἤρξ.* D, om. *παρακ.*; *coepit rogare* it. pler. v (d ut *α*) ‖ 17 *πόσα* it part. s^1 | 17 sq. D(c) pro *ἐντ. σου παρῆλθον* ‖ 18 *μοι* (non *ἐμοί*) h. l. D it. pler. v (*καὶ οὐκ ἔδ. μ. οὐδὲ* r) ‖ 19 *ἐξ αἰγῶν* add. D | *μου* om. e | D pro *εὐφρανθῶ* | 19 sqq. *τῷ . .* (*καὶ* add. D) *ἐλθ.* De (e *omnia tua; τῶν πορν.* et. AL al.) s^{c1} (*σου τὸν βίον*, et hab. *τούτῳ*, recte fort., om. *καὶ ἐλθόντι*) ‖ 21 *αὐτῷ* om. Daes^c

αὐτῷ· „⋀ Σὺ ⋀ μετ' ἐμοῦ ἧς καὶ ἔσῃ, καὶ πάντα τὰ
ἐμὰ σά ἐστιν· 32 εὐφρανθῆναι δὲ †ἔδει καὶ χαρῆναι, ὅτι
ὁ ἀδελφός σου ⋀ νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, ἀπολωλὼς καὶ
εὑρέθη."

1 Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· „Ἄνθρωπός τις 16
ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ
ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2 καὶ φωνήσας
εἶπεν αὐτῷ· „Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον
τῆς οἰκονομίας· οὐ γὰρ δύνῃ ἔτι οἰκονομεῖν." 3 εἶπεν δὲ
ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· „Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαι-
ρεῖται τὴν οἰκονομίαν μου; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν
αἰσχύνομαι. 4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ τῆς
οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν." 5 καὶ
προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ κυρίου
αὐτοῦ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ· „Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ
μου;" 6 ὁ δὲ εἶπεν· „Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου." εἶπεν δὲ
αὐτῷ· „Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ ⋀ γράψον πεντήκοντα."
7 ἔπειτα τῷ ἑτέρῳ εἶπεν· „Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις;" ὁ δὲ
εἶπεν· „Ἑκατὸν κόρους σίτου." λέγει αὐτῷ· „Δέξαι σου τὰ
γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα." 8 καὶ ἐπήνεσεν ὁ
κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν,
ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς
τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. 9 κἀγὼ λέγω
ὑμῖν, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας,

1 *τέκνον* om. D a | *πάντοτε* om. c e l (hab. al. it. post vel ante *ἧς*) | *fuisti et* add. a b c l q r | *ἔσῃ* pro *εἶ* c ‖ 2 *ἔδει* h. l. D K Π a c f r s^1, om. e (*εὐφράνθην δὲ καὶ ἐχάρην*) ‖ 3 *οὗτος* om. c d i l q (ante *ὁ* a) | *ἀνέζ.* (cf. v. 24) D ℵ^c A al. | *ἦν* post *ἀπολ.* (cf. v. 24) cum D om. et. A B al. ‖ 5 *καὶ* om. d b e f i l (*πάλιν* s^1) ‖ 6 *καὶ* om. i, *οὗτος* om. s^{c1} ‖ 8 *αὐτὸν* ante *εἶπεν* om. D (*αὐτῷ* om. ℵ) ‖ 10 *μου* post *κύρ.* om. e ‖ 11 *οἰκ. μου* D pro *οἰκ. ἀπ' ἐμοῦ* (*ἀπ' ἐμ. τ. οἰκ.* it. pler. v); om. *ἀπ' ἐμοῦ* e ‖ 12 *ἐκ τῆς* D ℵ B, *ἀπὸ τ.* L X it. pler. v ‖ 16 *κάδους* D^1 (*κάβους* D^2) e f l v | *εἶπεν δὲ* D a b e f q; sed s^1 pro *εἶπεν* . . *πεντ.* hab. *καὶ καθίσας ταχέως ἔγραψεν πεντήκ.* (*καθ. ταχ.* om. D ev. 36; *ταχ.* post *γράψ.* B al.) ‖ 18 *τῷ* add. D | 18 sq. *σὺ* . . *εἶπεν* om. D (non d) ‖ 19 *ὁ δὲ λ.* D; sed s^1 pro *λέγει* . . *ὀγδ.* hab. *καὶ καθίσας εὐθέως ἔγραψεν αὐτοὺς ὀγδ.* ‖ 20 sq. *ὁ δὲ κ. ἐπ.* e ‖ 22 *ὅτι*] D *διὸ λέγω ὑμῖν,* a b c f^2 l al. *dixit autem ad disc. suos* (sine *ad d. s.* f^2, a *dixit autem ad* . . *mu* . . *se* . . . *dico vobis*) ‖ 23 *εἰς τ. γ. ταύτην τὴν ἑ.* ℵ^1, *ε.* (*ἐν* a) *τ. γεν. ταύτην* (-*ῃ* a) a e, *ἐν ταύτῃ τ. γεν.* b c f^2 l q r, *ε. τ. τ. γεν. τὴν ἑαυτῶν* s^1 | 23 sq. *λ. ὑμ.* pro *ὑ. λ.* D M it. part. ‖ 24 *τοῦ ἀδίκου μαμ.* D a, cf. p. 74, lin. 4 (*μ. τ. ἀδ.* et. Iren. Mci. T. al.)

εἰς τοῦτον τὸν τόπον τῆς βασάνου.“ 29 λέγει αὐτῷ· „Ἔχου-
σιν Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.“
30 ὁ δὲ εἶπεν· „Οὐχὶ πάτερ, ἀλλὰ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν πορευ-
θῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν.“ 31 εἶπεν δὲ αὐτῷ· „Εἰ
Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἤκουσαν, οὐδ' ἐάν τις
ἐκ νεκρῶν ἀπέλθῃ [πεισθήσονται].“
17 *1 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· „Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ*
τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται· 2 ἐλυσιτέλει
αὐτῷ, εἰ λίθος μυλικὸς περιέκειτο περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ ἔριπτο εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν
τούτων ἕνα. 3 προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός
σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ ἄφες αὐτῷ. 4 καὶ
ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ [εἰς σὲ] καὶ τὸ ἑπτάκις
ἐπιστρέψῃ λέγων Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.“
5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ· „Πρόσθες ἡμῖν
πίστιν.“ 6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον
σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ· „⸆ Μεταφυτεύθητι εἰς
τὴν θάλασσαν,“ καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. 7 Τίς ˙δὲ †ἔχων

1 *τοῦτον* h. l. D it. part. v Di. | *εἶπεν* Dam, add. *δὲ* c. ℵAB al. (om. Di.) | *αὐτῷ* AD al. it. v Di.; *Ἀβρ.* om. e Di. ‖ 3 *πατηρ* D, add. *Ἀβρ.* D rell., quod om. Di. (*πατ. Ἀ.* om. Ephr.) | *ἐκ* DF al. Di. pro *ἀπὸ* ‖ 4 *persuadebit illis* (cf. v. 31) pars it. | *ὁ δὲ εἶπεν* (3) Di. ‖ 5 *ἤκουσαν* Di. Chrysost. ‖ 6 *ἀπέλθῃ* Di. (e): *ἀναστῇ καὶ ἀπ. πρὸς αὐτούς* D, *resurgens ad illos eat* Iren., *ad illos (ab)ierit* acf^{2}lq | *πιστεύσουσιν* D it. pler. v Iren. (qui cum cilm add. *ei*), *ἀκούσωσιν αὐτοῦ* Di.; vid. del. ‖ 7 *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. E al. e ‖ 8 *τὰ σκ.* post *ἐλθ.* (Mt. 18, 7) AD al. it. (exc. e) v | *πλὴν οὐαὶ* (Mt.) DℵBL it. pler. | *ἐλυσιτέλει* pro *λυσιτελεῖ* (D *συνφερει* ut Mt.) sec. bd Marci. (T.); add. *δὲ* D (non d) abcf^{2}iq ‖ 9 *εἰ*] *ut non nasceretur* (Mt. 26, 24) *aut (si)* it. pler. Marci. (T.) | *λίθον μυλικὸν* d, cf. Act. 28, 20 | *περιέκειτο* et *ἔριπτο* 10 D (D^{2} *εριπτετο*) ae Marci. (T.) ‖ 11 *ἕνα* ante *τῶν* (Mt. Mc.) ℵ^{c}AD al. it. v | *ἁμαρτήσῃ* (D al.)] add. *εἰς σὲ* (cf. v. 4) D al. cef^{2}qv ‖ 13 *εἰς σὲ* om. ims^{cl} | *τὸ* add. Ds (*hic septies*) Clem. s^{1}, om. *ἑπτ.* m v. l. ‖ 14 *πρός σε* post *ἐπιστρ.* om. *ΓΔΠ* 700 fi Orig. | *μετανοήσω* D^{1} | *ἄφες* (12) DH*Λ* Clem. it. v ‖ 15 *τῷ κ.*] om l (hab. *αὐτῷ* post *ε.* ut bqr), *κύριε* cef^{2}(bqr) ‖ 16 *ὁ δὲ ε. α.* D, alii aliter | *ἔχετε* ℵAB al., *habueritis* it. part. v (et. *dicetis* s. *dicitis* aeil v) ‖ 17 *ἂν*] add. D *τῷ ὄρει τούτῳ· μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετέβαινεν· καί*, ex Mt. 17, 20 | *ταύτῃ* post *συκ.* (ante *σ.* it. praet. a, v) add. AB al. it. pler. v, om. ℵDLXs | *ἐκριζώθητι καὶ* om. D (at s om. *καὶ μεταφ. . . θάλ.*, *εἰς τ. θ.* et. l om.) | *μεταφ.* D it. pler. v, cf. Clem. Al. III, 3 Dd. | 17 sq. pro *ἐν τῇ θαλάσσῃ* D (it. v) ‖ 18 *ἔχων* h. l. D (d ut

[Λ ὑμῶν] δοῦλον ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, εἰσελθόντι ἐκ τοῦ
ἀγροῦ ἐρεῖ· Λ Παρελθὼν ἀνάπεσε, 8 ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ·
Ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως
φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι σὺ καὶ πίεσαι; 9 μὴ
ἔχει χάριν τῷ δούλῳ, ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; 10 Λ
καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε ὅσα λέγω, ἐρεῖτε· δοῦλοί ἐσμεν,
ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν."

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, Λ
διήρχετο μέσον Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. 12 καὶ εἰσερχομένου
αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, [ὅπου ἦσαν] δέκα λεπροὶ [ἄνδρες] Λ
ἔστησαν πόρρωθεν, 13 καὶ Λ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ Λ· „Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς." 14 καὶ ἰδὼν αὐτοὺς εἶπεν Λ· „Τεθεράπευσθε, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν."
Λ ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. 15 εἷς
δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ †μεγάλης
φωνῆς δοξάζων τὸν θεόν, 16 καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον πρὸς

it. v Cypr. post ὑμ.; post δοῦλ. al.); ἐξ om. DL it. Cypr. (non d); et. ὑμῶν om. b, cf. v. 5 ἀπόστ.

1 *oves pasc.* bcff²lqr, *p. ov.* as^{cl} | ὃς post ποιμ. om. s Cypr., καὶ hab. es^{1} (Cypr. cod. M) ‖ 2 ἀγρ. μὴ ἐρεῖ (cf. v. 9) Delrss^{cl} | αὐτῷ post ἐρεῖ prius (ℵBD al. it. v) om. AΓ Cypr. al. | εὐθέως (ante ἐρ. prius a) om. Xbf²ilqs | οὐχὶ om. D it. pler. Cypr. s^{cl}s^{sch} (καὶ οὐχὶ g$^{1.2}$ v August.) ‖ 4 σὺ h. l. Ds (post πί. pler., ante φάγ. it. pler. v Cypr., om. e) ‖ 5 διατ.] αὐτῷ add. DX it. pler. (Cypr., sed om. AL) vs^{cl}; add. eid. (exc. Xas^{cl} Cypr.) cum AΓ al. οὐ δοκῶ ‖ 6 οὕτως om. f²i (οὕτ. οὖν Cypr.) | D pro πάντα (om. ℵ^{a}ab al. Cypr.) τὰ διαταχθέντα ὑμῖν (ὑμ. om. abcis, *quae mando vobis* l) | r (cf. acf² *dicitis*) pro λέγετε | ὅτι om. AX it. pler. v Cypr. | 6 sq. ἀχρεῖοι post δοῦλ. (et. d; ante δοῦλ. U Epiphan. Chrys. al., post ἐσμ. D) rectissime om. s^{1} (v. Mt. 25, 30) ‖ 8 πορ. αὐτὸν ADX al. | 8 sq. καὶ αὐτὸς om. it. part. v (καὶ hab. q), X et. διήρχ. om. ‖ 9 μέσον D pro διὰ μέσον (μέσου) | 9 sq. καὶ εἰσελθὼν X non recte, *et intrans* s, *ingrediens autem* a ‖ 10 ὅπ. ἦ. De pro ὑπήντησαν (ἀπήντ. AB al., συνήντ. Marci. E.) αὐτῷ (om. BL Marci.); pro eisdem it. pler. καὶ ἰδού; vid. delenda haec | ἄνδρες λ. D it. v, sed om. ἄνδρες tol. s^{h} Marci. (E.) | οἳ om. it. pler., et. e; καὶ D (οἳ ἔστ. πόρρ. om. ℵ^{1} [add. ^{c}] Damasc.; Marci. et. v. 13 om. vid.) ‖ 11 αὐτοὶ om. D it. v Damasc. | De pro ἦραν φωνὴν λέγοντες (hoc add. e) ‖ 12 αὐτοὺς add. D it. vs^{cl} | αὐτοῖς om. bef²ilqv (Marci. E. pro his καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς λέγων) | 12 sq. τεθ. (-ευεσθε D^{1}, corr. ead.) add. D ‖ 14 D pro καὶ ἐγ. (ἐγ. om. Damasc.) | *cum omnes simul irent* e ‖ 15 ἐκαθαρίσθη Dbflvs^{cl} | μεγ. φ. D it. part. v ‖ 16 ἐπὶ πρόσ. om. Λf²l, post πόδ. α. hab. e (πρὸς τ. π. αὐτ. om. Damasc.) | D pro παρὰ

τοὺς πόδας αὐτοῦ, ⸌, ⸌ ἦν δὲ Σαμαρίτης. 17 ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· „Οὗτοι δέκα ἐκαθαρίσθησαν· καὶ
οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ὑπέστρεψεν ὃς δώσει δόξαν τῷ θεῷ,
εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος;“ 19 καὶ εἶπεν αὐτῷ· „Ἀναστὰς
πορεύου, ὅτι ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.“

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ, εἶπεν αὐτοῖς ⸌· „Οὐκ ἔρχεται ἡ βασι-
λεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, 21 οὐδὲ ἐροῦσιν· Ἰδοὺ
ὧδε ἢ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν
ἐστιν.“ 22 Εἶπεν οὖν πρὸς τοὺς μαθητάς· „Ἐλεύσονται
ἡμέραι τοῦ ἐπιθυμῆσαι ὑμᾶς †ἰδεῖν μίαν τῶν ἡμερῶν
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ὄψεσθε. 23 καὶ ἐροῦσιν
ὑμῖν· Ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε.
24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ⸌ ⸌, οὕτως ἔσται ⸌
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ πα-
θεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. 26 καὶ
καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν
ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· 27 ἤσθιον ἔπινον,
ἐγάμουν ἐγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν
κιβωτόν, καὶ ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν πάντας.
28 ὁμοίως ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον ἔπινον,

1 εὐχαριστῶν αὐτῷ om. D (αὐτῷ om. et. Λ it. pler. v) | D pro καὶ αὐτὸς ἦν ‖ 2 εἶπεν] αὐτοῖς add. D, non apte | D it. pler. pro οὐχ(ὶ) οἱ | οἱ (AD pro οἱ δὲ) ἐννέα ποῦ om. e | 2 sq. *et nemo ex eis reversus est qui daret* e; D ἐξ α. οὐδεὶς εὑρέθη ὑπ-ων ὃς δώσει; varie it. cet. v; s^1 οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ὑπέστρεψεν δοῦναι ‖ 5 ὅτι add. D it. (exc. i) v; verum omnia haec ὅτι ἡ . . σε om. B (hab. Marci.) ‖ 7 εἶπεν αὐτ. om. ἀπεκρ. et καὶ acf^{2}l ‖ 9 ἢ ἰδοὺ ἐκ. AD al. (om. ἰδ. ℵBLef^{2}l al., ἰδ. om. ἢ Marci. T., cf. v. 23 | add. post ἐκ. D μὴ πιστεύσητε, v. Mt. 24, 23 ‖ 10 οὖν D pro δὲ (*et* it. pler. vs^{cl}) ‖ 11 pro ὅτε ἐπιθυμήσετε D it. pler. (ὅταν -ητε Marci. E.) | ἰδεῖν h. l. abcff^{2}lrv Marci. (Œ.); om. Dqs, post ἡμ. i, post ἀνθρ. rell. | μίαν ἡμέραν abcff^{2}lqrv | 11 sq. ἡμ. τούτων D goth. ‖ 12 καὶ ante οὐκ om. a | κἂν ἐρ. Γs^{cl}s^{sch} ‖ 13 ἢ ἰδ. (d) vel καὶ ἰδ. multi ‖ 14 ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρ. εἰς τὴν ὑπ᾿ οὐρ. λάμπει (ἀστράπτει D) om. a; εἰς . . οὐρ. om. et. D, εἰς . . λ. om. cf^{2}lr(s) | καὶ om. Dabcef^{2}irs ‖ 15 ἀνθρ.] add. ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ pler., om. BDabef^{2}i (ἡ ἡμ. τ. υἱοῦ τ. ἀ. s^{cl}); cf. v. 22. 26 etc. Contra et. ὁ υἱ. τ. ἀ. om. f^2 | 16 sq. καθὼς γὰρ Iren.; cf. Mt. 24, 37 ‖ 17 sq. οὕτως . . ἀνθρ. om. Ir. (καὶ om. birs s^{cl}) ‖ 19 ἄχρι ἧς ἡμ. (= Mt.)] *quoadusque* Ir. (praem. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ex Mt.) ‖ 20 D pro ἦλθεν (Mt.) | ὁ om. D ‖ 21 ὁμ. bcq, ὁμ. καὶ ae(s): ὁμ. καὶ ὡς AD al.,

ἠγόραζον ἐπώλουν, ἐφύτευον ᾠκοδόμουν· 29 ᾗ δὲ ἡμέρᾳ
ἐξῆλθεν Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ καὶ
ἀπώλεσεν πάντας. 30 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. 31 Λ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς
ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ
καταβάτω ἆραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ Λ μὴ ἐπιστραφήτω εἰς
τὰ ὀπίσω. 32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. 33 ὃς ἂν
ζητήσῃ ζωογονῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Λ, ἀπολέσει αὐτήν,
καὶ ὃς ἂν ἀπολέσῃ, ζωογονήσει αὐτήν. 34 λέγω ὑμῖν,
ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται ἐπὶ κλίνης μιᾶς †δύο, ὁ εἷς παρα-
λημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται· 35 δύο ἀλήθουσαι
ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται, ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθή-
σεται.“ [36.] 37 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν Λ· „Ποῦ, κύριε;“
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπι-
συναχθήσονται.“
1 Ἔλεγεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε 18
προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐγκακεῖν· 2 Λ „Κριτής τις ἦν ἔν τινι
πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπό-
μενος. 3 χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει Λ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν
λέγουσα· Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. 4 καὶ οὐκ
ἤθελεν ⟦ἐπὶ χρόνον⟧. μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν

ὁμ. καθὼς ℵB al. (καὶ καθ. s^{1} Iren.). In e et. ἐγέν. et ταῖς ἡμ. desunt.

1 ἐφ. ᾠκοδ. om. s^{1} | δὲ om. Daes (Ir.) ‖ 2 καὶ θεῖον post πῦρ (vel ut AD al. θ. καὶ ante π.) om. abef^{2}ilqs^{cl} Ir. Euseb.; interp. sunt ex Gen. 19, 24 ‖ 3 πάντ. ἀπ. bcfil, *de eos perdidit* e (latet *deus* quod post οὐρ. add. c, cf. lr, Gen.) | ἐν τῇ ἡμ. τοῦ υἱοῦ τ. ἀ. ᾗ ἀποκαλυφθῇ Dcilr, cf. f^{2}, bq August. (*dies*); confusa ᾗ ἡμέρᾳ et ἡ ἡμέρα ‖ 4 ἐν om. De | ὥρᾳ it. part. v s^{cl} ‖ 6 ὁμοίως om. 72. Cypr. Syri | D pro ἐπιστρεψάτω ‖ 7 Λώθ hic D ‖ 8 θελήσῃ D, cf. 9, 24. Mc. Mt. | ζωογ. τ. ψ. α. D pro τ. ψ. α. περιποιήσασθαι ‖ 10 μιᾶς om. Bc | δύο h. l. D | ὁ ante εἷς add. ℵB 700. 1. 69. 124 | 10 sq. παραλαμβάνεται et ἀφίεται D al. (Mt. 24, 40) ‖ 11 ἔσονται δύο ℵ^{a}BDLa, δύο ἔσ. al., om. ἔσ. (ut Mt.) bcef^{2}iq ‖ 12 παραληφθ. DE al. | καὶ (Mt.) ἡ AD al. | 12 sq. ἀφεθ.] add. DUabcef^{2}l (l om. v. 35, ut ℵ^{1}) v al. δύο ἐν ἀγρῷ· εἷς παραληφθ. καὶ ὁ ἕτ. ἀφεθ. (καὶ .. ἀφ. om. e), ex Mt. ‖ 13 αὐτῷ om. D | 13 sq. ὁ δὲ et αὐτοῖς om. e ‖ 14 sq. ἐκεῖ συναχθ. οἱ ἀ. = Mt. 24, 28 AD al. ‖ 16 καὶ post δὲ (AD al.) om. ℵBLM abcq ‖ 17 λέγων om. Ds^{cl} | τινι] τῃ DLX (s^{1}) ‖ 19 ἐκείνῃ (hab. et. Hippolyt. 29 Lag.) om. bcf^{2}il (ante πόλει r) ‖ 21 χρ. τινά D, *multum t.* vel sim. it. pler. v, om. ἐπὶ χρ. s^{1}, hab. s^{c} post πρὸς α. 19 (Hippol. ut vulgo) | δὲ post ταῦτα BLQ, om.

καὶ λέγει· „Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄνθρωπον ἐντρέπομαι, 5 *διά γε τὸ παρενοχλεῖν μοι* Λ *τὴν χήραν ταύτην, ἀπελθὼν ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με."* 6 *εἶπεν δὲ ὁ κύριος· „Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει.* 7 *ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, βοώντων αὐτῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας* ⟦*καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς*⟧; 8 *λέγω ὑμῖν,* Λ *ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ἆρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν εὑρήσει* Λ *πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;"*

9 *Εἶπεν δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους* Λ Λ· 10 *„†Δύο ἄνθρωποι ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, εἷς Φαρισαῖος καὶ εἷς τελώνης.* 11 *ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ταῦτα προσηύχετο· Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.* 12 *νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀπο-*

bcdls^{1} fort. recte, v. A. 18, 1 (Tschd.) | 21 sq. D pro *εἶπεν ἐν ἑαυτῷ* (Vigil. *in se autem reversus* [c. 15, 17] *dixit intra se;* Hipp. *εἶπεν ἐν ἑ. λέγων*)

1 *καὶ* post *εἰ* om. D it. pler. s^{cl} | *καὶ ἄνθρ. οὐκ.* AD al., cf. v. 2 ‖ 2 *παρενοχλεῖν μοι κόπους* pro *παρέχειν μ. κόπον* (ℵ^{c}ABD al.) ℵ^{1}, *παρενοχλεῖν με* Hippol. (it v). Cf. A. 15, 19 ‖ 3 *ταύτην* om. e | *ἀπελθὼν* add. D ‖ 4 *εἶπεν Ἰησοῦς* s^{1} | *ἠκούσ.* Γe Vigil. ‖ 5 *οὐ μᾶλλον ποιήσει* s^{cl}, cf. Clem. Hom. 17, 5 *πόσῳ μᾶλλον* ‖ 6 *β. αὐτῶν* pro *τῶν β. αὐτῷ* (*πρὸς αὐτὸν*) D, cf. *clamantium* om. *αὐτῷ* abf^{2}ilqr (sed *ad eum* add. Mci. T., Iren.) | 6 sq. *νυκτ. καὶ ἡμ.* D min. 472. Macar. Aeg. Galland. VII, 8. 174. 193 (non 15, neque Mci. Ir.), pro *ἡμ. κ. ν.* ‖ 7 *καὶ . . αὐτοῖς* om. Iren. Macar. (*μ-ῶν ἐπ' α.* post *λέγω* 13. 69); cf. praef.; libere Cl. Hom.: *ἢ διὰ τὸ μα-εῖν αὐτὸν ἐπ' αὐτοῖς δοκεῖτε ὅτι οὐ ποιήσει;* Cet. *μ-ῶν* (pro *-εῖ*) ΓΔΛRf^{2}; it. om. *καὶ* abcilqr | *ἐν* pro *ἐπ'* D (non d) | *ὅτι* om. DG 13. 69 it. part. Ir. Cl. Mac. ‖ 8 *τ. ἐκδ. α.* om. et add. *καὶ* Cl. Hom. (*cito vind. illorum* bcf^{2}ilqr) | *ἆρα* h. l. D Clem. Al. Orig. interpr. Euseb. Cypr. al. ‖ 9 *τὴν* om. D (hab. Clem.) ‖ 11 *ὅτι . . δίκ.* om. i | *λοιπ.*] *πολλοὺς* s^{cl}; *ἄνθρ.* add. D; cf. v. 10 ‖ 12 om. *τὴν παραβ. ταύτην* D (s^{cl} ante *πρὸς* 10) | *δύο* h. l. D it. pler. s^{cl} Basil. Sel. (85, 378 Migne, *δ. ἄνδρες*) ‖ 13 *εἷς* alter. pro *ὁ ἕτερος* Dcef^{2}q Cypr. | 13 sq. *στ. οὖν ὁ Φ.* abcff^{2}ilqr ‖ 14 *ταῦτα* (*τοιαῦτα* e Cypr., *οὕτως* cf^{2}l) om. s^{1} | *πρὸς* (*καθ'* D) *ἑαυτὸν* ante *ταῦτα* om. ℵ^{1}bc ff^{2}ilqr Bas. Sel. (post *ταῦτα* ℵ^{c}BLev Cypr.) ‖ 15 *ὡς* pro *ὥσπερ* DLQ | *ἄδ. ἅρπ.* e Cypr.; *ἅρπ. ἄδ. μ.* om. vid. Basil. | 15 sq. *ἢ καὶ ὡς*] *ὡς* ae, *ὡς καὶ* dv Cypr., *οὐδὲ ὡς* Bas. Sel. ‖ 16 *ὁ τ. οὗτος* e Cypr.

δεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι.“ 13 *ὁ δὲ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς* ʌ *ἐπᾶραι, ἀλλ᾽ ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· „Ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.“* 14 *λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος μᾶλλον* ʌ *παρ᾽ ἐκεῖνον, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.“*

15 *Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμων αὐτοῖς.* 16 *ὁ δὲ Ἰησοῦς προσεκαλεῖτο αὐτὰ λέγων· „Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύσητε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* 17 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.“*

18 *Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτόν* ʌ*· „Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;“* 19 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· „Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς ὁ πατήρ.* 20 *τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.“* 21 *ὁ δὲ εἶπεν· „Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος.“* 22 *ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν* ʌ*· „Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ*

1 *καὶ ὁ τ.* AD al. ‖ 2 *εἰς τὸν οὐρανὸν* ante *ἐπ.* (post *ἐπ.* ℵBL al.) om. il (Bas. Sel.) ‖ 3 *ὁ θ.* om. ℵ[1] (add. [c]), *domine deus* cf[2]l ‖ 5 *μᾶλλον* add. D (cf. it.), om. (ut Basil., sahid, cf. Marci. T.) *εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ* | *ἐκ. τὸν Φαρισαῖον* D it. (add. e *qui se exaltabat;* it. 4 *οὗτος ὁ τελ.* bcf[2]ilr; *ἢ ὁ Φ.* Basil. ‖ 6 *ὁ δὲ . . ὑψ.* om. i (invertit membra r, ut e c. 14, 11, cf. Mci. T.) ‖ 7 *παιδία* om. *καὶ τὰ* D abl, cf. Mt. 19, 13. Mc. 10, 13 ‖ 8 *καὶ οἱ* om. *ἰδόντες* s[1], cf. Mt. Mc. ‖ 9 D pro *-έσατο*; *αὐτὰ* om. B; s[c1] nihil nisi *εἶπεν* (*αὐτοῖς*), cf. Mt. Mc. ‖ 10 D pro *κωλύετε* (Mt. Mc.) ‖ 11 *ἀμὴν γὰρ* D ‖ 13 *ἄρχων* (*τῶν Φαρισ.* add. s[c] [non s[1]], ut c. 14, 1) om. ut. Mt. Mc. abef[2]ilqr Marci. (E. T. Di.) | *λέγων* om. D ‖ 14 DG pro *ε. δὲ αὐτῷ* (*α.* om. cil Di.) *ὁ Ἰ.* ‖ 15 pro *τί . . ἀγ.* (Mc.) Marci. (E.) *μή με λέγε(τε) ἀγ.* | *οὐδεὶς* (= Mc.)] *οὐκ ἔστιν* r, *εἷς ἐστιν ἀγ. ὁ* Marci. E. (Mt.), sed *τίς . . εἰ μὴ* vid. Mci. T. Cf. Zahn | 15 sq. *ὁ πατήρ* add. d Marci. E. (nisi apud hunc fuit pro *ὁ θ.* [Mc.], cf. Zahn) ‖ 16 *οἶδας*] add. De *ὁ δὲ εἶπεν* (*ait illi* e)· *Ποίας; εἶπεν δὲ ὁ Ἰ.* (*dicit illi* e) *Τὸ*, ex Mt. (sim. et. a). De Mci. E. T. Di. v. Zahn ‖ 16 *οὐ μοιχεύσεις κτἑ.* (Mt. LXX) D it. pler v | *μὴ φον.* primo loco it. pler. s[c1] Marci. (T. Di.), om. e ‖ 18 *ταῦτα ἰδοὺ* om. *πάντα* s[1], cf. Tat. | *ἐφυλαξάμην* D al. ‖ 19 *ἀκ. ταῦτα ὁ* Mci. (Di. gr.) | *αὐτῷ* om. bcf[2]ilr Marci. (Di.) | *ἔτι* (non hab. Mc.) om. Marci. (T. Di.); *ὅτι* ℵ[1] al. ‖ 20 *δὸς* (Mt. Mc.) ℵAD al. (Mci. Di. T. vid.) | *τοῖς πτ.* (Mc.) D

ἕξεις θησαυρὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.“ 23 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο, ὅτι †πλούσιος ἦν σφόδρα. 24 ἰδὼν δὲ αὐτὸν †εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· „Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσπορεύονται· 25 εὐκοπώτερον γάρ ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.“ 26 εἶπον δὲ οἱ ἀκούοντες· „Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;“ 27 ὁ δὲ εἶπεν· „Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ θεῷ.“ 28 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· „Ἰδοὺ ἡμεῖς †τὰ ἴδια ἀφέντες ἠκολουθήσαμέν σοι.“ 29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ⋀ οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, 30 ὃς οὐχὶ μὴ ἀπολάβῃ ἑπταπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.“

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπεν ⋀ αὐτοῖς· „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου, 32 ὅτι παραδοθήσεται ⋀ τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται, 33 καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται.“

1 *ἐν οὐρανῷ* PX al. it pler. v Mci. (Di. T.); *τοῖς* add. BD ‖ 2 *ταῦτα* om. e | pro *ἦν γὰρ πλ.* (v. Mt. Mc.) bcff^{2}ilv *ὅτι πλ. ἦν.* Cf. v. 32. 19, 5 ‖ 3 add. post *αὐτὸν* Dbcef^{2}ilrv *περίλυπον γενόμενον*; ead. post *Ἰησ.* AIP al. | *ὁ Ἰ.* h. l. D it part. ‖ 4 sq. *εἰσελεύσονται* ℵDR it. v (Mc.), idem ante *εἰς* AIP al. ‖ 5 *γὰρ*] *δὲ* dir, om. 69. 131 b; totum v. 25 om. l | *ἐστιν* om. Ambr. | 5 sq. *βελ. διελθεῖν* (Mc. BC) AD al. ‖ 6 *πλ. εἰσελθεῖν* D it. part. v. s^{c}, *εἰσ.* post *θεοῦ* ℵAB etc., om. aef^{2}is^{1}s^{sch} (item ap. Mc. om. a al., sed est illius locus omnino graviter turbatus, cf. praef. p. XIII sq., 1) | 7 *ἀκούοντες* pro *-σαντες* (Mt.) D (non d) L it. pler. v ‖ 8 *τὸ ἐν* (*in* d) *ἀνθρ. ἀδύνατον δυνατὸν θεῷ* Clem. Al. III, 399; cf. 1, 37. 16, 15 ‖ 9 *τῷ* ante *θ.* om. DP 157. Clem. Hippol. | *ἐστίν* post *θ.* (post *δυν.* AP al.) om. Di. c. Marc. Iustin. Tert. Clem. Hipp. | 9 sq. pro *ἀφ. τὰ ἴδ.* D ‖ 11 *ὅτι* om. ℵ^{1} (add. ^{c}) DΔ it. pler. v Cypr. | *relinquat* cff^{2}r, *-et* e | *οἰκίας* (Mt.) DH | *ἢ γυν. . . ἢ γον.* ℵBL | *ἢ ἀδελφὰς* post *ἀδ-οὺς* (Mt. Mc.) DXΔs^{1} Cypr. ‖ 12 *τέκνα*] add. D *ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ* (v. 30) | 12 sq. *ὃς . . μὴ*] *ἐὰν μὴ* D it. part. (Mc.), *et non* frv Cypr. ‖ 13 *λάβῃ* BDM (Mc.) | *ἑπταπλ.* D it. pler. Cypr. pro *πολλαπλ.* (Mt. sec. BL Orig.); *ἑκατονταπλ.* (Mc.) s^{1} | *ἐν δὲ τῷ* cf^{2} Cypr. ‖ 15 pro *πρὸς αὐτούς* Dcff^{2}ilv ‖ 17 *περὶ τοῦ υἱοῦ* D it. vs^{cl} Epiphan. ‖ 18 De pro *παρ. γὰρ*, cf. v. 23 (l pro v. 32 nihil nisi *traditur*) | 18 sq. *καὶ ὑβρισθήσεται* om. DL 700. abef^{2}iqr (r et. *καὶ ἐμπτ.* om., ut PR Mt.) ‖ 19 sq. *ἀποκτεινουσιν* D (non d)

34 ʌ αὐτοὶ δὲ †τούτων οὐδὲν συνῆκαν, ἀλλ' ἦν τὸ ῥῆμα ʌ
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.
35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχώ, καὶ
†τις τυφλὸς †ἐπαιτῶν ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν, 36 ἀκούσας
δὲ ὄχλου διαπορευομένου ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη τοῦτο.
37 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται.
38 ὁ δὲ ἐβόησεν λέγων· „Ἰησοῦ υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με.“
39 ʌ οἱ δὲ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιγήσῃ· αὐτὸς
δὲ ʌ μᾶλλον ἔκραζεν· „Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με.“ 40 σταθεὶς
δὲ [Ἰησοῦς] ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι ʌ, ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ
ἐπηρώτησεν αὐτόν· 41 „Τί σοι θέλεις ποιήσω;“ ὁ δὲ εἶπεν·
„Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.“ 42 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ·
„Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.“ 43 καὶ παραχρῆμα
ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς
ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ. 1 καὶ εἰσελθὼν διήρχετο
τὴν Ἰεριχώ. 2 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ζακχαῖος, ʌ οὗτος 19
ἦν ἀρχιτελώνης ʌ πλούσιος, 3 καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν
ʌ, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς
ἦν. 4 καὶ προλαβὼν [ἔμπροσθεν] ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν,
ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἤμελλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ διέρχεσθαι τὸν Ἰησοῦν, ʌ εἶδεν καὶ

1 De pro *καὶ αὐτοὶ* | D pro *οὐδὲν τούτων* | D it. pler. pro *καὶ* (*ἦν γὰρ* r) | *τοῦτο* om. D it. pler. s^{cl} ‖ 3 *εἰς*] *τῇ* min. 13. 124. 346. Mci. E. Di. lat. (non Di. gr.) | 3 sq. *καί* (*καὶ ἰδού* Di. lat., cf. A. 3, 2) *τις τ.* pro *τ. τις* cf^{2} Marci. Di. ‖ 4 *ἐπαιτῶν* h. l. De Marci. Di. ‖ 5 *παραπορ.* DX it pler. v | *ἂν* (et. Marci. Di.) om. ℵAB al. ‖ 6 *ἀπηγγέλη* pro *ἀπήγγειλαν* Marci. Di., cf. 8, 20 | *Ναζαρηνὸς* D (non d) av, cf. c. 24, 19 (om. *ὁ N.* Di.) | *est transiens* l ‖ 7 *ὁ δὲ* Def pro *καὶ* (et. Di.) ‖ 8 Der Marci. (T.) pro *καὶ* (om. i) *οἱ* | 8 sq. *ὁ δὲ* ℵade ‖ 9 *πολλῷ* om. Dcs^{cl} | *υἱὸς* D ‖ 10 *ὁ* (om. BD) *'I.* om. A 63 Marci. Di. (hab. Di. lat.) | *πρὸς αὐτόν* om. D it. part. s^{cl} Marc. Di. (hab. Di. lat.) ‖ 12 *κύριε* post *ἀναβλ.* bf^{2}ilqs, om. a | pro *ὁ 'I.* D (Orig., it. pler., sed add. *ὁ 'I.* post *αὐτῷ* [r post *ἀποκρ.*]; item Marci. Di., om. *αὐτῷ*) ‖ 15 *αἶνον* (et. Mci. T.)] *δόξαν* (cf. 14) D | *καὶ ὡς εἰσ.* s^{1} ‖ 16 *καλούμενος* post *ὀν.* om. DG it. pler. (e ante *ὀνόμ.*) v s^{cl}; vid. interpolat., cf. c. 5, 27, ubi add. C^{1} 157 | Defi pro *καὶ αὐτὸς* (*καὶ οὗτος* ab al., *καὶ* s^{c}, om. s^{1}) ‖ 17 *καὶ ἦν* s. *καὶ οὗτος ἦν* s. *καὶ οὗτος* ante *πλ.* om. De ‖ 18 *τίς ἐστιν* om. ls^{c} (non s^{1}) | *ἀπὸ τ. ὄχλ.* om. s^{c} (non s^{1}) ‖ 19 D(e) pro *προδραμὼν*; *ἔμπροσθεν* De cum A al., *εἰς τὸ ἔ.* ℵBL; non expr. it. pler. v. Cf. v. 28 | *συκομωρέαν* DQ ‖ 20 *εκεινη* D | 20 sq. *καὶ .. διέρχ. αὐτόν* D, item sed *τὸν 'Ιησ.* min. 157. it. pler., cf. s^{c} (lac. s^{1}) ‖ 21 *ἀναβλέψας ὁ 'I.*

εἶπεν ∧ *αὐτῷ· „Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, ὅτι σήμερον*
∧ *ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.“* 6 *καὶ σπεύσας κατέβη,*
καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. 7 *καὶ ἰδόντες πάντες δι-*
εγόγγυζον ∧, *ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ* ∧ *κατέλυσεν.* 8 *στα-*
θεὶς δὲ ὁ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον· „Ἰδοὺ τὰ ἡμί-
σειά μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ
τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.“ 9 *εἶπεν*
δὲ ∧ *ὁ Ἰησοῦς, ὅτι „Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγέ-*
νετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ· 10 *ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς*
τοῦ ἀνθρώπου [ζητῆσαι καὶ] σῶσαι τὸ ἀπολωλός.“

11 *Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παρα-*
βολήν, διὰ τὸ †εἶναι αὐτὸν ἐγγὺς Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν
αὐτοὺς ὅτι ∧ *μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι·*
12 *[εἶπεν δέ·] „Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύετο εἰς χώραν*
μακράν, λαβεῖν ∧ *βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι.* 13 *καλέσας δὲ*
δέκα δούλους ∧, *ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς*
αὐτούς· „Πραγματεύεσθε ἐν ᾧ ἔρχομαι.“ 14 *οἱ δὲ πολῖται* ∧
ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἔπεμψαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέ-
γοντες· „Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ’ ἡμᾶς.“ 15 *καὶ*
ἐγένετο ∧ *ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν*

om. Ds[c] (s[1]?); *εἶδεν αὐτὸν* (om. *α.* D) *καὶ* (*καὶ* om. s[1]) ante *εἶπεν* ADs[1] al., om. ℵBL; *εἶδεν* (*αὐτὸν*) *ἀναβλ. καὶ* cf[2]il, cf. 157. ab 1 Dae pro *πρὸς αὐτόν* | *σπεῦσον* D (non d) e (*descendere*) q, om. Valentin. ap. Iren. 95 St. | 1 sq. *ὅτι* et om. *γὰρ* D it. v (Valent. ap. Iren.) ‖ 3 *πάντες* om. ls[1]; *οἱ Φαρισαῖοι* 13. 69. 346 ‖ 4 *λέγοντες* om. D it. part. s[c] (non s[1]) | *ἀνδρὶ ἁμ.* ℵ it v | *κατέλυσεν*, om. *εἰσῆλθεν*, bcilv ‖ 5 sq. *ημυσοι* D[1], *ημυση* D[2] (*ἥμισυ* et. ARΔ) ‖ 6 *μου* (*μοι* D[1]) post *ὑπ.* ADR al. | *τοῖς* ante *πτ.* om. B, cf. c. 18, 22 ‖ 8 *πρὸς αὐτὸν* om. de Cypr., recte fort. et. in *α*, post *Ἰησ.* hab. D it. pler. v (sed *αὐτούς* it. pler.) | *ἐν τῷ* AD | 8 sq. *ἐγέν.* om. Marci. (T.)? ‖ 9 *ἐστιν* post *Ἀβρ.* (ante *Ἀ.* acff[2]ilv, ante *υἱ.* b) om. ℵ[1] (add. [c]) LR (*καθότι . . Ἀ.* om. Mci. T., pro suis rationibus) ‖ 10 *ζητῶν σῶσαι* c, *ζητ. καὶ* om. Marci. (T.), *σῶσαι καὶ ζητ.* aes, Orig., Const. ap., *σ. κ. εὑρεῖν* Athan., *εὑρ. κ. σ.* Basil.; cf. c. 15, 4 ‖ 12 hoc ord. D, cf. it. v ‖ 13 *αὐτοὺς* om. D | *παραχρῆμα* om. e, post *μέλλει* hab. D ‖ 14 *εἶπεν δέ* (DL pro *οὖν*, om. coniunct. es[cl]) om. Γ min. 235. 477 | *ἐπορεύετο* pro *-θη* recte D (non d) H 157 ‖ 15 *ἑαυτῷ* om. D it. part. s[cl] ‖ 16 *δέκα* ante *δούλ.* om. r | *ἑαυτοῦ* (*αυτου* D) om. bcf[2]il ‖ 17 *πραγματεύεσθε* (*-αι* D) DΛ 1. 131 pro *-σασθε* (*-αι*) | *αὐτοῦ* om. Dbf[2]ls[1] ‖ 18 pro *ἀπέστειλαν* D[2] (*ἐνέπεμψαν* D[1]) ‖ 20 *ἐγέν. ἐν τῷ* om. s[1] (*ἐπανελθών*, tum om. *αὐτὸν λ. τ. βασ. καὶ*); *ἐν τῷ* om. Dbcflv

φωνηθῆναι τοὺς δούλους Λ, οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα
γνοῖ τίς τί διεπραγματεύσατο. 16 παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος
λέγων· „Κύριε, ἡ μνᾶ σου δέκα †μνᾶς προσηργάσατο.“ 17 ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ· „Εὖγε ἀγαθὲ δοῦλε, Λ ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς
ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.“ 18 καὶ
†ὁ ἕτερος ἐλθὼν εἶπεν· „Ἡ μνᾶ σου, κύριε, †πέντε
ἐποίησεν μνᾶς.“ 19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ· „†Γίνου καὶ σὺ
ἐπάνω πέντε πόλεων.“ 20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν λέγων· „Κύριε,
ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, 21 ὅτι
ἐφοβήθην Λ σε· Λ ἄνθρωπος γὰρ †εἶ αὐστηρός, αἴρεις ὃ
οὐκ ἔθηκας καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.“ 22 ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῷ· „Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε.
ᾔδεις με ὅτι Λ αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα καὶ θερί-
ζων ὃ οὐκ ἔσπειρα; 23 Λ διὰ τί οὖν οὐκ ἔδωκάς μου τὸ
ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν; κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ
ἔπραξα.“ 24 †εἶπεν δὲ τοῖς παρεστῶσιν· „Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ Λ
καὶ ἀπενέγκατε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. 25 Λ Λ 26 λέγω
ὑμῖν, παντὶ τῷ ἔχοντι προστίθεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται. 27 πλὴν ἐκείνους τοὺς ἐχθρούς μου
τοὺς μὴ θέλοντάς με βασιλεύειν ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε

1 *αὐτῷ* post *φων.* (*αὐτοῦ* DΓar) om. Δ it. pler. v | *τούτους* om. D it. (exc. f) v ‖ 2 *διε-αντο* et om. *τίς* ℵBDLes[c] (*τί τίς -ντο* s[1]) | *δὲ*] *οὖν* ds, *καὶ παρ.* e ‖ 3 *μνᾶς* h. l. D it. pler. v | 3 sq. De pro *καὶ* (om. s[cl]) ‖ 4 *ὅτι* om ss[1] ‖ 5 *εὑρέθης* s[cl], cf. v. l. 16, 12 | *ἔσῃ* abcff²ilv ‖ 6 pro *ἦλθεν ὁ δεύτ. λέγων* D, cf. it. pler. v (*alter venit dicens*) ‖ *κύριε* ante *ἡ* ut v. 16 AD al. (om. f²) | *πέντε* h. l. D ‖ 7 *καὶ σὺ* h. l. D, om. e ‖ 8 *εἰσῆλθεν* s ‖ 9 *ἀποκ. ἐν σουδ.* om. e | 9 sq. *ὅτι* om. *γὰρ* post *ἐφ.* D it. pler. ‖ 10 D it. part. v pro *ἐφοβούμην* | De pro *ὅτι ἄνθρ.* | *εἶ* h. l. Def ‖ 11 pro *λέγει* D (*τότε λέγει* f²) ‖ 12 sq. *πονηρὲ δ. ᾔδεις* om. e ‖ 13 *μὲ* add. as[cl] | *ἐγὼ* post *ὅτι* om. Lc | *ἄνθρ.* om. el, item s, qui habet *homo* pro *πονηρὲ δ.* (*ἄπιστε δ.* vel *ἄπ. δ. καὶ πον.* it. multi s[cl]) | *εἰμὶ αὐστ.* d | 13 sq. *αἴρω* et *θερίζω* D it. pler. ‖ 14 *διὰ τί οὖν* pro *καὶ δ. τί* Der (om. coniunct. ls[cl]) | *μου* post *ἀργ.* DR al. ‖ 15 sq. *ἔπρ. αὐτό* DR al. (om. *αὐτό* s, *τὸ ἐμόν* s[cl]) ‖ 16 D pro *καὶ τοῖς π. ε.* (*δὲ* et. a, *εἰπ.* ante *παρ.* et. e) | *τὴν μνᾶν* om. Daes ‖ 17 D pro *δότε* (Mt.) | v. 25 om. Dbef²g²s[cl] | *λ. γὰρ* AD al. (om. coniunct. ℵBLa[s]) ‖ 18 *ὅτι* post *ὑμ.* om. L it. part. | D (s[1]) pro *δοθήσεται* (cf. c. 8, 18 al.) ‖ 19 *δοκεῖ ἔχειν* (c. 8, 18) s[c] (non s[1]) Marci. (T.) | *ἀρθ. ἀπ' αὐτοῦ* (c. 8, 18, Mt.) ℵ[c] AD al. | *ἐκ.* h. l. De, post *ἐχθρ. μου* A it. pler. v, eodem l. *τούτους* ℵBL al. (om. s[p]) ‖ 20 pro *θελήσαντας* DRe (non d) | D pro *-εῦσαι* | *αγαγατε* D

καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.“ 28 *Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο* ∧.

29 *Ἀναβαίνων δὲ εἰς Ἰερουσαλὴμ ὡς* †*ἐγένετο εἰς Βηθφαγῆ καὶ Βηθανία πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν* 30 *εἰπών· „Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑρήσετε πῶλον, ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς ἐκάθισεν, καὶ λύσαντες ἀγάγετε.* 31 *καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ* ∧ ∧, *οὕτως ἐρεῖτε, ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.“* 32 *καὶ ἀπελθόντες* ∧ ∧ 33 ∧ ∧. 34 ∧ *ἀπεκρίθησαν ὅτι „Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει“,* 35 *καὶ ἀγαγόντες τὸν πῶλον* ∧ ∧ *ἐπέριψαν τὰ ἱμάτια* †*αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν.* 36 *πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν* ∧. 37 *ἐγγιζόντων δὲ αὐτῶν [ἤδη] πρὸς τὴν κατάβασιν τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξατο πᾶν τὸ πλῆθος* ∧ *χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεόν* ∧ ∧, 38 *λέγοντες· „Εὐλογημένος ὁ βασιλεύς·*

1 add. post *μου* D ex Mt. 25, 30 *καὶ τὸν ἀχρεῖον .. ὀδόντων* ‖ 2 *ἔμπροσθεν* (v. 27) om. D it. pler.; *ἐκεῖθεν* s^{cl} (*ἐξεπορεύοντο* s^{1}, *abi(i)t* cf^{2}lqrs) ‖ 3 *δὲ* add. De (*καὶ ἀναβ.* s^{cl}), recte puto | De pro *Ἱεροσόλυμα* | *ἐγένετο εἰς* (om. *ὡς*) e (*fuit in*), D ut α *καὶ ἐγέν. ὡς ἤγγισεν εἰς*, cf. Mc. 11, 1. Mt. 21, 1; s^{cl} fere *ὡς ἐγέν. εἰς .. καὶ ἐγέν. πρὸς* ‖ 4 pro *τὸ καλούμενον ἐλ.* KΠ min. 69 s^{1} *τῶν ἐλ.* = Mt. Mc. (D *τῶν ἐλ. καλ.*) ‖ 5 *καὶ ἀπέστ.* e | *μαθ. αὐτοῦ* AD al. | *λέγων* (Mt.) ℵBDL, cf. Tschd. ‖ 6 *ἐν ᾗ καὶ* (Mc. Mt.) Ds^{cl} | *δεδεμένον* (Mc. Mt.) post *πῶλ.* om. D ‖ 7 *ἐφ᾽ ὃν .. ἀγάγατε* (sic, cf. v. 27) om. D^{1}d^{1}, add. ead. | *πώποτε* post *οὐδ.* om. DH it. s^{cl}; tum *ἀνθρώπων* (Mc.) om. it. pler.; cf. Ambros. ad h. l. | *καὶ* post *ἐκάθ.* om. (ut Mt. Mc.) ℵA al. it. v s^{cl} | *αὐτὸν* post *λύσ.* om. DL | *ἄν* D ‖ 8 *διὰ τί λύετε* om. Dcef^{2}ls | *οὕτως* om. (ut Mt.) acf^{2}ls^{c} (non s^{1}) | *ὅτι* om. s^{cl} ‖ 9 De(s^{cl}) pro *ἀπ. δὲ*; reliqua huius v. et v. 33 om. D, pergens *ἀπεκρ.* 34; s^{cl}e: *et abierunt et sic invenerunt* (*inv. sic* s^{cl}; *stantem* add. e; *οἱ ἀπεστ. καθὼς κτὲ.* ex α add. s^{1}), *et cum solverent* (*τὸν πῶλον* add. s^{1}) *aiunt* (*αὐτοῖς* add. s^{1}; at s^{c} pro *et ... aiunt ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἀπεκρίθ.*) ‖ 10 *ὅτι* om. R al. it part. s^{1} ‖ 11 *ἀγ. τ. π.* D (es^{cl}) | *πρὸς τὸν Ἰησ.* om. De | D min. 1. 131. 209 it. pler. pro *ἐπιρίψαντες*, et add. *καὶ* 12 ‖ 12 *αὐτῶν* h. l. D (it. pler. v, sed om. s) | pro *ἐπὶ τὸν πῶλον* Dces^{cl} ‖ 13 *ἐν τῇ ὁδῷ* (Mt.) om. D 229 ‖ 14 pro *-ζοντος δὲ αὐτοῦ* Ds^{cl} | *ἤδη* om. DMΓaes^{cl} | D pro *τῇ καταβάσει* ‖ 15 *ἤρξατο* pro *-ντο* DL 700 al. aer | D pro *ἅπαν* | *τῶν μαθητῶν* om. acf^{2}ilss^{c} (non s^{1}) ‖ 16 *φωνῇ μεγάλῃ* (post *θ.* 16 i) om. Dl, tum *περὶ πάντων* (BD; al. *πασῶν*) *ὧν εἶδον γινομένων* (D, it. r *factis*, sed post *πάντ.*; al. *δυνάμεων*; om. s^{cl}) om. cf^{2}ils (l et. *λέγοντες* om.) | *ὁ βασ.* ℵ^{1} e,

εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα.“ 39 Λ τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων Λ
εἶπαν πρὸς αὐτόν· „Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον αὐτοῖς.“ 40 ὁ δὲ Λ
εἶπεν· „Ἐὰν οὗτοι σιγήσωσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν.“ 41 καὶ
ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν, λέγων
42 ὅτι „Εἰ ἔγνως καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρή-
νην· Λ ἐκρύβη δὲ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· 43 ὅτι ἥξουσιν ἡμέ-
ραι Λ, καὶ Λ Λ περικυκλώσουσίν σε †οἱ ἐχθροί σου καὶ
συνέξουσίν σε πάντοθεν, 44 καὶ ἐδαφιοῦσίν σε καὶ τὰ τέκνα
σου, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθῳ ἐν ὅλῃ σοί, ἀνθ'
ὧν οὐκ ἔγνως καιρὸν ἐπισκοπῆς σου.“ 45 ΛἘλθὼν δὲ εἰς
τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, 46 λέγων Λ·
„Γέγραπται· Λ Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς· ὑμεῖς δὲ

l pr., Orig.: D it. part. *ὁ ἐρχ.* (Mt. Mc.), $\aleph^c$AB it. part. s^c *ὁ ἐρχ.* (*ὁ* add. B) *βασ.* (s^1 *ὁ β. ὁ ἐρχ.*) | *ἐν ὀνόμ. κυρίου* (Mt. Mc.) om. e, l pr.; at Dacf^2irs insuper add. *εὐλογ. ὁ βασ.* (= e; est coniuncta in D cett. forma genuina Lucae cum Mc. Mt. [Ioh.])

1 *ἐν οὐρ. εἰρήνη* ℵBL; *εἰρήνης* solus a, *καὶ* ante *δόξα* om. r, *ἐν ὑψίστοις* post *δόξα* (Mt. Mc.) om. as ‖ De pro *καί τινες* | *τῶν Φαρ.* om. s^1, qui hab. *ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ ὄχλου*; s^c *τῶν Φ. ε. πρ. α. ἀπὸ τ. ὄ.*; *ἀπὸ τοῦ ὄχλου* om. l ‖ 2 *αὐτοῖς* pro *τοῖς μαθ. σου* (*σου* om. e) acf^2ils^c (non s^1; add. s^1 *καλέ* ad *διδ.* et cum s^c in fine *μὴ κράξωσιν*) | *ὁ δὲ* s(a); cf^2iqrv *quibus ipse;* om. s^c; D *ἀποκριθεὶς δὲ*, ℵB al. *καὶ ἀποκρ.*, *ἀπεκρίθη καὶ* s^1 ‖ 3 *λέγει* D | *αὐτοῖς* post *εἶπεν* om. ℵBL | *λέγω ὑμῖν ὅτι* om. eil (*ὅτι* om. et. B^1 it. pler. [et. r]) | *οὗτοι* om. l (hab. Tat.) | D pro *σιωπήσ.* (*-ωσιν ΓΔΠ* it. pler. v., pro *-ουσιν* ℵABD al.) | *κράξουσιν* ℵBL pro *-ονται* D, *κεκράξονται* A al. ‖ 5 *καί*(*γε*) s^{cl}; *καίγε σὺ* Euseb.; *καὶ σὺ* D Basil. Sel. 424 M., *καὶ σὺ καίγε* al., om. (add. *καὶ σὺ* post *ταύτῃ*) ℵBL | 5 sq. *εἰρ.* ℵBL Orig. I, 311 L., add. *σοι* Dce al., *σου* A al. s^{cl} ‖ 6 *νῦν δὲ* om. aeil (*quae* add. l); *νῦν* om. (*ἐκρ. δὲ*) Iren. ex Marcosiis (*ἀλλ' ἐκρ.* s^{cl} Tat.) | *ὀφθ.* om. Ir. l. c. | *ἥξ. δὲ* s^{cl} ‖ 7 *ἐπὶ σέ* om. Ds^{cl} (ante *ἡμ.* r) | *καὶ περιβαλοῦσιν* (*βαλ. ἐπὶ σὲ* D) *οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι* (*σοι* om. D) om. 259 s^{cl} Orig. Euseb. in Theophan. (non h. e. 3, 7, 4, neque Esai. 470), cf. praef.; add. s^{cl} Euseb. *οἱ ἐ. σου* post *περικυκλ.* (*-κυκλωσιν* D) *σε* | 7 sq. *καὶ . . πάντοθεν* om. Euseb. Esai., *καὶ συν. σε* om. ceilqr (*σε* om d) ‖ 9 *ἐν σοί* post *σου* om. D Orig. (Eus. hist.?); contra *σου* om. cf^2ils | *ὅλῃ* add. D (post *σοί* c$f^2$is, *tota terra* e) ‖ 10 *τὸν* ante *κ.* om. C, *εἰς* D | *τῆς* om. D | De pro *καὶ εἰσελθὼν* (Mc.) ‖ 11 *πωλ.* ℵBL: add. AD al. (Mc. Mt.) *ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας*, tum Dac al. (indidem) *καὶ τὰς τραπέζας . . περιστεράς* | *αὐτοῖς* om. cers^{cl} ‖ 12 *καὶ ἔσται* om. $\aleph^1$ (add. ^{c}); *ὅτι ὁ ο. μου ο. πρ. ἐστιν* AD it. part. v s^{cl}

†ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.“ 47 καὶ ἦν διδάσκων
τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς †καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι,
48 καὶ οὐχ ηὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν αὐτῷ· ὁ γὰρ λαὸς
ἅπας ἐκρέματο ἀκούειν αὐτοῦ.

20 1 Λ Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, διδάσκοντος αὐτοῦ
†ἐν τῷ ἱερῷ τὸν λαὸν καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, 2 καὶ
εἶπον πρὸς αὐτόν· „Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι †ταύτην τὴν ἐξουσίαν;“
3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγώ·
εἴπατέ μοι· 4 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ
ἀνθρώπων;“ 5 οἱ δὲ συνελογίζοντο ⟦πρὸς ἑαυτοὺς⟧ λέγοντες,
ὅτι „Ἐὰν εἴπωμεν· Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ· Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ; 6 καὶ ἐὰν εἴπωμεν· Ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων,
†λιθάσει ἡμᾶς ὁ λαός Λ· πεπεισμένοι γάρ εἰσιν Ἰωάνην προ-
φήτην γεγονέναι.“ 7 καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι τὸ
πόθεν. 8 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· „Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν,
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.“ 9 Ἔλεγεν δὲ Λ τὴν παρα-
βολὴν ταύτην. „Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο
αὐτὸν γεωργοῖς, αὐτὸς δὲ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανούς.

1 ἐποι. αὐτ. D it. pler. v Orig. Iustin. (Iust. πεποιήκατε) ‖ 3 καὶ . . λαοῦ h. l. D it. v Syri ‖ 4 τὸ om. D al. | αὐτῷ add. D it. pler. v. s[cl] (cf. v. 15) | pro λα. γὰρ D Orig. ‖ 5 ἐκρέμ. pro ἐξέκρ. recte puto D, cf. it. v (*suspensus erat* vel sim.); ἀκούειν DM s[cl], αὐτοῦ h. l. D it. v ‖ 6 De (cf. a) pro καὶ ἐγ. ‖ 7 ἐν τῷ ἱ. h. l. Des[cl] (Marci. E.; an om. τ. λ.?), om. ΚΠ | *convenerunt* f²ilrv. Cf. Act. 4, 1 ‖ 9 λέγοντες post εἶπ. (post αὐτὸν A al.) om. CDefq | εἰπὲ ἡμῖν om. s[1] (Mc. Mt.) ‖ 10 ἢ] καὶ Dae (Mt. Mc.) | ταύτην h. l. D it. v ‖ 11 ἐπερωτ. D (Mc.) | λόγον post κἀγώ (ἕνα λ. CD al., λ. ἕνα A al.) om. aef²is[c] (cf. Mc. Mt.) ‖ 12 καὶ (ὃν D ut Mt.) ante εἴπ. om. cef²ilqvs[cl] | ἐστιν e ‖ 13 πρὸς ἑ. (Mc.) om. s[1], cf. v. 14 ‖ 14 τί] add. οὖν (Mt. Mc.) AD al. ‖ 15 καὶ ἐὰν pro ἐ. δὲ (Mt.) D it. part. s[cl] | ἀπὸ τῶν Dace pro ἐξ ‖ 16 λιθ. pro καταλ. D, λ. ἡ. h. l. De; ἅπας post λα. (ante ὁ AC al.) om. e | πεπ-οι et εἰσιν pro -ος et ἐστιν D, cf. it. pler. v (*sciunt* a, *scit* d) ‖ 17 D it. pler. pro εἶναι | εἰδ. αὐτοὺς CD, τὸ add. D 69. 124. 346 (πόθ. om. EKΔcf, cf. Mt. Mc.) ‖ 18 ὑμῖν om. i, l pr. ‖ 19 De (e δὲ καὶ) pro ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν (πρ. τ. λ. om. a, recte puto, cf. vv. 16. 19; *ad eos* s[cl]) λέγειν ‖ 20 ἀμπ. ἐφ. ἄνθρ. D it. pler., cf. Mc. 12, 1 | ἐξέδοτο ℵ[c]D al. ‖ 21 De pro καὶ (Mc. Mt.), καὶ αὐτὸς it. pler. v

10 ʌ καιρῷ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα
ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· †δείραντες
δὲ ʌ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν κενόν. 11 καὶ ἔπεμψεν ἕτερον ʌ
δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν
κενόν. 12 ʌ τρίτον ἔπεμψεν· ʌ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες
ἐξέβαλον. 13 †ὁ δὲ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος εἶπεν· Τί ποιήσω;
πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· τυχὸν τοῦτον ἐντραπή-
σονται. 14 ἰδόντες δὲ [αὐτὸν] ʌ διελογίζοντο ʌ λέγοντες·
Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν
γένηται ἡ κληρονομία. 15 καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ
ἀμπελῶνος; 16 ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τούτους, καὶ δώσει
τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.“ ἀκούσαντες δὲ εἶπαν· „Μὴ γένοιτο.“
17 ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν· „Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμ-
μένον ʌ· „Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας“; 18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον
τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει
αὐτόν.“ 19 καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ʌ, ʌ ἐφοβήθησαν δέ[[· ἔγνω-
σαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἴρηκεν τὴν παραβολὴν ταύτην]].
20 Καὶ ἀποχωρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους
ἑαυτοὺς δικαίους ʌ, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παρα-

1 De pro *καὶ κ.* (add. *quodam* it. part., item s^{cl}) ‖ 2 sq. *δ. δὲ* pro *οἱ δὲ γεωργοὶ δ.* (vel *δείρ.* post *ἐξ. α.*) D, cf. acelv s^{cl} ‖ 3 *κενόν* om. c | De pro *προσέθετο ἕτ. πέμψαι* ‖ 5 De pro *καὶ προσέθ. τρ. πέμψαι* | *οἱ δὲ* om. D acef²il ‖ 6 *ἐξέβ.*] Dfq *ἐξαπέστ. κενόν* | De pro *εἶπεν δὲ ὁ κ. τ. ἀ.* ‖ 7 *εἰ μὴ τ. υἱ. μ. τ. ἀ. πέμψω* c | *τὸν ἀγαπ.* om. l | D pro *ἴσως* ‖ 8 *αὐτὸν* om. ℵ¹ (add. ᶜ) Mr, *filium* e | *οἱ γεωργοὶ* om. Der | *πρὸς ἀλλ.* (*πρὸς ἑαυτοὺς* al.) om. s^{cl}, cf. v. 5 ‖ 9 *δεῦτε ἀπ.* (Mt. Mc.) ℵCD al. ‖ 10 *ἔξω* (Mt. Mc.)] *ἐκ* (*de*) e ‖ 11 *αὐτοῖς* om. (ut Mc.) Daceq ‖ 12 *τοὺς γεωργοὺς* ante *τούτ.* om. ℵ¹ (add. ᶜ); *τούτους* om. (ut Mc.) Des¹ ‖ 13 *οἱ δὲ ἀκ.* ADe(a) | *εἶπ. μὴ γ.*] at s¹ pro his *ἔγνωσαν γὰρ . . ταύτην* (v. 19), quae suo loco om. | *μὴ γέν. κύριε* e ‖ 15 *τοῦτο* om. aer; et. *γεγρ.* om. Epiphan. ‖ 18 *ἐζήτουν* (Mc.) CD it. pler. v s^{cl} | *οἱ γρ. καὶ οἱ ἀρχ.* ABe; om. haec Marci. (E.), qui om. vv. 9—18 ‖ 19 *ἐπ' αὐτὸν* (et. Mci.)] *αὐτῷ* ae | *ἐν* (om. D) *αὐτῇ τῇ ὥρᾳ* om. e (Mci. E.) | De pro *καὶ ἐφοβ.* (Mci. E.); *τὸν λαόν* om. GSV*ΓΛ* 700 Mci. E. ‖ 20 D pro *εἶπεν* (Mc.). Cf. ad 13; sᶜ *ἔγνωσαν . . εἶπε* (om. *τ. π. τ.*) post *ὥρᾳ* hab.; seclusi ‖ 21 pro *παρατηρήσ.* D it. pler.; *καὶ μετὰ ταῦτα* s^{cl}, *καὶ* s^{sch} | *ἐγκαθ.* om. (a)f²ilq ‖ 22 *εἶναι* om. D (non d) aceqv | D it. pler. *α. τῶν λόγων*

δοῦναι αὐτὸν ∧ ∧ τῷ ἡγεμόνι. 21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· „Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι †λέγεις ὀρθῶς καὶ διδάσκεις καὶ οὐδενὸς λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλὰ ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. 22 ἔξεστιν ἡμᾶς †φόρον διδόναι Καίσαρι, ἢ οὔ;“ 23 ἐπιγνοὺς δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπεν πρὸς αὐτούς· 24 „Δείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν.“ ἀποκριθέντες εἶπον· „Καίσαρος.“ 25 ∧ εἶπεν δὲ ∧· ∧ „Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.“ 26 ∧ οὐκ ἴσχυσαν δὲ αὐτοῦ ῥήματος †ἐπιλαβέσθαι ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.

27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν 28 λέγοντες· „Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ †ἄτεκνος, ἔχων γυναῖκα, ∧ ∧ ἵνα λάβῃ αὐτὴν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ∧ καὶ ἐξαναστήσῃ †τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ σπέρμα. 29 ἑπτὰ ∧ ἀδελφοὶ ἦσαν. καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος, 30 καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν ἄτεκνος, 31 καὶ ὁ τρίτος ∧ ὡσαύτως, καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνον. 32 καὶ ἀπέθανεν

1 De s^{c} (non s^{1}) pro τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος (i om. et haec et καὶ ἐπ. αὐτὸν) ‖ 2 pro ὀρθ. λ. Dae | 2 sq. καὶ διδ. om. Kacf²il; si quid seclud., potius ἀλλὰ .. διδ. (= Mc.) suspecta sunt ‖ 3 D pro οὐ ‖ 4 τὸν λόγον s^{cl}, om. e | ἡμῖν CD al. | 4 sq. Daqv (it. pler. δ. φ. Κ., e δ. Κ. φ.); διδόναι pro δοῦναι DM ‖ 5 De pro κατανοήσας | 5 sq. πονηρίαν (Mt. 22, 18) C¹D aels^{cl} ‖ 6 πρὸς αὐτούς om. f | αὐτ.] add. ACD al. τί με πειράζετε; (Mt. Mc.) | τὸ νόμισμα (cf. Mt.) D Iustin. Ap. I, 17, 1 ‖ 7 καὶ τὴν ἐπιγρ. D; ἐν τῇ ἐπ. s^{1}; om. P | pro ἀποκρ. (δὲ add. A al.) ℵBL οἱ δὲ (Mc.); praestat sec. s^{cl} καὶ ἔδειξαν αὐτῷ καὶ εἶπ. ‖ 8 D pro ὁ δὲ εἶπεν | πρὸς αὐτοὺς s. αὐτοῖς (hoc ACD al.) om. a | τοίνυν (post ἀπόδ. AC al.) om. Daef²ilqs^{cl} | 8 sq. τὰ τοῦ Κ. D, τῷ Κ. C¹DL ‖ 9 D pro καὶ οὐκ. ἴ. ‖ 10 ῥῆμα D; ἐπιλ. h. l. D it. pler. v. (ἐπιλ. τοῦ ῥ. ℵBL) ‖ 11 αὐτοῦ om. s^{1} ‖ 12 sq. ἀντιλ. pro λέγ. (ℵBCD al. ut Mt. Mc.) AP al. a ‖ 15 ἄτ. h. l., om. (post γυν.) καὶ οὗτος ἄτ. ᾖ De(s^{cl}) | 15 sq. λάβῃ αὐτὴν (om. τὴν ante γ.) cff²iqr, it. l om. τ. γυναῖκα, γυν. αὐτήν e ‖ 16 σπ. h. l. a ‖ 17 οὖν om. aqs^{cl}; δὲ ef² (D ἦσαν παρ' ἡμῖν ἑ. ἀ., Mt.) | ἦσαν ἀδ. e ‖ 18 sq. ἔλαβεν .. ἄτ. om. ℵBDL, male (cf. e, qui fere ut Mt.); ἔλ. h. l. it v; αὐτὸς pro οὗτος afg¹iv ‖ 19 ἔλαβεν (-ον ℵ^{c}) αὐτήν om. Da(e); δὲ post ὡσ. om. D it. pler. v (et. καὶ om. D, sed hab. d); οὐκ ἀφῆκαν (pro οὐ κατέλ.) D(e), = Mc. ‖ 20 τέκνον pro -α DΓae | 20 sq. καὶ (om. ci) .. γυνή ci (s^{cl}) pro καὶ ἀπέθανον. ὕστερον καὶ ἡ γ. ἀπέθ. (ita Dℵ¹B al.; e ὕστερον .. ἀπ. om.)

καὶ ἡ γυνή. 33 *ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος γίνεται; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν.“* 34 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς* ʌ· *„Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γεννῶνται καὶ γεννῶσιν, γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται,* 35 *οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται·* 36 *οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι* μέλλουσιν, *ἰσάγγελοι γάρ εἰσιν τῷ θεῷ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.* 37 *ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί,* ʌ *Μωϋσῆς* ἐδήλωσεν *ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ·* 38 *θεὸς* ʌ †*νεκρῶν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.“* 39 *Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν· „Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας.“* 40 *οὐκέτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.* 41 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· „Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυίδ,* 42 *καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν· Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,* 43 *ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;* 44 *Δαυὶδ* ʌ *κύριον αὐτὸν καλεῖ·*

1 *οὖν* om. ℵ^1 157 aef^{2}ils^{cl} | *αὐτῶν* post *τίνος* om. ℵ^1 (add. ^{c}) ef^{2}r | *ἔσται* ℵD al. it. v (Mt. Mc.); add. *γυνή* D rell., quod om. s^{cl} (Mci. T.) ‖ 2 *εχον* D | *γυναῖκα* post *αὐτήν* om. f^{2}s^c (non s^1) | De pro *αὐτοῖς* (om. s^1); *ὁ Ἰ.* om. Dei ‖ 3 *γενν. καὶ γενν.* cef^{2}ilq Cypr. August. Clem. Al. II, 298 Dd. pro *γαμοῦσιν καὶ γαμίσκ.* (*ἐκγαμίζ.*, *γαμίζ.*; D *γαμοῦνται*); ead. add. ante *γαμ.* Darს^{cl} (inv. ord. *γεννῶσιν καὶ γεννῶνται* acel Cypr. Aug. Clem.); Mci. (T.) ut vulgo, neque usui erat illi *γεννῶνται*, quia se suosque filiis huius aevi opponebat; it. ut vulgo vid. Tat. ‖ 4 *οὓς δ᾽ ἂν καταξιώσῃ ὁ θ. τοῦ αἰ. ἐκ., τυχεῖν καὶ κτέ.* Mci. (T.), cf. Zahn ‖ 5 *τυχεῖν* non expr. it. pler. v Cypr. s^1 | *οὔτε γαμοῦσιν* om. et *οὐ* pro alt. *οὔτε* s^1, *οὐ . . οὐδὲ* ae Cypr. ‖ 6 *ἔτι* om. cef^{2}ilq Cypr. s^{cl} (hab. Mci. T.) | *μέλλ.* pro *δύνανται* D it. pler. Cypr. Mci. (T.) ‖ 7 *τῷ θεῷ* (cf. Act. 7, 20) pro *καὶ υἱοί εἰσιν θεοῦ* D; it. pler. Cypr. *θεοῦ*; Mci. (T.) *cum similes angelorum fiant dei et* (v. l. om. *et*) *resurr. filii facti;* Iust. Tryph. c. 8 *τέκνα τοῦ θεοῦ τῆς ἀν. ὄντες* ‖ 8 *καὶ* om. D it. pler. Cypr. | D 122 pro *ἐμήνυσεν* ‖ 9 *ὡς λ. ἐπὶ τ. β.* Cypr. Orig., *ὡς εἶπεν εἶδον ἐ. τ. β.* cff^{2}i lqr | *Ἰσὰκ* ut alias D (ℵ^1 corr. ^{c}, aef^{2}i) ‖ 10 *δὲ* om. Da Cypr. (*γὰρ* e, *οὖν* cf^{2}ilq, *καὶ ἰδοὺ θ.* s^{cl}) | *οὐκ ἔ.* h. l. D it part. ‖ 12 *διδάσκαλε* om. e (hab. Mci. T.) | *δὲ*] *γὰρ* ℵBL, *καὶ οὐκ.* it. v s^{cl} ‖ 14 *εἶναι* post *χρ.* (post *υἱ. Δ.* A al., post *υἱ.* v) om. D; *υἱ. Δ.* DA etc. (*Δ. υἱ.* ℵBL) | *αὐτὸς γὰρ* ℵBL, cf. v. l. Mc. ‖ 15 *τῇ βύβλῳ τῶν ψ.* D (*τῶν* et. P), cf. Act. 1, 20. 7, 42 | *εἶπεν*] *λέγει* D, cf. v. l. Mc. ‖ 16 *ἕως τιθῶ* D ‖ 17 *ὑποκάτω* D it. pler. (Mc.) | *οὖν* om. Dai (*γὰρ* l) | *λέγει* D (Mc.)

Λ πῶς αὐτοῦ υἱός ἐστιν;“ 45 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ
εἶπεν τοῖς μαθηταῖς· 46 „Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων ἀσπα-
σμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συνα-
γωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, 47 οἳ κατεσθίου-
σιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται,
οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.“
21 1 Ἀναβλέψας δὲ εἰς τοὺς βάλλοντας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον
τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίους, 2 εἶδέν τινα χήραν πενιχρὰν
βάλλουσαν δύο λεπτά, 3 καὶ εἶπεν· „Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, Λ
ἡ χήρα αὕτη πάντων πλείω ἔβαλεν· 4 οὗτοι γὰρ ἐκ τοῦ
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ
ὑστερήματος αὐτῆς πάντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.“
5 Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς
† κεκόσμηται καὶ ἀναθέμασιν, εἶπεν· 6 „Ταῦτα θεωρεῖτε; ἐλεύ-
σονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ἐν
τοίχῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.“ 7 ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν
λέγοντες· „Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ ση-
μεῖον τῆς σῆς ἐλεύσεως;“ 8 ὁ δὲ εἶπεν· „Βλέπετε μὴ
πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
γοντες· Ἐγώ εἰμι, καί· Ὁ καιρὸς ἤγγικεν· μὴ πορευθῆτε
ὀπίσω αὐτῶν. 9 ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκατα-

1 *καὶ* om. D 157. 251. it. part. | *υἱ. αὐτ.* (Mt.) ℵD al. ‖ 5 sq. *οἱ κατέσθοντες* (*-ίοντες* PX) DPX (Mc.); longe aliter cf²il *qui fingentes longam orationem* (*et* f²) *devorant panes vid.*, quae genuina vid. ap. Luc. (v. Mc. 12, 40) ‖ 6 *καὶ* om. D it. rell. (exc. e) v s^cl | *προσευχόμενοι* DPRaefrsv (cf. c al., v. supr.) ‖ 7 *κρ. περ.* flq, *λήμψ.* in fine c ‖ 8 pro *εἶδεν* recte *εἰς* Origen. ‖ 9 *τοὺς πλουσ.* D | *τινα* Orig., *δέ τινα* ℵB al., *καί τ.* a, *δὲ καί τινα* D al. ‖ 10 *ἐκεῖ* post *βάλλ.* om. D it. pler. v s^cl Orig. | *λεπτά*] add. D (Mc.) *ὅ ἐστιν κοδράντης* | *ὅτι* om. f²ilrs ‖ 11 *ἡ πτωχὴ* (Mc.) post *αὕτη* (ante *αὕτη* AX al.) om. e Cypr. | *πάντων* h. l. e Cypr. | *πλείω* DQX pro *πλεῖον* (Mc.) | *ἔβ. εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ* (cf. v. 4) e Cypr. | *οὗτοι γὰρ* pro *ἅπαντες* (*πάντ.* D al., Mc.) *γ. ο.* s^cl ‖ 12 bene *περισσεύματος αὐτῶν* L al. (v. Mc.) | *δ. τοῦ θεοῦ* AD Cypr. al. ‖ 13 *π. ὃν εἶχεν β.* sec. e, *π. ὅσα ε.* (om. *τὸν β.*) s^cl ‖ 15 *κεκ.* h. l. D | *ἃ* post *ταῦτα* recte om. DL it. part. s^cl ‖ 16 sq. *ἐν τοίχῳ* add. ls, item *ἐν τ. ὧδε* Da, *ὧδε ἐν τ.* cf²iqr (*ὧδε* ex Mt.) ‖ 17 *αὐτὸν* om. d | *οἱ μαθηταὶ* post *α.* D (Mt. 24, 3) ‖ 18 *οὖν* (om. Mt. Mc.) om. D it. v s^cl ‖ 19 Dl pro *ὅταν μέλλῃ ταῦτα* (*τ.* om. ceff²iv) *γίνεσθαι*. Cf. c. 23, 42. Act. 7, 52 ‖ 21 *ὅτι* ante *ἐγώ* AD al. ‖ 22 *ἀκούσ.*] *coeperitis . . videre* e, cf. Mt.

στασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. 10 *ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,* 11 *σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λοιμοὶ καὶ λιμοὶ ἔσονται, φόβηθρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.* 12 *πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου·* 13 *ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.* 14 *θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι·* 15 *ἐγὼ γὰρ* †*ὑμῖν δώσω στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι* ∧ *οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.* 16 *παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,* 17 *καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.* 18 ⟦*καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.*⟧ 19 *ἐν* ∧ *ὑπομονῇ* ∧ *κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.* 20 *Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην Ἰερουσαλὴμ ὑπὸ στρατοπέδων, τότε γνώσεσθε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.* 21 *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν,*

1 Dqs^{cl} *φοβηθ.* (*πτ.* Hippol. p. 34 Lag.) | *δεῖ* (et. Mci. T.)] *μέλλει* s^{cl}s^{p} mg | *γὰρ* om. f^{2}ilv (Mc.) | *γεν. ταῦτα* ADX | 2 *τέλος*] add. *ἐν* (om. f^{2}) *αὐτοῖς* af^{2}iqr, *τότε ἔλεγεν αὐτοῖς* ℵAB etc. (utraque q), om. Dels^{cl}; *γὰρ* post *ἐγ.* add. Dacef^{2}ilq | 2 sq. *βασ. ἐ. β. καὶ ἔ. ἐπ' ἔθν.* Mci. (T.)? ‖ 4 *λιμοὶ καὶ λοιμ.* DℵA al. e (inv. ord. B it. pler. s^{cl} Mci. T.) | 4 sq. *ἀπ' οὐρ.* h. l. AX al., post *μεγ.* ℵL, ante *σημ.* B (cf. Mci. T.), ante *καὶ* D it. v s^{cl} ‖ 5 *ἔσται*] add. it. pler. s^{c} *καὶ χειμῶνες* (*καὶ μεγάλοι χ.* s^{c}), om. et. efs^{1} ‖ 6 sq. *εἰς τὰς συν.* ℵBD ‖ 8 *ἕνεκα* D | *δὲ* om. ℵ^{1} (add. ^{c}) BD, *γὰρ* cf^{2}ilq ‖ 9 *μαρτ. καὶ εἰς σωτηρίαν* Mci. T.? | *οὖν* om. ℵ^{1} (add. ^{c}) Cypr. | 9 sq. *προμελετῶντες* D ‖ 10 *ἐγὼ γὰρ* om. pr. r | D pro *δ. ὑμ.* ‖ 11 *ἀντιστ.* Dac (c *resist. et*) f^{2}ilq Cypr. s^{cl} (Mci. T.), pro *ἀντειπεῖν* (d), vel *ἀντιστ. ἢ ἀντειπ.* (ℵBLef) vel *ἀντειπ. οὐδὲ* (*ἢ*) *ἀντιστ.* (A al.) | *πάντες* om. acf^{2}ilq Cypr. (Cypr. p. 333 H. cod. S om. et. *οἱ ἀντικ. ὑμ.*) ‖ 12 *καὶ ἀδ.* om. G. 157 a, *καὶ συγγ.* om. e ‖ 14 *ὑπὸ πάντων* om. l; *διὰ . . μου* om. S*Δ*, ante *ὑπὸ* hab. KM al.; v. Mt. 10, 22 (hab. *ὄν.* Mci. T.) | 14 sq. *καὶ . . ἀπόλ.* (cf. Act. 27, 34) om. s^{c} Mci. (E.), hab. Hippolyt. p. 34 Lag. ‖ 15 *ἐν δὲ* s^{c} Mci. (T.), *ἐν γὰρ* cs^{1}, *καὶ ἐν* am | 15 sq. *ὑμ.* post *ὑπομ.* om. s^{1} Mci. (T.); itaque et. *τῇ* (*ὑμ.* ante *ὑπομ.* cef^{2}iqr) | *κτήσασθε* ℵD al.; *σώσετε ἑαυτούς* Mci. (T.), cf. Mc. Mt. ‖ 17 *Ἰερ.* h. l. D (Hippol., Euseb. praep. 6, 11) | *στρατοπέδου* it. pler. (et. d) v (non Mci. T.) | *τότε* om. s^{cl} | pro *γνῶτε* DXes Orig. Euseb. l. c. ‖ 18 *αὐτῆς* om. e, ante *ἡ* hab. Hippol. | *τότε*] *καὶ* s^{cl} ‖ 19 *φευγ.*] add. *a facie eius* f^{2} | *μὴ ἐκχ.* D (*descendant* c)

*καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, 22 ὅτι
ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ
γεγραμμένα. 23 οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θη-
λαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη με-
γάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ, 24 καὶ πεσοῦν-
ται ἐν στόματι ῥομφαίας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς τὰ
ἔθνη πάντα, καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν,
ἄχρι οὗ πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. 25 καὶ ἔσονται σημεῖα
ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ
ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἦχος ὡς θαλάσσης καὶ σάλου, 26 ἀποψυ-
χόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχο-
μένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευ-
θήσονται. 27 καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ δόξῃ. 28 ʌ
†τούτων δὲ γινομένων ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφα-
λάς ʌ, διότι ἤγγικεν ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.“ 29 Καὶ εἶπεν
παραβολὴν αὐτοῖς· „Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα·
30 ὅταν προβάλωσιν ʌ τὸν καρπόν, ʌ ʌ γινώσκουσιν οἱ
ἄνθρωποι ὅτι ʌ †τὸ θέρος ἤγγικεν· 31 οὕτως καὶ ὑμεῖς,*

2 sq. *πάσας τὰς γραφάς* e ‖ 3 sq. *θηλαζομέναις* D, ut D Mt. Mc. ‖ 5 *ἐπὶ τ. γ.* ante *ἀνάγκη* 4 cf^2, om. s^1 ‖ 6 *ἐν* add. DR it. v Euseb. | D pro *μαχαίρης* (cf. c. 2, 35) | 6 sq. *π. τὰ ἔθνη* AD al.; s^1 *εἰς πάντα τόπον*, tum 7 *ὑπὸ πάντων τῶν ἐ.* ‖ 8 *καιροὶ ἐθν.* om. D; BL *πλ.* (*καιροί* add. L) *καὶ ἔσονται καιροὶ ἐ.*, *καὶ ἔσ. κτέ.* ‖ 10 *καὶ ἀπ.* D s^{cl}, *καὶ ἐν ἀπ.* ℵ, *prae confusione* it. part. v | *ἤχους* ℵAB etc. it. pler. v, *ἠχούσης* DΓΔ al.; bene s^{cl} *καὶ ἦχος ὡς* (*ὡς* om. s^1), cf. f *ut sonitus maris*, Mci. (T.) *velut a sonitu*. Cf. Iesa. 17, 12 sq. | *καὶ σ.*] *fluctuantis* Mci. (T.) | 10 sq. *ἀποψ. ἀνθρ.* om. vid. Mci. (T.), it. 11 *φόβου καί*; 11 *καὶ προσδ.* om. s^{cl}, *καὶ* om. et. ef^2 ‖ 12 *αἱ γὰρ*] *καὶ αἱ* s^{cl}, *ὅτι καὶ* (*αὐταὶ*) *αἱ* Mci. (T.)? | *δυν. αἱ* (*η* D^1) *ἐν τῷ οὐρ.* D it. pler. (Mc. 13, 25) ‖ 13 sq. v. 27 om. pr. r, fort. recte (hab. Mci. T.); cf. Mt. 24, 30. Mc. 13, 26; officit ap. L. nexui sententiarum ‖ 14 *καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ δόξῃ* De; Mci. T. *venientem de caelis cum plurima virtute*, cf. Mt. ‖ 15 Mci. (T.) pro *ἀρχομένων* (*ἐρχ.* D, non d) *δὲ τ. γίνεσθαι* ‖ 16 *ὑμῶν* om. D Mci. (T.) | *διότι .. ὑμῶν* om. c (propt. homoeot.) | *ἤγγικεν* pro *ἐγγίζει* 1. 131. 209 flm Tert. Mci. T. (*ἤγγισεν* Hippol. p. 34 Lag.) ‖ 17 *ἴδε* (*aspice*) Mci. T. ‖ 18 *ἤδη* post *προβ.* om. D it. part. s^{cl} Mci. T. (sed *ἄρξωνται προβάλλειν* efs^{cl}) | *τὸν καρπόν* add. Mci. T., cf. D it. s^{cl} (*τ. κ. αὐτῶν* D al.); om. Defis^{cl} Mci. *βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν* (a al. *βλ.* tantum om.: *προβ. ἀφ' ἑ.*) | *γινώσκετε* (ut vulgo, = Mt. Mc.) *ἤδη* D^1 (D^2 del. *ἤ.*) d; *intellegunt homines* (cf. v. 31) Mci. T. ‖ 19 *aestatem appropinquasse* Mci. pro *ὅτι ἐγγὺς ἤδη* (*ὅτι ἤδη ἐ.* AB al., om. *ἤδη* KXΠ

ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ. 32 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ*
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐὰν μὴ πάντα γένηται. 33 *ἡ γῆ καὶ*
ὁ οὐρανὸς παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύ-
σονται. 34 *προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή ποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν*
αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς,
καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα ἐκείνη· 35 *ὡς παγὶς*
γὰρ ἐπεισελεύσεται ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης
τῆς γῆς. 36 *ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα*
καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι,
καὶ στήσεσθε ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.“

⟨Καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπὶ ἁμαρτίᾳ γυναῖκα κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ λέγουσιν αὐτῷ· „Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη· ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωϋσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας

it. pler. v s^{cl}) *τ. θ. ἐστίν* | 19 sq. *οὔτ. καὶ ταῦτα ὅταν* bcf^2iq, om. *ταῦτα* (e *τ. πάντα*) p. 95, lin. 1 (*ὑμ.* et. l om.)

1 *γινόμ.*] *πάντα* 69. 124 r cf. Mt., om. Da ‖ 3 pro *ἡ γενεὰ αὕτη* i *ἀπὸ τῆς γ. ταύτης*; at e *ὁ οὐρανὸς οὗτος*, Mci. T. *ὁ οὐρ. καὶ ἡ γῆ.* V. Mt. Mc. | Mci. (T.) pro *ἕως ἂν* (*ἕ. ταῦτα* D, cf. s^{cl}, Mc.) | 3 sq. *ἡ γῆ κ. ὁ οὐρ.* Mci. (T.), cf. Zahn (Iren. 5, 35, 2) ‖ 4 *ὁ δὲ λόγος μου μένει εἰς τὸν αἰῶνα* Mci. (T.) sec. Zahn; mihi Ies. 40, 8 a Tert. respici vid. ‖ 5 *δὲ* om. ℵD 13. 69 l al. | *ἑαυτοῖς* om. Method. Cyrill. | *βαρυνθ.* DH al. Method. ‖ 7 *αἰφν.* om. Method. ‖ *ἡ* om. DKV ‖ 8 *γὰρ* post *ἐπεισ.* ℵBDL it. part. v | *πάντας* ante *τοὺς* om. D (at *πάσης* om. $f^2 s^{cl}$ Iren.) ‖ 10 *κατισχύσητε* ℵBLX | *πάντα* om. $s^{cl sch}$ ‖ 11 Dabcef^2ilmq (*stetis* r Tert.) ‖ 12 sqq. de pericopa quae est de adultera, quam ex Io. 7, 53—8, 11 h. l. inserui, v. praef. | 12 post *ἐπορ.* (*-θησαν* D al.) delevi *ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη*, v. (f^2) praef. ‖ 13 *πάλιν*] *βαθέως* (24, 1) add. U al. | *παραγίνεται* D (UL al. *ἦλθεν*, 24, 1) | 13 sq. *καὶ πᾶς . . αὐτούς* om. F^r (i. e. Ferrariani, 13. 69 al., v. praef.), *καὶ καθίσας ἐδ. α.* et. D om. ‖ 15 *ἄγουσιν δὲ*] *καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ* F^r, *et adduxerunt autem* e | *πρὸς αὐτὸν* post *Φαρ.* om. DMSU al. F^regl^2v al. | *ἐπὶ*] *ἐν* EG al. ‖ 16 *ἁμ.* D pro *μοιχείᾳ* | *γυν.* h. l. D, ante *ἐπὶ* cet. | *εἰλημμένην* D, *καταληφθεῖσαν* EG al. ‖ 17 *λέγ.*] *εἶπον* UΛ al. it. v | 17 *αὐτῷ*] add. *πειράζοντες* EG al.; cf. D (v. infr.) | 17 sq. U al. *ταύτην εὕρομεν* (L. 23, 2. Act. 24, 5) . . *μοιχ-ην*, fort. recte | 18 *κατείλ.* D 1. al., *εἴλ.* MSΛF^r, *κατελήφθη* EG al. ‖ 18 sq. D *Μ. δὲ ἐν τῷ ν. ἐκέλευσεν*

λιθάζεσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις;“ ἐκπειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες, ἀνακύψας εἶπεν αὐτοῖς· „Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος ἐπ' αὐτὴν βαλέτω λίθον.“ καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀναβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς εἶπεν· „Γύναι, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;“ ἡ δὲ εἶπεν· „Οὐδείς, κύριε.“ εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· „Οὐδὲ ἐγώ σε κρίνω· πορεύου καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.“⟩

1 *λιθάζεσθαι Γ* al., *λιθάζειν* DMSU al., *λιθοβολεῖσθαι* EG al. | *σὺ δὲ νῦν* D, *σὺ δὲ* cf^2 | *λέγ. περὶ αὐτῆς* MSU al. cf^2 Ambr. August. al. | *τοῦτο δὲ* (*enim* e, *ideo* c) *ἔλεγον* (*εἶπον*) *πειρ.* omnes praeter DM 264, v. Io. 6, 6; D *ἐκπειρ. α. οἱ ἱερεῖς ἵνα . . αὐτοῦ* om. hic, hab. p. 95, 17 post *αὐτῷ*, M *τοῦτο δὲ εἶπαν π. κτέ.* infra 15 sq. post *ἁμάρτ.* add. Cf. 9, 33 ‖ 2 *εὕρωσι* 1, *σχῶσι* S*Γ* | SUF^r al. *κατηγορίαν* (D *-ρειαν*, *-ρεῖν* d), *Γ κατηγορῆσαι*; *κατ' αὐτοῦ* SUF^r al. (non D). Cf. v. l. 6, 7 ‖ 3 *ἔγραφεν* KU*Γ* al. | *γῆν*] add. EGHK *μὴ προσποιούμενος*, fort. recte ‖ 4 MS al. *ἐπερ.*; *αὐτὸν* post *ἐρ.* om. D | *ἀνέκυψεν καὶ* DMS, *ἀναβλέψας* U*Λ* al. | *πρὸς αὐτούς* EG al. ‖ 6 *τὸν λίθον* EG al.; ordo verborum est in D quem posui, in aliis alius | D 1. pro *κάτω κύψας*; add. D *τῷ δακτ.* | *κατέγρ.* D | *γῆν*] add. U al. *ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας* ‖ 7 *οἱ δὲ ἀκ.*] D ex more Iohannis *ἕκαστος δὲ τῶν Ἰουδαίων* | 7 sq. *καὶ . . ἐλ.* om. DMU al. cef^{2}gv al. ‖ 8 *ἐξήρχετο* D (non d) | *εἷς κ. ε.*] *εἷς ἕκαστος αὐτῶν* 1, om. D 9 *ἕως τῶν ἐσχάτων* SU*Λ* 69. 134, *ὥστε πάντας ἐξελθεῖν* D, cf. cf^2; om. EG al. egv ‖ 10 (*ὁ*) *Ἰησ.* ante *μόνος* U*Γ*e, post *μόνος* EG al., om. *μόνος* F^r, om. *ὁ Ἰ.* D 1. 25. c amiat. al. | *ἑστῶσα* 1 cv: *οὖσα*. Cf. A. 6, 15 | 10 sq. *ἀναβλέψας Λ*F^r: *ἀνακύψας*. Cf. 21, 1. ‖ 11 sq. *καὶ . . γυν.* EGHK al.: *εἶδεν αὐτὴν καὶ* U*Λ* 69. 124 al., om. DMS*Γ* 13 cef^{2}gv al. ‖ 12 *εἶπεν*] add. *αὐτῇ* EG al., *τῇ γυναικί* Dc, om. haec U*Λ*F^r | *γύναι* om. DEFGc al. | 12 sq. *ἐκ.* om. HSUv, *ἐκ. οἱ κ. σου* om. DM*ΓΛ* 1. ce al. ‖ 13 *κατέκρ.*] *ἔκρ.* e, *lapidavit* f^2 | *κἀκείνη εἶπεν αὐτῷ* D ‖ 14 *ὁ δὲ εἶπεν* D ‖ 15 *κατακρίνω* DMSU*Γ* al., *κατακρινῶ* Hcf^{2}gv Hieron., sed *κρίνω* (cf. Ioh. 8, 15) EFGKe al. | *ὕπαγε* (Ioh.) D; v. L. 5, 24. 7, 50 al. | *καὶ* om. D (non d) f^2 | *ἀπὸ τοῦ νῦν* om. EFGH al. | *μηκέτι*] num *μή*? Cf. Ioh. 5, 14

37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ
νύκτας ἐξερχόμενος †εἰς τὸ ὄρος ηὐλίζετο τὸ καλούμενον
ἐλαιῶν. 38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς αὐτὸν †ἀκούειν
αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ.
1 Ἤγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα,
2 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐζήτουν ∧ πῶς ἀπολέσωσιν 22
αὐτόν· ἐφοβοῦντο δὲ τὸν λαόν. 3 εἰσῆλθεν δὲ σατανᾶς εἰς
Ἰούδαν τὸν καλούμενον Σκαριώθ, ὄντα ἐκ ∧ τῶν δώδεκα·
4 καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ∧ τὸ πῶς ∧
παραδοῖ αὐτόν. 5 [καὶ ἐχάρησαν,] καὶ συνέθεντο αὐτῷ
ἀργύριον δοῦναι, 6 καὶ ὡμολόγησεν, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν
τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου ∧.
7 Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τοῦ πάσχα ∧ ∧, 8 καὶ εἶπεν τῷ
Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ∧· „Πορευθέντες ἑτοιμάσατε
ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.“ 9 οἱ δὲ εἶπαν ∧· „Ποῦ
θέλεις ἑτοιμάσωμεν;“ 10 ὁ δὲ εἶπεν ∧· „Ἰδοὺ εἰσερχομένων
ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος βαστάζων
κεράμιον ὕδατος· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν
εἰσπορεύεται. 11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· Λέγει

1 sq. τὰς δὲ ν. ἐξ. om. D ‖ 2 D pro εἰς τὸ ὄρ. ηὐλ. (157 εἰς ὄ. ἐξερχ. ηὐλ.) | 2 sq. τὸ καλούμ. ἐλ.] τῶν ἐλ. ℵ[1] (τὸ κ. add. ead.) Γ 1. 131. 209 elr. Cf. c. 19, 29 ‖ 3 sq. ἀκ. α. h. l. De; om. αὐτοῦ s[1] ‖ 5 ἤγγισεν D it. pler. ‖ 6 De pro καὶ ἐζ. οἱ ἀ. καὶ οἱ γρ. τὸ | D pro ἀνέλωσιν ‖ 7 D it. part. v pro γὰρ; cf. c. 20, 19 ‖ 8 τὸν Ἰούδ. τὸν D | Ἰσκαριώθ hic D, cf. c. 6, 16; sc(h)ar. it. pler. | τοῦ ἀριθμοῦ om. it. pler. (d); D[1] ἐκ τοῦ ἀρ. ἐκ τῶν ‖ 9 ἀπελθὼν om. l | καὶ (τοῖς) στρατηγοῖς om. D it. pler. s[cl] (sed it. pler. s[cl] καὶ τοῖς γραμματεῦσιν hab.); contra Mci. (E.) τοῖς στρ. (καὶ) pro τοῖς ἀρχ. κτέ., sed cf. Zahn | τὸ om. D (hab. Mci. E.) | αὐτοῖς om. Da(r); item sed αὐτὸν π. ef[2]il (hab. Mci. E.) ‖ 10 παραδοῖ pro -ῷ D | καὶ ἐχ. om. 1. 118. 131. 209. bf[2]ilq (v. Mc. 14, 11); οἱ δὲ ἐχ. e ‖ 11 ὡμ. D(P) pro ἐξωμ.; om. καὶ ἐξωμ. (propt. καὶ ἐξ- καὶ ἐζ-?) ℵ[1]ℵ[ca]Cabcf[2]ilqs[1] Euseb. (om. Mc. Mt.) ‖ 12 αὐτοῖς om. Daev ‖ 13 καὶ ὅτε ἦλθ. (om. καὶ v. 8) s[1] | Dabef[2]ilrs[cl] pro τῶν ἀζύμων; a om. ἐν (om. BD al.) ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα | 13 sq. καὶ εἶπεν τῷ Π. καὶ τοῖς λοιποῖς (cf. 24, 1. Act. 2, 37 α) Mci. (E.), τὸν Π. et. D. Fort. καὶ Ἰω. interpolatum propter δύο Mc. 14, 13; est omnino alia Lucae narratio atque Marci, cf. v. 14 cum Mc. v. 17 ‖ 14 ἀπελθόντες (Mc.) Mci. ‖ 15 ἡμῖν om. et τὸ π. post φάγ. (= Mc.) Mci. | αὐτῷ om. bcf[2]ilv ‖ 16 ἑτ.] σοι add. DPce (et. plura B, ex Mt. 26, 17) | αὐτοῖς om. De | D pro εἰσελθόντων ‖ 17 ἀπαντ. (Mc.) D | βαστ. h. l. D(e); v. Mc. ‖ 18 pro ἀκ. α. (Mc.) Orig. ἐκείνῳ ἀκ. | εἰς ἣν] οὗ DA al. (ὅπου Mc.) ‖ 19 τῆς οἰκ. om. bcf[2]ilqr (ut Mc.)

σοι ὁ διδάσκαλος· Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; 12 ἐκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνά-
γαιον ∧ ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.“ 13 ἀπελθόντες δὲ
εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ ἀπόστολοι σὺν
αὐτῷ. 15 καὶ εἶπεν ∧· „Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα ∧ τὸ πάσχα
φαγεῖν μεθ’ ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· 16 λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐκέτι [μὴ] φάγομαι ἀπ’ αὐτοῦ, ἕως ὅτου καινὸν βρωθῇ
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.“ 17 καὶ δεξάμενος ποτήριον,
εὐχαριστήσας εἶπεν· „Λάβετε ∧ ∧ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· 18 λέγω
γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος
τούτου, ἕως ὅτου †ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.“ [19 καὶ λαβὼν
ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· „Τοῦτό
ἐστιν τὸ σῶμά μου.“] 20 21 Πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παρα-
διδόντος με μετ’ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. 22 ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται· πλὴν οὐαὶ δι’ οὗ
παραδίδοται.“ 23 ∧ αὐτοὶ δὲ ∧ συνεζήτουν πρὸς ἑαυτούς,

1 σοι om. DUXqs^{cl} (ut Mc) ‖ 2 ἐκ. pro κάκ. D Orig. (ἰδοὺ s^{l}) ‖ 2 sq. ἀνάγ. οἶκον (i. e. *cenaculum*) D et hic et Mc. 14, 15 (ubi d al. ἀνάγ. ο. om.) ‖ 3 μέγα om. D sahid. (post ἐστρ. it. part.) ‖ 4 αὐτός D^{1} ‖ 6 πρὸς αὐτούς om. Mci. (E.), αὐτοῖς hab. L it. pler. v | τοῦτο om. s^{cl} Mci. (T., hab. Mci. E.); τὸ π. om. c ‖ 7 ὅτι post ὑμῖν om. C^{1}DXlr ‖ 8 οὐκέτι μὴ D, οὐκ. οὐ μὴ C^{2}PX al., οὐ μὴ ℵABC^{1}L (et. ap. Mc. 14, 25 om. οὐκέτι ℵCDL; οὐ μὴ προσθῶ πιεῖν D) | φάγομαι D solus | ἀπ’ αὐτ. D pro αὐτὸ ℵB al., ἐξ αὐτοῦ A al. | κ. βρ. D pro πληρωθῇ (πληρωθῶ e, πλ-ῇ ἡ β. s^{l}) ‖ 9 τὸ ποτ. AD al. (v. v. 20) ‖ 10 τοῦτο om. ℵ^{1} (add. ^{c}) ev; καὶ om. D (non d) es^{cl} | εἰς ἑαυτούς ℵ^{c}BCL al. it. v s^{cl}; ἀλλήλοις ℵ^{1} (corr. ^{c}) ‖ 11 ἀπὸ τοῦ νῦν ante οὐ DGr (utroque l. e), om. (propter ἀπὸ q. seq.) AC al. it. pler. v | γενήμ.] πόματος (*potione*) e ‖ 12 τούτου pro τῆς ἀμπέλου (Mc.) s^{l}, cf. bs^{c} | ἔλθῃ h. l. D | 12 sq. v. 19 hab. Dabeff^{2}il usque ad σῶμά μου, seq. in be vv. 17. 18, tum v. 21; in D etc. v. 21. Omisi quae om. hi (19^{b}. 20), secl. v. 19^{a}, v. Theolog. Stud. 1896, 733 sqq. ‖ 14 v. 21 c (β?): πλ. ἰδ. ὁ συνεσθίων μοι καὶ σὺν ἐμοὶ βάλλων τὴν χεῖρα εἰς τὴν τράπεζαν αὐτός με παραδώσει ‖ 15 μετ’ ἐμοῦ om. D | ὅτι ante ὁ om. ad, καὶ hab. AX al. it. pler. v s^{cl} | μὲν ante ὁ D, post ὁ AX al., post υἱ. ℵ^{c} B al., om. ℵ^{1}s^{cl} ‖ 16 *sec. quod (prae)scriptum est* bcff^{2} il (cf. Mt. Mc.), *sec. scripturam ante* e | τῷ ἀνθρώπῳ (Mt. Mc.) post οὐαὶ om. Des^{cl} Mci. (T.); ἐκείνῳ (Mt. Mc.) om. Mci., cf. c. 17, 1 ‖ 17 Def pro καὶ αὐτοὶ (καὶ cs^{cl}) | pro ἤρξαντο συνζητεῖν abcff^{2}ilr

τὸ τίς ἄρα εἴη ⸆ ὁ μέλλων τοῦτο πράσσειν· 24 ἐγένετο δὲ
καὶ φιλονικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ⸆ ἂν εἴη μείζων. 25 ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς· „Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν,
καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται· 26 ὑμεῖς
δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ’ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ μικρό-
τερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν μᾶλλον ἢ ὁ ἀνα-
κείμενος. 27 τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν;
ἐν τοῖς ἔθνεσιν μὲν ὁ ἀνακείμενος, ἐν ὑμῖν δὲ οὐχ
οὕτως, ἀλλ’ ὁ διακονῶν. ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν
ἦλθον οὐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ’ ὡς ὁ διακονῶν,
καὶ ὑμεῖς ηὐξήθητε ἐν τῇ διακονίᾳ μου, 28 ⸆ ⸆ οἱ
διαμεμενηκότες μετ’ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. 29 κἀγὼ
διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ βασιλείαν,
30 ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ
βασιλείᾳ ⸆, καὶ καθέζησθε ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς
τοῦ Ἰσραὴλ κρίνοντες. 31 Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς
ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· 32 ἐγὼ δὲ
ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. ⸆ σὺ δὲ
ἐπίστρεψον καὶ στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.“ 33 ὁ δὲ εἶπεν

1 τὸ om. DL | ἐξ αὐτῶν om. Dabef[2]ilqs[cl] | DL 597. 700 pro τοῦτο μέλλων | ἐγέν.] *erat* e ‖ 2 καὶ om. ℵ it. pler. s[cl] | Da pro τίς αὐτῶν (α. om. b) δοκεῖ εἶναι (ε. om. b), cf. fqs[cl] sah. copt. ‖ 4 ἐξ. α. καὶ καλῶς (s. εὖ) ποιοῦντες εὐεργ. κ. s[1], ἐξ. καλῶς (*bene*) ἄρχοντες (*regentes* c, *agentes* e, *ger.* f[2]) αὐτῶν (om. e) εὐεργ. κληθήσονται (καλοῦνται f[2]) cef[2]; cf. ℵ[1] (corr. [c]) καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἐξουσιάζουσιν αὐτῶν κ. εὐ. καλ. (Mt. 20, 25); l οἱ ἐξουσ. α. om. ‖ 5 ὁ alt. om. D | 5 sq. μικρότερος pro νεώτ. Dacf[2]ilvs[cl] ‖ 6 διάκονος Dfq | 6 sq. μᾶλλον .. ἀνακ. add. Ds[c] ‖ 7 sq. τίς .. μὲν ὁ ἀνακ. om. DX | ὁ διακ. ἢ ὁ ἀ. ce ‖ 8 ἐν τοῖς ἔ. μὲν pro οὐχὶ acef[2]ilr, mm vulgatae (ουχὶ, om. ὁ ἀν. . . ὁ διακ. s[c]) | 8 sq. ἐν ὑμῖν .. ἀλλ’ ὁ διακ. add. acef[2]ilr, mm ‖ 9 γὰρ pro δὲ D (non d), om. s[cl] ‖ 10 ἦλθον pro εἰμὶ D (Origen.) | οὐχ ὡς ὁ ἀν. ἀλλ’ add. Dc Orig. ‖ 11 καὶ ὑμεῖς .. μου add. D, pergens ὡς ὁ διακονῶν. οἱ διαμεμ., om. ὑμεῖς δὲ ἐστε, quae omisi; fort. et. οἱ διαμ. μετ’ ἐ. ἐν τ. π. μου in β omittenda ‖ 12 κἀγὼ] ἐγὼ μὲν i, κἀγὼ μὲν cf[2]l, ἐγὼ δὲ e | 13 διαθήσομαι ce, θήσομαι Orig. | ὑμ. διαθήκην A Orig. Euseb. | μου post π. om. DΓe (μοι om. q) ‖ 15 μου om. Dels[c] | καθέζ. D (non d) pro καθίεσθε vel καθήσ. (Mt. 19, 28) | δώδεκα θρ. (θρόνους D, ut Mt.) ℵ[c]DX it. part. s[cl], = Mt. | τὰς om. D[1] (add. [a]) ‖ 16 κρίν. h. l. BTi (ante τὰς 15 al.) | Ἰσρ.] add. ce εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων | ante Σίμ. pler. (exc. BLTs[1]) εἶπεν δὲ ὁ κύριος ‖ 18 De pro καὶ σύ ποτε ‖ 19 De pro ἐπιστρέψας (*convertere et fidere et* e), om. ἐπιστρ. q

αὐτῷ· „Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ
εἰς θάνατον πορεύεσθαι.“ 34 ὁ δὲ εἶπεν· „Λέγω σοι, Πέτρε,
οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, ἕως τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι
με.“ 35 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· „Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλ-
λαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;“
οἱ δὲ εἶπαν· „Οὐδενός.“ 36 ὁ δὲ εἶπεν Λ· „Ἀλλὰ νῦν ὁ
ἔχων βαλλάντιον †ἢ πήραν ἀρεῖ, Λ καὶ ὁ ἔχων ἱμάτιον πω-
λήσει αὐτὸ καὶ ἀγοράσει μάχαιραν. 37 λέγω γὰρ ὑμῖν, ἔτι
τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ
τῶν ἀνόμων ἐλογίσθη, καὶ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.“ 38 οἱ
δὲ εἶπαν· „Λ Ἰδοὺ †δύο μάχαιραι ὧδε.“ ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· „Ἀρκεῖ.“

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύετο κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος
τῶν ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. 40 γενό-
μενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς· „Προσεύχεσθε μὴ
εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.“ 41 Λ αὐτὸς δὲ ἀπεσπάσθη ἀπ’
αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσεύχετο
42 λέγων· „Πάτερ, Λ †μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν
γενέσθω· εἰ βούλει, παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ’ ἐμοῦ.“
43 ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ’ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν.
44 καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο· ἐγένετο

2 πορεύ. om. q ‖ 3 οὐ μὴ AD al., cf. Io. 13, 38 | ἕως ὅτου D (ἕ. οὗ KMX ut Io.) | τρίς με ἀπ. (et. D) εἰδ. ℵBLT, με ἀπ. vel ἀπ. με it. part. ut Mc. Mt. ‖ 6 ὁ δὲ ε. ℵ[1] (corr. [c]) De pro ε. δὲ vel ε. οὖν (καὶ ε. r) | αὐτοῖς om. D it. part. ‖ 7 ἢ π. h. l. s[cl] pro ὁμοίως (om. Chrys. 3, 220. 222) καὶ π. post ἀρ. | ἀρεῖ D, v. l. ap. Basilium Caes. pro ἀράτω | f[2] pro ὁ μὴ ἔχ. (μάχαιραν add. s[c], τὴν μ. αὐτοῦ Ephr.) πωλ. τὸ ἱμ. αὐτοῦ | 7 sq. πωλήσει EG al. Chrys. p. 222 pro -ησάτω (D -σαι) ‖ 8 ἀγοράσει DEF Chrys. bis al. pro -άτω | ὑμῖν om. Db | ἔτι scripsi pro ὅτι (ℵABD al.) vel ὅτι ἔτι (ΓΔ it. pler. v s[cl]) ‖ 10 τῶν add. D | γὰρ post καὶ recte om. D it. part. s[cl] | τὸ pro τὰ male ℵBDL al. ‖ 11 κύριε om. ℵ[1] (add. [c]) s[1], post ἰδοὺ D | δύο h. l. Df[2]vs[cl] (ὧδε om. d) ‖ 12 Dbfl pro ἱκανόν ἐστιν (ἱκανὰ ὑμῖν s[1]) ‖ 13 ἐπορεύετο recte D it. part. v pro -θη ‖ 14 ἠκολ. κτέ.] καὶ οἱ μαθ. αὐτοῦ σὺν αὐτῷ s[1], cf. c. 8, 1 ‖ 15 τοῦ om. D, ἐπὶ τ. τ. om. e (et cum pervenisset, καὶ παραγενόμενος?) | αὐτοῖς om. l ‖ 16 εἰσέλθητε (v. 46; Mt. 26, 41) D | D sah. pro καὶ αὐτὸς (καὶ s[1]) | ἀπεστάθη D (ἀπέστη G 157) cfl ‖ 18 λέγων om. b | 18 sq. μὴ . . γεν. ante εἰ β. (om. πλὴν ante μὴ) Dacef[2]; itaque sec. hanc formam recte DEXΔ γενέσθω, ut de re praesenti I. dicat (at γιν. generaliter recte α) ‖ 20 vv. 43. 44 om. ℵ[a]AB al. s[1] | ἀπὸ τοῦ οὐρ. D al., om. haec s[c]

δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡς θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. **45** *καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν ἐπὶ τοὺς μαθητάς, εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς ἀπὸ τῆς λύπης,* **46** *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· „Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ †εἰς πειρασμὸν εἰσέλθητε.“* **47** *ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ∧ ∧ Ἰούδας ὁ Σκαριὼθ ∧ ∧ προῆγεν ὄχλον, καὶ ἐγγίσας †ἐφίλησεν τὸν Ἰησοῦν.* **48** *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· „Φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;“* **49** *ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν ∧ εἶπαν· „Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ;“* **50** *καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον, καὶ ἀφείλατο τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν.* **51** *†εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· „Ἐᾶτε ἕως τούτου,“ καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, καὶ ἀπεκατεστάθη τὸ οὖς αὐτοῦ.* **52** *εἶπεν δὲ ∧ πρὸς τοὺς [παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν] ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ναοῦ καὶ πρεσβυτέρους· „Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;* **53** *τὸ καθ' ἡμέραν ὄντος μου †ἐν τῷ ἱερῷ μεθ' ὑμῶν οὐκ ἐξ-*

1 *ὡς* pro *ὡσεὶ* D | *αἵματος* om. Iustin. | D pro *πρὸς* ‖ 4 *τί* om. D (Mt. Mc.) ‖ 5 D pro *εἰσ. εἰς π.* | *ἔτι δὲ* DE al. ‖ 6 *ὄχλος* (*ὄ. πολύς* Ds[cl], Mt. 26, 47) *καὶ* om. l | *ὁ καλούμ. Ἰ. Ἰσκαριὼθ* D, cf. v. 3; *Iud. Scarioth*, om. *ὁ καλ.* (*λεγόμενος*) et *εἷς τῶν δώδεκα* l | D 1. 22. 69 al. pro *προήρχετο* | l pro *αὐτούς* ‖ 7 Dabcef[2]ilrs[cl] pro *ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν* (*καὶ ἤγγ. καταφ.* [Mc. Mt.] *α. καὶ εἶπεν* . . Mci. E) | add. DEHXbcr (Mt. Mc.) *τοῦτο γὰρ* (*γὰρ* om. c) *σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν* (*α. ε.* om. c, add. cum Xb *κρατήσατε αὐτόν*) ‖ 8 *τῷ Ἰούδᾳ* D pro *αὐτῷ· Ἰούδα* (*Ἰούδα* om. ℵ[1], add. [c]) ‖ 9 *οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ* s[1] | *τὸ γενόμενον* D it. part., *τὸ ἐσόμενον* al., sed om. 71. 248 beilq | *κύριε* (D *τῷ κυρίῳ*) *εἰ* om. l ‖ 10 sq. *τὸν δ. τοῦ ἀρχ.* (Mt. Mc.) AD al. ‖ 11 D pro *ἀφεῖλεν* (cf. c. 16, 3) | *αὐτοῦ τὸ ὠτίον* = Mt. DK (*αὐτ.* h. l. et. A al.). In l v. 50 sic: *et unus ex his amputavit auric. dextram servum sacerdotis* | 11 sq. cef[2]l (cf. ai; *δὲ* om. l) pro *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰ. ε.* ‖ 12 *sine* aef[2]il (cf. et. b); pro *ἕως τ.* l *sic implebuntur scripturae*, cf. Mt. 26, 54. 56. Mc. 14, 49 ‖ 13 Daef[2]r (cf. il, in quibus haec sunt post v. 53) pro *ἁψάμενος τοῦ ὠτίου ἰάσατο αὐτόν* ‖ 14 *ὁ Ἰ.* om. Des[cl] | *καὶ πρὸς* s[c] | *παραγ. ἐπ' α.* om. s[c]; interpolata esse in *β* et. lectio bef[2]i(q) arguit: *et ad eos qui ad se venerant dixit* (*Iesus* add. f[2]; q om. *dixit* [antea *d. I. ad eos*], add. *a*) *principibus sac. et magistratibus t. et sen.* Notata sunt et. in D, v. Scriv. (In l nihil nisi *et dixit ad turbas*, v. Mt.) ‖ 15 *ναοῦ* Nestle: *λαοῦ* D pro *ἱεροῦ* ‖ 16 *ἐξήλθατε* (Mt. Mc.) ℵBD al.; in l omnia haec ad Mt. conformata | *τὸ* add. D ‖ 17 *ἐν τ. ἱ.* h. l. D 157. 248 (sahid. v. l.)

ετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλὰ αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα
καὶ ἐξουσία, τὸ σκότος.“
54 *Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον* ∧ *εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ*
ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. 55 *ἁψάντων*
δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ περικαθισάντων, ἐκάθητο
καὶ ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. 56 *ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη*
τις ∧ ∧ *ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν· „Καὶ οὗτος ἐξ αὐτῶν*
ἐστιν, οἳ σὺν αὐτῷ ἦσαν πάντοτε.“ 57 *ὁ δὲ ἠρνήσατο*
λέγων· „Οὐκ οἶδα αὐτόν.“ 58 *καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν*
αὐτὸν εἶπεν τὸ αὐτό. ὁ δὲ ∧ *ἔφη· „*∧ *Οὐκ εἰμί.“* 59 *καὶ*
διαστάσης ∧ *ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διισχυρίζετο λέγων· „Ἐπ'*
ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.“
60 *εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· „Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις.“ καὶ*
παραχρῆμα ∧ ∧ *ἐφώνησεν ἀλέκτωρ,* 61 ∧ *στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς*
ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ∧ *τοῦ λόγου τοῦ κυ-*
ρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ· ∧ *Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι †τρὶς ἀπαρ-*
νήσῃ με.“ 62.
63 ∧ *Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ* ∧,

1 sq. *ἡ* post *ὥρα καὶ* om. D (*καὶ ἡ ἐξ. ὑμῶν* s^{cl} [sah.] eodem sensu) ‖ 2 *τὸ σκότος* optime D(*α*) pro *τοῦ σκότους* (ex Col. 1, 13 puto) ‖ 3 *καὶ εἰσήγαγον* post *ἤγ.* (recte in *α* c *ἦγον*) om. D it. pler. vs^{cl} | *τὸν οἶκον* AD al. ‖ 4 *ἠκ. αὐτῷ* D it. part. s^{cl} (Mc. Mt.) | *ἀπὸ μακρ.* (Mc.) D*Δ* | *περιαψ.* falso ℵBL, ex v. l. ad *συγκαθ.* 5 adscripta ‖ 5 *συγκαθισ.* (cf. Mc.) ℵABL al.; *περικ.* DG it. pler. vs^{cl} ‖ 6 *καὶ* add. D it. part. | *μετ'* D pro *μέσος*, cf. Mc. | *αὐτ. θερμαινόμενος* D (Mc.) ‖ 7 *τις* post *δέ* 6 L 157, om. bef^{2}ilq | *καθήμενον πρὸς τὸ φῶς* om. 234. 235 a | *καὶ* ante *ἀτ.* om. abef^{2}ilqr | 7 sq. ita abef^{2}ilqr (*καὶ σὺν αὐτῷ ἦν* l; *πάντ.* om. ar, hab. et. l). Cf. 10 ‖ 8 *ἠρν. αὐτὸν* AD^1 al., *negavit ei* e(f^{2}i)q ‖ 9 *γύναι* post *αὐτόν* (ante *οὐκ* A al.) om. D, cf. Tschd. ‖ 10 Ds^c pro *ἔφη· Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ* | *Πέτρος* om. D it. part. s^1 | *εἶπεν* AD al. (*respondit* bf^{2}ilq) | *ἄνθρωπε* om. bef^{2}ilqr (hi add. *ego* post *εἰμί*) s^{csch} ‖ 11 *διαστήσας* D (non d) | *ὡσεὶ* om. bcefilf^2 sah. s^c | 11 sq. *δι.· Ἐπ' ἀλ. λέγω* D ‖ 13 *ὁ*] *τί* (Mt.) ℵD it. v ‖ 14 *ἔτι* (om. f^2) *λαλοῦντος αὐτοῦ* ante *παραχρ.* c, om. s^{cl} | D sah. pro *καὶ στρ.* | Ds^{1}s^{sch} pro *κύριος* ‖ 15 *ὁ Πέτρος* om. D ‖ 16 *ὅτι* om. D it. pler. | *σήμερον* (v. 34) post *φων.* recte om. AD it. part. v | *τρὶς* h. l. Ds^{cl} (it. v); add. D (non d) post *με* (ex v. 34) *μὴ εἰδέναι με* (cf. abl) ‖ 17 v. 62 recte om. abef^{2}i, l pr., r (v. Mt.) ‖ 18 Dc pro *καὶ οἱ* | *δέροντες* om. Dabcef^{2}ilqr, hab. Mci. (E.), qui om. *αὐτὸν* et *αὐτῷ*, pergit *καὶ τύπτοντες* (*καὶ*) *λέγοντες*; b post *ἐνέπ. αὐτῷ* nihil nisi *λέγοντες* add. (cf. f^2, in quo *velaverunt eum et percutiebant eum et* ante *ἐνέπ. αὐτῷ λέγ.* per interpolationem interiecta).

64 καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἔτυπτον λέγοντες· „Προφή-
τευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;“ 65 καὶ ἄλλα πολλὰ βλασ-
φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ
λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸ συνέδριον αὐτῶν, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· „Εἰ
σὺ εἶ ὁ χριστός; ʌ“ 67 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Ἐὰν ὑμῖν εἴπω,
οὐ μὴ πιστεύσητε. 68 ʌ ʌ 69 ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν ⟦τῆς δυνάμεως⟧ τοῦ
θεοῦ.“ 70 εἶπον δὲ πάντες· „Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;“ ὁ
δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Ὑμεῖς λέγετε ʌ.“ 71 οἱ δὲ εἶπαν· „Τί ἔτι
ἔχομεν μαρτυρίας χρείαν; ʌ ἠκούσαμεν †γὰρ ἀπὸ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ.“ 1 καὶ ἀναστάντες ʌ ʌ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ 23
τὸν Πιλᾶτον. 2 ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες·
„Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα
φόρους διδόναι Καίσαρι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα

1 αὐτὸν] αὐτοῦ τὸ πρόσωπον (Mc.) Daqrs[cl] | ἔτυπτον αὐτὸν (αὐτὸν om. a) καὶ ἔλεγον D (pro αὐτὸν AX al. αὐτοῦ τὸ πρόσωπον); ἔτυπτον (α.) καὶ om. (casu puto) ℵB al. s[cl]e (q ἔτ. αὐτ. λέγοντες); sed pro λέγ. (καὶ ἔλ.) ℵAB al. aefilrv ἐπηρώτων (αὐτὸν) λέγ., cf. v. 66 ‖ 2 D pro ἕτερα ‖ 3 εἰς ἑαυτούς D (non d) ‖ 4 sq. τοῦ λαοῦ om. s[c] (non s[1]) ‖ 5 καὶ ἀρχ. om. τε D ‖ 6 καὶ ἐπηρ. αὐτ. add. abeff[2]ilq, cf. Mci. T. | εἰ om. DL ‖ 7 εἶπον ἡμῖν om. D | ὁ δὲ ε. D pro ε. δὲ (καὶ ε. eff[2]ilqv, *quibus dixit* c, εἶπεν b) ‖ 8 ἐὰν δὲ (δὲ καὶ AX al., om. δὲ καὶ Dabf[2]iq, καὶ ἐὰν l) ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι (μοι om. ℵBLTa) om. emt (sec. Tschd. propter homoeot.: *creditis mihi* . . *respondetis mihi*), cf. Mci. T.; ἢ ἀπολύσητε add. AD al. emt al. lat. s[cl] (lat. *neque* vel [a] *sed nec*, οὐδὲ), om. ℵBLT 22. 131. 157. 209 for. sah. Ambr., item Mci. T. ‖ 9 sq. τοῦ θεοῦ om. el (om. Mt. Mc.), rectius τῆς δυνάμεως (Mt. Mc.) om. s[1] (hab. utr. Mci. T.) ‖ 10 οὖν (hab. Mci. T.) om. DKΛ 69. 124. 209. 262 aes[c] ‖ 11 Df pro πρὸς αὐτοὺς ἔφη (abef[2]ilq ἔφη [s. εἶπεν] δὲ αὐτοῖς, *quibus ait* c, *qui ait* v) | ὅτι ἐγώ εἰμι om. i Mci. (T.), cf. c. 23, 3 ‖ 12 χρείαν post ἔτι 11 (Mt. Mc.) ℵAD al.; μαρτύρων (Mt. Mc.) D | Dabeil pro αὐτοὶ (ἰδοὺ s[cl]) γ. ἠκ. ‖ 13 Ds[cl] pro ἀναστὰν | om. D ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν (α. et. es[cl] om.) ‖ 14 τὸν om. D, sed antea 13 bis hab. αὐτὸν | αὐτοῦ om. c ‖ 15 ἔθν. ἡμῶν ℵBD al. (non Mci. E.), καὶ καταλύοντα τὸν νόμον (ἡμῶν add. bef[2]ilq) καὶ τοὺς προφήτας add. bcef[2]ilq Mci. (E., qui contra disputat). Facile haec excidebant ante καὶ κωλύοντα; sed v. Mt. 5, 17 | 15 sq. κελεύοντα φ. μὴ δοῦναι (sine Καίσ.) Epiphan.; num ita Mci.? ‖ 16 διδ. h. l. D it. (r?) v; δίδοσθαι bcqr | add. Mci. (E.) καὶ ἀποστρέφοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, cf. ad v. 5 | καὶ λέγ. ℵB al. (Mci. E.), λ. δὲ D

[εἶναι].“ 3 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· „Σὺ εἶ
ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;“ ὁ δὲ ἀπεκρίθη [αὐτῷ λέγων]·
„Σὺ λέγεις.“ 4 ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς
καὶ τοὺς ὄχλους· „Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
τούτῳ.“ 5 οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες· ∧ „Ἀνασείει τὸν λαὸν ∧
καθ’ ὅλης τῆς γῆς, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε.“
6 †ἀκούσας δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν εἰ ∧ ἀπὸ τῆς Γαλι-
λαίας ἐστίν, 7 ἐπιγνοὺς δὲ ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου
ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν ∧ τῷ Ἡρῴδῃ, ὄντι ∧ ἐν Ἱεροσο-
λύμοις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 8 ὁ δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν
τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν· ἦν γὰρ ∧ θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ
τὸ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ’
αὐτοῦ γινόμενον. 9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς·
αὐτὸς δὲ οὐκ ἀπεκρίνετο ⟦αὐτῷ⟧ οὐδέν. 10 εἱστήκεισαν δὲ
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ.
11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν
αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπράν, ἀνέπεμψεν
∧ τῷ Πιλάτῳ. 12 ὄντες δὲ ἐν ἀηδίᾳ ὁ ∧ Πιλᾶτος καὶ ὁ
Ἡρῴδης, †ἐγένοντο φίλοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ∧ ∧. 13 ὁ †δὲ

1 *εἶναι* ante *χρ.* c, ante *βασ.* f^2, om. Mci. E. | *Πιλ.*] add. *ἀκούσας* bcef^{2}ilq, cf. v. 6 | *ἐπηρ.* (Mt. Mc.) AD al. (*dixit ei P.* s^{cl}) || 2 D 1. 209. 597 a sah. pro *ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη* (*λέγει* ℵ); sed *αὐτῷ* om. it. pler. v sah., *λέγων* om. 1. 209 a || 3 *εἶπας* c; add. s^1 *ὅτι ἐγώ εἰμι* (c. 22, 70) | *ε. δὲ* (*οὖν* c) *Π.* bcef^{2}ilqr || 5 *ἐνίσχ.* DH 69 | *ὅτι* om. D it. pler. s^{cl} | *διδάσκων* om. ℵ^1 (add. ^{c}) beilq || 6 D pro *Ἰουδαίας* | *ὧδε*] add. ce (cf. Mci. v. 2) *et filios nostros et uxores avertit a nobis; non enim baptizantur* (*-atur* c), *sicut et* (*et* om. c) *nos* (add. e *nec se mundant*) || 7 *ἀκ.* h. l. Dc | ante *ἐπηρ.* add. *τὴν Γαλ.* D, *Γαλ.* A al., *ἀπὸ τῆς Γ.* c (cf. s^{cl}), om. ℵBLT | 7 sq. D it. pler. *ἀπὸ τ. Γ. ὁ ἄνθρωπός ἐ.*, sed *ὁ ἄ.* om. ls^c (post *ἐστιν* c; s^1 om. *ἐπηρ. . . ἐστίν*) || 8 D pro *καὶ ἐπιγν.* || 9 D pro *πρὸς* (*τὸν*) *Ἡρῴδην ὄντα* | *καὶ αὐτὸν* om. bcdef^{2}ilq; *αὐτῷ* (om. *καὶ*) hab. D || 10 D it. pler. v pro *ταύταις* || 11 *ἐξ ἱκανῶν χρόνων* om. a, hab. D it. pler. post *αὐτόν*, post *θελ.* A al. v || 14 *οὐκ . . οὐδέν* D (non d) sah. pro *οὐδὲν* (*οὐκ* ℵ); *ἀπεκρίνετο* pro *-ατο* recte Labeff^{2}ilv; *αὐτῷ* om. 597. eq. Add. cs^c *ὡς μὴ ἀκούων* (*παρὼν* s^c); at s^1 et haec om. et. vv. 10. 11. 12 || 16 *δὲ*] *τε* ℵ, *αὐτὸν* om. ℵ^1 (add. ^{c}) | *καὶ ὁ Ἡ.* ad ut ℵLTX || 17 *αὐτὸν* post *περ.* add. AD al. | *αὐτὸν* post *ἀνέπ.* om. acf^{2}lv || 18 sq. Dc pro *ἐγέν. δὲ φ.* (*tunc am. facti sunt* beff^{2}lq) *ὅ τε Ἡ. καὶ ὁ Π.* (*Π. καὶ ὁ Ἡ.*, ut D, AX al.) *ἐν α. τ. ἡ. μετ’ ἀλλήλων* (*μ. ἀ.* om. *Γ* it. v s^c)· *προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς* (*προϋπ. κτέ.* hab. et. c) || 19 sq. pro *Π. δὲ* D

Πιλᾶτος συγκαλέσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας Λ
14 *εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον
τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν· κἀγὼ δὲ †ἀνακρίνας
ἐνώπιον ὑμῶν, οὐδὲν εὗρον [αἴτιον] ἐν* Λ *αὐτῷ* Λ Λ· 15 *ἀλλ'
οὐδὲ Ἡρῴδης· ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, καὶ* Λ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου †πεπραγμένον ἐστὶν αὐτῷ. 16 *παιδεύσας
οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.“* 17 *ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς
κατὰ ἑορτὴν ἕνα.* 18 *ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ λέγοντες·
„Αἶρε τοῦτον, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραβ-
βᾶν“,* 19 *ὅστις ἦν διὰ στάσιν [[τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει]]
καὶ φόνον βεβλημένος ἐν τῇ φυλακῇ.* 20 *πάλιν δὲ ὁ Πιλᾶτος
προσεφώνησεν, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν.* 21 *οἱ δὲ
ἔκραξαν* Λ· *„Σταύρωσον σταύρωσον.“* 22 *ὁ δὲ τρίτον
εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδεμίαν
αἰτίαν θανάτου εὑρίσκω ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν †ἀπο-
λύσω αὐτόν.“* 23 *οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτού-
μενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν
[καὶ τῶν ἀρχιερέων]·* 24 *†ἐπέκρινεν δὲ ὁ Πιλᾶτος γενέσθαι*

1 pro *-άμενος* D | *ἀρχ.*] *πρεσβυτέρους* cf^2; pro *καὶ πάντα* (*π.* add. Dcs^{cl}) *τὸν λαὸν* abeff^{2}lr *τοῦ λαοῦ*, cf. c. 22, 66; om. q || 2 *κατηνέγκ.* Da || 3 D pro *καὶ ἰδοὺ ἐγώ*, cf. s^1 | *ἀνακρ.* h. l. Ds^{cl} (om. c) || 4 *αἴτ.* h. l. D(a) (post *κατ' αὐτοῦ* 157, post *οὐδὲν* cet. lat., om. 1. 131. 209 s^{cl}, recte puto et in *α* et in *β*; v. v. 4) | *ἐν α.* pro *ἐν τῷ ἀνθρ. τούτῳ* Ds^{cl} sah. (r; *τούτ.* om. el) | *ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ* om. D 59. 274 pr. || 5 *ἀνέπεμψα* ADX al. s^{cl}; *ὑμᾶς πρὸς αὐτόν* ADX al., *αὐτὸν πρ. αὐτόν* s^{cl} | *καὶ* om. f^{2}rs^1 | *ἰδοὺ* om. Ds^{cl} || 6 *ἐστὶν* h. l. D (it. v); *ἐν αὐτῷ* (v. 14) DXΓ, *cum illo* r; *invenimus in illo* c, cf. s^{cl} (*οὐδὲν ἄ. θ. εὕρεν ἐν α., οὐδὲ πεπρ. ε. αὐτῷ οὐδὲν θανάτου*) || 7 v. 17 post 19 hab. Ds^{cl}, om. ABK al. a sahid., confusis puto inter se initiis *ἀνάγκην δὲ* et *ἀνέκραξαν δέ*. Est Lucanum *ἀνάγκην εἶχεν* (c. 14, 18), neque id exstat ap. Mc. Mt. Io. || 8 *κατὰ ἑ.* ante 7 *ἀπολ.* (Mc.) D || 9 *αἶρε τ.* bis hab. D, cf. Act. 19, 34 sec. B | *ἡμῖν* om. s^1 || 10 *τινὰ . . πόλει* om. s^{cl} || 11 *βεβλημένος* (*βληθεὶς* BLT) om. ℵ^1 (add. ^{a}); *β. εἰς φυλακήν* ut 25 AD al. || 12 *πρ. αὐτούς* D, *πρ. αὐτοῖς* BLT (om. pron. APX al.) | *'Ιησ.*] add. s^1 *τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν*; (Mt. 27, 17) || 13 pro *ἐπεφώνουν* Dc; *λέγοντες* om. Ds^1 | *σταυρου σταυρου τον* D^1, *σταύρου σταύρου αὐτόν* ℵBD^2 al. | *δὲ καὶ τρ.* c || 14 sq. D (it. part. v) pro *οὐδὲν αἴτιον* (v. 4) || 15 pro *εὗρον* D it. pler. v s^{cl} | 15 sq. D pro *αὐτὸν ἀπ.* (v. 16) || 17 *στ. αὐτόν* D || 18 *καὶ τῶν* (*καὶ τῶν τῶν* D) *ἀρχ.* om. ℵBLabef^{2}g$^{1.2}$lv sah. (s^1 add. *σὺν αὐτοῖς*) | Dc (*οὖν* c) pro *ὁ δὲ* (*καὶ* al.) *Π. ἐπ.*

τὸ αἴτημα αὐτῶν· 25 ἀπέλυσεν δὲ τὸν ἕνεκα ʌ φόνου
βεβλημένον εἰς φυλακήν, ʌ τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ
θελήματι αὐτῶν. 26 ʌ ὡς δὲ ἀπῆγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοί
τινος Σίμωνος Κυρηναίου ἐρχομένου ἀπὸ ἀγροῦ, ἐπέθηκαν
αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. 27 ἠκολούθει
δὲ τὸ πλῆθος †αὐτῷ τοῦ λαοῦ, καὶ γυναῖκες, αἳ ἐκόπτοντο
†αὐτὸν καὶ ἐθρήνουν. 28 στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτάς· „Θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ʌ ἐμὲ μηδὲ
πενθεῖτε, ἀλλ' ʌ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ʌ τὰ τέκνα ὑμῶν,
29 ὅτι ʌ ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς ἐροῦσιν· Μακάριαι αἱ
στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ
ἐξέθρεψαν. 30 τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν· Πέσετε ἐφ'
ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς· Καλύψατε ἡμᾶς· 31 ὅτι εἰ ἐν ὑγρῷ
ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;“ 32 ἤγοντο
δὲ ʌ δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. 33 καὶ ὅτε
ἦλθαν ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύ-
ρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους ὁμοῦ, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν,
ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. 34 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν· „Πάτερ, ἄφες
αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.“ διαμεριζόμενοι δὲ τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλήρους. 35 καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς ὁρῶν·
ἐμυκτήριζον δὲ ʌ καὶ ἔλεγον· „Ἄλλους ἔσωσας, †σεαυτὸν

1 *κατὰ τὸ* c | D pro *διὰ στάσιν καὶ φόνον* (*δ. φ. κ. στ.* it. v s^{cl}) ‖ 2 *ὃν ᾐτοῦντο* om. abef^{2}l ‖ 3 D pro *καὶ ὡς* | *ἀπῆγον* recte B lat. (sed *ἀπήγετο* l) s^{cl} pro *ἀπήγαγον* ‖ 4 *τιν.* h. l. CD, om. Ls^{cl}; *Σίμωνά τινα* (*τ. Σ.*) *Κ-ον ἐ-ον* ℵBCD al. (*invenerunt S.* [Mt.] ... *adprehenderunt eum* e, cf. abf^{2}; s^{cl} *ἐπελάβοντο*, om. *ἐπέθηκαν αὐτῷ*) ‖ 5 *οπεισοθεν* D ‖ 6 *τὸ* pro *πολὺ* D, cf. bceff^{2}lrs^{cl}, Act. 21, 36 | *αὐτᾷ* h. l. D | Dcfs^{cl} pro *γυναικῶν* ‖ 7 *αὐτὸν* h. l. Ds^{cl}, om. abef^{2}l | 7 sq. *πρὸς α.* h. l. D ‖ 8 *Ἰσραήλ* bef^{2}r, *Istrahelitae* l | 8 sq. *ἐπ'* om. Dabef^{2}l; *μηδὲ πενθ.* add. D ‖ 9 D pro *πλὴν* | *ἐφ'* et *ἐπὶ* om. Dabef^{2}l ‖ 10 *ἰδοὺ* om. Dabef^{2}ls^{cl} | D it. v s^{cl} pro *ἔρχονται* ‖ 11 *καὶ κοιλίαι* om. l | *μασθοὶ* D^{1}, cf. c. 11, 27 ‖ 12 DC^{2} pro *ἔθρ.* ℵBC^{1}L, *ἐθήλασαν* A al. ‖ 13 *τῷ ὑγρ.* D al. praet. BC ‖ 14 *οὕτω ποι. ξύλ., καὶ τῷ ξ. τί ποιήσουσιν* c (*ποιήσ.* et. lrs^{1}) | *γενήσεται* D, cf. it. pler. v ‖ 15 *καὶ* om. bf^{2}s^{cl} | *ἕτεροι* om. cef^{2}s^{1} | 15 sq. *καὶ ἐλθόντες* (Mt.) Mci. (E.) ‖ 16 *εἰς τόπον λεγόμενον κρανίου τόπος* (Mt.) Mci. E. | *ἐκεῖ* om. a Mci. (E.), ut Mt. ‖ 17 *ὁμοῦ* add. D ‖ 18 sq. *ὁ δὲ .. ποιοῦσιν* om. ℵ^{a}BD^{1}abd sah. ‖ 19 sq. *διεμερίζοντο .. βαλόντες κλ.* Dc, v. Mt. 27, 35; om. haec Mci. (T.) ‖ 20 *κλῆρον* (Mt. Mc.) ℵBCD al. (*-ους* AXaeff^{2}l v August.) | D pro *θεωρῶν*, cf. v. 49 (*expectans* pro *spectans* abeff^{2}lr) ‖ 21 D pro *ἐξεμυκτ.* | *δὲ*] *αὐτὸν* add. D it v Syri Euseb. | *οἱ ἄρχοντες* om. D | D (*ἔλεγαν*)

σῶσον, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ Χριστός, εἰ ὁ ἐκλεκτός.“
36 ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι
37 καὶ λέγοντες· „Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; σῶσον
σεαυτόν.“ 38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ἐπ' αὐτῷ· „Ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων οὗτος.“ 39 εἷς δὲ τῶν ⸌ κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν· ⸌ ⸌ 40 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν
αὐτῷ ἔφη· „Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41 καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν.“
42 καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν κύριον εἶπεν αὐτῷ·
„Μνήσθητί μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐλεύσεώς σου.“
43 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τῷ ἐπιπλήσσοντι·
„Θάρσει, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.“ 44 Καὶ
ἦν ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, καὶ

c pro λέγοντες (om. l; αὐτῷ add. D) | 21 sq. pro ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν Dc (ἑ. σωσ. av, νῦν ἑ. σ. beff²l)

1 ita D sane bene, sed alii aliter ‖ 2 post προσερχ. D ὄξος τε προσέφερον (αὐτῷ add. d), tum λέγ. 3, alii ὄξος προσφέροντες καί, sed recte hoc de aceto, quippe alienum ab hoc Lucae loco, om. s^{cl}, et. προσερχ. καὶ om. 597 ‖ 3 σὺ pro εἰ σὺ Aaef²; male Dc (Mc. 15, 18 sq.) χαῖρε (hoc et. s^{cl}) ὁ β. τ. Ἰ. (σῶσ. σ. om. D, non c); tum Dc (cf. s^{cl}) περιτεθέντες (-τιθ. d, περιέθηκαν δὲ c) αὐτῷ καὶ ἀκάνθινον στέφανον ‖ 4 ἡ ἐπιγρ. CD al. (Mc.) | ἐπ' αὐτῷ ℵBL 597 pro ἐπιγεγραμμένη ἐπ' α. (AD) vel γεγρ. ἐπ' α. vel ἐπ' α. γεγρ.; tum om. $ℵ^{ca}BC^1L$ 597 as^{cl} γράμμασιν ἑλληνικοῖς ῥωμαϊκοῖς ἑβραϊκοῖς (*litteris hebraicis graece et latine* c), cf. Io. 19, 20. Act. Pilat. ‖ 5 οὗτος om. Cc, ἐστιν add. Def² (οὗτ. ἐ. ὁ β. τ. Ἰ. A al.) | κρεμασθέντων om. D (κακ. om. l) ‖ 6 οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός; σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς om. De (hab. Tat.) | 6 sq. ἐπετίμα αὐτῷ λέγων AD al. ‖ 7 οὐδὲ] ὅτι οὐ D (οὐ et. $ℵ^1$ corr. ^{c} Gcf) | σὺ om. aef²l, post θ. hab. bq | αὐτῷ om. c ‖ 8 εἶ (om. d) καὶ ἡμεῖς ἐσμεν Ds^{cl}; ἐσμέν pro εἶ et. C^1r sahid. Chrysost. | καὶ om. C^1r ‖ 9 πονηρὸν D (Chrys. 2, 480, non 492), quae vid. esse explicatio ‖ 10 D pro ἔλεγεν (τῷ) Ἰησ. ‖ 11 D pro ὅταν ἔλθῃς (sed haec om. et. Q Tat. Chrysost. 2, 480 sqq. [sed non semper] Bas. Sel., cf. v. l. 9, 27) ἐν τῇ βασιλείᾳ (εἰς τὴν β-αν BL) σου (et. Tat.). Cf. c. 21, 7 ‖ 12 D pro καὶ εἶπεν αὐτῷ (αὐτῷ et. D ante τῷ) ὁ Ἰ. (ὁ Ἰ. om. ℵBL, e pr., sah.); επλησσοντι D^1, επιπλησσοντι D^2 ‖ 13 pro ἀμήν σοι λέγω D | παρ.] add. τοῦ θεοῦ Orig. r, *patris* el ‖ 14 καὶ ante σκότος om. $ℵ^1$, add. ^{c} | 14 sq. καὶ ante ἕως (recte puto) add. a (s^h om. καὶ σκότος . . ἐνάτης); cf. Mt. Mc.; καὶ ante ἐσκοτίσθη om. abcer (D, sed ἐσκ. δὲ). Pro (καὶ) ἐσκ. ὁ ἥλιος (et. Mci. E.) $ℵBC^1L$ al. τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος, quae vid. esse interpolatio

ἕως ὥρας ἐνάτης 45 *ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, ἐσχίσθη δὲ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.* 46 *καὶ φωνήσας ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν· „Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου,“ τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν.* 47 *καὶ* ᴧ *ὁ ἑκατόνταρχος φωνήσας ἐδόξαζεν τὸν θεόν, λέγων· „Ὄντως* †*δίκαιος ἦν ὁ ἄνθρωπος οὗτος.“* 48 *καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι* †*ἐπὶ* ᴧ *θεωρίᾳ* ᴧ *ὄχλοι τύπτοντες τὰ στήθη καὶ τὰ μέτωπα ὑπέστρεφον.* 49 *εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, δρῶσαι ταῦτα.*

50 *Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος·* 51 *οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν· ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ·* 52 [*προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ,* 53 *καὶ*] *καθελὼν ἐνετύλιξεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὔπω οὐδεὶς κεί-*

1 sq. *καὶ τὸ κατ. τ. ναοῦ ἐσχ.* (ita D abceff^{2}lrv, = Mt. Mc.) *μέσον* (om. D) ut Mc. (Mt.) post *ἐξέπν.* 4 ponit D (non Mci. T.) ‖ 2 *ὁ Ἰ.* h. l. CDf^{2}, om. vid. Mci. (E.) | 2 sq. *μεγ. φωνῇ* D 700 (non d, neque Mci. E.) ‖ 3 *εἶπεν* om. abe, it. sed 2 *ἐφώνησεν* l | *παρατίθημι* DR 597 ‖ 4 a s^{cl} Dialog. c. Marc. 857 (non Mci. T.) *καὶ* pro *τοῦτο δὲ εἰπὼν* (Dc Mci. T.; *καὶ τοῦτο ε.* d al.) | *ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα* sec. Iustin. Tryph. 105, e *reddidit spir.*; *παρέδ.* (*tradidit*) *τ. πν.* f^{2}; sed Mci. (T. E.) *ἐξέπν.* (= Mc.; *emisit sp.* Mt. ablq) | 4 sq. D pro *ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατ. τὸ γενόμενον* (*τὸ γ.* om. a) | *ὁ ἑκ. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ . . ἐδ-ον λ-ντες* (*λ.* om. e) ef^{2}l ‖ 5 *δίκ. ἦν* h. l. D sahid. ‖ 7 D(c) pro *ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην* (*ταύτ.* om. r); om. haec. s^{cl}; at rectius, puto, *θεωρήσαντες* (-*οῦντες*) *τὰ γενόμενα* om. A | add. D (c *μετ.* pro *στ.*) ‖ 8 *ὑπέστρ.*] -*φαν* D; at s^{cl} *ἔλεγον· Οὐαὶ ἡμῖν· τί γέγονεν· οὐαὶ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν,* cf. Eu. Petr. v. 25 ‖ 11 *ἰδοὺ* om. s^{cl} ‖ 12 *καὶ* (om. AB al.; C add. *ὁ*) *ἀνὴρ* ante *ἀγ.* (cf. c. 2, 25) om. D*Γ*abef^{2}lq ‖ 12 sq. *οὗτος . . αὐτ.* post *βασ. τ. θ.* l. 14 s^{cl}, sed *οὗτος ὁ ἀνήρ, ὃς οὐκ ἦν σ. τοῖς κατηγόροις* | -*τιθέμενος* ℵCDLX ‖ 13 *Ἀρ-θίας* D it. (item vel -*θείας* eid. Mt. Mc.) | 13 sq. *ἀπὸ . . Ἰουδ.* post *Ἰωσ.* 11 hab. c (ut Mc.), qui *πόλ. Ἀ.* om. *τῶν Ἰ.*; post *ὑπάρχ.* 11 s^{sch}, post *ἀγ. καὶ δ.* s^{cl} | 14 *ὃς* (*καὶ* s^{cl}) . . *θεοῦ* (*τῶν οὐρανῶν* s^{cl}) post *ὑπ.* 11 c (ut Mc.); in s^{cl} haec post *ἀγ. κ. δ. ἀπὸ . . Ἰουδ.* posita ‖ 15 *οὗτος* ante *πρ.* (Mt.) om. D^{1}, add. pr. m. *καὶ* ut d | *τῷ Π.* om. s^{c} (non Mci. T., neque s^{1}); vid. haec *προσελθὼν . . Ἰησ. καὶ* e Mt. esse interpolata, cum 16 D(c) habeat *τὸ σῶμα τοῦ Ἰ.* pro *αὐτὸ* (-*ὸν*) ‖ 16 *ἐν σινδ.* D it. pler. (non Mci. T.) ‖ 17 *αὐτὸν* (ℵBCD it. pler., al. *αὐτὸ*) post *ἔθ.* om. 1. 22. 33 al. e | *μνήματι λαξευτῷ* et. Mci. E.: *μνημείῳ λελατομημένῳ* D, cf. Mc. Mt. | *οὔπω οὐδ.* pro *οὐδ. οὐ(δε)πω* D Orig.

μενος, καὶ τεθέντος αὐτοῦ ἐπέθηκεν τῷ μνημείῳ
λίθον, ὃν μόγις εἴκοσι ἐκύλιον. 54 ∧ †*ἦν δὲ ἡμέρα*
προσαββάτου ∧ ∧. 55 *κατηκολούθησαν δὲ δύο γυναῖκες,*
αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐθεάσαντο
τὸ μνῆμα ∧ ∧ *αὐτοῦ.* 56 *ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώ-*
ματα καὶ μύρα. καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν ∧, 1 ∧ *μιᾷ* 24
†*δὲ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἤρχοντο ἐπὶ τὸ μνῆμα*
φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ∧, *καί τινες σὺν αὐταῖς· ἐλογίζοντο*
δὲ ἐν ἑαυταῖς, τίς ἄρα ἀποκυλίσει τὸν λίθον.
2 *ἐλθοῦσαι δὲ εὗρον τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ*
μνημείου, 3 *εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα.* 4 *καὶ*
ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, ἰδοὺ †*δύο*
ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ· 5 *ἔμφοβοι*
δὲ γενόμεναι ∧ *ἔκλιναν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ*
εἶπαν πρὸς αὐτάς· „Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν;
6 *μνήσθητε ὅσα ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,*
7 *ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι* ∧ ∧ *καὶ*
σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.“ 8 *καὶ ἐμνή-*

1 sq. add. D (*θέντος*, sed *posito* d) c (*ἐν τῷ μν. ἐπέθηκαν*) sah. (om. *μόγις*) ‖ 2 D (*ἡ ἡμ.*) cr pro *καὶ* (*ἡ* add. A) *ἡμ. ἦν* ‖ 3 D pro *παρασκευῆς* (*-ή*), *καὶ* (om. A al.) *σάββατον ἐπέφωσκεν* (c *παρ-ῆς πρὸ σ-ου*) | *κατηκ.* et *καὶ* l. 4 pro *κατακ-ήσασαι* Dc | *δύο* Dabef^{2}qr Euseb. pro *αἱ* (B al., om. ℵA al.), cf. Mc. Mt.; v. l. c. 24, 1 ‖ 4 *ἀπὸ* pro *ἐκ* (v. 49) Dcf | *αὐτῷ* post *Γαλιλ.* (ante *ἐκ* A al.) om. C^{1}Dc ‖ 5 D pro *μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ* | *καὶ ὑποστρ.* C^2 it. pler. v s^{cl} Mci. (E.) ‖ 6 *κατὰ τὴν ἐντολήν* om. D (*κ. τὸν νόμον* Mci. E., sed ex interpol. ut vid.; disserit enim E. de *ἡσύχ.* tantum) | 6 sq. D pro *τῇ δὲ μιᾷ* ‖ 7 *ἤρχοντο* pro *ἦλθον* Ds^{cl} (h. l. et. A al.) ‖ 8 *ἀρώματα* om. Dabcef^{2}lrs^{cl} sah. | *καί τινες σὺν αὐταῖς* (ADX al. fq Syri Euseb.), quae postquam excidit *δύο* (23, 55) omni sensu carebant, om. ℵBC^{1}L it. pler. v | 8 sq. *ἐλογ. κτἑ.* add. Dc (*quisnam esset qui revolveret*) sahid. ‖ 10 *ἐλθ. δὲ εὗρον* pro *εὗρ. δὲ* Dc (*καὶ ἑ.*) sah. | 10 sq. *ἀπὸ τοῦ μν.* om. b ‖ 11 *τοῦ κυρίου ᾽Ι.* post *σῶμα* om. Dabef^{2}lr Euseb. (Mci. T.) | 11 sq. *et mente [conster]natae sunt* (Mc. 16, 5) *de isto* om. *ἐγέν.* r ‖ 12 *περὶ αὐτοῦ* D (Euseb.), om. sahid. | *καὶ* ante *ἰδοὺ* (om. s^1) om. Dacff^2 v s^{cl} | *δύο* ante *ἄνδρ.* D it. part. v s^{cl} ‖ 13 *λαμπρᾷ* (f^2) Mci. (E.) | 13 sq. Dcr (cf. a) pro *ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν*; dilatata sunt haec in s^{cl} ‖ 16 *οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ᾽ ἠγέρθη* (cf. Mc. Mt.) om. Dabef^{2}lr (hab. Mci. E.) | *μν. δὲ* D | pro *ὡς* Dc(e)s^{cl} Mci. (E. T.) ‖ 17 *λέγων* ante *ὅτι* om. Dc (hab. Mci. T., om. Mci. E.) | *εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν* om. a Mci. (T. E.), *ἁμαρτ.* om. et. Dbef^{2}l, r pr. Cf. c. 9, 44. Cet. a et. *καὶ σταυρ.* om. (agn. Mci. T.)

σθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, 9 καὶ ὑποστρέψασαι ʌ ἀπήγγει-
λαν ʌ ταῦτα τοῖς ἕνδεκα καὶ ʌ τοῖς λοιποῖς, 10 †Μαρία ἡ
Μαγδαληνὴ καὶ Ἰωάνα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-
παὶ σὺν αὐταῖς ʌ ʌ. 11 καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐφάνη ʌ ὡσεὶ
λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. 12
13 †ʌ Ἦσαν δὲ δύο †¹πορευόμενοι ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερου-
σαλήμ, ʌ ὀνόματι Ἐμμαούς, 14 ʌ ὡμίλουν δὲ περὶ πάντων
τῶν συμβεβηκότων ⟦τούτων⟧. 15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν
αὐτούς ʌ, ʌ ʌ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· 16 οἱ
δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν.
17 ὁ †δὲ εἶπεν ʌ· „Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε
πρὸς ἑαυτοὺς ʌ σκυθρωποί;“ 18 ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ὀνό-
ματι Κλεόπας, εἶπεν πρὸς αὐτόν· „Σὺ παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ
καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ʌ;“ 19 ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· „Ποῖα;“ καὶ εἶπαν· „Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζω-
ραίου, ὃς ἐγένετο ʌ προφήτης δυνατὸς ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, 20 ὅπως τοῦτον

1 αὐτοῦ] τούτων abef^{2}ls^{cl} | ἀπὸ τοῦ μνημείου (agn. vid. Mci. T.) om. Dabcef^{2}lr ‖ 2 πάντα post ταῦτα AB al., ante τ. ℵD al., om. s^{cl} | πᾶσιν om. s^{cl} | ἦσαν (ἦν) δὲ post λοιπ. om. ADΓ s^{cl} | Μαρία h. l. D it. v s^{cl} (om. a) ‖ 3 Ἰωάνα DL (κ. Ἰ. post Ἰακ. a) ‖ 4 l pro ἔλεγον (-αν D) πρὸς τοὺς (αυτους D^{1}) ἀποστόλους ταῦτα (τ. ante ἔλ. bef^{2}qs^{1}). καὶ ἐφάνησαν (l *visum est*) ἐνώπιον αὐτῶν (ἐν. α. om. X). De constr. cf. A. 1, 13 ‖ 5 v. 12 om. Dabelr (Euseb. canon., v. Tschd.); cf. Io. 20, 3 sqq., sed et. infr. v. 24 ‖ 6 De pro καὶ ἰδοὺ δύο .. ἦσαν (at s^{1} καὶ ὤφθη δυσὶν .. πορ-οις) | πορ. h. l. D (post ἐξ α. e) | 6 sq. ἐν α. τῇ ἡμ. om. a ‖ 8 D it. pler. v pro ᾗ ὄνομα | Ἀμ(μ)αούς abef^{2}, l pr., r al. lat., unde ουλαμμαους i. e. ῦl (*vel*) A. D | Dce pro καὶ αὐτοὶ ὡμ.; πρὸς ἀλλήλους s. πρ. ἑαυτοὺς (D cf. 13) om. Λabf^{2}l ‖ 9 τῶν om. D^{1} | τούτων om. ce ‖ 10 καὶ συνζητεῖν om. abf^{2}lr | καὶ om. ces^{cl} sah. | αὐτὸς om. Daces^{cl} sah. | ὁ Ἰ. DNPX al. ‖ 11 *gravati erant* e ‖ 12 pro ε. δὲ Dce Orig. | πρὸς αὐτούς om. D ‖ 13 D pro ἀλλήλους, cf. 10, infr. v. 32 (πρὸς ἑ. om. l) | περιπατοῦντες om. abeef^{2}lrs^{cl} | καὶ ἐστάθησαν (καὶ ἐστε A^{2} al. abl al.) om. D Cyrill., ὄντες s^{cl} | 13 sq. ᾧ ὄνομα AD al. ‖ 14 μόνος om. s^{1}; παροικ. est *prope habitas* ‖ 15 καὶ om. Dabcef^{2}lr (ὅτι s^{1}) | ἐν αὐτῇ (male) om. Le; ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις om. s^{cl} Severian. | ὁ δὲ Dacef^{2} pro καὶ ‖ 16 αὐτῷ et om. οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ D; recepi καὶ εἶπαν ex brv (ε. αὐτῷ l) ‖ 17 ἀνὴρ om. abfg^{2}lr (προφ. om. e Severian.) | λόγῳ καὶ ἔ. pro ἔ. κ. λ. ℵD Severian. (qui om. ἐν) ‖ 18 D pro ἐναντίον | D pro ὅπως (καὶ s^{cl}) ‖ τοῦτον D (abef^{2} August.) pro τε αὐτὸν (τε παρ. α. ℵBL al., παρ. αὐτ. s^{cl})

*παρέδωκαν οἱ ἀρχιερεῖς ʌ εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν
αὐτόν.* 21 *ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ʌ λυτρού-
μενος τὸν Ἰσραήλ. ἀλλά γε καὶ ʌ τρίτην ἡμέραν σήμερον
ἄγει ἀφ᾽ οὗ ταῦτα γέγονεν.* 22 *ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες
ʌ ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον,*
23 *καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι ʌ ὀπτα-
σίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν·* 24 *καὶ
ἀπῆλθόν τινες ἐκ τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον
οὕτως ʌ ὡς †εἶπον αἱ γυναῖκες, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.“*
25 *ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ
καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται.*
26 *οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν κατὰ τὰς φωνὰς
τῶν προφητῶν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;“* 27 *καὶ
ἦν ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ʌ πάντων τῶν προφητῶν
ἑρμηνεύων αὐτοῖς ἐν ʌ ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ.* 28 *καὶ
ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσ-
εποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι,* 29 *καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν
λέγοντες· „Μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ʌ κέκλικεν*

1 *καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν* om. f^{2}l, *καὶ οἱ ἀρχ.* et. a om., *ἡμῶν* om. et. s^1 (sed *καὶ οἱ πρεσβύτεροι* s^{cl}) sah. (b *et omnis populus* pro *καὶ οἱ ἀρχ. ἡμ.*, cf. 23, 13) ‖ 2 *ἦν* pro *ἐστιν* D c e al. | 2 sq. *ὁ λυτρούμ.* pro *ὁ μέλλων λυτροῦσθαι* Severian., cf. *redemptor Israelis* Mci. T. ‖ 3 *καὶ* om. A X al., pro *ἀλλά γε κ.* b c ff^2 l r v August. *et nunc*, a *nunc*, *καὶ ἰδοὺ* s^{cl} | *σὺν πᾶσιν τούτοις* om. a b c f^2 l r Aug. (hab. a b f^2 r v. 22 init.) s^{cl}; *πᾶσιν* et. e om. (pro *σὺν in* b d r, *super* a f v, om. f^2) | *ταύτην* post *τρίτην* om. D it v. August.; post *ἡμ.* add. *σημεραν* D^1, *σήμερον* A P X al. it. v August. Cf. Act. 27, 33 ‖ 4 *ἄγει* om. ℵ^1 (add. ^{c}) | *ταῦτα* om. e, post *γέγ.* a | pro *ἐγένετο* D | *ἀλλὰ* om. a b c f^2 ‖ 5 *ἐξ ἡμῶν* om. D, at s^{cl} om. *ἐξέστησαν ἡμᾶς* et *ὀρθρ.* (*ἐπορεύθησαν ἐπὶ τ. μν.*, tum add. *οὗ ἔκειτο*); 6 sq. eid. *λέγ. ἡμῖν ὅτι ἀγγέλους εἴδομεν ἐκεῖ, καὶ ἐξέστημεν, καὶ λέγουσιν κτἑ.* ‖ 6 *καὶ* post *λέγ.* om. D c e s^{cl} sah. | 6 sq. *ἀγγ. ὀπτασ.* c ‖ 8 *ἀπῆλθον*] *ἐγένοντο* (*fuerunt*) c | *ἐκ* add. D (cf. it. v Syr.) ‖ 9 D pro *καθὼς* | *εἶπον* h. l. D c e | *εἴδομεν* D e ‖ 10 D c e pro *καὶ αὐτὸς* (*τότε ε. πρὸς α. ὁ Ἰ.* s^{cl}) ‖ 11 *τοῦ πιστ.* om. D, hab. et. Mci. (Æ. T. Dial.) | *ἐλάλησεν* (T., -*α* E. Dial.) *πρὸς ὑ.* (*ὑμῖν* E.) pro *ἐλάλησαν οἱ προφῆται* Mci. (Æ. T. Dial.), cf. seq. et v. 44 ‖ 12 *ὅτι* pro *οὐχὶ* D Mci. (Dial.), cf. v. 44 | *τὸν χρ. παθ.* f^{2}r (non Mci. Dial.) | 12 sq. add. r, cf. Act. 18, 27 *α*, infr. v. 44 ‖ 13 sq. *καὶ ἦν ἀρξ.* D it. pler., tum *ἑρμηνεύειν* D (*καὶ διερμηνεύειν* ℵ^1, corr. ^{c}), (*et*) *interpretans* it pler.; s^{cl}: *καὶ ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς ἀπὸ . . καὶ διηρμήνευεν κτἑ.* ‖ 14 *ἀπὸ* post *καὶ* om. D it. v ‖ 15 *ἑρμηνεύων* (-*ειν*) pro *διηρμήνευεν* (v. supr.) D it. pler. (falso -*σεν* ℵ^c B al.) | *πάσαις* om. ℵ D g^1 ‖ 16 sq. *προσεποιεῖτο* P X al. a pro -*ήσατο* ‖ 18 *ἐστὶν καὶ* om. D it. pler. | *ἤδη* post *κέκλ.*

ἡ ἡμέρα.“ καὶ εἰσῆλθεν ∧ μετ᾽ αὐτῶν. 30 καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτόν ∧, λαβὼν ἄρτον ηὐλόγησεν καὶ
κλάσας προσεδίδου αὐτοῖς· 31 λαβόντων δὲ αὐτῶν τὸν
ἄρτον [ἀπ᾽ αὐτοῦ], ἠνοίγησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ
ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ᾽ αὐτῶν.
32 οἱ δὲ εἶπον πρὸς ἑαυτούς· „Οὐχὶ ἡ καρδία †ἦν ἡμῶν
βεβαρημένη ∧ ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς ἤνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;“
33 καὶ ἀναστάντες λυπούμενοι αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν
εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ εὗρον ἠθροισμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ
τοὺς σὺν αὐτοῖς, 34 λέγοντας ὅτι [ὄντως] ἠγέρθη ὁ κύριος
καὶ ὤφθη Σίμωνι· 35 καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ,
καὶ ὅτι ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. 36 ταῦτα
δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἐστάθη ἐν μέσῳ αὐτῶν. 37 πτοη-
θέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν φάντασμα θεωρεῖν.
38 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· „Τί τεταραγμένοι ἐστέ; ∧ ἵνα τί δια-
λογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν; 39 ἴδετε τὰς
χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας, ὅτι ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατε καὶ
ἴδετε, ὅτι πνεῦμα ∧ ὀστᾶ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ βλέπετε

(κατκλεικεν D) om. ADPX al. (s^{cl} καὶ ἤρξαντο παρακ[αλε]ῖν αὐτὸν μεῖναι μετ᾽ αὐτῶν, ὅτι πρὸς ἑσπ. ἦν)

1 τοῦ (om. D) μεῖναι om. f²lv (b *cum illis et mansit*) | D pro σὺν αὐτοῖς ‖ 2 μετ᾽ αὐτῶν om. Des^{cl} | τὸν ante ἄρτον om. D (Euseb. Severian.) ‖ 3 κλάσας om. D (sed cf. v. 35) | D pro ἐπεδίδου (ἐδίδου ℵ) | 3 sq. add. Dce Orig. (ἀπ᾽ α. om. Orig.) ‖ 4 ἠνοίγ. (ἠνυγ.) D Severian., διηνοίγησαν ℵ¹, δι-χθ. et. ℵ^{c} Orig. | αὐτῶν h. l. Orig. Severian. (post ὀφθ. D lat.) ‖ 5 αὐτὸς om. b ‖ 6 Dce pro καὶ | D pro ἀλλήλους, cf. vv. 14. 17 | ἦν h. l. D (post ἡμ. acef²l) ‖ 7 βεβ. s^{cl} sah. armen. pro καιομένη (κεκαλυμμ. D, *excaecatum* c, *exterminatum* e, *obtusum* l); v. Add. p. 114 | ἐν ἡμῖν (ℵA al. post και. ἦν) om. BDces^{cl} ‖ 7 ὡς ἐλάλει ἡμῖν ante ἐν τῇ ὁδῷ om. abcelrs^{cl} August. (Orig. undecies) | ὡς ante ἐν τ. ὁ. ce | D pro διήν. ‖ 8 λυπ. add. Dce sahid. ‖ 10 λέγοντες D | ὄντως post κύρ. AX al., om. bel Cyrill. ‖ 12 Dce pro ὡς | αὐτοῖς om. s^{cl} | 12 sq. ταῦτα om. s^{cl}s^{h}; δὲ om. ce | D pro ἔστη | καὶ λέγει αὐτοῖς Εἰρήνη ὑμῖν (= Io. 20, 19) recte om. Dabef²l ‖ 13 sq. αὐτοὶ δὲ πτ. D, cf. s^{cl} ‖ 14 D Mci. (T. Dial.) pro πνεῦμα (Mci. αὐτὸν φάντ. εἶναι? v. Zahn) ‖ 15 Dace pro καὶ | καὶ om. e Mci. (T., hab. Dial.) | ἵνα τί pro διὰ τί DL Dial., sed recte fort. τί B Mci. (T.) ‖ 17 μου post πόδας om. Lceff²v Mci. (E. T.) al. | αὐτός post ἐγὼ Dce, post εἰμι ℵBL (af²l), post ὅτι AX al., om. Syri sahid. Iustin. | με post ψηλ. om. D it. (exc. c post ἴδ.) v s^{cl}; καὶ ψηλ. καὶ ἴδ. ante ὅτι ἐγώ s^{cl}, om. Mci. (hab. et. Hippol. p. 90 Lag., cf. et. Iustin. de resurr. 9) ‖ 18 ὅτι (et. Mci. E. T. Dial.)] τὸ D, πν. γὰρ s^{cl} | σάρκας ℵ¹D

ἔχοντα.“ 40. 41 ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν Λ˙ „Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;“ 42 καὶ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, 43 καὶ φαγὼν ἐνώπιον αὐτῶν Λ εἶπεν αὐτοῖς˙ 44 „Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἐν ᾧ ἤμην σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως καὶ τοῖς προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.“ 45 τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, 46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι „οὕτως γέγραπται †τὸν χριστὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι Λ Λ, 47 καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἕως ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξαμένων ἀπὸ Ἰερουσαλήμ. 48 ὑμεῖς μάρτυρες τούτων. 49 καὶ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς Λ ἐφ’ ὑμᾶς˙ ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει, ἕως ὅτου ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.“ 50 Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς Λ πρὸς Βηθανίαν, Λ ἐπάρας δὲ τὰς χεῖρας Λ ηὐλόγησεν αὐτούς. 51 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, ἀπέστη ἀπ’ αὐτῶν Λ Λ. 52 καὶ αὐτοὶ Λ ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, 53 καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ αἰνοῦντες τὸν θεόν.

al. pro -α; sed D καὶ σ. add. post ἔχει, Dial. (Hippol.) post στᾶ (et cf. Zahn), om. σ. καὶ vel καὶ σ. Mci. (E. T.) Tertull. | ὀστᾶ pro -έα DN Mci. (E.) | D pro θεωρεῖτε (θ. et. Mci. E. Dial. Hippol.)

1 v. 40 (Io. 20, 20) recte om. Dabef^{2}ls^{c1} ‖ 2 αὐτοῖς om. Dabf^{2}lv | ἐνθ.] ὧδε ℵ^1 (corr. ^{c}) ‖ 3 De(r) pro οἱ δὲ | μέρος] add. καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου EX al., cf. it. (exc. e) v s^c (non s^1) Iustin. | 3 sq. ita bf^2(q) Clem. Al. I, 226 Dd. pro λαβὼν ἐν. ἀ. ἔφαγεν καὶ ε. (D it. part. [et. q] v pro ε. δὲ; om. coniunct. et. s^{c1}). Contra KΠ^{1}crvs^c (non s^1) add. post ἔφ.: καὶ (λαβὼν) τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς ‖ 4 λ. μου ABD al. ‖ 5 D pro ἔτι ὢν (v. 6) | 5 sq. D pro πληρωθ. (cf. c. 21, 22) ‖ 7 τοῖς om. ADX al. ‖ 9 οὕτως om. cer Cypr. (hab. Iren.) | παθεῖν h. l. D it. v ‖ 10 ἐκ νεκρῶν om. D 29. 71. 248 | τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ om. bf^{2}l Iren. | 10 sq. μεταν. καὶ om. Iren. ‖ 11 ἕως ἐπὶ (*usque in*) ce Cypr.: ὡς ἐπὶ D, εἰς rell. | 11 sq. Dbff^{2}qv pro -άμενοι s. -άμενον ‖ 12 ℵBC^{1}L pro ὑμ. δὲ vel (D) καὶ ὑ. δὲ (καὶ ὑ. ce) ‖ 13 μου om. a, at De om. (male) τοῦ πατρὸς ‖ 14 D pro οὗ ‖ 15 αὐτοὺς] add. ἔξω ADX al. | ἕως om. Dbcff^{2}lqv ‖ 16 D pro καὶ ἐπ. | αὐτοῦ om. Df^2 ‖ 17 D pro διέστη (ἐπήρθη s^1) ‖ 17 καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν om. ℵ^1 (add. ^{c}) Dabef^{2}ls^1 August.; eid. exc. ℵ^1 om. 18 προσκυνήσαντες αὐτὸν (αὐτὸν om. 243. 700 c v) ‖ 19 Dabef^{2}l pro εὐλογοῦντες (ℵBC^{1}L, v. 51) vel αἰν. καὶ εὐλ. (A al.); τ. θ. om. b

Summa rerum, de quibus in praefatione agitur.

Addenda et corrigenda

ad Actorum editionem.

Praef. p. XI sq. v. supra p. LIV, 1.

p. XXVII. XXIX. De Ephraemo Chrysostomoque v. Fred. Conybeare American Journal of Philology XVII, 135 sqq., qui eadem catena Armeniaca qua R. Harris usus etiam luculentius eadem fere probavit pluresque lectiones β formae vel ex Ephraemo vel ex Chrysostomo protulit. Putat tamen graecum quendam auctorem secutos esse et Chrysostomum et Ephraemum, eum autem auctorem Actorum exemplar habuisse D codicis simile atque etiam minus quam D cum α contaminatum.

p. XXXI, adn. 2. Contra Harrisium disputat P. Corssen Gtg. Gel. Anzeigen 1896, 434 sq.

c. 1, 2 corr. ἐν ἡμέρᾳ ᾗ, v. supra p. XXXII sq.

c. 1, 14 ἥτις ἦν μήτηρ et 15 om. ἐπὶ τὸ αὐτό et. Aug. unit. eccl. t. XII, 451.

c. 1, 18 πρησθεὶς (i. e. *tumefactus*, c. 28, 6) pro πρηνὴς γενόμενος interpr. armen., cf. caten. arm. Conyb. p. 150, quod et cum Papiae narratione et sane bene cum ἐλάκησεν μέσος convenit. Ipse Papias non aliter legisse vid., neque nota habuisse Augustini „*et alligavit sibi collum*" (quae Aug. et Serm. p. 1679 praebet). Estne igitur πρηνὴς γενόμενος falsa explicatio ad πρησθεὶς (sive ad corruptum πρηνισθεὶς) olim adscripta?[1] Alia lectio fuerit κρεμασθεὶς (*suspensus* vulg.); exstiterit etiam πρισθεὶς, quod si explicabant eodem modo quo ap. Soph. Ai. 1009: ἐξαφθείς, δεσμευθείς, et subintellegendum erat collum et nasci poterat ipsum quod ap. Aug. legitur, coll. Mt. 27, 5. Quae si ita se habent, καὶ κατέδησεν αὐτοῦ τὸν τράχηλον rursus exterminanda, scribendumque πρησθεὶς pro πρηνὴς γενόμενος.

c. 1, 24 προσευξάμενοι] ὁμοθυμαδὸν add. cat. armen. (Con. 148), cf. 4, 24 al.

c. 2, 3 ὃ (*qui*) καὶ ἐκάθισεν Cypr. a (et Aug. Serm. p. 393. 1085. 1093, de trin. t. XI p. 35 sq. 47), αἳ καὶ ἐκάθισαν Didymus. Ἑτέραις v. 4 om. Aug. et. Serm. 744. 1085. 1093, de trin. 36.

---

1) Non fuit litterarum sermonis πίμπραμαι sensu intumescendi, sed popularis fuit, unde hodie quoque πρίσκομαι.

c. 3, 13 *θέλοντος* agn. Chrysost., v. Conyb. 151.

c. 3, 22 *πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν* agn. idem, v. ibd.; it. 4, 9 (sec. cat. arm.) *ἀφ' ὑμῶν*.

c. 4, 34 pro *τῶν πιπρασκομένων* Aug. Serm. 1385 bis, it. tract. 119 in Ioh. vol. III, 1058 *αὐτῶν* (*eorum* s. *illorum*).

c. 6, 8 *πίστεως* pro *δυνάμεως* ut E et. Chrys. (Conyb. 152); *διὰ τοῦ ὀν. 'Ι. χρ.* et. Aug. Serm. 1266.

c. 6, 9 pro *Λιβερτίνων* armen. vers. *Libyorum*, cf. Chrys. sec. cat. arm. (Con. ibd.). Id egregie cum *Κυρηναίων καὶ 'Αλεξανδρέων* coniungitur, putoque verum esse *Λιβυστίνων*, quod facillime in *Λιβερτ.* corrumpebatur (cf. *Λιβυστικός*; *montibus Libystinis* Catull. 60, 1; *Λιβυστῖνος* et *-ίνη* Steph. Byzant.; *Λιγυστῖνοι Ligures* Polyb. 1, 67, 7); *Λίβυες* enim vocari ei Iudaei certe nolebant, ut adiectivo utendum esset.

c. 6, 10 *διὰ τὸ κτέ.* et. in vetusta interpretatione germanica Mentelini (quae prodiit Argentor. a. 1466) exstare monuit me Nestle. *'Αντοφθαλμεῖν* ibd. agn. cat. arm. (Conyb. 153).

c. 7, 21 *εἰς τὸν ποταμόν* et. cat. armen. agn. (ibd.).

c. 7, 51 *restitistis* et. Aug. Serm. p. 275 etc., v. Sabat.; *sicut et patres vestri* om. *καὶ ὑμεῖς* id. p. 1270. de trin. t. XI, 70 (sed v. 52 *οἱ πατ. ὑμ.*, non cum D *ἐκεῖνοι*).

c. 7, 52 *αὐτοὺς οἳ* in D latinismus esse vid. (*eos qui*), v. Corssen l. c. p. 431; del. igitur *αὐτούς*.

c. 7, 58 Aug. Serm. 1264 *cuiusdam adolescentis* (ita tolet.) *nomine Sauli* (ita et p et d).

c. 8, 1 *οἳ ἔμειναν ἐν 'Ι.* agn. vid. cat. armen., Conyb. 154.

c. 8, 4 Aug. unit. eccl. 452 *transeuntes per civitates et castella euangelizabant verbum dei*.

c. 8, 24 *πολλὰ κλαίων* agn. vid. Chrysost., Conyb. 154 sq.

c. 8, 25 Aug. unit. eccl. 452 *de Petro et Iohanne: Petrus autem et Ioh. testificati verbum dei* (om. *καὶ λαλήσαντες*); post *εὐηγγ.* add. *transeuntes*. Itaque β: *Πέτρος δὲ καὶ 'Ιω. διαμ. τὸν λ. τοῦ θεοῦ . . εὐηγγελίζοντο διερχόμενοι* (cf. ad v. 40); in archetypo Lucae (v. supra pp. V. XXXIV) fuerint et haec et *καὶ λαλήσαντες*.

c. 8, 39 *ἀπ' αὐτοῦ* et. Aug. unit. eccl. 453 (ut ante *πνεῦμα ἅγιον . . ἄγγ. δὲ κυρίου*); tum *ἐπορεύετο δὲ* bene.

c. 8, 40 Aug. ibd. *εὑρέθη ἐλθὼν (venisse) εἰς Ἄζωτον, ὅθεν ἐπανερχόμενος (revertens) εὐηγγελίζετο κατὰ (per) πάσας τὰς πόλεις*. Vid. haec esse forma β; cf. ad *ὅθεν ἐπαν.* (vel *ὑποστρέφων*) cf. 28, 13 α *ὅθεν περιελθόντες*; ad *κατὰ* 8, 4 β.

c. 9, 5 *σὺ τίς εἶ* (ut p c. 22, 8) Aug. Serm. 1512; *τίς εἶ σύ* ibd. 1196; ad *τρέμων κτέ.* cf. Ephr. in cat. arm. (Conyb. 156), Aug. Serm. 1196. c. litt. Petiliani XII, 298: *at (et) ille pavens et tremens (tr. ac stupens* XII, 298).

c. 9, 8 *μεθ' οὗ ἐλάλει . . αὐτόν* litteris aliis exprimenda erant, utpote e latinis conversa. Primis ap. Chrys. (Con. 157) haec respondent: *πρὸς ὃν ἀπεκρίνατο*; in f est *cum loqueretur*, in g *cum quo l.*, in p *qui l.* Cum autem antea sit in f: *et audiebant quidem vocem, sed neminem videbant cum l.;* similiter-

que ap. Chrysost. *τὴν φωνὴν μὲν τοῦ Π. ἤκουσαν, οὐδένα δὲ ἐθεώρουν πρὸς ὃν* —, vid. sic potius in β scribendum: *καὶ ἤκουον μὲν τῆς φ., οὐδένα δὲ ἐθεώρουν μεθ' κτέ.*

c. 9, 15 Aug. unit. eccl. 453 om. *οὗτος*, add. ***magnificari*** post *'Ισραήλ*. Coll. 19, 17 scrib. vid. in β: . . . *'Ισρ. μεγαλύνεσθαι*, is ut infin. suspensus sit a *βαστάσαι*. Id. v. 16 ***quanta patietur propter***, = Oros. c. Pelagium p. 1184 Migne.

c. 9, 40 *ἐν τῷ ὀν. κτέ.* et. armen. interpretatio, it. cat. (Con. 157).

c. 10, 11 adn. p. 32, 4 corr. XI, 5; 12 *τῆς γῆς* ut d sahid. om. et. Aug. unit. eccl. 453; om. id. *πρὸς αὐτόν* 13, sane bene, et *ἐκ δευτέρου* v. 15. Cetera v. 11 ut d etc., nisi quod *καθιέμενον ἐπὶ τ. γῆς* om.; nescio an breviando, cum narret haec secundum L., non ex L. afferat. Id. v. 28 *ἐμοὶ δὲ* ut Iren.

c. 10, 41 *ἡμ. τεσσαρ.* et. Aug. Serm. 1073.

c. 12, 7 *νύξας* armen. interpr. et cat., Conyb. 158.

c. 12, 10 ad *ἑπτὰ βαθμ.* (et ad *σπείρης τ. βασιλ.* 5) cf. cat. arm., Conyb. 158 sq.; ad *καταλλαγέντος* 21 Chrysost., Con. 160.

c. 12, 25 *εἰς 'Αντιόχειαν* add. et. E. min. multi s[sch] sah.

c. 13, 43 *βαπτισθῆναι* cf. Chrysost., Con. 161.

c. 13, 48 *ἔχαιρον καὶ* om. Aug. unit. eccl. 454 (*perceperunt* = *ἐδέξαντο*); de corrupt. et grat. XIV, 929 *excep.*, sed hab. *gavisae sunt et.*

c. 14, 4 latinismus esse vid. Corsseno *ἄλλοι δὲ* D pro *οἱ δέ*; v. tamen Mt. 13, 5 (ubi *ἃ δὲ* D). 16, 14 (*οἱ δὲ* B), L. 8, 5 sq. *ὃ μὲν . . καὶ ἕτερον* (*ἄλλο*) etc.

c. 15, 12 *συγκατατιθ. κτέ.* agn. vid. cat. Armen., Conyb. 162.

c. 15, 29 *καὶ ὅσα κτέ.* et. interpr. german. Mentelini (Nestle), v. ad 6, 10.

c. 15, 41. 16, 1 cf. cat. armen., Conyb. 163 sq.; it. 16, 6 *μηδενὶ* cat. armen. ut D.

c. 16, 12 et. interpr. Mentelini (1466) *ein frembde scatt* (= *colonia*) *zu dem ersten teyl zu macedon.*; it. interpr. Coburgensis (a. 1483) *ein stat maniger fremden des ersten teyls zu mac.* (Nestle).

c. 16, 37 *ἀναιτίους* agn. vid. cat. armen., Conyb. 164.

c. 16, 40 v. supra p. XXXV.

c. 17, 15 *ἐκωλύθη κτέ.*] cf. cat. arm. Conyb. p. 164 sq. (v. 5 *ἀπειθοῦντες* et. Chrysost.).

c. 17, 16 sqq. affert Aug. c. Cresconium XII, 502, sec. α, sed non sine peculiaribus quibusdam lectionibus: v. 16 *ὁ δὲ Π. αὐτοὺς ἐν τ. 'Αθ. ἐκδεχόμενος παρωξύνετο τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωρῶν* — (cf. L. 10, 21 al.); v. 17 *τοῖς 'Ιουδ. ἐν τῇ συναγ.* (bene) *καὶ τοῖς ἔθνεσιν* (haec utique delenda) *καὶ τοῖς σεβ., καὶ ἐν τῇ κτέ.*; v. 19 *τίνα ἐστὶν ταῦτα τὰ ὑπὸ σοῦ λαλούμενα*; v. 21 om. *πάντες*; hab. *λέγειν καιν. τι ἢ ἀκούειν*; 23 *δεισιδαίμονος* om. *ὡς*. Estne in lect. vulgari v. 19 admixtus locus Mc. 1, 27?

c. 17, 28 *ποιητῶν* om. et. Aug. Serm. p. 379. de unico bapt. XII, 666. c. Gaudent. XII, 843. epist. ad Rom. t. IV, 1195.

c. 17, 34 *τις* et *εὐσχήμων* Aug. Serm. 711.

c. 18, 2 *κατῴκησαν κτἑ.* cf. cat. armen. Con. p. 165.

c. 18, 5 scribi potest in α *συνεῖχέ τε* pro *συνείχετο*; sed in β non possunt omitti cum f *συνεῖχε* . . *Ἰησοῦν* (ut putat Corssen p. 431), quia haec ipsa oppositionem continent ad *ἐντιθεὶς κτἑ.* v. 4 β. *Τότε παρεγένοντο* (f, cf. D) . . *συνεῖχέ τε* in β non habeant quod offendat.

c. 18, 27 *εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν*] cf. cat. arm. Con. p. 166 sq.

c. 19, 5 sq. (*εἰς ἄφεσιν ἁμ.*, *εὐθέως*, *ἑρμηνεύειν κτἑ.*) cf. cat. arm. (et Chrysost.), Conyb. 167 sq.; it. interpr. german. Mentelini (ad 6, 10) *also dass sie selber auslegten* (Nestle).

c. 19, 14 cf. cat. armen. Conyb. p. 168; it. ad *συντεχνῖται* 25, ubi merito agnoscit C. praestantiam formae β; quis enim hoc adderet nisi ipse auctor?

c. 20, 1 *πολλὰ* agn. vid. Chrysost. (Con. 169).

c. 20, 4 In d haec sunt: *volente autem* (s) *comitari eum usque ad Asiam*, i. e. *μέλλοντος δὲ συνέπεσθαι αὐτῷ μέχρι τῆς Ἀσίας*, quae facile sic emendes: *volentes* etc., *μέλλοντες κτἑ.*, facileque, si discesseris ab his *μέχρι τῆς Ἀ.*, etiam intellegas. Sed unde D (s) *μέλλοντος οὖν ἐξιέναι αὐτοῦ μ. τ. Ἀ.*? Puto male admixtum esse v. 7: *μέλλων ἐξιέναι* . . *μέχρι μεσονυκτίου*, sicut ex v. 9 *Εὔτυχος* pro *Τυχικὸς* in D devenit. Itaque etiam *μέχρι* corruptum esse videtur, scilicet ex *ἀπό*. (Postulat *συνείποντο* s. -*ετο* et. in β Ioh. Belser Beitr. z. Erkl. d. AG. p. 111; idem del. *μέχρι τῆς Ἀ.*, sed recte post *ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας* commemoratur *Ἀσία*.) Itaque post *Τρόφιμος* commate interpungendum erit, praestat autem in β pro *οὗτοι* v. 5 *οὗτοι μὲν*, quod praebet versio sahidica.

c. 21, 25 cf. cat. armen. (de *μηδὲν τοιοῦτον κτἑ.* et. Chrysost.), Conyb. 169.

c. 23, 6 Tertull. de resurr. carnis c. 39 *de spe nunc et de resurrectione iudicor apud vos.* Corr. p. 78 adn. v. 10 XXIV pro XXIII.

c. 26, 22 cf. Tertull. ibd. (Corssen p. 430): *proinde et apud Agrippam nihil se ait proferre citra quam prophetae adnuntiassent* (itaque et. Tert. ignorat *τε* post *ὧν*). *ergo servabat resurrectionem quoque qualem prophetae adnuntiarant: nam et de resurr. mortuorum apud Moysen scriptum commemorans corporalem eam norat, in qua scilicet sanguis hominis exquiri habebit.* Est locus Gen. 9, 5, quem a Paulo in hac oratione allatum esse neque Corssenus credit neque ipse credere possum; sed haec ipsa quae f praebet si Tert. quoque legisse posuerimus, recte omnia se habebunt: *γέγραπται γὰρ ἐν Μωϋσεῖ, εἰ — — ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν* = *de resurr. mort. apud M. scriptum* Tert. Neque utique manca haec habenda, dummodo liceat *Μωϋσῆς* ut pro VT. dictum accipere, sicut *ὁ νόμος* est pro toto VT. ap. Ioh. 12, 34. 15, 25. *Εἰ* autem ita intellegendum: quod si quaeris num —, habes responsum ap. M. scriptum.

Ad euangelium

c. 2, 7 Epiphanius 51, 9 (Nestle NT. graeci supplem. p: 84): *ὁ μὲν γὰρ Λουκᾶς λέγει ἐσπαργανῶσθαι τὸν παῖδα εὐθὺς γεγεννημένον καὶ κεῖσθαι ἐν φάτνῃ καὶ σπηλαίῳ, διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον ἐν τῷ καταλύματι.* Videtur igitur legisse ap. Lucam *καὶ ἔθηκεν* (s. *-αν*) *ἐν φάτνῃ καὶ σπηλαίῳ.* Atque *ἔθηκεν* etiam b c ff[2] l r s[1] cum Iustino testantur, necessarioque id pro *ἀνέκλινεν* ponendum fuit, simulac post *φάτνῃ* additum est *καὶ σπηλαίῳ.* Tum *τῷ καταλύματι* manifestum est longe melius opponi *σπήλαιον* quam *φάτνην*. Cum testibus R (a b c al.) iterum consentit Epiphanius, cum omittit *αὐτοῖς* ante *τόπος*. Videri autem potest etiam Iustinus (Tryph. 78) similia legisse; dicit enim: *ἐπειδὴ Ἰωσὴφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἐκείνῃ ποῦ καταλύσαι, ἐν σπηλαίῳ τινὶ τῆς κώμης κατέλυσε* (cf. et. Orig. c. Cels. 1, 51, Nestle ibd.). Num igitur ita *β*: *καὶ ἐσπαργάνωσαν αὐτὸν καὶ ἔθηκαν ἐν φάτνῃ καὶ σπηλαίῳ, διότι οὐκ ἦν* ∧ *τόπος ἐν τῷ καταλύματι?* Verum quid Epiphanio cum *β*? Nescio; sed id quoque nescio, num toto hoc loco sua det Epiphanius an aliena.

c. 24, 32 mira est lectionum discrepantia, primum quidem inter *α* et *β*, deinde inter ipsos *β* formae testes. Adnotat autem Syri Sinaitici editrix doctissima, inter יקיד *καιομένη* et יקיר *βεβαρημένη* (Syr.) unius puncti momentum intercedere. Itaque eis quae Nestlius in Actis invenit ancipitis interpretationis aramaicarum vocum exemplis (A. 2, 47. 3, 14; v. supr. p. XXI), hoc ex euangelio tertium accedet. Sed unde D *κεκαλυμμένη*, c *excaecatum*, e *exterminatum*, l *obtusum*? Puto, quia *βεβαρημένη* parum intellegebant homines, id eos vel correxisse vel interpretatos esse. Dicit autem Lucas c. 9, 32 *βεβ. ὕπνῳ*, tum 21, 34 *μήποτε βαρηθῶσιν* (*βαρυνθ.*) *ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς*, i. e. *obtusa reddantur*, sicut est in VT. Ex. 8, 15 al. *ἐβαρύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ.*